

Eindrapport OBPWO 13.01 (december 2016)

Toeleiding naar het zorgaanbod. Een onderzoek naar bestaande praktijken en verklarende factoren op kind-, gezins- en schoolniveau in het gewoon en buitengewoon onderwijs in Vlaanderen.

Bijlagen A

Promotor

Elke Struyf

Onderzoekers

Kathleen Bodvin

Karen Jacobs

Bijlagen A

Bijlage 1: Formularium	3
Bijlage 2: Uitnodigingsbrief focusgroep	5
Bijlage 3: Herinneringsbrief focusgroep	8
Bijlage 4: verloop focusgroepen	12
Bijlage 5: Formulier voor geïnformeerde toestemming.....	18
Bijlage 6: Sleutelvragen focusgroepen	19
Bijlage 7: Samenvatting focusgroepen	28
Bijlage 8: Codeboom focusgroepen	36
Bijlage 9: Uitnodigingsbrief scholen voor gewoon onderwijs OBPWO 09.05	43
Bijlage 10: Uitnodigingsbrief scholen voor gewoon onderwijs OBPWO 12.01	45
Bijlage 11: Uitnodigingsbrief scholen voor buitengewoon onderwijs	47
Bijlage 12: Herinneringsmail voor deelnemende scholen.....	49
Bijlage 13: Herinneringsbrief gewoon onderwijs	51
Bijlage 14: Herinneringsbrief buitengewoon onderwijs.....	53
Bijlage 15: Praktische instructies oudervragenlijst gewoon onderwijs.....	55
Bijlage 16: uitnodigingsbrief ouders gewoon onderwijs	59
Bijlage 17: Startmail oudervragenlijst gewoon onderwijs	60
Bijlage 18: Praktische instructies oudervragenlijst buitengewoon onderwijs	68
Bijlage 19: Startmail oudervragenlijst buitengewoon onderwijs	70
Bijlage 20: Startmail zorgverantwoordelijke gewoon onderwijs	72
Bijlage 21: Startmail zorgverantwoordelijke buitengewoon onderwijs.....	74
Bijlage 22: Aankondigingsmail CLB.....	76
Bijlage 23: Startmail CLB.....	78
Bijlage 24: Cross-case syntheses	80
Bijlage 25: Beschrijvende analyses open vragen.....	109
Bijlage 26: Toeleiding naar zorg en door ouders gepercipieerde schoolkenmerken: gemiddelde waarden en standaardafwijkingen voor de ongewogen schalen.....	133
Bijlage 27: Beschrijving aantal respondenten met bepaalde kindkenmerken volgens aspecten van toeleiding naar zorg	138
Bijlage 28: Beschrijving aantal respondenten met bepaalde gezinskenmerken volgens aspecten van toeleiding naar zorg.....	144

Bijlage 1: Formularium

In deze bijlage lichten we een aantal kernconcepten toe: zorg, zorgbeleid, zorgleerlingen, buitenschoolse hulp en buitengewoon onderwijs. Hiervoor baseren we ons op definities van voorgaande obpwo projecten (Struyf et al., 2012; Verschueren et al., 2015) en beleidsteksten (decreet landschap basisonderwijs, omzendbrief structuur en organisatie van het BuSO, M-decreet).

Zorg

Zorg omvat alle initiatieven die maximale ontwikkelingskansen creëren voor en het welbevinden verhogen van alle leerlingen, met bijzondere aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften (cfr. zorgleerlingen).

Toeleiding naar zorg

In huidig onderzoek onderscheiden we drie vormen van zorg waarnaar leerlingen toe geleid kunnen worden: (1) zorg op de school voor gewoon onderwijs (al dan niet met extra ondersteuning vanuit het CLB of vanuit het BuO, zoals een GON of ION begeleider) (2) zorg buiten de school (BSH) of (3) zorg binnen het BuO.

Zorgbeleid

Het zorgbeleid is de explicitering en concretisering van de zorgvisie binnen een school. Het omvat de keuzes die een school maakt om ervoor te zorgen dat alle leerlingen - en in het bijzonder leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften (cfr. zorgleerlingen) - maximale ontwikkelingskansen krijgen. Enerzijds omvat het zorgbeleid alle initiatieven gericht op leerlingen op vlak van preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden en/of socio-emotionele problemen. Anderzijds gaat het om alle initiatieven gericht op de professionele ontwikkeling van leraren op vlak van zorgverlening.

Zorgleerlingen

Zorgleerlingen zijn leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften die omwille van zeer uiteenlopende redenen in hun participatiemogelijkheden aan het onderwijs beperkt zijn. Deze redenen kunnen variëren wat betreft hun aard (cognitieve, psychische, sociale of fysieke problemen), hun duur (bijvoorbeeld tijdelijk of meer permanent), hun ernst en hun oorzaak (bijvoorbeeld aanleg, thuismilieu).

Buitenschoolse hulp

Buitenschoolse hulp kan vele vormen aannemen. In het kader van dit onderzoek verstaan we onder 'buitenschoolse hulp' doorgaans hulp aangeboden door een dienst, organisatie of persoon die niet verbonden is aan de school.

Deze hulp kan gericht zijn op (het bevorderen van) het leren (bijvoorbeeld logopedie voor lezen, bijles) of het welzijn van de leerling (bijvoorbeeld psychologische hulp). De hulp kan ook dienen om een probleem in kaart te brengen, bijvoorbeeld om een diagnose te stellen.

De hulp kan geboden worden door een zelfstandige persoon of organisatie (privésector) of door een gesubsidieerd centrum (bijvoorbeeld revalidatiecentrum, centrum geestelijke gezondheidszorg). Deze kan betalend zijn of gratis (bijvoorbeeld hulp door een opvoedingswinkel). Hulp waarvoor ouders betalen, rekenen we onder 'buitenschoolse hulp', ook al wordt die gegeven door bijvoorbeeld een leraar of door een logopedist op school. Ook hulp tijdens de lessen of vlak na de lessen op school kan aldus als 'buitenschoolse hulp' opgevat worden.

Een aantal vormen van 'schoolexterne hulp' beschouwen we niet als buitenschoolse hulp: hulp geboden door het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), hulp vanuit het buitengewoon onderwijs (zoals GON-begeleiding), hulp van een leraar, zorgleraar of leerlingbegeleider van de school, hulp van een stagiair(e), of hulp via een project in een lerarenopleiding, hulp die binnen de

reguliere werking van de school gebeurt en hulp van vrijwilligers, zoals bijles door een familielid of kennis. Wanneer ouders voor deze hulp betalen, beschouwen we dit wel als buitenschoolse hulp.

Buitengewoon onderwijs

Het buitengewoon onderwijs (BuO) voorziet onderwijs voor leerlingen die omwille van leer- of gedragsproblemen, lichamelijke, zintuigelijke of verstandelijke beperkingen het gewoon onderwijs niet kunnen volgen. Het BuO is verdeeld in acht types (Type basisaanbod: leerlingen die niet in het GeO kunnen blijven mits redelijke aanpassingen (d.i. het voormalige type 1 en type 8); Type 1: licht mentale handicap (wordt afgebouwd); Type 2: matig of ernstig mentale handicap; Type 3: ernstige emotionele of gedragsproblemen; Type 4: lichamelijke handicap; Type 5: kinderen in een ziekenhuis of in een preventorium; Type 6: visuele handicap; Type 7: auditieve handicap; Type 8: leerstoornissen (wordt afgebouwd); Type 9: ASS zonder een verstandelijke beperking) en vier onderwijsvormen (enkel in het SO; Opleidingsvorm 1: sociale aanpassing; Opleidingsvorm 2: sociale aanpassing en arbeidsgeschiedmaking; Opleidingsvorm 3: beroepsonderwijs; Opleidingsvorm 4: algemeen, beroeps-, kunst- en technisch onderwijs).

Bijlage 2: Uitnodigingsbrief focusgroep

Antwerpen, 25 augustus 2014

T.a.v. de directie en zorgverantwoordelijke

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

We zijn op zoek naar **een zorgverantwoordelijke werkzaam in het kleuteronderwijs binnen uw school die in november 2014 wil meewerken aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg.** Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en tot slot toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar buitenschoolse hulp. Dit onderzoeksproject wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren.

Uw school werd geselecteerd om deel te nemen aan fase 1 van het onderzoek. In fase 1 organiseren we een aantal groepsgesprekken met zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers.

Wat houdt uw deelname concreet in?

U neemt deel aan het groepsgesprek over toeleiding naar zorg op 17 november 2014 van 18 uur tot 21 uur in Leuven. We zijn o.a. geïnteresseerd in de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar specifieke vormen van extra ondersteuning en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Ter voorbereiding van dit gesprek wordt gevraagd om een reële casus van een leerling in het achterhoofd te houden waarvan u vond dat de toeleiding naar zorg goed is verlopen en een dergelijke casus waarvan u vond dat deze toeleiding slecht is verlopen. Met deze casussen in het achterhoofd vragen we u op voorhand antwoorden te formuleren op richtvragen als 'Waarom vond u dat de toeleiding naar zorg bij deze casus goed of slecht verliep?' en 'Wat zou een betere manier van toeleiding naar zorg geweest zijn bij deze casus?'. We schatten in dat de voorbereiding op het gesprek niet meer dan 15 minuten in beslag neemt. Na bevestiging van uw deelname ontvangt u meer concrete informatie over de nodige voorbereiding. Het is omwille van privacy redenen geenszins de bedoeling om leerling dossiers mee te brengen naar het groepsgesprek. Wel willen we het gesprek voeren aan de hand van een divers pallet aan casussen en hierop samen reflecteren. Op die manier kan u ook zelf ideeën opdoen of praktijken afoetsen bij collega's. Al wat tijdens het gesprek gezegd wordt, wordt anoniem verwerkt¹.

Dit eenmalig gesprek onder een 10-tal zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers is een belangrijke stap om in fase 2 een vragenlijst op te stellen voor scholen en ouders. Uw school wordt niet opgeroepen om hieraan deel te nemen. We vragen dus enkel een deelname aan het groepsgesprek. Indien wenselijk voor het onderzoek wordt in januari 2015 een vervolgesprek ingericht, waarin we de inzichten uit de groepsgesprekken terugkoppelen.

¹ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Praktische gegevens groepsgesprek:

- Wanneer: maandag 17 november van 18u tot 21u
- Waar: Psychologisch Instituut KU Leuven, vergaderzaal 01.07 (adres: Tiensestraat 102, 3000 Leuven, lokaal 01.07 bevindt zich op de eerste verdieping, neem hiervoor de trap aan de linkerkant in de inkomhal)
- U ontvangt een waardebon van 20 euro voor uw deelname. Hiervoor dient u uw privé-adres door te geven aan Kathleen Bodvin (ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be)
- U ontvangt een kilometervergoeding voor uw verplaatsing of terugbetaling van gemaakte kosten met het openbaar vervoer. Dit dient u op voorhand aan te vragen door uw vertreklocatie, IBAN-nummer en naam van uw bank door te geven aan Kathleen Bodvin (ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be)
- Er wordt een drankje en een versnapering voorzien
- Onderaan vindt u een plannetje van de locatie en informatie over parkeergelegenheden in de buurt

Waarom zou u deelnemen aan dit onderzoek?

Deze deelname is een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van deze gesprekken formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen en CLB's zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten. Via een workshop in schooljaar 2016-2017 wordt uw school op de hoogte gebracht van de resultaten van het onderzoek.

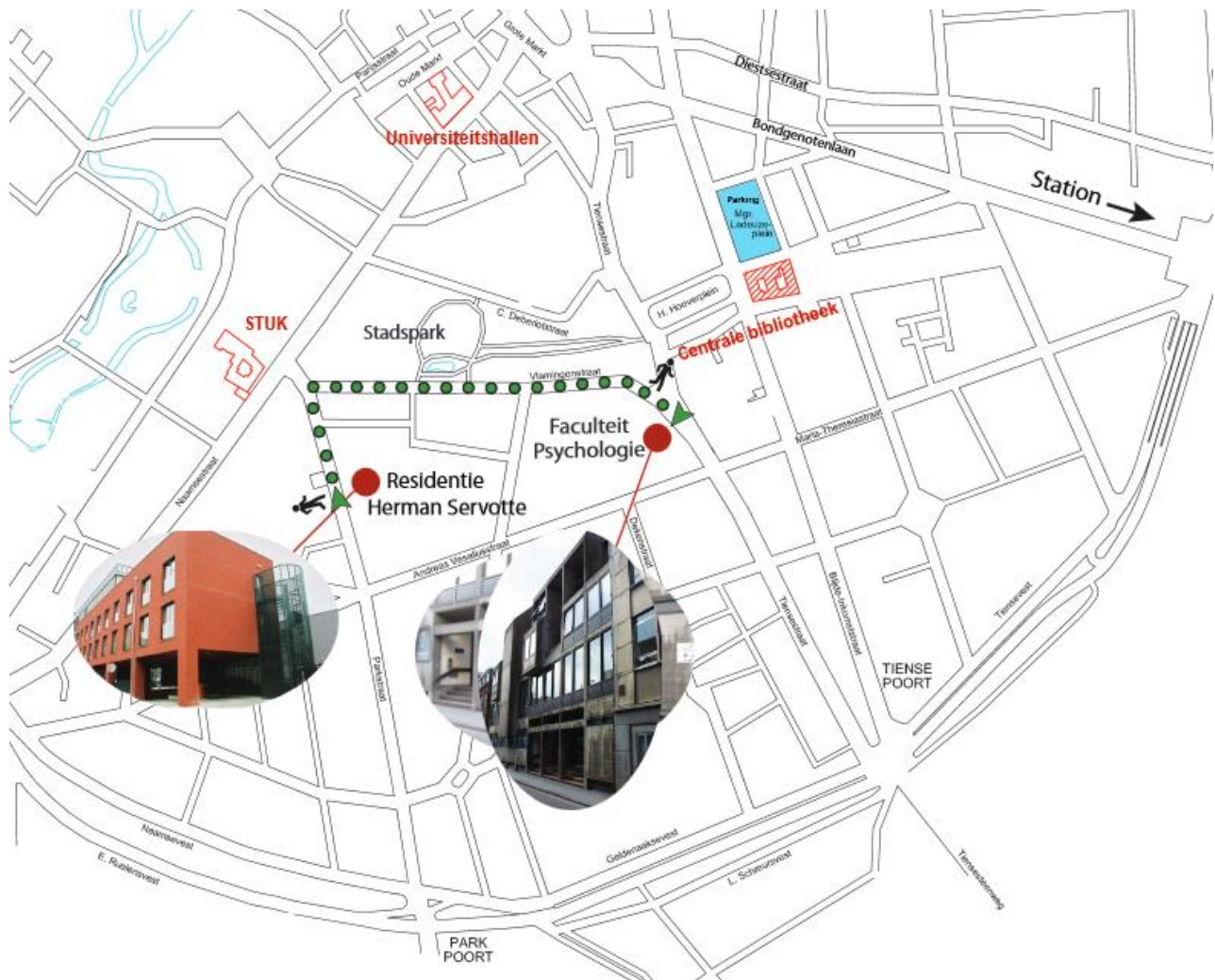
Kan u aub tegen **vrijdag 5 september 2014** laten weten of u bereid bent deel te nemen aan dit gesprek? U mag hiervoor mailen naar ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be of telefonisch contact opnemen met Kathleen Bodvin (telefoonnummer dinsdag, woensdag en donderdag: 03 265 42 39, telefoonnummer maandag en vrijdag: 016 32 59 74).

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft.

Dank alvast om onze vraag te overwegen en vriendelijke groeten,

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Plannetje locatie:

Gratis parking beschikbaar op de bezoekersparking (Residentie Herman Servotte):

- Adres: Parking Servotte, Parkstraat 39-53, 3000 Leuven
- Zie wegbeschrijving naar het PSI op het plannetje
- Belangrijk: indien u hiervan gebruik wilt maken, dient u ten laatste 2 dagen op voorhand uw naam en nummerplaat door te geven aan ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be

Station Leuven ligt op 15 minuten wandelafstand.

Bijlage 3: Herinneringsbrief focusgroep

Antwerpen, 22 oktober 2014

Betreft: Groepsgesprek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Een tijdje geleden bevestigde u deel te nemen aan een groepsgesprek over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. Dit gesprek onder een 10-tal zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers, werkzaam in het gewoon kleuteronderwijs, is een belangrijke eerste verkennende studie over toeleiding naar zorg. Deze e-mail dient als herinnering en geeft daarnaast meer informatie over het gesprek.

Wat wordt er besproken?

We willen een zo concreet mogelijk beeld krijgen van hoe de toeleiding naar zorg wordt uitgevoerd aan de hand van concrete casusvoorbeelden. Toeleiding naar zorg kan gaan over (1) toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, (2) toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd, en/of (3) toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar buitenschoolse hulp. We zijn o.a. geïnteresseerd in de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar specifieke vormen van extra ondersteuning en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs.

Hoe bereidt u dit gesprek voor?

Ter voorbereiding van dit gesprek wordt gevraagd om een reële casus van een leerling in het achterhoofd te houden waarvan u vond dat de toeleiding naar zorg goed is verlopen en een reële casus waarvan u vond dat deze toeleiding eerder problematisch is verlopen. Met deze casussen in het achterhoofd vragen we u op voorhand antwoorden te formuleren op onderstaande richtvragen. Deze antwoorden mogen kort blijven. Indien u uw antwoorden graag noteert, kan u hiervoor optioneel gebruik maken van het werkdocument in bijlage. Mogelijks kan u niet op elke vraag antwoorden; ook dat is belangrijke informatie voor ons.

- *Waarom* vindt u dat de toeleiding naar zorg in deze casus goed of eerder problematisch verliep?
- *Hoe* verliep de toeleiding naar zorg concreet in deze casus?
 - Over welke vorm of vormen van toeleiding naar zorg gaat het in deze casus (toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd, en/of toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar buitenschoolse hulp)?
 - Wat waren de motieven voor de toeleiding naar zorg in deze casus?
 - Welke stappen werden gezet om deze leerling toe te leiden tot deze zorg?
 - Wie was er allemaal betrokken bij de toeleiding naar zorg in deze casus en wanneer werden deze personen betrokken?
 - Welke drempels werden mogelijks ervaren in de toeleiding naar zorg in deze casus?
- Bij de minder succesvolle casus: Wat zou een betere manier van toeleiding naar zorg geweest zijn bij deze casus? Wat had er anders moeten verlopen opdat de casus wel succesvol zou zijn geweest volgens u?

- Wat zijn volgens u cruciale voorwaarden opdat de toeleiding naar zorg vlot of succesvol verloopt?

Het is omwille van privacy redenen geenszins de bedoeling om leerling dossiers mee te brengen naar het groeps gesprek. Wel willen we het gesprek voeren aan de hand van een divers pallet aan casussen en hierop samen reflecteren. Op die manier kan u ook zelf ideeën opdoen of praktijken aftoetsen bij collega's.

Op welke manier zal het gesprek verlopen?

Eerst wordt aan iedereen gevraagd om een geïnformeerde toestemming te ondertekenen (zie bijlage 'informed consent'²). Hierbij geeft u aan dat u op de hoogte bent van het onderzoeksopzet en vrijwillig deelneemt aan dit gesprek.

Daarna start het groeps gesprek. Aan de hand van verschillende vragen zal het gesprek op gang worden gebracht. Er zijn hierbij geen goede of foute antwoorden en jullie moeten het niet eens worden met elkaar. We zijn geïnteresseerd in zowel positieve als negatieve ervaringen met toeleiding naar zorg.

Na 1.5 uur zal er een korte pauze zijn. Deelnemers die aanspraak willen maken op een vergoeding voor hun verplaatsing kunnen dan de nodige documenten ondertekenen.

Het gesprek wordt opgenomen met een camera. Dit dient enkel als ondersteuning bij het uitschrijven van de gesprekken. Alle informatie uit dit gesprek zal strikt vertrouwelijk behandeld worden en uw anonimiteit blijft gewaarborgd³. Jullie namen worden nergens vermeld. Alle gesprekken worden samen verwerkt en enkel het eindrapport is publiek.

Indien wenselijk voor het onderzoek wordt in januari 2015 een vervolggelukkig gesprek ingericht, waarin we de inzichten uit de groeps gesprekken naar jullie terugkoppelen.

Wat wordt er gedaan met de resultaten?

Over de inzichten uit de gesprekken zal afzonderlijk worden gerapporteerd. Daarnaast zullen de inzichten dienen als input voor het opstellen van een vragenlijst over 'Toeleiding naar zorg' die aangeboden zal worden aan een steekproef van basis- en secundaire scholen uit het gewoon onderwijs. Op basis van de resultaten van deze gesprekken en deze vragenlijsten en formuleren we concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. Op die manier kan de afstemming van de hulp binnen en buiten de school verbeterd worden, in het belang van alle leerlingen.

Praktische gegevens groeps gesprek:

- Wanneer: maandag 17 november van 18u tot 21u
- Waar: Psychologisch Instituut KU Leuven, vergaderzaal 01.07 (adres: Tiensestraat 102, 3000 Leuven, lokaal 01.07 bevindt zich op de eerste verdieping, neem hiervoor de trap aan de linkerkant in de inkomhal)
- U ontvangt een waardebon van 20 euro voor uw deelname. Hiervoor dient u uw privé-adres door te geven aan Kathleen Bodvin (ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be), indien u dit nog niet heeft doorgegeven
- U ontvangt een kilometervergoeding voor uw verplaatsing of terugbetaling van gemaakte kosten met het openbaar vervoer. Dit dient u op voorhand aan te vragen door uw vertreklocatie, IBAN-nummer en naam van uw bank door te geven aan Kathleen Bodvin (ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be)
- Er wordt een drankje en een versnapering voorzien
- Onderaan vindt u een plannetje van de locatie en informatie over parkeergelegenheden in de buurt

² Er worden kopieën voorzien tijdens het gesprek zelf, de welke u in het begin van het gesprek kan ondertekenen. U dient dit niet op voorhand zelf af te drukken of te ondertekenen.

³ Volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens.

Nog vragen?

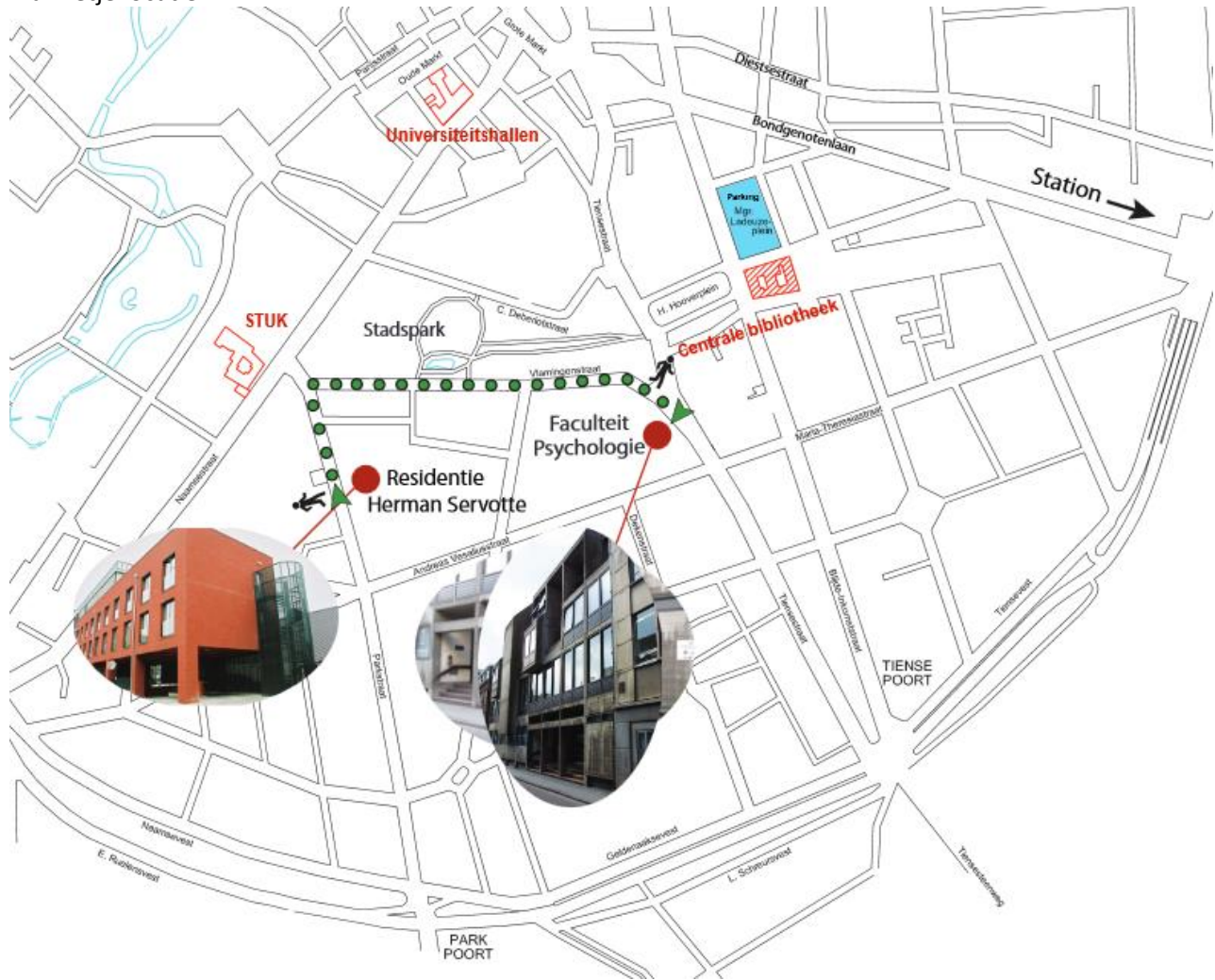
Contacteer Kathleen Bodvin gerust via e-mail als er nog vragen of onduidelijkheden zijn (ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be). Voor dringende zaken kan u Kathleen Bodvin telefonisch bereiken op het nummer 03 265 42 39 (op dinsdag, woensdag en donderdag) of 016 32 59 74 (op maandag en vrijdag).

Bedankt alvast en vriendelijke groeten,

Prof. dr. Elke Struyf, promotor

Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Plannetje locatie:

Gratis parking beschikbaar op de bezoekersparking (Residentie Herman Servotte):

- Adres: Parkstraat 39-53, 3000 Leuven
- Zie wegbeschrijving naar het Psychologisch Instituut op het plannetje
- Belangrijk: indien u hiervan gebruik wilt maken, dient u ten laatste 2 dagen op voorhand uw naam en nummerplaat door te geven aan ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be

Station Leuven ligt op 15 minuten wandelafstand.

Bijlage 4: verloop focusgroepen

Verloop van focusgroepen

0. Voor de start van het gesprek (10 minuten)
 - Naamkaartjes uitdelen
 - Iedereen neemt iets te drinken
 - Plaatsnemen
 - Rooster tekenen op bord/rooster projecteren – Karen
 - 3 vormen van TnZ zichtbaar noteren op bord/spread sheet en deze nummeren

1. Introductie (10 minuten)
 - **Welkom:**

Van harte welkom allemaal op dit gesprek over toeleiding naar zorg. Dit is Karen Jacobs en ik ben Kathleen Bodvin.
 - **Opname:**

Ik ga zo dadelijk wat meer uitleg geven bij dit gesprek maar ik wil het eerst graag hebben over de opnames die we zullen maken. Zoals jullie zien hebben we een camera klaargezet en we zullen ook een audio-opname maken. De opname is voor ons een hulp om de gegevens gemakkelijker te verwerken. We gebruiken die opname alleen om alles goed te kunnen noteren wat hier wordt gezegd. Daarnaast zijn de videobeelden nodig om achteraf goed te zien wie juist wat zegt. Het is bijvoorbeeld belangrijk om te weten of bepaalde uitspraken door een ZV of een CLB-medewerker wordt gedaan. Nadien worden de opnames vernietigd. We kunnen verzekeren dat alle gegevens anoniem zullen verwerkt worden. Jullie namen worden nergens vermeld. Zoals aangekondigd zullen we een aantal casussen bespreken. Ook deze gegevens worden anoniem verwerkt. Het kan zijn dat deze opname wat onwennigheid opwekt bij jullie, dat is voor ons ook zo, maar in de loop van het gesprek vergeet je dat.
 - **Introductie van het onderwerp**

Het OBPWO project 13.01 wordt uitgevoerd aan de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het onderzoek is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Onder 'toeleiding naar zorg' (TnZ) verstaan we (1) toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, (2) toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd, en tot slot (3) toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar buitenschoolse hulp. Het project bouwt verder op vorige OBPWO projecten over zorgbeleid (OBPWO 09.05) en het gebruik van buitenschoolse hulp (OBPWO 12.01) in Vlaamse gewone basis- en secundaire scholen.
 - **Hoe ziet de bijeenkomst eruit, wat kunt u verwachten:**

We zitten hier vandaag samen met een aantal partners die een belangrijke rol spelen bij TnZ. Meer bepaald zitten we hier samen met een aantal CLB-medewerkers en zorgverantwoordelijken. Tijdens dit gesprek willen we jullie ervaringen met toeleiding naar zorg leren kennen aan de hand van een aantal concrete en door jullie zelf geselecteerde casussen. We vinden het belangrijk dat u deze avond / namiddag kan praten over uw persoonlijke ervaringen. Het is niet de bedoeling dat jullie het eens worden met elkaar; jullie ervaringen kunnen gewoon naast elkaar staan. We verwachten immers ook dat scholen of CLB's verschillen van elkaar in aanpak bij de toeleiding naar zorg. We weten dat de 'ideale' TnZ moeilijk te verwezenlijken is en daarom vragen we ons af hoe jullie dat doen in de praktijk. We vragen ons af waar je wel toe komt en waar je niet toe komt. Het is daarom ook niet de bedoeling dat mensen bijvoorbeeld zullen oordelen of zich ongemakkelijk voelen bij een minder goede casus. We hebben die informatie juist nodig voor ons onderzoek. Daarom vinden we alle ervaringen waardevol. Doordat jullie elkaars visies leren kennen, kan dit gesprek ook leerrijk zijn voor jullie.

We zien onze rol vandaag niet als experts in de toeleiding naar zorg van waaruit we jullie adviezen zouden kunnen geven. Het is wel onze taak om ervoor te zorgen dat iedereen zijn mening kan geven en suggesties ter verbetering kan formuleren.

Wij hebben een aantal richtvragen opgesteld over zaken die we graag zouden bespreken. We stellen jullie dus een aantal vragen om het gesprek op gang te brengen. Maar het is vooral onze bedoeling om jullie zoveel mogelijk aan het woord te laten. Wij proberen hierbij het tempo in het gesprek te houden zodat we zoveel mogelijk vragen hebben kunnen stellen en zullen hiertoe het gesprek af en toe sturen. Wanneer we bijvoorbeeld merken dat we te ver uitweiden van het thema of wanneer er te lang wordt stilgestaan bij een bepaalde vraag of casus, kan het voorkomen dat we mensen onderbreken en het gesprek een andere richting geven. Ik zal het gesprek leiden, en af en toe zal Karen ook tussenkomen wanneer ze dieper wilt ingaan op bepaalde uitspraken. We willen graag iedereen zoveel mogelijk aan het woord laten. Het is ook één van onze taken om te zorgen dat iedereen het woord kan nemen.

Het gesprek duurt ongeveer tot 21u / 17u en er is een pauze voorzien rond 19u30 / 15u30. Mensen die aanspraak willen maken op een vergoeding voor hun verplaatsing zouden dan de nodige documenten moeten ondertekenen.

- Hebben jullie nog vragen voor we beginnen?
- Informed consents laten ondertekenen door deelnemers (2 per deelnemer, 1 voor henzelf en 1 voor de onderzoekers, bij deelnemers die later komen licht Karen kort het informed consent toe).

2. Openings- en Inleidingsvraag (5 minuten)

Het is de bedoeling dat iedereen zich kort voorstelt. Naast uw naam is het interessant om te weten wat uw functie is (zv of clb). U mag ook in 1 zin proberen samen te vatten waarom u gekozen hebt om deel te nemen aan dit gesprek.

Terugkoppeling en overgang maken: Als ik naar jullie luister, dan hoor ik dat [...] en [...] en [...], thema's zijn die voor jullie belangrijk zijn in ons gesprek van vandaag. We zullen hier verder op in gaan in het vervolg van dit gesprek. (Het zou wel kunnen dat niet alles wat jullie hebben aangehaald expliciet aan bod zal komen, maar de andere gespreksthemata zullen hier wel aan raken.)

3. Sleutelvragen

Zie document met sleutelvragen.

4. Besluitende vraag bij elke sleutelvraag + overgangen maken

De gespreksleider geeft een korte mondelinge samenvatting van de uitspraken bij elke sleutelvraag. Na de samenvatting wordt aan de deelnemers gevraagd of dit een adequate samenvatting is. Kan iedereen zich vinden in deze samenvatting?

Voortdurend terugkoppelen en overgangen maken:

- Begrijp ik goed dat je... is dat ook zo voor de anderen?
- Wat opvalt is dat... erkennen anderen dat ook?
- Belangrijk om te onthouden uit dit onderdeel van het gesprek lijkt me... Dan gaan we nu over naar een volgend thema.
- Er zijn heel wat belangrijke zaken gezegd. Later kunnen we hier nog op terugkomen, maar we zouden graag het gespreksthemata verschuiven naar...

5. Afrondende vraag

Hoe hebben jullie dit gesprek ervaren?

6. Afsluiten

- Deelnemers bedanken voor hun medewerking.
- Uitdelen waardebonnen.
- Invullen beschrijving deelnemers
- Info over de onderzoeksresultaten?

Zowel de deelnemende scholen als de deelnemende CLB's zullen na afloop en vrijgave van het onderzoek uitvoerig geïnformeerd worden over de onderzoeksresultaten via workshops, die we zullen organiseren per provincie (vermoedelijk in het 2de of 3de trimester van het schooljaar 2016-2017).

Verdiepingsvragen voor tussendoor:

- Kunt u dit wat verder uitleggen?
- Wilt u mij een voorbeeld geven van wat u bedoelt?
- Kunt u er iets meer over zeggen?
- Beschrijft u alstublieft wat u bedoelt?

Beschrijving van deelnemers: na afloop van het gesprek lijstje laten invullen door deelnemers

Om in het onderzoeksrapport een correcte beschrijving te kunnen maken van enkele achtergrondkenmerken van de deelnemers worden onderstaande gegevens opgevraagd. Hierover zal anoniem gerapporteerd worden.

- CLB-medewerker
 - Naam:
 - Opleiding:
 - Naam van het CLB waar je werkt + gemeente/stad:
 - Functie binnen CLB:
 - Op welk niveau werk je? Duid aan:
 - Basisonderwijs / Secundair Onderwijs
 - Gewoon / buitengewoon onderwijs
 - Binnen welk onderwijsnet werk je: gemeenschapsonderwijs / gesubsidieerd officieel onderwijs / gesubsidieerd vrij onderwijs (o.a. katholieke scholen)
 - Aantal scholen die je begeleidt:
 - Aantal jaar werkervaring in huidige functie:
 - Leeftijd:
 - Geslacht:
- Zorgverantwoordelijke
 - Naam:
 - Naam van school waar je werkt + gemeente/stad:
 - Kenmerken van deze school (omcirkel wat past)
 - Basisonderwijs: kleuterschool / lagere school / basisschool
 - Secundair Onderwijs:
 - middenschool / bovenbouw / volledig aanbod
 - A-stroom / B-stroom / ASO / BSO / KSO / TSO
 - Onderwijsnet: gemeenschapsonderwijs / gesubsidieerd officieel onderwijs / gesubsidieerd vrij onderwijs (o.a. katholieke scholen)
 - Gewoon / buitengewoon onderwijs
 - Aantal jaar werkervaring als zorgverantwoordelijke:
 - Totaal aantal jaar werkervaring in het onderwijs:
 - Leeftijd:
 - Geslacht:

Verloop van focusgroepen

1. Voor de start van het gesprek (10 minuten)

- Naamkaartjes uitdelen
- Iedereen neemt iets te drinken
- Plaatsnemen
- Rooster tekenen op bord/rooster projecteren – Karen

7. Introductie (10 minuten)

- Welkom:
Van harte welkom allemaal op dit gesprek over toeleiding naar zorg. Dit is Karen Jacobs en ik ben Kathleen Bodvin.
- Opname:
Ik ga zo dadelijk wat meer uitleg geven bij dit gesprek maar ik wil het eerst graag hebben over de opnames die we zullen maken. Zoals jullie zien hebben we een camera klaargezet en we zullen ook een audio-opname maken. De opname is voor ons een hulp om de gegevens gemakkelijker te verwerken. We gebruiken die opname alleen om alles goed te kunnen noteren wat hier wordt gezegd. Daarnaast zijn de videobeelden nodig om achteraf goed te zien wie juist wat zegt. Het is bijvoorbeeld belangrijk om te weten of bepaalde uitspraken door een ZV of een CLB-medewerker wordt gedaan. Nadien worden de opnames vernietigd. We kunnen verzekeren dat alle gegevens anoniem zullen verwerkt worden. Jullie namen worden nergens vermeld. Zoals aangekondigd zullen we een aantal casussen bespreken. Ook deze gegevens worden anoniem verwerkt. Het kan zijn dat deze opname wat onwennigheid opwekt bij jullie, dat is voor ons ook zo, maar in de loop van het gesprek vergeet je dat.
- Introductie van het onderwerp
Het OBPWO project 13.01 wordt uitgevoerd aan de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het onderzoek is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Onder 'toeleiding naar zorg' (TnZ) verstaan we o.a. toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd. Het project bouwt verder op vorige OBPWO projecten over zorgbeleid (OBPWO 09.05) en het gebruik van buitenschoolse hulp (OBPWO 12.01) in Vlaamse gewone basis- en secundaire scholen.
- Hoe ziet de bijeenkomst eruit, wat kunt u verwachten:
We zitten hier vandaag samen met een aantal partners die een belangrijke rol spelen bij TnZ. Meer bepaald zitten we hier samen met een aantal CLB-medewerkers en zorgverantwoordelijken werkzaam in het buitengewoon onderwijs.
Dit gesprek heeft 2 doelen. Tijdens dit gesprek willen we ten eerste jullie ervaringen met toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd leren kennen aan de hand van een aantal concrete en door jullie zelf geselecteerde casussen. Ten tweede willen we het ook hebben over vormen van samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs. Het kan zijn dat er vandaag mensen aanwezig zijn die geen ervaring hebben in het ontvangen van Iln vanuit het GeO of het terugsturen van Iln vanuit het BuO naar het GO, dat is ook geen probleem. Deze mensen kunnen vanuit hun ervaringen binnen het BuO op zich wel reageren op de casussen.
We vinden het belangrijk dat u deze namiddag kan praten over uw persoonlijke ervaringen. Het is niet de bedoeling dat jullie het eens worden met elkaar; jullie ervaringen kunnen gewoon naast elkaar staan. We verwachten immers ook dat scholen of CLB's verschillen van elkaar in aanpak bij de toeleiding naar zorg.
We weten dat de 'ideale' TnBuO/GO moeilijk te verwezenlijken is en daarom vragen we ons af hoe jullie dat doen in de praktijk. We vragen ons af waar je wel toe komt en waar je niet toe komt. Het is daarom ook niet de bedoeling dat mensen bijvoorbeeld zullen oordelen of zich ongemakkelijk voelen bij een minder goede casus. We hebben die informatie juist nodig voor ons

onderzoek. Daarom vinden we alle ervaringen waardevol. Doordat jullie elkaars visies leren kennen, kan dit gesprek ook leerrijk zijn voor jullie.

We zien onze rol vandaag niet als experts in de toeleiding naar zorg van waaruit we jullie adviezen zouden kunnen geven. Het is wel onze taak om ervoor te zorgen dat iedereen zijn mening kan geven en suggesties ter verbetering kan formuleren.

Wij hebben een aantal richtvragen opgesteld over zaken die we graag zouden bespreken. We stellen jullie dus een aantal vragen om het gesprek op gang te brengen. Maar het is vooral onze bedoeling om jullie zoveel mogelijk aan het woord te laten. Wij proberen hierbij het tempo in het gesprek te houden zodat we zoveel mogelijk vragen hebben kunnen stellen en zullen hiertoe het gesprek af en toe sturen. Wanneer we bijvoorbeeld merken dat we te ver uitweiden van het thema of wanneer er te lang wordt stilgestaan bij een bepaalde vraag of casus, kan het voorkomen dat we mensen onderbreken en het gesprek een andere richting geven. Ik zal het gesprek leiden, en af en toe zal Karen ook tussenkomen wanneer ze dieper wilt ingaan op bepaalde uitspraken. We willen graag iedereen zoveel mogelijk aan het woord laten. Het is ook één van onze taken om te zorgen dat iedereen het woord kan nemen.

Het gesprek duurt ongeveer tot 17u en er is een pauze voorzien rond 15u30. Mensen die aanspraak willen maken op een vergoeding voor hun verplaatsing zouden dan de nodige documenten moeten ondertekenen.

- Hebben jullie nog vragen voor we beginnen?
- Informed consents laten ondertekenen door deelnemers (2 per deelnemer, 1 voor henzelf en 1 voor de onderzoekers, bij deelnemers die later komen licht Karen kort het informed consent toe).

8. Openings- en Inleidingsvraag (5 minuten)

Het is de bedoeling dat iedereen zich kort voorstelt. Naast uw naam is het interessant om te weten wat uw functie is (zv of clb). U mag ook in 1 zin proberen samen te vatten waarom u gekozen hebt om deel te nemen aan dit gesprek.

Terugkoppeling en overgang maken: Als ik naar jullie luister, dan hoor ik dat [...] en [...] en [...], thema's zijn die voor jullie belangrijk zijn in ons gesprek van vandaag. We zullen hier verder op in gaan in het vervolg van dit gesprek. (Het zou wel kunnen dat niet alles wat jullie hebben aangehaald expliciet aan bod zal komen, maar de andere gespreksthema's zullen hier wel aan raken.)

9. Sleutelvragen

Zie document met sleutelvragen.

10. Besluitende vraag bij elke sleutelvraag + overgangen maken

De gespreksleider geeft een korte mondelinge samenvatting van de uitspraken bij elke sleutelvraag. Na de samenvatting wordt aan de deelnemers gevraagd of dit een adequate samenvatting is. Kan iedereen zich vinden in deze samenvatting?

Voortdurend terugkoppelen en overgangen maken:

- Begrijp ik goed dat je... is dat ook zo voor de anderen?
- Wat opvalt is dat... erkennen anderen dat ook?
- Belangrijk om te onthouden uit dit onderdeel van het gesprek lijkt me... Dan gaan we nu over naar een volgend thema.
- Er zijn heel wat belangrijke zaken gezegd. Later kunnen we hier nog op terugkomen, maar we zouden graag het gespreksthema verschuiven naar...

11. Afrondende vraag

Hoe hebben jullie dit gesprek ervaren?

12. Afsluiten

- Deelnemers bedanken voor hun medewerking.
- Uitdelen waardebonnen.
- Invullen beschrijving deelnemers
- Info over de onderzoeksresultaten?

Zowel de deelnemende scholen als de deelnemende CLB's zullen na afloop en vrijgave van het onderzoek uitvoerig geïnformeerd worden over de onderzoeksresultaten via workshops, die we zullen organiseren per provincie (vermoedelijk in het 2de of 3de trimester van het schooljaar 2016-2017).

Verdiepingsvragen voor tussendoor:

- Kunt u dit wat verder uitleggen?
- Wilt u mij een voorbeeld geven van wat u bedoelt?
- Kunt u er iets meer over zeggen?
- Beschrijft u alstublieft wat u bedoelt?

Beschrijving van deelnemers: na afloop van het gesprek lijstje laten invullen door deelnemers

Om in het onderzoeksrapport een correcte beschrijving te kunnen maken van enkele achtergrondkenmerken van de deelnemers worden onderstaande gegevens opgevraagd. Hierover zal anoniem gerapporteerd worden.

- CLB-medewerker
 - Naam:
 - Opleiding:
 - Naam van het CLB waar je werkt + gemeente/stad:
 - Functie binnen CLB:
 - Op welk niveau werk je? Duid aan:
 - Basisonderwijs / Secundair Onderwijs
 - Gewoon / buitengewoon onderwijs
 - Binnen welk onderwijsnet werk je: gemeenschapsonderwijs / gesubsidieerd officieel onderwijs / gesubsidieerd vrij onderwijs (o.a. katholieke scholen)
 - Aantal scholen die je begeleidt:
 - Aantal jaar werkervaring in huidige functie:
 - Leeftijd:
 - Geslacht:
- Zorgverantwoordelijke
 - Naam:
 - Naam van school waar je werkt + gemeente/stad:
 - Kenmerken van deze school (omcirkel wat past)
 - Basisonderwijs: kleuterschool / lagere school / basisschool
 - Secundair Onderwijs:
 - middenschool / bovenbouw / volledig aanbod
 - A-stroom / B-stroom / ASO / BSO / KSO / TSO
 - Onderwijsnet: gemeenschapsonderwijs / gesubsidieerd officieel onderwijs / gesubsidieerd vrij onderwijs (o.a. katholieke scholen)
 - Gewoon / buitengewoon onderwijs
 - Aantal jaar werkervaring als zorgverantwoordelijke:
 - Totaal aantal jaar werkervaring in het onderwijs:
 - Leeftijd:
 - Geslacht:

Bijlage 5: Formulier voor geïnformeerde toestemming

Onderzoek over toeleiding naar zorg

Wordt ingevuld door de deelnemers

Hierbij verklaar ik, (naam en voornaam), dat ik geïnformeerd ben omtrent het doel en verloop van het onderzoek. Doel van het onderzoek is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Zo kan de zorg voor zoveel mogelijk kinderen geoptimaliseerd worden. Hiertoe zal ik deelnemen aan een focusgroep interview van ongeveer drie uur waarin we enkele concrete casussen bespreken. Ik neem uit vrije wil deel aan dit onderzoek. Dit onderzoek gebeurt in opdracht van de Vlaamse overheid.

Om de verwerking van de gegevens te vergemakkelijken wordt het gesprek opgenomen, nadien worden deze opnames vernietigd. De gegevens die tijdens dit onderzoek verzameld worden, kunnen gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden en mogen gepubliceerd worden, maar dit gebeurt enkel in de vorm van collectieve data. Ik weet dat al mijn gegevens strikt vertrouwelijk en anoniem zullen worden bewaard en verwerkt, in elk stadium van het onderzoek.

Ik behoud het recht om op elk moment mijn deelname aan het onderzoek stop te zetten, zonder nadelige gevolgen.

Voor eventuele vragen, klachten, of verdere opvolging, weet ik dat ik na mijn deelname terecht kan bij de begeleiders van dit onderzoek, namelijk Kathleen Bodvin en Professor Elke Struyf (contactgegevens zie hieronder).

Datum:

Naam en handtekening van de deelnemer:

Naam en handtekening van de onderzoekers:

Kathleen Bodvin
kathleen.bodvin@uantwerpen.be
016 32 59 74 / 032 65 42 39

Professor Elke Struyf
elke.struyf@uantwerpen.be
03 265 49 31

Bijlage 6: Sleutelvragen focusgroepen

Sleutelvragen FG GO

Verslag bespreking sleutelvragen

- FG hebben 2 doelen: (1) aan de hand van concrete casuïstiek TnZ bespreken. Proberen heel dicht bij het concrete te blijven, niet te generiek. Wel relevant om validiteit van casussen te checken. (2) opstellen survey: wat is interessant om bij meerdere scholen te bevragen, vanuit bepaalde hypothesen.
- Werken met mindmaps: gaan we niet doen. Kan achteraf als een samenvatting worden gebruikt. Kan ook gebruikt worden voor VL op te stellen. Als na eerste FG gesprek gevoel dat meer structuur nodig is, dan eventueel toch gebruiken.
- Lay-out: A4 checklist maken met topics, belangrijkste openingsvragen + elementen die we te weten moeten komen. Checklist maken voor Karen, uitgebreidere vragen (zie document hieronder) voor Kathleen. Voor elke casus bijhouden: hebben we zicht op de betrokkenen, communicatie, uitkomsten, wat betekent succes/waarom is casus succesvol? Als iemand iets zegt, herinneren/opmerken dat iemand anders daar nog niet over heeft gesproken en doorvragen: hoe was dat bij u?
- Door het opmerken van gemeenschappelijke elementen in de casus algemenere vragen stellen. Ik mag wel vragen 'hoe sterk kan je deze casus veralgemenen'. Geen algemene vragen stellen los van casus. Vraag naar veralgemening obv casussen mag wel.
- Elke, ik heb gemerkt dat we minder suggesties ter verbetering bevragen nu, is dat oké of moet dit toch meer bevraagd worden? ES: Lijkt me nu OK – we zouden dit nog kunnen opnemen in de 2de ronde als we deze gaan organiseren – blijf nu zoveel mogelijk bij het concrete – suggesties 'ter verbetering' van een minder goede casus kunnen gevonden worden wanneer deze gelegd wordt naast een goede casus.

Algemene aandachtspunten tijdens FG

- belangrijk om huidige situatie te bevragen. En niet de situatie zoals die gaat zijn na toepassing van het M-decreet. Wanneer deelnemers 'uitwijken' naar het M-decreet, vragen 'en hoe is dat op dit moment'? Focussen op de casus: 'wat is er gebeurd' en niet 'hoe had het moeten zijn'.
- Opletten dat het gesprek niet teveel over GON en ION gaat – werd reeds uitvoerig onderzocht in obpwo 98.09.
- Voortdurend aftoetsen en samenvatten – generieker maken.
- Voortdurend terugkoppelingen maken 'begrijp ik het goed dat...'. Steeds formuleren als interpretaties. Anders bestaat het gevaar misschien dat deelnemers niet durven in te gaan tegen een stelling.
- Verwoordingen zo dicht mogelijk laten aansluiten bij de uitspraken van de deelnemers. Bv 'Wie speelt rol bij beslissing' kan het zijn dat deelnemers geen spontane vermelding maken van 'ouders'. Hierop inspelen: zoals ik het nu begrijp worden ouders weinig betrokken. Hoe komt dat? Waarom is het moeilijk om ouders te betrekken in het hele proces?
- Doel FG: Feitelijke reconstructie/situatie van TnZ is het doel om achteraf te achterhalen of er drempels waren. Bij feitelijke reconstructie TnZ: voldoende waarom vragen (hoe liep het, hoe ging het, was het een bewuste/weloverwogen keuze om dit te doen?)
- Belangrijk om zeker duidelijk antwoord te krijgen op de vraag naar de rol van het CLB in de TnZ (cf. reactie op projecttekst + cf. M-decreet).

Sleutelvragen

1. Korte beschrijving casussen

Beschrijf eens kort jullie 2 casussen aan de hand van het rooster op bord/scherm (op het bord/scherm staat een tabel waarbij in de rijen de naam van de deelnemers en '+' voor een goede casus, '-' voor een slechte casus moet ingevuld worden en in de kolommen de naam IIn, leeftijd IIn, soort toeleiding en reden toeleiding moet ingevuld worden.) We zullen de kolommen even overlopen:

- Jullie mogen ten eerste de leerling een fictieve naam geven om het gesprek vlotter te laten lopen.
- Welke leeftijd had de leerling bij de start van de problemen?
- Over welke soort TnZ ging het in deze casus (3 vormen: in de school voor GO, naar een school voor BuO of omgekeerd, en/of gespecialiseerde hulpverlening)?
- Wat was de aanleiding voor de toeleiding naar zorg in deze casus?
Probeer dit in een paar minuutjes samen te vatten.

Karen vult de tabel in terwijl de deelnemers vertellen. Kathleen leidt het gesprek.

2. Diepgaandere casusbespreking per soort TnZ

Nadat de tabel is ingevuld met beschrijvende kenmerken van de casus, wordt eerst gekeken naar de soort toeleiding die het vaakst voorkomt in de casussen (doorverwijzing naar zorg op school/BSH/BuO of omgekeerd). We bespreken eerst de casussen van de soort toeleiding die het meest voorkomt a.d.h.v. onderstaande richtvragen. We laten het gesprek natuurlijk verlopen, het moet niet casus per casus besproken worden. Mensen mogen op elkaar reageren en aanvullingen doen. Eerst beschrijvend blijven, daarna doorvragen naar redenen van handelen. De verschillende subvragen kunnen gebruikt worden bij het doorvragen.

Dank voor jullie korte beschrijvingen van de casussen. We gaan nu eerst alle casussen met betrekking tot de toeleiding naar zorg X bespreken omdat deze het vaakste voorkomen. We hebben hiervoor een aantal vragen opgesteld die we zullen overlopen. Het is niet nodig om deze casus per casus te bespreken. Jullie mogen reageren op elkaars ervaringen binnen die soort TnZ en vertellen hoe dat in jouw casus was.

Hoe verliep de TnZ in de goede en slechte casus die u hebt voorbereid?

- Welk traject heeft deze leerling afgelegd? Op welke manier werd deze leerling tot deze vorm van zorg geleid? Kan u beschrijven wat er gebeurde vanaf de eerste aanmelding van het probleem tot het moment waarop de II tot de juiste zorg geleid is? – afgelegd traject II
- Hoe werd beslist om de leerling toe te leiden naar deze vorm van zorg? – beslissing TnZ
 - Wat waren de motieven voor deze beslissing tot TnZ (in de school voor GO, naar een school op maat of gespecialiseerde hulpverlening)? Om welke redenen werd beslist deze II te leiden naar deze vorm van zorg? - motieven
 - Zijn er bepaalde factoren die een invloed hadden op de beslissing tot al dan niet toeleiding deze zorg (bijvoorbeeld kind-, gezins-, of schoolkenmerken)? Met welke factoren moest je rekening houden bij deze beslissing? Speelt de thuissituatie (financiële of culturele factoren) bijvoorbeeld een rol in de toeleiding naar zorg?
 - Hoe uit zich dat dan? Waarop heeft dit dan concreet een invloed?
 - Bij de toeleiding naar BuO: Waarom was het BuO zo'n goede optie voor deze II?
 - Waarom is BuO zo'n goede optie voor bepaalde II?
- Wie speelde welke rol bij deze beslissing tot TnZ (bv leraren, ouders, zv'n, CLB-medewerkers, school voor BuO, II zelf)? - betrokkenen

- Wie deed wat?
- Wie nam welke taken op zich bij de toeleiding?
- Wie speelde in welke fase vooral een rol?
- Wie had er eerder een actieve inbreng en wie had er eerder een passieve rol? Wie speelde de voornaamste rol in de TnZ?
- Overleg met verschillende actoren kost veel tijd is niet makkelijk te realiseren. Hoe doen jullie dat? - communicatie
 - Werd informatie doorgegeven tussen verschillende partijen bij de TnZ? Welke? Aan wie?
 - Werd advies gevraagd aan andere partijen? Welk advies? Aan wie?
- Rekening houden met de visie van verschillende actoren lijkt ons niet makkelijk te realiseren. Hoe doen jullie dat?
 - Het lijkt bijvoorbeeld moeilijk om bepaalde groepen van ouders te bereiken (bijvoorbeeld anderstalige ouders). Hoe doen jullie dat?
 - Het lijkt ook moeilijk om rekening te houden met de mening van de leerling. Hoe doen jullie dat?
- Hoe lang duurde dit proces van toeleiding naar zorg? Hoeveel tijd verliep er tussen de start van de problemen en de uiteindelijke TnZ? - duur
- Welke drempels ervaarden jullie in deze casus? - drempels
 - Op welke manier vormden deze aspecten een drempel in de toeleiding naar zorg? Waarom was dit een drempel voor jullie?
 - Hoe zijn jullie met deze drempel omgegaan?
 - Wat had men anders kunnen doen om deze moeilijkheden te voorkomen? Kan er iets veranderd worden aan deze drempel?
- Waarom vond u dat de toeleiding naar zorg bij deze casus goed of slecht verliep? – betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Wat maakte volgens u dat de TnZ in deze casus goed/slecht verliep?
 - Bij de goede en slechte casus: Wat zou een betere manier van toeleiding naar zorg geweest zijn bij deze casus?
 - Wat zijn volgens jullie cruciale elementen om een succesvolle TnZ te verwezenlijken? Wat zijn minder cruciale elementen om een succesvolle TnZ te verwezenlijken?
- Hoe verliep het verder met die IIn? - uitkomsten
 - Welk effect had het toeleidingsproces op het functioneren van de II?
 - Welk effect had het toeleidingsproces op de tevredenheid van de II?
 - Hoe komt het volgens jullie dat het toeleidingsproces een effect had op deze uitkomstmaten? Op welke manier heeft volgens jullie dit toeleidingsproces een effect gehad op deze uitkomstmaten?
- Wat deed de school voor GeO of het CLB vooraleer werd beslist om deze leerling naar deze vorm van zorg toe te leiden? – zorg op school vòòr TnZ
 - Wat deed de leraar, de ZV, de CLB-medewerker... vooraleer beslist werd om deze II naar deze vorm van zorg te leiden?
 - Het is moeilijk om je onderwijs af te stemmen op de behoeften van alle IIn. Konden jullie in deze casus aansluiten bij de onderwijsbehoeften van deze leerling? Hoe probeerden jullie dit te doen?
 - Waar situeren jullie die maatregelen of aanpassingen in het ZC?
- Hoe uniek is deze casus? Hoe representatief is deze casus voor de manier waarop de TnZ meestal gebeurt? – representativiteit casus
 - Er zijn een aantal gemeenschappelijke kenmerken terug te vinden in de casussen, zoals... Is dat altijd zo? (Indien het geval: er worden precies vooral jongens naar het BuO georiënteerd, is dat vaker zo? Waarom?)
 - Zijn er afspraken omtrent hoe de TnZ moet verlopen? Welke? Waarom wel of niet?

- Hebben jullie bij de TnZ een vaste manier van werken? Welke? Waarom wel of niet?
- Hoe verloopt de TnZ meestal?

Algemene vragen indien deze info niet dadelijk afgeleid kan worden uit de casussen:

- Zijn er bepaalde cruciale fasen in de ontwikkeling van kinderen waar dat jullie specifieke aandacht hebben voor een eventuele toeleiding naar zorg? – cruciale fasen
 - Zijn er bepaalde periodes in het leven van een kind die cruciaal zijn om door te verwijzen (bijvoorbeeld overgang van het KO naar het LO, dadelijk na het eerste leerjaar...)? Wanneer hebben jullie het gevoel dat er iets moet gebeuren?
 - Hanteren jullie bepaalde richtlijnen/criteria die kunnen aantonen wanneer de ontwikkeling van Iln in het gedrang is (bijvoorbeeld als de Iln in dat leerjaar vaardigheid X nog niet kan, dan is dat alarmerend of een indicierend voor problemen)?
- Kan de expertise van het BuO ook ingezet worden in het GO? – ondersteuning BuO voor GO⁴
 - Wordt dat nu al gedaan? Worden jullie ondersteund door de expertise in het buitengewoon onderwijs⁵? Leg uit.
 - In welke mate krijgen jullie ondersteuning van het BuO? Krijgen jullie voldoende ondersteuning van het BuO of niet?
 - Welke ondersteuning krijgen jullie van het BuO? Op welke vlakken biedt het BuO ondersteuning (bijvoorbeeld Iln niveau, klasniveau, schoolniveau, niveau van de scholengemeenschap)?
 - Voor ondersteuning op Ilniveau: welke rol speelt een diagnose hier al dan niet bij?
 - Op welke manier wordt er samengewerkt tussen het GeO en het BuO?
 - Speelt het CLB een rol in de samenwerking tussen het GeO en het BuO? Indien ja, op welke manier?
 - Wat vinden jullie van de ondersteuning door het BuO?
 - Vinden jullie dat het BuO jullie voldoende ondersteund? Indien nee, hoe zou dat beter kunnen? Op welke vlakken zou het BuO het GeO kunnen ondersteunen? Hoe zou de ondersteuning van het GeO door het BuO georganiseerd kunnen worden?
 - Welke samenwerking tussen het BuO en het GeO is mogelijk/wenselijk buiten samenwerking in het kader van GON/ION?
 - Welke verwachtingen hebben jullie t.a.v. het BuO?
 - Wat zijn jullie verwachtingen n.a.v. het M-decreet (als allerlaatste bevragen)?

⁴ Ik begin mij eigenlijk meer en meer af te vragen of het BuO in se wel hulp biedt aan het GO in een andere vorm dan GON (of ION)... Elke, weet jij hier meer over? Wat als BuO enkel ondersteuning biedt aan het GO via GON? Dan wel GON bevragen in ons onderzoek (anders in onderzoeksvraag eigenlijk overbodig)? Onderzoek van GON en ION dateert van 2012, dus is nog vrij recent.

< In OBPWO 09.05 werd hiernaar gevraagd; je idee klopt: er is vooral samenwerking met BuO via GON, en eerder niet daarbuiten. Je zou hier kunnen vragen naar behoeften en hoe dit dan zou kunnen uitgebouwd worden (want inderdaad over GON is recent een grootschalige bevraging geweest) – dat zou dubbelop zijn. < de vragen dekken wel dit idee.

⁵ Als blijkt dat het enkel via GON is – dan is dit natuurlijk gebonden aan een leerling en niet structureel verankerd. Je zou dus in 2de instantie kunnen reflecteren, nadenken over samenwerking naast of buiten GON

We gaan starten met de casussen.

Misschien heeft niet iedereen ervaring met TnBuO/GO, dat is geen probleem. Mensen die geen ervaring hebben met TnBuO/GO mogen zeker reageren op de casussen en hierover reflecteren. Jullie worden uitgenodigd om als 'kritische vriend' te kijken naar deze casussen. Omdat jullie in dezelfde context werken, kunnen jullie dus zeker wel zinvolle feedback geven.

Na de casussen bespreken we vormen van samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

3. Korte beschrijving casussen⁶

Beschrijf eens kort jullie 2 casussen aan de hand van het rooster op bord/scherm (op het bord/scherm staat een tabel waarbij in de rijen de naam van de deelnemers en '+' voor een goede casus, '-' voor een slechte casus moet ingevuld worden en in de kolommen de naam lln, leeftijd lln, soort toeleiding en reden toeleiding moet ingevuld worden.) We zullen de kolommen even overlopen:

- Jullie mogen ten eerste de leerling een fictieve naam geven om het gesprek vlotter te laten lopen.
- Welke leeftijd had de leerling bij de start van de problemen?
- Over welke soort TnBuO/GO ging het in deze casus (toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd)?
- Weten jullie wat de aanleiding was voor de schoolverandering in deze casus? Indien ja, wat was de aanleiding?

Probeer dit in een paar minuutjes samen te vatten.

Karen vult de tabel in terwijl de deelnemers vertellen. Kathleen leidt het gesprek.

4. Diepgaandere casusbespreking per soort TnBuO/GO

Nadat de tabel is ingevuld met beschrijvende kenmerken van de casus, wordt eerst gekeken naar de soort toeleiding die het vaakst voorkomt in de casussen (toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd). We bespreken eerst de casussen van de soort toeleiding die het meest voorkomt a.d.h.v. onderstaande richtvragen. We laten het gesprek natuurlijk verlopen, het moet niet casus per casus besproken worden. Mensen mogen op elkaar reageren en aanvullingen doen. Eerst beschrijvend blijven, daarna doorvragen naar redenen van handelen. De verschillende subvragen kunnen gebruikt worden bij het doorvragen.

Dank voor jullie korte beschrijvingen van de casussen. We gaan nu eerst alle casussen met betrekking tot de toeleiding naar BuO/GO bespreken omdat deze het vaakste voorkomen. We hebben hiervoor een aantal vragen opgesteld die we zullen overlopen. Het is niet nodig om deze casus per casus te bespreken. Jullie mogen reageren op elkaars ervaringen binnen die soort TnBuO/GO en vertellen hoe dat in jouw casus was.

Mensen zonder ervaring met dergelijke casus nodigen we uit om als 'kritische vriend' te kijken naar deze casussen. We vragen ons namelijk af hoe jullie naar deze casussen kijken. Zien jullie bijvoorbeeld nog andere mogelijkheden of juist drempels? Als jullie zelf een aantal vragen hebben bij

⁶ ahdv de inventaris krijgt je allicht een zicht op hoeveel mensen rond de tafel geen casus hebben voorbereid omdat ze hier geen ervaring mee hebben

de casussen, mogen jullie die zeker stellen. Dat kan immers ook relevante info zijn voor ons. Omdat jullie in dezelfde context werken, kunnen jullie dus zeker wel zinvolle feedback geven.⁷

We stellen eerst een aantal vragen over het toeleidingsproces van de II in jullie casus van het GeO naar het BuO of omgekeerd. We vragen ons af of jullie hier informatie over hebben. Allicht hebben jullie hier meer informatie over wanneer een II vanuit jullie school terug naar het GeO wordt georiënteerd dan omgekeerd. Als jullie hier geen informatie over hebben, dan is dat voor ons ook belangrijk om te weten.⁸

Hoe verliep de TnBuO/GO in de goede en slechte casus die u hebt voorbereid?

- Welk traject heeft deze leerling afgelegd? Op welke manier werd deze leerling tot deze school voor buitengewoon/gewoon onderwijs geleid? Kan u beschrijven wat er gebeurde vanaf de eerste aanmelding van het probleem tot het moment waarop de II tot de juiste school geleid is? – afgelegd traject II
- Hoe werd beslist om de leerling toe te leiden naar deze school? – beslissing TnBuO/GO
 - Weten jullie om welke redenen werd beslist om deze leerling tot deze school te leiden? Wat waren de motieven voor deze beslissing tot TnBuO/GO)? Om welke redenen werd beslist deze II te leiden naar deze vorm van zorg? - motieven
 - Zijn er bepaalde factoren die een invloed hadden op de beslissing tot al dan niet toeleiding naar deze soort school (bijvoorbeeld kind-, gezins-, of schoolkenmerken) in deze casus/? Met welke factoren moest je rekening houden bij deze beslissing in deze casus/in het algemeen? Speelt de thuissituatie (financiële of culturele factoren) bijvoorbeeld een rol in de toeleiding naar deze soort school in deze casus/in het algemeen? Op welke manier speelt dit een rol? Anderen mogen hier ook op antwoorden.
 - Hoe uit zich dat dan? Waarop heeft dit dan concreet een invloed?
 - Bij de toeleiding naar BuO: Waarom was het BuO zo'n goede optie voor deze II in deze casus/in het algemeen? Anderen mogen hier ook op antwoorden.
 - Waarom is BuO zo'n goede optie voor bepaalde II⁹?
- Wie speelde welke rol bij deze beslissing tot TnBuO/GO (bv leraren, ouders, zv'n, CLB-medewerkers¹⁰, school voor BuO/GO, II zelf)? - betrokkenen
 - Wie deed wat?
 - Wie nam welke taken op zich bij de toeleiding?
 - Wie speelde in welke fase vooral een rol?
 - Wie had er eerder een actieve inbreng en wie had er eerder een passieve rol? Wie speelde de voornaamste rol in de TnBuO/GO?
 - Overleg met verschillende actoren binnen zowel jullie eigen school als met de andere school kost veel tijd is niet makkelijk te realiseren. Hoe doen jullie dat? - communicatie
 - Werd informatie doorgegeven tussen verschillende scholen bij de TnBuO/GO? Welke? Aan wie?
 - Werd advies gevraagd aan de andere school vòòr de toeleiding? Welk advies? Aan wie?

⁷ Je zou hen dus ook na de bespreking van een aspect letterlijk even het woord kunnen geven. 'Hoe kijken jullie vanuit jullie ervaring in het BuO naar deze gang van zaken. Hebben jullie hierbij bepaalde reflecties, bedenkingen of suggesties?' Zoals eerder besproken: voorzichtig zijn om 'in het algemeen' teveel te vragen, want dan beginnen mensen misschien sociaal wenselijk te antwoorden, of te brainstormen.

⁸ Als deelnemers uit het BuO geen inzicht hebben in de voorafgaande feiten voor de toeleiding naar het BuO, zullen deze vragen maar beperkt of niet beantwoord kunnen worden.

⁹ Wanneer bv uit de casussen blijkt dat vooral jongens/allochtonen/kansarmen naar het BuO worden gestuurd -> vragen: is dat vaker zo, waarom is dat zo?

¹⁰ Belangrijk om zeker duidelijk antwoord te krijgen op de vraag naar de rol van het CLB in de TnBuO/GO

- Rekening houden met de visie van verschillende actoren bij de toeleiding naar een andere school lijkt ons niet makkelijk te realiseren. Hoe doen jullie dat?
 - Het lijkt bijvoorbeeld moeilijk om bepaalde groepen van ouders te bereiken (bijvoorbeeld anderstalige ouders). Hoe doen jullie dat?
 - Het lijkt ook moeilijk om rekening te houden met de mening van de leerling. Hoe doen jullie dat?
- Hoe lang duurde dit proces van TnBuO/GO? Hoeveel tijd verliep er tussen de start van de problemen en de uiteindelijke TnBuO/GO? - duur
- Welke moeilijkheden/drempels ervaarden jullie in de TnBuO(als ontvangers van het toeleidingsproces)/GO bij deze casus? - drempels
 - Op welke manier vormden deze aspecten een drempel in de toeleiding naar zorg? Waarom was dit een drempel voor jullie?
 - Hoe zijn jullie met deze drempel omgegaan?
 - Wat had men anders kunnen doen om deze moeilijkheden te voorkomen? Kan er iets veranderd worden aan deze drempel?
- Waarom vond u dat de toeleiding naar zorg bij deze casus goed of slecht verliep? – betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnBuO/GO
 - Wat maakte volgens u dat de TnBuO/GO in deze casus goed/slecht verliep?
 - Bij de goede en slechte casus: Wat zou een betere manier van TnBuO/GO geweest zijn bij deze casus?
 - Wat zijn volgens jullie cruciale elementen om een succesvolle TnBuO/GO te verwezenlijken? Wat zijn minder cruciale elementen om een succesvolle TnBuO/GO te verwezenlijken?
- Hoe verliep het verder met die IIn? - uitkomsten
 - Welk effect had het toeleidingsproces op het functioneren van de II?
 - Welk effect had het toeleidingsproces op de tevredenheid van de II?
 - Hoe komt het volgens jullie dat het toeleidingsproces een effect had op deze uitkomstmaten? Op welke manier heeft volgens jullie dit toeleidingsproces een effect gehad op deze uitkomstmaten?
- Bij TnBuO: Weten jullie wat de school voor GeO of het verbonden CLB deed vooraleer werd beslist om deze leerling naar een school voor BuO toe te leiden? Welke info hebben jullie hierover? – zorg op school vòòr TnBuO
 - Wat deed de leraar, de ZV, de CLB-medewerker... vooraleer beslist werd om deze II naar deze vorm van zorg te leiden?
 - Waar situeren jullie die maatregelen of aanpassingen in het ZC?
 - Weten jullie of de fasen van het ZC werden doorlopen vooraleer de II naar het BuO werd verwezen? Op basis van jullie ervaringen met het GO, wat zijn indicaties dat zij het ZC wel/niet volgen?
 - Indien deze werden doorlopen: hoe gebeurde dit?
 - Hoe hebben jullie deze info verkregen? Namen jullie zelf contact op? Wie gaf deze info?
 - Indien er geen info van het GeO werd doorgegeven aan het BuO: hebben jullie hier wel of geen nood aan? Waarom is het volgens jullie wel of niet zinvol om info over de maatregelen in het GeO te hebben
- Hoe uniek is deze casus? Hoe representatief is deze casus voor de manier waarop de TnBuO/GO meestal gebeurt? – representativiteit casus
 - Er zijn een aantal gemeenschappelijke kenmerken terug te vinden in de casussen, zoals... Is dat altijd zo? (Indien het geval: er worden precies vooral jongens naar het BuO georiënteerd, is dat vaker zo? Waarom?)
 - Zijn er afspraken omtrent hoe de TnBuO/GO moet verlopen? Welke? Waarom wel of niet?

- Hebben jullie bij de TnBuO/GO een vaste manier van werken? Welke? Waarom wel of niet?
- Hoe verloopt de TnBuO/GO meestal?
 - Is het jullie ervaring dat er veel Iln (te) snel naar BuO worden doorverwezen of niet?¹¹
 - Is het jullie ervaring dat er (te) weinig Iln worden terugverwezen naar het GO? Of dat Iln (te) traag worden terugverwezen naar het GO?

Algemeneren vragen indien deze info niet dadelijk afgeleid kan worden uit de casussen:

- Zijn er bepaalde cruciale fasen in de ontwikkeling van kinderen waar dat jullie specifieke aandacht hebben voor een eventuele TnBuO/GO? – cruciale fasen
 - Zijn er bepaalde periodes in het leven van een kind die cruciaal zijn om door te verwijzen (bijvoorbeeld overgang van het KO naar het LO, dadelijk na het eerste leerjaar...)? Wanneer hebben jullie het gevoel dat er iets moet gebeuren?
 - Hanteren jullie bepaalde richtlijnen/criteria die kunnen aantonen wanneer de ontwikkeling van Iln in het gedrag is (bijvoorbeeld als de Iln in dat leerjaar vaardigheid X nog niet kan, dan is dat alarmerend of een indicierend voor problemen)?
- Wat vinden jullie van de manier waarop deze toeleiding meestal gebeurt?
 - Hebben jullie het gevoel dat deze toeleiding goed gebeurt of zien jullie nog mogelijkheden tot verbetering (en de welke)?

5. Ondersteuning van GeO door BuO – peilen naar ervaringen + mening

- Welke expertise uit het BuO kan zinvol ingezet worden in het GO? Wat kunnen jullie betekenen voor GO? – ondersteuning BuO voor GO¹²
- Wordt dat nu al gedaan? Wat doen jullie nu al? Bieden jullie in jullie dagelijkse werking ondersteuning aan het GO¹³? Leg uit.
 - Welke ondersteuning bieden jullie aan het GO? Op welke vlakken bieden jullie ondersteuning aan het GeO (bijvoorbeeld Iln niveau, klasniveau, schoolniveau, niveau van de scholengemeenschap)?
 - Voor ondersteuning op Ilniveau: welke rol speelt een diagnose hier al dan niet bij?
 - Op welke manier verloopt die samenwerking tussen het GeO en het BuO?
 - Speelt het CLB een rol in de samenwerking tussen het GeO en het BuO? Indien ja, op welke manier?
- Vinden jullie dat jullie het GeO voldoende ondersteunen? Is volgens jullie een intensievere samenwerking nodig? Wat zou nog meer kunnen gebeuren? Hoe zou dat beter kunnen? ¹⁴

¹¹ Kan ook casusvoorbeeld zijn van slechte toeleiding

¹² Ik begin mij eigenlijk meer en meer af te vragen of het BuO in se wel hulp biedt aan het GO in een andere vorm dan GON (of ION)... Elke, weet jij hier meer over? Wat als BuO enkel ondersteuning biedt aan het GO via GON? Dan wel GON bevragen in ons onderzoek (anders in onderzoeksvraag eigenlijk overbodig)? Onderzoek van GON en ION dateert van 2012, dus is nog vrij recent.

< In OBPWO 09.05 werd hiernaar gevraagd; je idee klopt: er is vooral samenwerking met BuO via GON, en eerder niet daarbuiten. Je zou hier kunnen vragen naar behoeften en hoe dit dan zou kunnen uitgebouwd worden (want inderdaad over GON is recent een grootschalige bevraging geweest) – dat zou dubbelop zijn. < de vragen dekken wel dit idee.

¹³ Als blijkt dat het enkel via GON is – dan is dit natuurlijk gebonden aan een leerling en niet structureel verankerd. Je zou dus in 2de instantie kunnen reflecteren, nadenken over samenwerking naast of buiten GON

¹⁴ Hoe dan? Probeer over dit laatste zo concreet mogelijke informatie te krijgen (geen ‘algemene meningen’, maar zeer concrete suggesties en vraag dan telkens aan de anderen hoe zij hiernaar kijken, zodat je ook een goed zicht krijgen op hoe realistisch bepaalde suggesties zijn. Dus misschien kom je wel tot een lijstje suggesties waar consensus over bestaat en suggesties waarover de meningen verdeeld zijn. Vraag ook naar voorwaarden die moeten vervuld worden opdat zoiets kan

- Op welke vlakken zou het BuO het GeO nog kunnen ondersteunen? Waar zit juist jullie expertise? Wat kunnen jullie het GeO leren?
 - Hoe kijken anderen hiernaar? Hoe realistisch/realiseerbaar zijn deze suggesties? Welke voorwaarden moeten vervuld worden opdat zoiets gerealiseerd kan worden? Welke eventuele drempels staan hier nu nog voor in de weg?
- Hoe zou de ondersteuning van het GeO door het BuO georganiseerd kunnen worden? Hoe zouden jullie jullie praktijken tot in het GeO kunnen brengen?
 - Hoe kijken anderen hiernaar? Hoe realistisch/realiseerbaar zijn deze suggesties? Welke voorwaarden moeten vervuld worden opdat zoiets gerealiseerd kan worden? Welke eventuele drempels staan hier nu nog voor in de weg?
- Welke samenwerking tussen het BuO en het GeO is mogelijk/wenselijk buiten samenwerking in het kader van GON/ION?
 - Hoe kijken anderen hiernaar? Hoe realistisch/realiseerbaar zijn deze suggesties? Welke voorwaarden moeten vervuld worden opdat zoiets gerealiseerd kan worden? Welke eventuele drempels staan hier nu nog voor in de weg?
- Wat zijn jullie verwachtingen n.a.v. het M-decreet (als allerlaatste bevragen)?
 - Hoe zorgt volgens jullie het M-decreet voor meer inclusief onderwijs. Wat is er nog mogelijk?

gerealiseerd worden of drempels die nu nog in de weg staan; Ik denk bijvoorbeeld aan de situatie in Nederland, waar scholen voor GO en BUO in dezelfde gebouwen zitten, in dat geval kan BUO echt een expertisecentrum worden.

Bijlage 7: Samenvatting focusgroepen

1. Samenvatting FG 05/11/14 gewoon LO

Hoe verliep de TnBSH/BuO (TnZOS) in jullie casus:

- Traject:
 - Meestal bespreking op school (MDO): leraar/ouders melden probleem, er wordt samen gekeken naar oplossingen. CLB helpt soms actief mee met verwijzing naar BSH (zoekt BSH of neemt hiermee contact op) of helpt eerder ondersteunend.
- Motieven:
 - Niet kunnen volgen op school (cognitief, bv rekenproblemen)
 - Gedragsproblemen
 - Draagkracht van school wordt overschreden
 - Bij beslissing rekening houden met: moedertaal, scholingsgraad ouders, cultuur ouders, financiële situatie ouders
- Betrokkenen
 - Vrij vaak werden veel betrokkenen genoemd: ouders, lkr, ZV en CLB. CLB is ofwel actief betrokken ofwel eerder ondersteunend. Soms zetten ouders zelf de stap naar BSH.
 - In een 1 casus kwam het initiatief van de lkr, de welke de ouders reeds had overtuigd, waardoor het CLB zich 'verplicht' voelde om het attest te schrijven, zonder eerst grondig onderzoek te kunnen doen. De CLB-medewerker vond dit daarom een minder goede TnBuO. – hierbij werd ook gezegd dat je als CLB-medewerker de school 'als vriend' moet houden en niet zomaar tegen het advies van de school in kan gaan, ook al ben je het niet eens met de school.
 - De lln werden nooit spontaan vermeld. Een CLB-medewerker werkt samen met een ZV die steeds de lln inlicht over alles wat besproken wordt over hem/haar.
 - Communicatie:
 - via vaste overlegmomenten (MDO's) of rondetafelgesprekken kwamen alle partijen samen.
 - Bij doorverwijzing naar BuO werd soms advies gevraagd aan een school voor BuO. Soms werd ook enkel het BuO gecontacteerd met de vraag of er nog plaats was in de school
- Drempels:
 - Kostprijs BSH – OCMW contacteren opdat ze tussenkomen in de betaling BSH
 - Wachtlijsten BSH – school/CLB vangt problemen in afwachting op, 1 school waar logo wordt aangeboden tijdens de uren bij kleuters (voor kleuters is hier geen officiële toestemming voor nodig, daar kleuter niet leerplichtig zijn)
 - anderstaligheid bij de ouders – CLB/ZV neemt zelf contact op met BSH
 - ouders die niet meewerken bij BSH – CLB moet blijven begeleiden, anders stopt ouder de BSH
 - criteria voor terugbetaling (percentielen) – CLB scoort test zo zodat ll in aanmerking komt voor terugbetaling logo.
 - Wanneer REVA zelf testen opnieuw wilt doen, testen van CLB vinden zij niet voldoende, zij willen dit zelf doen, vertraging HVproces.
 - Procedures om BSH te krijgen zijn soms heel ingewikkeld: eerst die test laten doen, dan daar aanmelden, dan dit document nog nodig, dan VL laten invullen...
 - ouders die kind niet naar BuO willen sturen, die dit niet kunnen accepteren – keuze voor BuO blijven motiveren door ZV en CLB. Ouders tijd geven en hierover in gesprek blijven gaan. In 1 casus werd afgesproken dat het CLB zal aandringen tot BuO en de school meer op de achtergrond blijft, opdat de vertrouwensband met de school niet geschonden wordt.

- Plaats tekort in het BuO – kind wordt opgevangen in het GO
- Bereikbaarheid school voor BuO
- TnBuO: directies die IIn gaan tellen en daarom liever IIn in zijn/haar school houdt
- TnBuO: acceptatie: familie overtuigen, afscheid nemen van een bepaald toekomstbeeld
- Sommige IIn zijn bv een zuiver motorische beperking zijn ‘te sterk’ voor het BuO en moeten in het GeO blijven, in het BuO zitten vaak IIn met multiproblematieken.
- Betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Succesvol: alle partijen zijn tevreden, IIn functioneert goed
 - Niet-succesvol: iemand zit met ‘wrang’ gevoel, bv wanneer CLB attest voor BuO opstelt waar het eigenlijk niet volledig achter staat omdat er nog geen onderzoek is gebeurd, bv wanneer ouders niet instemmen tot BuO wanneer school/CLB dit wel nodig acht en de IIn daardoor te laat in het BuO terecht komt
 - Cruciale elementen: iedereen heeft hetzelfde doel voor ogen, alle neuzen staan in dezelfde richting, open communicatie
- Uitkomsten
 - Uitkomsten bij TnBuO niet altijd duidelijk. Enkel wanneer BuO/nieuwe CLB oude school/CLB contacteert komen ze hier iets over te weten. Ook op die manier wordt info doorgegeven vanuit het GeO naar het BuO over de schoolloopbaan van de IIn voor de verwijzing. Het is niet duidelijk of deze info anders gewoonweg niet wordt doorgegeven of wel.
 - Uitkomsten bij BSH leken iets duidelijker en effectief (positief effect op functioneren IIn)
- ZOS voor TnZ
 - Meestal werd ZC wel doorlopen vooraleer TnZ. Soms moest CLB wel actief ondersteunen bij het zoeken naar aanpassingen binnen de school zelf.
 - CLB-mw merkt op dat hier heel veel verschillen zijn tussen scholen. Sommige scholen doen weinig zelf en andere scholen doen heel veel, afhankelijk van hoe sterk hun zorgbeleid is uitgebouwd. Een andere CLB-mw haalt aan dat scholen ook verschillen in de ruimte die ze hebben voor ZOS (bv school met veel SES-uren kan meer ZOS aanbieden).
- Cruciale fasen
 - Moment van doorverwijzing naar BuO is afhankelijk van soort probleem. Overgang van KO naar LO (of overgangen in het begin van het LO) is cruciaal bij cognitieve problemen. Overgangen binnen het hogere lager onderwijs (vanaf 3^e lj) gebeurt vaker in het kader van gedrags- of emotionele problemen. Moment van overgang naar BuO is ook bepalend voor tevredenheid van de IIn. Bij een vroege doorverwijzing (KO of begin LO), voelt de IIn zich hier meestal goed bij. Bij een latere doorverwijzing (vanaf 3^e lj LO) moet IIn afscheid nemen van vriendjes en oude school, waardoor IIn minder tevreden kunnen zijn na doorverwijzing.
- Ondersteuning BuO voor GeO (buiten GON en ION)
 - Scholen voor GeO bellen soms naar het BuO voor advies inzake een eventuele toeleiding naar het BuO
 - IKO: inclusief kleuteronderwijs, is een project dat georganiseerd wordt in 1 school voor KO, waarbij kleuters die normaal in het BuO zouden zitten toch in het GeO verblijven mits ondersteuning door het BuO
 - Centrum voor leerhulp (in regio Leuven en omstreken): ondersteuning vanuit het BuO voor het GO
 - →ondersteuning GeO door BuO is regionaal gebonden
 - Beter zou zijn om GON flexibeler inzetbaar te maken
- Verwachtingen n.a.v. M-decreet:

- Wordt met bezorgheden gereageerd: Draagkracht scholen voor GeO voldoende? Zijn lkr voldoende opgeleid?
 - Verschil tussen scholen: scholen met reeds een zeer goed uitgewerkt zorgbeleid zullen weinig verschil ervaren. Scholen met matig uitgewerkt zorgbeleid zullen veel moeten veranderen.
- CLB: administratieve balast verzwaart, andere taken blijven grotendeels hetzelfde

2. Samenvatting FG 12/11/14 gewoon SO ASO, TSO en KSO

Hoe verliep de TnZOS/TnBSH (TnBuO) in jullie casus:

- Traject:
 - Meestal: problemen worden besproken de klassenraden, nadien op de cel llnbegeleiding (waar het CLB ook aanwezig is). Daar wordt beslist wat er wordt gedaan. Ouders worden nadien ook aangesproken en evt uitgenodigd.
- Motieven:
 - Vooral probleem gestuurde motieven: wegens gedragsproblemen, leerproblemen, socio-emotionele problemen. Ook draagkracht van de school, invloed op medelln werden genoemd.
- Betrokkenen:
 - Verschillende partijen: ouders, lkr, CLB, ZV, soms ook directie. Ook lln worden meermaals spontaan genoemd.
 - In 1 casus nam lkr zelf het voortouw zonder anderen te verwittigen. Via een klasgenootje kwam dit naar boven. Nadien wel overleg hieromtrent georganiseerd. Deelnemer benadrukt belang van overleg en communicatie.
 - TnGO: school voor gewoon SO neemt contact op met eerdere BuSO school.
- Drempels:
 - gezinsfactoren
 - Ouders die niet willen meewerken – blijven in gesprek gaan met ouders
 - (vecht)scheiding
 - Lage scholingsgraad ouders / anderstalige ouders – ouders begrijpen het probleem niet
 - Beeldvorming BuO – veel ouders hebben foutief beeld over BuO, daarom is de drempel voor ouders heel hoog
 - Gebrek aan kennis van het onderwijssysteem bij ouders
 - Schoolfactoren
 - Leraar die duidelijke voorkeur uit voor doorverwijzing naar BuO
 - Uiteenlopende visies van betrokkenen
 - Beroepsgeheim of niet – kloof tussen CLB en llnbegeleider
 - Onduidelijk landschap integrale jeugdhulp
 - BSH is te duur
 - Kloof tussen onderwijs en hulpverlening
 - foute verwachtingen van elkaar
 - school heeft snel oplossingen nodig, terwijl BSH niet snel oplossingen kan bieden (wachtlijsten + behandeling zelf duurt ook lang)
 - llnbegeleiding is soms overbevraagd waardoor ze niet de ruimte hebben om problemen die door hen zouden opgelost moeten worden op te lossen.
- Betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Succesvolle TnZ
 - Functioneren van lln is verbeterd
 - lln is in behandeling – verbetering is op komst
 - Alle partijen worden voortgeholpen
 - Transparantie naar alle partijen

- Niet-succesvolle TnZ
 - Iln die nergens terecht kunnen voor problemen / Iln die te lang moest wachten op hulp → Belasting voor medelln/lkr
 - Ouders die gaan shoppen om een attest te krijgen
- ZOS voor TnZ
 - Meeste casussen gingen over TnZOS, meestal werd het ZC gevolgd.
- Representativiteit casus
 - Casussen waren redelijk representatief, maar niet voor iedereen. Vaak ook specifieke problemen.
- Ondersteuning BuO voor GO
 - BuO zou zich meer mogen profileren als experten.
 - Initiatieven om van elkaar te leren: overleg over taalondersteuning, ouderparticipatie... - werd in 1 school gerealiseerd
 - Bij een eventuele overgang van het GeO naar BuO: Iln kunnen 'snuffelstages' gaan doen (een aantal weken in het BuO proberen les te volgen)
 - Overleg bij attestering
 - CLB consulteert steeds collega's bij moeilijke vragen waar het BuO evt kan helpen.
- Verwachtingen n.a.v. M-decreet:
 - Deelnemers zijn er niet gerust in: iedereen wil zijn positie bewaken, ze weten te weinig wat er gaat veranderen, wat zijn redelijke aanpassingen

Algemeen: deelnemers namen regelmatig tegenovergestelde standpunten in: 'dat zal niet gebeuren' – 'nee, dat gebeurt wel' – heel zwart wit denken.

3. Samenvatting FG 13/11/14 gewoon SO BSO, TSO en KSO

Hoe verliep de TnBSH/TnZOS (TnBuO) in jullie casus:

- Traject:
 - Meestal: problemen worden besproken de klassenraden, nadien op de cel Ilnbegeleiding (waar het CLB ook aanwezig is). Daar wordt beslist wat er wordt gedaan. Ouders worden nadien ook aangesproken en evt uitgenodigd.
 - In 1 casus speelde de klassenlkr een voorname rol in het subtiel toeleiden van de Iln naar de ZOS.
 - Wanneer een Iln de 18 jaar nadert wordt er sneller aangedrongen tot BSH; nadat een Iln 18 jaar is, mag hij/zij namelijk alles zelf beslissen. In veel gevallen vrezen de schoolpersoneelsleden dat de jongeren dan geen hulp meer zal krijgen/organiseren.
- Motieven:
 - Verschil in TnZ tussen verschillende onderwijsvormen: toeleiding op zich verschilt niet noodzakelijk per OV, maar wel de soort problematiek verschilt per OV. ASO: eerder internaliserende/cognitieve problemen. BSO/TSO: eerder gedragsproblemen, problematische opvoedingssituaties.
 - Probleemgestuurde motieven: problemen bij het leren, welzijn, thuissituatie
- Betrokkenen:
 - Meestal zijn verschillende partijen betrokken: ZV, klaslkr, Iln, ouders, CLB. De stem van de Iln is heel belangrijk vanaf >12 jaar; de mening van de Iln doet ertoe.
 - Medelln worden bewust wel of niet op de hoogte gebracht. Wanneer medelln kunnen helpen worden ze op de hoogte gebracht. Wanneer men de privacy van de Iln in kwestie wilt beschermen, worden de medelln niet op de hoogte gebracht.
- Drempels:
 - Bij problematische opvoedingssituatie: meestal moeilijke toeleiding omdat de ouders niet gemotiveerd zijn om mee te werken.
 - Andere culturele achtergrond: ouders willen problemen binnen familie oplossen, ze schamen zich voor hun problemen.

- Beeldvorming over BuO: dat is voor 'debielen'
- Wanneer de ouders niet mee zijn, is het heel moeilijk om de hulpverlening door te voeren: lagere scholingsgraad ouders, anderstaligheid
- Wachtlijsten binnen gesubsidieerde BSH
- Brussel: moeilijkheden door taalkloof Nederlands-Frans zowel voor de ZOS als voor BSH
- (v)rechtscheidingen
- Hulpverlening die gebaseerd is op vrijwilligheid: als lln/ouders het nut er niet van inzien is het moeilijk om de hulp te verwezenlijken
- Kansarmen: het organiseren van de BSH. Telkens zich tot daar verplaatsen en terug ophalen.
- Betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Welzijn van het kind
 - Het kind krijgt hulp
 - Klassituatie is houdbaar/lkr wordt ontlast/medelln worden ontlast
 - Open communicatie tussen alle partijen
- ZOS voor TnZ
 - Sowieso worden problemen besproken op de klassenraad. Dan wordt er bekeken wat de school kan doen. Bij ernstigere problemen wordt het CLB betrokken via de cel llnbegeleiding. Er wordt dan doorverwezen of het CLB neemt zelf de begeleiding op.
 - Scholen verschillen in hun beleid: diagnose voorwaarde voor hulp of niet. Ouders gaan soms shoppen voor diagnose.
- Representativiteit casus
 - Problemen verschillen van casus tot casus. Oplossing dient steeds 'op maat gemaakt' te zijn.
 - Traject is vaak ongeveer wel hetzelfde.
- Ondersteuning BuO voor GO
 - Centrum voor leerzorg wordt opnieuw aangehaald. Dit is een initiatief binnen regio Leuven en omstreken, waarbij het BuO als 'expertise cel' fungeert.
 - Gon wordt aangehaald. Meer ruimte voor GON-begeleiding wordt als een mogelijke piste beschreven waardoor het BuO het GeO meer zou kunnen ondersteunen.
- Verwachtingen n.a.v. M-decreet:
 - M-decreet kwam spontaan ter sprake (zonder vraag hierover te stellen). Deelnemers maken zich veel zorgen hierover. Ze vrezen een extra belasting voor de scholen.

Algemeen: soms deden deelnemers heel sterke uitspraken, bijvoorbeeld 'uiteraard is dat zo'. Wanneer ik doorvroeg of dat wel zo vanzelfsprekend is, bleek dat helemaal niet het geval te zijn.

4. Samenvatting FG 17/11/14 gewoon KO

Hoe verliep de TnBSH/BuO (TnZOS) in jullie casus:

- Traject:
 - Meestal: eerst klassenraad, dan MDO (met het CLB), maar CLB wordt niet altijd betrokken
 - 1 casus: lkr raadde de ouders zelf aan om naar BuO over te gaan. Het CLB werd enkel betrokken om het gemotiveerd verslag op de stellen. CLB vond dit spijtig.
 - 1 casus: ouders hadden op eigen houtje BSH ingeschakeld, op aanraden van arts 'schrijf u maar al in want overal zijn er wachtlijsten'
 - 1 casus: CLB actieve rol om ll in school voor BuO te krijgen, CLB-mw lobbyde voortdurend om de school voor BuO te overtuigen deze ll nog op te nemen
- Motieven:

- Probleemgestuurde motieven: voor gedragsproblemen, schoolloopbaan
- 1 casus: omdat de lkr erop aandrong
- Betrokkenen
 - CLB niet altijd betrokken; soms doet school ook doorverwijzing – verschillende standpunten worden hieromtrent ingenomen door CLB en scholen. CLB-mw benadrukken hun draaischijffunctie terwijl scholen ook aangeven dat ze zelf willen en kunnen doorverwijzen.
 - Lln wordt niet genoemd in de toeleiding naar zorg.
 - Er wordt vermeld dat TnZ makkelijker is in het KO dan in het LO, omdat de ouders in het KO nog meer het advies volgen. In het LO kunnen ouders meer weerstand bieden.
 - TnBuO: de school/CLB voor gewoon onderwijs wordt niet meer gecontacteerd na een TnBuO.
- Drempels:
 - BSH: duur, wachtlijsten, niet duidelijk welke expertise BSH'ers hebben, niet duidelijk wat er wordt gedaan tijdens BSH.
 - BuO:
 - Slechte beeldvorming over BuO: mensen zijn weigerachtig om hun kind daarnaar toe te sturen. Bij bezoek aan school voor BuO kan dit ouders ook afschrikken wanneer ze de andere (gehandicapte) kinderen zien.
 - Verre verplaatsing, bus die vroeg vertrekt
 - BuO = volzet, te weinig aanbod
 - TnZOS: schoolcultuur – hoeveel zorg wilt een school bieden
 - Wanneer mensen op hun eigen houtje hulp inschakelen en dit niet gecoördineerd wordt
- Betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Welzijn van het kind staat voorop
 - Open communicatie
 - Gemeenschappelijk doel
- Uitkomsten
 - Uitkomsten nog maar weinig duidelijk, hulp was nog steeds aan de gang
 - TnBuO: info over functioneren van ll doordat broer/zus nog op de gewone school zit. Anders horen ze daar niets meer van.
 - TnBuO: Enkel wanneer broer/zus nog op de school voor gewoon onderwijs zit, komen ze te weten hoe het verder verloopt met ll.
- ZOS voor TnZ
 - CLB gaf heel concrete tips aan de school om ll al vooruit te helpen
- Cruciale fasen
 - Taalontwikkeling: zo vroeg mogelijk, wegens gevoelige periode voor taalontwikkeling
 - Gedragsproblemen: ook zo vroeg mogelijk (bv STOP 4-7 is bedoeld voor ll van 4 tot 7 jaar)
 - Afweging: soms hebben ouders tijd nodig om problemen te verwerken / kinderen hebben verschillend ontwikkelingstempo en maken soms ineens een grote sprong vooruit enerzijds en het op tijd ingrijpen anderzijds.
- Ondersteuning BuO voor GeO (buiten GON en ION)
 - Huidige ondersteuning: GON, Centrum voor leerzorg, kdn en ouders kunnen in het BuO gaan kijken
 - Mogelijke ondersteuning in de toekomst: lkr van het GeO die een dagje observeren in het BuO

- Verwachtingen n.a.v. M-decreet: tussen de verschillende subthema's door werd gepraat over de situatie na ingang van het M-decreet. Ze verwachten dat er daardoor meer inclusie zal zijn, maar maken zich ook zorgen.
- Verschil in aantal IIn BuKO en BuLO:
 - in BuKO bestaat nog geen type 1 en type 8, in het BuLO wel. De stijging in aantal II komt volgens hen door dit verschil in aanbod.
 - Ouders hebben soms tijd nodig om overgang naar BuO te verwerken
 - Sommige problemen worden pas later ontdekt

5. Samenvatting FG 19/11/14 BuO

Hoe verliep de TnBuO (TnGO) in jullie casus:

- Traject/ Betrokkenen:
 - Soms werd een 'mooi' traject gevolgd: klassenraden, MDO's met CLB en daarna naar het BuO
 - Soms kwam de vraag ook van de ouders en werd het CLB niet of nauwelijks betrokken. De doorverwijzing ging dan 'te snel'
 - 1 casus: II ging 3 weken naar het GeO en daarna terug naar het BuO, II had enorme deuk gekregen in het GO, moest 'hersteld' worden eens terug in het BuO.
 - Informatiedoorstroming tussen GeO en BuO verliep soms goed, maar soms ook niet goed.
- Motieven:
 - Schoolloopbaan
 - Socio-emotioneel
 - Draagkracht school
 - Draagkracht gezin
- Duur traject
 - Soms 3 weken, soms 3 jaar, zit heel veel variatie op
- Drempels/aantrekkingskracht:
 - Drempels:
 - Ouders hebben tijd nodig om te aanvaarden dat hun kind naar het BuO moet
 - Beeldvorming BuO: dat is voor gehandicapten
 - (gepercipieerd) Toekomstperspectief BuO: soms effectief minder toekomstmogelijkheden wanneer een II BuO volgt, soms onterecht ook gepercipieerd minder toekomstperspectief
 - Verre verplaatsing
 - Tekort in aanbod: scholen voor BuO zijn volzet, specifieke richtingen/aanbod wordt niet in elke school georganiseerd
 - Aantrekkingskracht:
 - Ontlasting van het gezin: alle hulp vindt op school plaats, gezin moet minder intensief II begeleiden
- Betekenis succesvolle en niet-succesvolle TnZ
 - Succesvol: welzijn van de II staat voorop
- Uitkomsten
 - Soms goed soms niet goed:
 - bij casus met korte terugkeer naar het GO: II had deuk opgelopen in het GO
 - soms floreren/herleven II in het BuO, soms is BuO niet echt een oplossing (bv II ging naar het BuO, ervaarde op school geen problemen maar thuis wel, problemen thuis bleven bestaan na overgang naar BuO)
- ZOS voor TnZ
 - Soms werd ZC mooi doorlopen, maar niet altijd
 - Deelnemers erkennen een trend waarin het ZC wel meer en meer wordt doorlopen

- Informatiedoorstroming verloopt niet altijd vlot. Soms hebben lkr BuO wel toegang tot het dossier, soms niet (omwille van de privacy).
- Oververtegenwoordiging alloctonen/jongens/kansarmen in het BuO: wegens aantrekkingskrachten van het BuO (alle hulp op school, gratis, coördinatie gebeurt door de school), gedragsproblemen worden vaker gesteld door jongens dan door meisjes en deze worden sneller opgemerkt dan internaliserende problemen.
- Representativiteit casussen: meestal wel representatief. Bij casus waarbij II 3 weken in het BuO verbleef niet representatief.
- Ondersteuning BuO voor GeO (buiten GON en ION)
 - Momenteel zijn er veel lokale initiatieven: samenwerking binnen bepaalde scholengemeenschap, ouders/II kunnen op bezoek gaan bij het BuO bij een eventuele overgang, binnen het CLB worden collega's die werkzaam zijn in het BuO wel gecontacteerd bij vragen naar expertisedeling.
 - Nadeel: lkr voor BuO weten niet hoe het eraan toegaat in een school voor GO. GeO houdt de klasdeur ook gesloten waardoor het BuO hier geen info over kan krijgen. Omgekeerd is er wel veel openheid: het GeO kan in het BuO gaan kijken.
 - Hoe zou dat georganiseerd kunnen worden: meer middelen beschikbaar stellen. Samenwerking is moeilijk wanneer dit éénrichtingsverkeer is, wanneer enkel het BuO het GeO moet ondersteunen binnen de uren die voor het BuO bestemd zijn.
- Verwachtingen n.a.v. M-decreet:
 - Bezorgdheden naar II, lkr en scholen toe. II: zorgen dat II dupe zullen zijn van M-decreet, dat zij niet de gepaste hulp zullen krijgen die ze wel nodig hebben. Lkr: zorgen voor overbelasting. Scholen: zorgen voor indekking van scholen zodat ze voldoende II aantallen en werkingsmiddelen krijgen. Veel scholen BuO vragen aan om verschillende types en OV'n te kunnen inrichten zodat ze zeker kunnen blijven bestaan en hun personeel kunnen blijven behouden.

Bijlage 8: Codeboom focusgroepen

Codeboom bij eindcodering

- Theoretisch perspectief van geïntegreerde zorg
 - Algemene bepalende factoren bij zorg voor IIn
 - Ouders en IIn
 - Hoge verwachtingen voor IIn
 - Juiste oriëntering van IIn vermindert behoefte aan extra zorg
 - Weerstand van ouders weg krijgen – goede relatie met ouders (R in relatie met TnZ)
 - Moeilijk bij problematische opvoedingssituaties
 - Schoolpersoneelsleden en professionelen
 - Persoon van de hulpverlener maakt het verschil
 - Voldoende en betere opleiding van schoolpersoneelsleden – geen restuurtjes
 - Algemene moeilijkheden in TnZ
 - Beroepsgeheim CLB vs geen beroepsgeheim op school
 - Cultuurverschil bij allochtonen – zie theoretisch perspectief van ongelijke onderwijskansen
 - Onjuiste verwachtingen over aandeel CLB in (Tn)Z
 - Tn coördinatie van zorg
 - Twijfel tussen soort toeleiding
 - Beleving beiden van zorg door school en CLB
 - Beleving beleidsveranderingen
 - Beleving decreet IJH
 - Beleving M-decreet
 - Bezorgdheden n.a.v. M-decreet
 - Bezorgdheid over welbevinden IIn
 - Gebrek aan middelen in het GeO en BuO
 - Onduidelijkheid over nieuwe procedures
 - Wat met draagkracht gezin
 - Veranderingen door M-decreet
 - Beleving tijdsnood om zorg vorm te geven ZV en CLB
 - Beleving zorgIIn door Ikr
 - Cruciale momenten voor TnZ
 - Samenwerking tussen GeO en BuO
 - Huidige manieren van samenwerken tussen GeO en BuO
 - Samenwerking door tijdelijke integratie
 - Samenwerking door ziekenhuisschool
 - Samenwerking via CLB
 - Samenwerking via GON
 - Samenwerking via ION
 - Samenwerking via lokale initiatieven (bv CLZ)
 - Samenwerking via scholengemeenschappen
 - Samenwerking via scholengroep
 - Ideale samenwerking tussen het GeO en BuO
 - Samenwerking waar zowel het BuO als het GeO iets aan hebben – tweerichtingsverkeer
 - Wat staat ideale samenwerking in de weg
 - Welk nut kan samenwerking hebben (naast expertisedeling)

- Bestaande samenwerkingsverbanden verlagen drempel
- Realistischere beeldvorming over werking en normen GeO en BuO
- Toeleiding naar BSH
 - Achtergrondinfo casussen
 - Aanleiding TnBSH
 - Gedragsproblemen
 - Potentiële diagnose
 - Problemen in het gezin
 - Schoolse prestaties
 - Socio-emotionele problemen
 - Leeftijd aanvang problemen
 - Verloop BSH
 - Overleg tussen verschillende partijen
 - Moeilijkheden in TnBSH
 - BSH
 - Kostprijs
 - Leeftijdsbeperking van 18 jaar (NR, te specifiek)
 - Onduidelijkheid over en binnen BSH
 - Onduidelijkheid over landschap BSH door nieuw decreet IJH (gerapporteerd bij beleving beleidsverandering)
 - Verschillende manieren van werken door verschillende hv en onduidelijkheid hierover
 - Verschillende visies van verschillende professionelen over de meest aangewezen hulp
 - Te weinig preventief werken binnen BSH
 - Tekort in aanbod BSH
 - Wachtlijsten
 - Gevolgen van wachtlijsten
 - Tijd die BSH soms vraag
 - Voorwaarden voor BSH zijn niet vervuld
 - Ingewikkelde procedures die gevolgd moeten worden
 - Wanneer II niet passen in voorwaarden voor BSH
 - Oplossing voor moeilijkheden BSH (NR, te specifieke oplossingen)
 - Oplossing voor capaciteitstekort binnen CAR
 - Niet iedereen is het eens met deze oplossing
 - Oplossing voor kostprijs – OCMW
 - Testgegevens manipuleren
 - Ouders
 - Communicatiemoeilijkheden met ouders
 - Andere moedertaal
 - Ouders in (v)chtscheidingen (gerapporteerd bij betrokkenheid ouders)
 - Ouders met andere culturele achtergrond (gerapporteerd bij perspectief van ongelijke onderwijskansen)
 - Organisatievermogen van ouders
 - Visie ouders verschilt van visie professionelen
 - Ouders die BSH weigeren (gerapporteerd bij betrokkenheid ouders)
 - Ouders die het probleem niet (willen) inzien (gerapporteerd bij betrokkenheid ouders)

- Ouders die los van de school werken
 - Ouders die professionelen niet vertrouwen of er bang voor zijn (gerapporteerd bij ongelijke onderwijskansen)
 - Rol van verschillende actoren bij TnBSH
 - Rol anderen – huisarts
 - Rol CLB bij TnBSH
 - CLB onderzoekt enkel IQ indien nodig
 - Geen actieve rol, eerder uitvoerende rol of ter ondersteuning
 - Heel actieve rol
 - Sommige BSH willen enkel via CLB werken
 - Rol leerling in TnBSH
 - Rol medeleerlingen in TnBSH
 - Rol ouders in TnBSH
 - Ouders beslissen actief mee over TnZ
 - Ouders gaan niet in op SH
 - Ouders nemen zelfstandig initiatief tot BSH
 - Ouders volgen zomaar advies van professionelen
 - Rol school in TnBSH
 - Heel actieve rol in TnBSH
 - Rol directie
 - Rol school als opstap naar het CLB
 - Verloop TnCrisishulp
- Toeleiding naar BuO
 - Aantrekkingskracht BuO
 - BuO betekent ontlasting voor het gezin (organisatorisch en financieel)
 - BuO ook als ondersteuning voor ouders
 - Eerstelijns expertise binnen BuO
 - Geen eindtermen maar ontwikkelingsdoelen in het BuO
 - Meer omkadering binnen BuO waardoor kleinere klasgroepen, aangepaste materialen...
 - Achtergrondinfo casussen
 - Aanleiding TnBuO
 - Duurtijd TnBuO
 - Leeftijd aanvang problemen
 - Motieven voor TnBuO
 - Aanbod van types binnen iveau BuO
 - Draagkracht school voor GO
 - Gedragsproblemen
 - Goede ervaring van ouders in BuO (of net niet)
 - Hechtingsstoornis
 - Motorisch probleem
 - Ontwikkelingsstoornis
 - Schoolse achterstand
 - Te weinig afstemming op onderwijsbehoeften in het GeO
 - Welbevinden
 - Beleving TnBuO
 - Beleving ouders TnBuO
 - Ouders hebben tijd nodig voor deze overgang (zie moeilijkheden in TnBuO – gesitueerd bij ouders)
 - Beleving schoolpersoneelsleden in TnBuO

- Cruciale momenten voor doorverwijzing GeO naar BuO
 - Stijging in aantal Iln bij overgang 3^e klkl naar 1^e lj
- Informatieoverdracht tussen scholen bij overgang GO-BuO
- Moeilijkheden in TnBuO
 - Moeilijkheden gesitueerd bij ouders en leerlingen
 - Negatief beeld over BuO bij ouders en Iln
 - Leerlingen in het BuO zijn anders
 - Negatief beeld over toekomstperspectief na BuO
 - Overgang naar BuO is psychologisch grote stap
 - Moeilijkheden gesitueerd in scholen
 - Naast aanbod school BuO bepaald ook omkadering van die school (MFC of niet) beslissing
 - Scholen GeO en BuO die eigen agenda hebben – Iln tekort
 - Scholen voor BuO die Iln niet willen of kunnen opnemen
 - Tekort in aanbod scholen BuO
- Rol van verschillende actoren bij TnBuO
 - BSH kan belangrijke rol spelen in TnBuO
 - Rol CLB in TnBuO
 - Belangrijke rol CLB bij TnBuO
 - Beleving rol CLB in TnBSH
 - CLB werd niet (altijd) betrokken in TnBuO
 - Samenwerkingsverband tussen school en CLB beperkt keuzevrijheid
 - Rol leerling bij TnBuO
 - Rol ouders in TnBuO
 - Eindbeslissing ligt bij ouders
 - Geringe rol van ouders in TnBuO
 - Ouders hebben heel actieve rol in TnBuO
 - Ouders nemen kijkje in BuO
 - Ouders stellen zelf BuO voor
 - Ouders volgen zomaar advies van school
 - Ouders zijn in eerste instantie geen vragende partij (gerapporteerd bij moeilijkheden in TnZ – gesitueerd bij de ouders)
 - Voorgeschiedenis van ouders in het BuO
 - Rol school voor BuO
 - Mogelijkheid tot kennismaking met het BuO
 - Overleg met school BuO over toeleiding
 - School BuO wordt enkel gecontacteerd om te zien of er nog plaats is binnen die school
 - School voor BuO weigert Iln indien ze niet binnen hun doelgroep passen
 - Rol school voor GO
 - Onduidelijkheid binnen school over naar welk type wordt doorverwezen en over mandaat school
 - School gaat mee kijken met ouders naar BuO
 - School GeO biedt ondersteuning bij inschrijving in school BuO
 - School GeO heeft geringe rol wanneer ouders school niet vertrouwen
 - School voor GeO drukt door op TnBuO
 - School voor GeO neemt TnBuO op zich samen met het CLB
 - School voor GeO neemt TnBuO volledig op zich
 - School voor GeO verwijst door zonder nazorg
 - Wat deed school voor GeO vòòr TnBuO
- TnBuO bij allochtonen – oververtegenwoordiging allochtonen in het BuO

- TnGO vanuit BuO
 - In rekening brengen – andere standaarden in het GeO en BuO
 - Motieven voor overstap naar GO
 - Rol van verschillende actoren
 - Rol CLB bij overgang naar GO
 - Rol ouders bij overgang naar GO
 - Rol school voor BuO bij TnGO
 - Rol school voor GO
- Toeleiding naar zorg op school
 - Achtergrond casussen TnZGO
 - Aanleiding TnZGO
 - Leeftijd II bij aanvang problemen
 - Moeilijkheden in de TnZGO
 - Balans tussen les geven en zorg geven
 - Leraren hebben uitleg of reden nodig om extra zorg te bieden
 - Geen vertrouwen hebben in het CLB
 - LIn die vragen om niets door te zeggen
 - Oplossing moet snel gevonden worden
 - Overbevraging ZGO
 - Moeilijke bereikbaarheid van het CLB
 - Vrouwelijke hulpverleningssector sluit niet aan bij alle lIn
 - Rol verschillende actoren in TnZGO
 - Rol CLB bij TnZGO
 - Rol lIn in TnZGO
 - Rol ouders in TnZGO
 - Anderstaligheid en migratieachtergrond ouders als moeilijkheid in TnZGO
 - Onstabiele thuissituatie als moeilijkheid in TnZGO
 - Ouder neemt actief initiatief tot TnZGO
 - Visie ouders op hoe ZGO moet gebeuren verschilt van visie professionelen
 - Rol school in TnZGO
 - Belang van zorgbeleid op school – verschil tussen scholen
 - Belang van goede zorgverantwoordelijken – geen opvuluren
 - Rol motivatie van leraren
 - Rol medeleerlingen in TnZGO – hulp bij zorg of reden voor TnZ
 - ZV speelt actieve rol in verwijzingsproces
 - TnGON
- Uitvoering doorverwijsfunctie CLB
- Uniciteit casussen
- Verschil tussen onderwijsvormen in TnZ – geen verschillende toeleiding maar verschillende soorten problemen
- Wat maakt goede of minder goede TnZ
 - Betrokkenheid verschillende partijen
 - CLB
 - Geringe betrokkenheid CLB
 - Interactie tussen verschillende partijen
 - Brede beeldvorming van problemen
 - Iedereen streeft zelfde doel na
 - Open communicatie en samenwerking – veel overleg

- Leerlingen
 - Betrekken van leerling
 - Ouders
 - Goede relatie en samenwerking met ouders
 - Ouders duidelijkheid bieden omtrent wat ze kunnen verwachten
 - Waarde geven aan visie van ouders
 - Tijd geven aan ouders om zaken te verwerken
 - Niet iedereen wilt en niet altijd kan er tijd gegeven worden aan ouders om zaken te verwerken
 - School
 - Duidelijkheid over ondernomen ZGO
 - Werken volgens ZC
 - Duurtijd van TnZ
 - Finaliteit TnZ
 - Tevredenheid verschillende partijen
 - TnZ heeft problemen wel of niet (helemaal) opgelost
 - TnZ is gelukt – Il krijgt hulp
 - LIn is van school veranderd waardoor toeleiding niet kon plaatsvinden
 - Welbevinden kind
 - Zowel goede als minder goede aspecten aan TnZ
 - Wat na de TnZ
 - Na TnBSH
 - BSH opent nieuwe deuren naar hulp
 - Geen effect van BSH
 - Positief effect van BSH
 - Te hoge verwachtingen bij BSH
 - Na TnBuO
 - Geen effect van TnBuO
 - Advies niet opgevolgd
 - Teruggekeerd naar het gO
 - Wel in het BuO maar problemen zijn niet opgelost
 - LIn kunnen moeilijkheden hebben met schoolovergang
 - Positieve effecten van het BuO
 - Weinig info over hoe het is in het BuO
 - Na TnGO – positief effect
 - Nog geen duidelijkheid over LT effect van TnZ
 - Werken volgens ZC
 - ZGO (vòòr TnZ)
 - Afweging preventief vs curatief werken
 - GON (wordt onmisbaar)
 - Rol ouders bij ZGO
 - Invloed anderstaligheid ouders
 - Invloed scholingsgraad ouders
- Theoretisch perspectief van medicalisering
 - Betekenis diagnoses
 - Diagnose als noodzaak voor hulp
 - Diagnose als voorwaarde voor GON

- Diagnoses houden werking van school in stand – kijken naar problemen met een diagnostische breil
 - Gevolg testgegevens manipuleren
 - Diagnoses zorgen voor meer begrip
 - LIn willen ‘gewoon’ zijn – geen etiket of gesegegreerd onderwijs
 - Gevolgen medicalisering
 - Lange wachtlijsten in HV
 - Meervoudige problematieken
 - Oneigenlijke diagnoses
 - Rolverwarring door medicalisering
 - Schoolpersoneelsleden nemen rol op van hulpverlener
 - Schoolpersoneelsleden schuiven verantwoordelijkheid af op hulpverleners
- Theoretisch perspectief van ongelijke onderwijskansen
 - Bewust van sociale ongelijkheid in ZGO
 - Gebrek aan middelen voor zorg voor KA
 - Moeilijkheden bij allochtonen
 - Andere visie dan meerderheidsgroep
 - Andere visie op wat onderwijs moet zijn
 - Extra zorg wordt gezien als een schande
 - Los problemen binnen je eigen gezin op
 - Ouders hebben geen vertrouwen in hulpverlening
 - Anderstaligheid ouders – moeilijkere communicatie en minder prominente rol van allochtone ouders bij TnZ
 - Andere manier van communiceren
 - Is anderstaligheid oorzaak van problemen of niet – onduidelijkheden omtrent doorverwijzing
 - Geen vergelijking van zorg mogelijk met land van herkomst
 - Minder stimulerende thuisomgeving bij allochtonen en kansarmen
 - Oplossingen voor moeilijkheden bij allochtonen
 - Vooroordelen bij schoolpersoneelsleden
- Oververtegenwoordiging allochtonen in het BuO

Bijlage 9: Uitnodigingsbrief scholen voor gewoon onderwijs OBPWO 09.05

Antwerpen, 9 september 2014

T.a.v. de directie

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

In 2011 deed uw school mee aan het Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek over het zorgbeleid in Vlaamse scholen (OBPWO 09.05). Dit schooljaar gaat een OBPWO project over de 'toeleiding naar zorgaanbod' van start. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs. Over toeleiding naar buitenschoolse hulp loopt momenteel ook een onderzoek waaraan u misschien deelneemt (OBPWO 12.01).

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor doen we zoveel mogelijk een beroep op de reeds verzamelde gegevens i.v.m. zorg op school uit de hierboven vermelde projecten. Daarnaast organiseren we in het voorjaar 2015 een bijkomende bevraging, waarvoor wij u opnieuw uitnodigen om deel te nemen. Om de gegevens van de vorige en het huidige OBPWO project aan elkaar te kunnen koppelen, is het belangrijk dat uw school opnieuw deelneemt. De ondertekende brieven van de onderwijskoepels in bijlage benadrukken eveneens het belang van dit onderzoek.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke¹⁵ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders. Zij zullen gevraagd worden om online een vragenlijst in te vullen in de periode maart - april 2015. De leraren worden in deze studie niet bevraged. Wijzelf nodigen via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Met de contactpersoon binnen uw school, bij voorkeur de zorgverantwoordelijke, spreken we af hoe we de ouders best uitnodigen. Dit kan via een uitnodigingsbrief via e-mail of op papier. Indien gewenst kunnen ook papieren vragenlijsten voor de ouders worden aangeleverd en vertalingen van deze vragenlijst naar het Engels en Frans. U zal vooraf inzage krijgen in de beknopte vragenlijst die we de ouders wensen aan te bieden.

¹⁵ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt¹⁶.

Waarom zou u deelnemen aan dit onderzoek?

Via een workshop in schooljaar 2016-2017¹⁷ zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Kan u aub tegen **22 september 2014** laten weten of u opnieuw bereid bent deel te nemen aan dit onderzoek? U mag hiervoor mailen naar ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be of telefonisch contact opnemen met Kathleen Bodvin (telefoonnummer dinsdag, woensdag en donderdag: 03 265 42 39, telefoonnummer maandag en vrijdag: 016 32 59 74).

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft.

Dank alvast om onze vraag te overwegen en vriendelijke groeten,

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

¹⁶ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

¹⁷ na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 10: Uitnodigingsbrief scholen voor gewoon onderwijs OBPWO 12.01

Antwerpen, 6 oktober 2014

T.a.v. de directie

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Dit schooljaar gaat een Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek project (OBPWO) over de 'toeleiding naar zorgaanbod' van start. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs. Over toeleiding naar buitenschoolse hulp loopt momenteel ook een onderzoek waaraan u misschien deelneemt (OBPWO 12.01).

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor organiseren we in het voorjaar 2015 een bevraging, waarvoor wij u uitnodigen om deel te nemen. De ondertekende brieven van de onderwijskoepels en de minister in bijlage benadrukken het belang van dit onderzoek.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke¹⁸ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders. Zij zullen gevraagd worden om online een vragenlijst in te vullen in de periode maart - april 2015. De leraren worden in deze studie niet bevraged. Wijzelf nodigen via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Met de contactpersoon binnen uw school, bij voorkeur de zorgverantwoordelijke, spreken we af hoe we de ouders best uitnodigen. Dit kan via een uitnodigingsbrief via e-mail of op papier. Indien gewenst kunnen ook papieren vragenlijsten voor de ouders worden aangeleverd en vertalingen van deze vragenlijst naar het Engels en Frans. U zal vooraf inzage krijgen in de beknopte vragenlijst die we de ouders wensen aan te bieden.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het

¹⁸ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt¹⁹.

Waarom zou u deelnemen aan dit onderzoek?

Via een workshop in schooljaar 2016-2017²⁰ zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Kan u aub tegen **17 oktober 2014** laten weten of u bereid bent deel te nemen aan dit onderzoek? U mag hiervoor mailen naar ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of telefonisch contact opnemen met Kathleen Bodvin (telefoonnummer dinsdag, woensdag en donderdag: 03 265 42 39, telefoonnummer maandag en vrijdag: 016 32 59 74).

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft.

Dank alvast om onze vraag te overwegen en vriendelijke groeten,

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

¹⁹ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

²⁰ na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 11: Uitnodigingsbrief scholen voor buitengewoon onderwijs

Antwerpen, 9 september 2014

T.a.v. de directie van de school voor buitengewoon onderwijs

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Dit schooljaar gaat een Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek project (OBPWO) over de 'toeleiding naar zorgaanbod' van start. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs.

Dit project wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor organiseren we in het voorjaar 2015 een bevraging, waarvoor wij u uitnodigen om deel te nemen. De ondertekende brieven van de onderwijskoepels in bijlage benadrukken het belang van dit onderzoek.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke²¹ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders. Zij zullen gevraagd worden om online een vragenlijst in te vullen in de periode maart - april 2015. De leraren worden in deze studie niet bevroegd. Wijzelf nodigen via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Met de contactpersoon binnen uw school, bij voorkeur de zorgverantwoordelijke, spreken we af hoe we de ouders best uitnodigen. Dit kan via een uitnodigingsbrief via e-mail of op papier. Indien gewenst kunnen ook papieren vragenlijsten voor de ouders worden aangeleverd en vertalingen van deze vragenlijst naar het Engels en Frans. U zal vooraf inzage krijgen in de beknopte vragenlijst die we de ouders wensen aan te bieden.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt²².

Waarom zou u deelnemen aan dit onderzoek?

²¹ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, de orthopedagoog, de psycholoog, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

²² volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Via een workshop in schooljaar 2016-2017²³ zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Kan u aub tegen **22 september 2014** laten weten of u bereid bent deel te nemen aan dit onderzoek? U mag hiervoor mailen naar ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be of telefonisch contact opnemen met Kathleen Bodvin (telefoonnummer dinsdag, woensdag en donderdag: 03 265 42 39, telefoonnummer maandag en vrijdag: 016 32 59 74).

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft.

Dank alvast om onze vraag te overwegen en vriendelijke groeten,

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

²³ na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 12: Herinneringsmail voor deelnemende scholen

Antwerpen, 30 januari 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. Dit schrijven dient als herinnering en geeft bijkomende informatie.

Achtergrond van het project

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. We zijn ook geïnteresseerd in de banden tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke²⁴ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders. De leraren worden in deze studie niet bevroegd. Voor de ouders ontvangt u **in de tweede helft van maart 2015** al het nodige materiaal waardoor ouders de vragenlijst online of op papier kunnen invullen. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn beschikbaar. Ouders kunnen op die manier net vòòr of na de paasvakantie de vragenlijst invullen, zoals bijvoorbeeld tijdens het oudercontact. Wijzelf nodigen **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Meer concrete informatie volgt in maart.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt²⁵.

Welke meerwaarde heeft uw deelname voor uw school?

²⁴ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

²⁵ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Via een workshop in schooljaar 2016-2017²⁶ zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

²⁶na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 13: Herinneringsbrief gewoon onderwijs

Antwerpen, 30 januari 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. Dit schrijven dient als herinnering en geeft bijkomende informatie.

Achtergrond van het project

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. We zijn ook geïnteresseerd in de banden tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke²⁷ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders. De leraren worden in deze studie niet bevroegd. Voor de ouders ontvangt u **in de tweede helft van maart 2015** al het nodige materiaal waardoor ouders de vragenlijst online of op papier kunnen invullen. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn beschikbaar. Ouders kunnen op die manier net vòòr of na de paasvakantie de vragenlijst invullen, zoals bijvoorbeeld tijdens het oudercontact. Wijzelf nodigen **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Meer concrete informatie volgt in maart.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt²⁸.

Welke meerwaarde heeft uw deelname voor uw school?

²⁷ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

²⁸ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Via een workshop in schooljaar 2016-2017²⁹ zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

²⁹ na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 14: Herinneringsbrief buitengewoon onderwijs

Antwerpen, 30 januari 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. Dit schrijven dient als herinnering en geeft bijkomende informatie.

Achtergrond van het project

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. We zijn ook geïnteresseerd in de banden tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

Wat houdt uw deelname concreet in?

We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke³⁰ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders van leerlingen die vrij recent de overgang van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt. De leraren worden in deze studie niet bevraagd. Voor de ouders ontvangt u **in de tweede helft van maart 2015** al het nodige materiaal waardoor ouders de vragenlijst online of op papier kunnen invullen. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn beschikbaar. Ouders kunnen op die manier net vòòr of na de paasvakantie de vragenlijst invullen, zoals bijvoorbeeld tijdens het oudercontact. Wijzelf nodigen **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker uit om de vragenlijst online in te vullen. Meer concrete informatie volgt in maart.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Alle verkregen gegevens worden anoniem verwerkt³¹.

Welke meerwaarde heeft uw deelname voor uw school?

³⁰ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, de orthopedagoog, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

³¹ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Via een workshop in schooljaar 2016-2017³² zal uw school geïnformeerd worden over de globale bevindingen van dit onderzoek. Naast de resultaten van het vragenlijstonderzoek zullen ook gegevens beschikbaar zijn van het casestudieonderzoek waarin we de toeleiding naar zorg in enkele scholen op een meer diepgaande manier in kaart brengen. Deze bevindingen zullen ongetwijfeld inspirerend zijn om uw zorgbeleid verder uit te bouwen. Eerder ontvangt u een schoolrapport met de anoniem verwerkte resultaten van de ouders van uw school die deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. Het perspectief van ouders op hoe de toeleiding naar zorg in uw school gebeurt, zal u wellicht ook interesseren. Tot slot is deze deelname een unieke kans om uw stem te laten horen ter optimalisering van een kwaliteitsvolle toeleiding naar zorg voor alle leerlingen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek formuleren we namelijk concrete beleidsaanbevelingen bij de Vlaamse overheid. De deelname van voldoende scholen zal een belangrijke meerwaarde betekenen voor de representativiteit van de onderzoeksresultaten.

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

³² na afloop en vrijgave van het onderzoeksrapport

Bijlage 15: Praktische instructies oudervragenlijst gewoon onderwijs

Antwerpen, 26 februari 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders BaO

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke³³ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

Dit schrijven geeft bijkomende informatie over de procedure bij de vragenlijst voor de ouders, die in de tweede helft van maart 2015 van start gaat. Indien deze e-mail slecht leesbaar is, kan u deze brief nalezen in de bijlage (zie '13.01 Praktische instructies scholen ouderVL GO'). Voor meer algemene informatie omtrent dit project verwijzen we naar de herinneringsbrief in bijlage (zie '13.01 Herinneringsbrief januari scholen VLonderzoek GO'), de welke u in januari heeft ontvangen.

Hoe vullen ouders de vragenlijst in?

U ontvangt via de post (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf) **in de tweede helft van maart 2015** per instellingsnummer 200 papieren uitnodigingsbrieven voor ouders met instructies en een link naar de *online* vragenlijst. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn online beschikbaar. We geven er de voorkeur aan dat de vragenlijst zoveel mogelijk online wordt ingevuld. Op de uitnodigingsbrief staat ook beschreven hoe ouders die dit wensen een papieren vragenlijst kunnen aanvragen. Ouders dienen dan namelijk te telefoneren naar de onderzoekers, dewelke hen nadien een papieren vragenlijst bezorgen via de post. Ze ontvangen hierbij een voorgefrankeerde envelop waarmee ze de vragenlijst zelf kunnen terugbezorgen aan de onderzoekers. De ouders kunnen de vragenlijst zowel online als op papier invullen tot 8 mei 2015.

Indien u echter inschat dat de meerderheid van de ouders van uw school geen of moeilijk toegang heeft tot het internet, kan u zelf 100³⁴ *papieren* vragenlijsten aanvragen in antwoord op deze e-mail. Deze worden u in de tweede helft van maart 2015 via de post bezorgd (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In dat geval zouden wij u willen vragen dat u zelf alle ingevulde vragenlijsten verzamelt en deze in de week van 11 mei 2015 terug bezorgt aan de onderzoekers. De school ontvangt hiervoor, samen met de levering van de vragenlijsten, een voorgefrankeerde grote envelop waarmee ze de vragenlijsten via de post kunnen terug bezorgen aan de onderzoekers. Deze

³³ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

³⁴ Bij papieren vragenlijsten verwachten we een hogere responsgraad dan bij de online methode, vandaar voorzien we de helft minder papieren vragenlijsten dan uitnodigingsbrieven voor de online vragenlijst.

procedure wordt echter enkel aangevraagd indien de online procedure geen optie is; we geven er de voorkeur aan dat zoveel mogelijk scholen toch de online procedure volgen³⁵.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal uitnodigingsbrieven of vragenlijsten per instellingsnummer, onafhankelijk van de grootte van de school. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via de post bezorgd aan de school.

We vragen de school om de uitnodigingsbrieven (of vragenlijsten) te verspreiden in verschillende klassen, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en de beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. U kan bijvoorbeeld de 200 uitnodigingsbrieven (of 100 vragenlijsten) uitdelen in één of enkele klassen van (zo goed als) elke kleuterjaar³⁶ en/of elk leerjaar. Een andere optie is om de uitnodigingsbrieven (of vragenlijsten) te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld voor het kleuteronderwijs: het instapklasje en de tweede kleuterklas, dan wel de eerste en derde kleuterklas; bijvoorbeeld voor het lager onderwijs: het eerste, derde en vijfde leerjaar, dan wel van het tweede, vierde en zesde leerjaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle uitnodigingsbrieven verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het eerste en tweede jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school - online of op papier – te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen. **Bij geen verdere reactie op deze e-mail gaan we ervan uit dat uw school kiest voor de online methode;** U ontvangt in de tweede helft van maart 200 papieren uitnodigingsbrieven voor de ouders. **Indien u papieren vragenlijsten wilt ontvangen, vragen we u uitdrukkelijk om dit aan te vragen in antwoord op deze e-mail en uiterlijk op 4 maart 2015.** Hierbij vermeldt u hoeveel van de 100 vragenlijsten Nederlands-, Engels- of Franstalig moet zijn.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

³⁵ Het gebruik van papieren vragenlijsten heeft namelijk een aantal nadelen in vergelijking met de online methode. Zo vormt deze methode een grotere belasting voor de scholen, het milieu en de onderzoekers.

³⁶ Ouders van instappertjes mogen de vragenlijst ook invullen.

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders SO

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke³⁷ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

Dit schrijven geeft bijkomende informatie over de procedure bij de vragenlijst voor de ouders, die in de tweede helft van maart 2015 van start gaat. Indien deze e-mail slecht leesbaar is, kan u deze brief nalezen in de bijlage (zie '13.01 Praktische instructies scholen ouderVL GO'). Voor meer algemene informatie omtrent dit project verwijzen we naar de herinneringsbrief in bijlage (zie '13.01 Herinneringsbrief januari scholen VLonderzoek GO'), de welke u in januari heeft ontvangen.

Hoe vullen ouders de vragenlijst in?

U ontvangt via de post (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf) **in de tweede helft van maart 2015** per instellingsnummer 400 papieren uitnodigingsbrieven voor ouders met instructies en een link naar de *online* vragenlijst. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn online beschikbaar. We geven er de voorkeur aan dat de vragenlijst zoveel mogelijk online wordt ingevuld. Op de uitnodigingsbrief staat ook beschreven hoe ouders die dit wensen een papieren vragenlijst kunnen aanvragen. Ouders dienen dan namelijk te telefoneren naar de onderzoekers, dewelke hen nadien een papieren vragenlijst bezorgen via de post. Ze ontvangen hierbij een voorgefrankeerde envelop waarmee ze de vragenlijst zelf kunnen terugbezorgen aan de onderzoekers. De ouders kunnen de vragenlijst zowel online als op papier invullen tot 8 mei 2015.

Indien u echter inschat dat de meerderheid van de ouders van uw school geen of moeilijk toegang heeft tot het internet, kan u zelf 200³⁸ *papieren* vragenlijsten aanvragen in antwoord op deze e-mail. Deze worden u in de tweede helft van maart 2015 via de post bezorgd (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In dat geval zouden wij u willen vragen dat u zelf alle ingevulde vragenlijsten verzamelt en deze in de week van 11 mei 2015 terug bezorgt aan de onderzoekers. De school ontvangt hiervoor, samen met de levering van de vragenlijsten, een voorgefrankeerde grote envelop waarmee ze de vragenlijsten via de post kunnen terug bezorgen aan de onderzoekers. Deze procedure wordt echter enkel aangevraagd indien de online procedure geen optie is; we geven er de voorkeur aan dat zoveel mogelijk scholen toch de online procedure volgen³⁹.

³⁷ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

³⁸ Bij papieren vragenlijsten verwachten we een hogere responsgraad dan bij de online methode, vandaar voorzien we de helft minder papieren vragenlijsten dan uitnodigingsbrieven voor de online vragenlijst.

³⁹ Het gebruik van papieren vragenlijsten heeft namelijk een aantal nadelen in vergelijking met de online methode. Zo vormt deze methode een grotere belasting voor de scholen, het milieu en de onderzoekers.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal uitnodigingsbrieven of vragenlijsten per instellingsnummer, onafhankelijk van de grootte van de school. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via de post bezorgd aan de school.

We vragen de school om de uitnodigingsbrieven (of vragenlijsten) te verspreiden in verschillende klassen, verdeeld over alle onderwijsvormen en over zoveel mogelijk jaren binnen jullie scholen, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. Zo kan u bijvoorbeeld de 400 uitnodigingsbrieven (of 200 vragenlijsten) uitdelen binnen één of enkele klassen van (zo goed als) elk jaar. Zeker voor middenscholen en bovenbouw scholen geniet deze werkwijze onze voorkeur, opdat in elk jaar minstens één klas bevraagd wordt. Indien u de eerste tot en met de derde graad secundair onderwijs aanbiedt, is een andere optie de uitnodigingsbrieven (of vragenlijsten) te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld het eerste, derde en vijfde jaar (en zevende jaar), dan wel het tweede, vierde en zesde jaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle uitnodigingsbrieven verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het vijfde en zesde jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school - online of op papier – te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen. **Bij geen verdere reactie op deze e-mail gaan we ervan uit dat uw school kiest voor de online methode;** U ontvangt in de tweede helft van maart 400 papieren uitnodigingsbrieven voor de ouders. **Indien u papieren vragenlijsten wilt ontvangen, vragen we u uitdrukkelijk om dit aan te vragen in antwoord op deze e-mail en uiterlijk op 4 maart 2015.** Hierbij vermeldt u hoeveel van de 200 vragenlijsten Nederlands-, Engels- of Franstalig moet zijn.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 16: uitnodigingsbrief ouders gewoon onderwijs

Beste ouder,

Uw school neemt deel aan een onderzoek over toeleiding naar zorg. We willen uw mening weten over zorg voor uw kind binnen en buiten de school. Via <http://tinyurl.com/leerlingenzorg>⁴⁰ kan u online een vragenlijst invullen.

Deze vragenlijst moet ingevuld worden door de persoon die instaat voor de opvoeding van het kind dat deze brief van de school kreeg. Het invullen van de vragenlijst duurt 20 minuten.

De vragen zijn in het Nederlands opgesteld. In een menu rechts bovenaan kan je ook kiezen voor Franstalige of Engelstalige vragen.

Nederlands

Hebt u geen toegang tot internet, dan kan u een papieren versie aanvragen door telefonisch contact op te nemen met Mia Bernaerts (tel: 03 265 45 08). U kan de vragenlijst in het Nederlands, Engels of Frans krijgen. Zij zal u een papieren vragenlijst bezorgen via de post en een voorgefrankeerde envelop waarmee u de vragenlijst kan terug bezorgen aan ons.

Indien u meerdere uitnodigingsbrieven ontvangt verkiezen we dat u een aparte vragenlijst per kind invult. Is dat te veel? Vul dan enkel een vragenlijst in voor het kind van wie de voornaam het eerst in het alfabet voorkomt.

Hoe meer ouders de vragenlijst invullen, hoe beter de conclusies zijn van het onderzoek. Samen verbeteren we zo de zorg voor leerlingen binnen en buiten de school. De onderzoekers verwerken uw antwoorden anoniem. Enkel zij kunnen uw antwoorden lezen⁴¹. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen, in opdracht van de Vlaamse overheid.

Mogen we vragen om deze vragenlijst zo snel mogelijk in te vullen, bij voorkeur binnen de 14 dagen.

Hebt u vragen? Neem contact op met Kathleen Bodvin via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be of tel: 03 265 42 39 op dinsdag, woensdag en donderdag (niet in de paasvakantie).

Met vriendelijke groeten,
Prof. Elke Struyf – Promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs – Wetenschappelijk medewerkers

⁴⁰ Open uw internetbrowser (bijvoorbeeld Internet Explorer, Mozilla Firefox, Google Chrome...) en typ de link over in de adresbalk links bovenaan (zie figuur). Indien deze link niet werkt, gebruik deze link: https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/SE/?SID=SV_6M3aCQ4ARpgij4I

⁴¹ volgens de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonlijke gegevens

Bijlage 17: Startmail oudervragenlijst gewoon onderwijs

Antwerpen, maart 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders BaO online

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

In het begin van de week van 23 maart ontvangt u via de post een envelop van ons (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In deze envelop vindt u al het nodige materiaal om de vragenlijst online te laten invullen door de ouders. U ontvangt namelijk een 200-tal papieren uitnodigingsbrieven met instructies en een link naar de online vragenlijst voor de ouders. Ook vertalingen van de vragenlijst naar het Engels en het Frans zijn online beschikbaar.

Ter informatie vindt u in bijlage ook een weergave van deze uitnodigingsbrief en de oudervragenlijst. Deze bijlagen geven we enkel mee zodat u kan zien wat we bevragen. Het is niet de bedoeling dat u deze gaat kopiëren en uitdelen aan de ouders; alle nodige kopieën worden u bezorgd in het begin van de week van 23 maart.

Hoe de 200 papieren uitnodigingsbrieven uitdelen aan ouders:

We vragen de school om de uitnodigingsbrieven te verspreiden in verschillende klassen, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en de beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. U kan bijvoorbeeld de 200 uitnodigingsbrieven uitdelen in één of enkele klassen van (zo goed als) elke kleuterjaar⁴² en/of elk leerjaar. Een andere optie is om de uitnodigingsbrieven te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld voor het kleuteronderwijs: het instapklasje en de tweede kleuterklas, dan wel de eerste en derde kleuterklas; bijvoorbeeld voor het lager onderwijs: het eerste, derde en vijfde leerjaar, dan wel van het tweede, vierde en zesde leerjaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle uitnodigingsbrieven verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het eerste en tweede jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school online te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Verdere stappen

⁴² Ouders van instappertjes mogen de vragenlijst ook invullen.

Op de uitnodigingsbrief staat ook beschreven hoe ouders die dit wensen een papieren vragenlijst kunnen aanvragen. Ouders dienen dan namelijk te telefoneren naar de onderzoekers, dewelke hen nadien een papieren vragenlijst bezorgen via de post. Ze ontvangen hierbij een voorgefrankeerde envelop waarmee ze de vragenlijst zelf kunnen terugbezorgen aan de onderzoekers.

Na het uitdelen van de uitnodigingsbrieven heeft u als school geen verder werk voor de oudervragenlijst.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal uitnodigingsbrieven per instellingsnummer. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via deze envelop bezorgd aan de school.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Kan u aub de leesbevestiging aanklikken zodat we weten dat u deze informatie goed heeft ontvangen? Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of via tel: 03 265 42 39 (op dinsdag, woensdag en donderdag, maar niet in de paasvakantie).

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders BaO papier

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke⁴³ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

In de week van 23 maart ontvangt u via de post een aantal enveloppen van ons (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In deze enveloppen vindt u al het nodige materiaal om de vragenlijst te laten invullen door de ouders. U ontvangt namelijk 100 papieren vragenlijsten en 100 afsluitbare enveloppen voor de ouders. Ook vertalingen van de vragenlijst naar het Engels en het Frans worden –indien aangevraagd- aangeleverd. Daarnaast ontvangt u 5 voorgefrankeerde enveloppen waarmee u de ingevulde vragenlijsten aan ons kan terugbezorgen.

Ter informatie vindt u in bijlage ook een weergave van de oudervragenlijst. Deze bijlage geven we enkel mee zodat u kan zien wat we bevragen. Het is niet de bedoeling dat u deze gaat kopiëren en uitdelen aan de ouders; alle nodige kopieën worden u per post bezorgd in de week van 23 maart.

Hoe de 100 papieren vragenlijsten uitdelen aan ouders:

We vragen de school om de vragenlijsten te verspreiden in verschillende klassen, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en de beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. U kan bijvoorbeeld de 100 vragenlijsten uitdelen in één of enkele klassen van (zo goed als) elke kleuterjaar⁴⁴ en/of elk leerjaar. Een andere optie is om de vragenlijsten te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld voor het kleuteronderwijs: het instapklasje en de tweede kleuterklas, dan wel de eerste en derde kleuterklas; bijvoorbeeld voor het lager onderwijs: het eerste, derde en vijfde leerjaar, dan wel van het tweede, vierde en zesde leerjaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle vragenlijsten verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het eerste en tweede jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

Belangrijk bij de papieren vragenlijsten is dat u ook telkens een afsluitbare envelop meegeeft aan de ouders. **Eventueel kan u op deze envelop de initialen van het kind en de klasnaam van het kind noteren via hetwelke u de vragenlijst aan de ouder bezorgde en aan welke persoon op school het kind (al dan niet via een leraar) de ingevulde vragenlijst in de afgesloten envelop moet terug**

⁴³ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

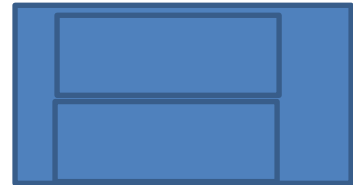
⁴⁴ Ouders van instappertjes mogen de vragenlijst ook invullen.

bezorgen. Op die manier kan u opvolgen wie de vragenlijst reeds heeft ingevuld en verhoogt u de kans dat de ingevulde vragenlijsten terug tot bij u komen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Verdere stappen

U verzamelt zelf alle ingevulde vragenlijsten en bezorgt deze uiterlijk in de week van 11 mei 2015 terug aan de onderzoekers. Gebruik hiervoor de 5 voorgefrankeerde enveloppen die u bij deze levering krijgt. Per voorgefrankeerde envelop kan u 20 ingevulde vragenlijsten in een gesloten envelop terugzenden naar ons. Deze worden best horizontaal in 2 rijen in de envelop gestoken (zie figuur, 2 rijen van 10 enveloppen). Het maximumgewicht per envelop is 2 kg, de enveloppen mogen maximum 3 cm dik zijn en mogen niet breder worden dan 23 cm. Gelieve enkel de voorgefrankeerde enveloppen te gebruiken die nodig zijn.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal vragenlijsten per instellingsnummer. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via deze envelop bezorgd aan de school.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Kan u aub de leesbevestiging aanklikken zodat we weten dat u deze informatie goed heeft ontvangen? Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of via tel: 03 265 42 39 (op dinsdag, woensdag en donderdag, maar niet in de paasvakantie).

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders SO online

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

In het begin van de week van 23 maart ontvangt u via de post twee enveloppen van ons (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In deze envelop vindt u al het nodige materiaal om de vragenlijst online te laten invullen door de ouders. U ontvangt namelijk een 400-tal papieren uitnodigingsbrieven met instructies en een link naar de online vragenlijst voor de ouders. Ook vertalingen van de vragenlijst naar het Engels en het Frans zijn online beschikbaar.

Ter informatie vindt u in bijlage ook een weergave van deze uitnodigingsbrief en de oudervragenlijst. Deze bijlagen geven we enkel mee zodat u kan zien wat we bevragen. Het is niet de bedoeling dat u deze gaat kopiëren en uitdelen aan de ouders; alle nodige kopieën worden u bezorgd in het begin van de week van 23 maart.

Hoe de 400 papieren uitnodigingsbrieven uitdelen aan ouders:

We vragen de school om de uitnodigingsbrieven te verspreiden in verschillende klassen, verdeeld over alle onderwijsvormen en over zoveel mogelijk jaren binnen jullie school, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. Zo kan u bijvoorbeeld de 400 uitnodigingsbrieven uitdelen binnen één of enkele klassen van (zo goed als) elk jaar. Zeker voor middenscholen en bovenbouw scholen geniet deze werkwijze onze voorkeur, opdat in elk jaar minstens één klas bevraagd wordt. Indien u de eerste tot en met de derde graad secundair onderwijs aanbiedt, is een andere optie de uitnodigingsbrieven te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld het eerste, derde en vijfde jaar (en zevende jaar), dan wel het tweede, vierde en zesde jaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle uitnodigingsbrieven verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het vijfde en zesde jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school online te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Verdere stappen

Op de uitnodigingsbrief staat ook beschreven hoe ouders die dit wensen een papieren vragenlijst kunnen aanvragen. Ouders dienen dan namelijk te telefoneren naar de onderzoekers, dewelke hen

nadien een papieren vragenlijst bezorgen via de post. Ze ontvangen hierbij een voorgefrankeerde envelop waarmee ze de vragenlijst zelf kunnen terugbezorgen aan de onderzoekers.

Na het uitdelen van de uitnodigingsbrieven heeft u als school geen verder werk voor de oudervragenlijst.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal uitnodigingsbrieven per instellingsnummer. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via deze envelop bezorgd aan de school.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Kan u aub de leesbevestiging aanklikken zodat we weten dat u deze informatie goed heeft ontvangen? Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of via tel: 03 265 42 39 (op dinsdag, woensdag en donderdag, maar niet in de paasvakantie).

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders SO papier

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke⁴⁵ of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

In de week van 23 maart ontvangt u via de post een aantal enveloppen van ons (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf). In deze enveloppen vindt u al het nodige materiaal om de vragenlijst te laten invullen door de ouders. U ontvangt namelijk 200 papieren vragenlijsten en 200 afsluitbare enveloppen voor de ouders. Ook vertalingen van de vragenlijst naar het Engels en het Frans worden –indien aangevraagd- aangeleverd. Daarnaast ontvangt u 11 voorgefrankeerde enveloppen waarmee u de ingevulde vragenlijsten aan ons kan terugbezorgen.

Ter informatie vindt u in bijlage ook een weergave van de oudervragenlijst. Deze bijlage geven we enkel mee zodat u kan zien wat we bevragen. Het is niet de bedoeling dat u deze gaat kopiëren en uitdelen aan de ouders; alle nodige kopieën worden u per post bezorgd in de week van 23 maart.

Hoe de 200 papieren vragenlijsten uitdelen aan ouders:

We vragen de school om de vragenlijsten te verspreiden in verschillende klassen, verdeeld over alle onderwijsvormen en over zoveel mogelijk jaren binnen jullie school, opdat we een zo breed of representatief mogelijk beeld krijgen van de toeleiding naar zorg en beleving hiervan door ouders binnen uw school. Hiervoor zijn diverse werkwijzen mogelijk. Zo kan u bijvoorbeeld de 200 vragenlijsten uitdelen binnen één of enkele klassen van (zo goed als) elk jaar. Zeker voor middenscholen en bovenbouw scholen geniet deze werkwijze onze voorkeur, opdat in elk jaar minstens één klas bevroegd wordt. Indien u de eerste tot en met de derde graad secundair onderwijs aanbiedt, is een andere optie de vragenlijsten te verspreiden binnen enkele of alle klassen (afhankelijk van de grootte van jullie school) van alternerende jaren (bijvoorbeeld het eerste, derde en vijfde jaar (en zevende jaar), dan wel het tweede, vierde en zesde jaar). Jullie zijn vrij om hier concreet vorm aan te geven. Alle vragenlijsten verspreiden binnen bijvoorbeeld enkel het vijfde en zesde jaar geeft ons maar een beperkt beeld van de toeleiding naar zorg binnen uw school; daarom vragen we u dit niet te doen.

Belangrijk bij de papieren vragenlijsten is dat u ook telkens een afsluitbare envelop meegeeft aan de ouders. **Eventueel kan u op deze envelop de initialen van het kind en de klasnaam van het kind noteren via hetwelke u de vragenlijst aan de ouder bezorgde en aan welke persoon op school het kind (al dan niet via een leraar) de ingevulde vragenlijst in de afgesloten envelop moet terug**

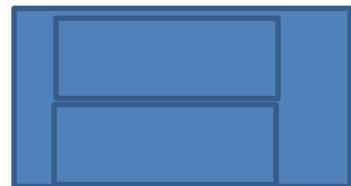
⁴⁵ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingbegeleiding. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

bezorgen. Op die manier kan u opvolgen wie de vragenlijst reeds heeft ingevuld en verhoogt u de kans dat de ingevulde vragenlijsten terug tot bij u komen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode midden maart – 8 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Verdere stappen

U verzamelt zelf alle ingevulde vragenlijsten en bezorgt deze uiterlijk in de week van 11 mei 2015 terug aan de onderzoekers. Gebruik hiervoor de 11 voorgefrankeerde enveloppen die u bij deze levering krijgt. Per voorgefrankeerde envelop kan u 20 ingevulde vragenlijsten in een gesloten envelop terugzenden naar ons. Deze worden best horizontaal in 2 rijen in de envelop gestoken (zie figuur, 2 rijen van 10 enveloppen). Het maximumgewicht per envelop is 2 kg, de enveloppen mogen maximum 3 cm dik zijn en mogen niet breder worden dan 23 cm. Gelieve enkel de voorgefrankeerde enveloppen te gebruiken die nodig zijn. U ontvangt 1 extra envelop om eventueel laattijdig toegekomen vragenlijsten alsnog aan ons te bezorgen.

Iedere school krijgt eenzelfde aantal vragenlijsten per instellingsnummer. In elk geval dient de school zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via deze envelop bezorgd aan de school.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Kan u aub de leesbevestiging aanklikken zodat we weten dat u deze informatie goed heeft ontvangen? Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of tel: 03 265 42 39 (op dinsdag, woensdag en donderdag, maar niet in de paasvakantie).

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 18: Praktische instructies ouder vragenlijst buitengewoon onderwijs

Antwerpen, 6 maart 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders

Beste mevrouw, heer

Vorig semester stemde uw school in om deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke⁴⁶ of orthopedagoog en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij **ouders van leerlingen die huidig schooljaar (2014-2015) of de afgelopen twee schooljaren (2012-2013 en 2013-2014) de overgang van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt.**

Dit schrijven geeft bijkomende informatie over de procedure bij de vragenlijst voor de ouders. Anders dan eerder gecommuniceerd, wensen we deze bevraging **na de paasvakantie** op te starten. Indien deze e-mail slecht leesbaar is, kan u deze brief nalezen in de bijlage (zie '13.01 Praktische instructies scholen ouderVL BuO'). Voor meer algemene informatie omtrent dit project verwijzen we naar de herinneringsbrief in bijlage (zie '13.01 Herinneringsbrief januari scholen VLonderzoek BuO'), de welke u in januari heeft ontvangen.

Hoe vullen ouders de vragenlijst in?

Scholen met leerlingen die sinds schooljaar 2012 – 2013 de overgang van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt, ontvangen **na de paasvakantie** via de post (op het adres van de school, ter attentie van u als contactpersoon) het nodige aantal papieren vragenlijsten voor ouders. Ook vertalingen naar het Engels en het Frans zijn beschikbaar en kunnen opgevraagd worden. De ouders kunnen de vragenlijst op papier invullen tot 22 mei 2015. De school verzamelt alle ingevulde vragenlijsten en bezorgt deze in de week van 25 mei 2015 terug aan de onderzoekers. U ontvangt hiervoor, samen met de levering van de vragenlijsten, een voorgefrankeerde grote envelop waarmee u de vragenlijsten via de post kan terug bezorgen aan de onderzoekers. De school dient zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via de post bezorgd aan de school.

De vragenlijsten zijn bedoeld voor alle ouders van leerlingen die huidig schooljaar (2014-2015) of de afgelopen twee schooljaren (2012-2013 en 2013-2014) de overgang van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt. **Kan u daarom aub via e-mail tegen vrijdag 13 maart laten weten**

⁴⁶ De zorgverantwoordelijke is iedereen wiens expliciete taak het is de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en/of te begeleiden. De zorgverantwoordelijke(n) is (zijn) het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de leerlingbegeleider, het zorgteam, de cel leerlingbegeleiding of de orthopedagoog. Ook de directie of een lid van het directieteam kan taken met betrekking tot zorg opnemen en aldus als zorgverantwoordelijke beschouwd worden.

- hoeveel leerlingen binnen uw school huidig schooljaar (2014-2015) of de afgelopen twee schooljaren (2012-2013 en 2013-2014) de overgang van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs heeft gemaakt? Indien er binnen uw school geen kinderen aanwezig zijn die sinds schooljaar 2012-2013 de overgang naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt, is dat ook relevante informatie voor ons. In dat geval worden enkel de zorgverantwoordelijke of orthopedagoog en de CLB-medewerker verbonden aan uw school bevraagd.
- aan hoeveel van deze ouders een Nederlandstalige dan wel een Engelstalige of Franstalige vragenlijst bezorgd zal worden?

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode eind april – 22 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst in die periode op school te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Hoe vult de zorgverantwoordelijke of orthopedagoog en CLB-medewerker de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april - begin mei 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) of orthopedagoog en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke of orthopedagoog van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke of orthopedagoog. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigen wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Na de paasvakantie contacteren we u opnieuw met verdere instructies. Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 19: Startmail oudervragenlijst buitengewoon onderwijs

Antwerpen, april 2015

Betreft: Onderzoek over toeleiding naar zorgaanbod – procedure vragenlijst voor ouders

Beste mevrouw, heer

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg, waarvoor nogmaals onze dank. U werd hiervoor aangesteld als contactpersoon. We wensen informatie over de toeleiding naar zorg, en meer concreet over de toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs, te verzamelen bij enerzijds minimum één zorgverantwoordelijke of lid van het zorgteam en de CLB-medewerker van uw school en anderzijds bij ouders.

Begin volgende week ontvangt u via de post (op het adres van de school, ten aanzien van uzelf) al het nodige materiaal om de vragenlijst te laten invullen door de ouders. U ontvangt namelijk het gevraagde aantal papieren vragenlijsten en eenzelfde aantal afsluitbare enveloppen voor de ouders. Ook vertalingen van de vragenlijst naar het Engels en het Frans worden –indien aangevraagd - aangeleverd. Daarnaast ontvangt u voldoende voorgefrankeerde enveloppen waarmee u de ingevulde vragenlijsten aan ons kan terugbezorgen.

Hoe de papieren vragenlijsten uitdelen aan ouders

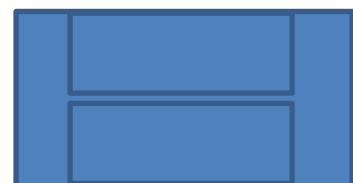
U deelt de vragenlijsten voor de ouders uit aan alle leerlingen die sinds 2012-2013 de overgang van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs hebben gemaakt. U heeft ons eerder het aantal betreffende leerlingen meegedeeld en ontvangt via de post eenzelfde aantal vragenlijsten.

Belangrijk bij de papieren vragenlijsten is dat u ook telkens een afsluitbare envelop meegeeft aan de ouders. Eventueel kan u op deze envelop de initialen van het kind en de klasnaam van het kind noteren via hetwelke u de vragenlijst aan de ouder bezorgde en aan welke persoon op school het kind (al dan niet via een leraar) de ingevulde vragenlijst in de afgesloten envelop moet terug bezorgen. Op die manier kan u opvolgen wie de vragenlijst reeds heeft ingevuld en verhoogt u de kans dat de ingevulde vragenlijsten terug tot bij u komen.

De ouders kunnen de vragenlijst thuis invullen in de periode eind april – 22 mei 2015. Indien u dit als school wenst te organiseren, kan u de ouders ook de mogelijkheid bieden om de vragenlijst op school te laten invullen, bijvoorbeeld na een oudercontact of bijeenkomst voor ouders.

Verdere stappen

U verzamelt zelf alle ingevulde vragenlijsten en bezorgt deze uiterlijk in de week van 25 mei 2015 terug aan de onderzoekers. Gebruik hiervoor de voorgefrankeerde enveloppen die u bij deze levering krijgt. Per envelop kan u 20 ingevulde vragenlijsten in een gesloten envelop terugzenden naar ons. Deze worden best horizontaal in 2 rijen in de envelop gestoken (zie figuur). Het maximumgewicht per envelop is 2 kg, de enveloppen

mogen maximum 3 cm dik zijn en mogen niet breder worden dan 23 cm. Gelieve enkel de enveloppen te gebruiken die nodig zijn.

De school dient zelf geen kopieën of andere onkosten te maken voor dit project; alle nodige materialen worden via deze envelop bezorgd aan de school.

Hoe vullen zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers de vragenlijst in?

Wij nodigen zelf **eind april – begin mei 2015** via e-mail de zorgverantwoordelijke(n) en de CLB-medewerker verbonden aan uw school uit om de vragenlijst online in te vullen. Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke van uw school bent, vragen we u om deze informatie door te geven aan de zorgverantwoordelijke. Bij de CLB-medewerkers verbonden aan uw school kondigden wij dit onderzoek eind maart 2015 aan via e-mail; hiervoor dient u zelf geen stappen te ondernemen.

Kan u aub de leesbevestiging aanklikken zodat we weten dat u deze informatie goed heeft ontvangen? Contacteer ons gerust indien u nog vragen heeft via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of via tel: 03 265 42 39.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 20: Startmail zorgverantwoordelijke gewoon onderwijs

Antwerpen

Betreft: deelname zorgverantwoordelijke onderzoek toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

T.a.v. de zorgverantwoordelijke⁴⁷ van school 'XXX' (naam school). Indien u zelf niet de zorgverantwoordelijke bent, gelieve deze informatie aan de zorgverantwoordelijke te bezorgen.

Beste,

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg. Dit project wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs.

Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor organiseren we in het voorjaar 2015 een bevraging, waarbij verschillende ouders, het zorg- en CLB-team van diverse scholen uit het basis- en secundair onderwijs bevraged worden. **Deelname van een voldoende groot aantal personen die betrokken zijn bij de toeleiding naar zorg is van groot belang voor het trekken van geldige conclusies. Alleen op die manier kan de afstemming van de hulp binnen en buiten de school verbeterd worden, in het belang van alle leerlingen!**

U ontvangt deze uitnodigingsbrief omdat u betrokken bent bij de toeleiding naar zorg op een school die deelneemt aan dit onderzoek. Via deze link <http://tinyurl.com/vragenlijstzv>⁴⁸ kan u online een vragenlijst invullen. Voor het invullen van deze vragenlijst, heeft u het instellingsnummer van de school nodig. Dit is XXX (instellingsnummer).

Indien er meerdere zorgverantwoordelijken werkzaam zijn binnen deze school, geven we er de voorkeur aan dat de zorgverantwoordelijke met het hoogste tewerkstellingspercentage deze vragenlijst invult of dat alle zorgverantwoordelijken samen één vragenlijst invullen.

Wanneer u meerdere uitnodigingsbrieven ontvangt omdat u in een school met meerdere instellingsnummers werkt, dan vult u één keer de vragenlijst in met de vermelding van al de betreffende instellingsnummers waarbinnen u werkzaam bent. Indien er per instellingsnummer iemand anders zorgverantwoordelijke is, vullen de betreffende personen telkens apart de vragenlijst in met vermelding van het eigen instellingsnummer.

⁴⁷ De zorgverantwoordelijke zien we als eenieder wiens expliciete taak het is om de uitvoering van het zorgbeleid vorm te geven, te coördineren, aan te sturen en te begeleiden. De zorgverantwoordelijke is het aanspreekpunt rond zorg. In de praktijk worden verschillende begrippen gebruikt zoals de zorgcoördinator, de zorgleraar, de leerlingbegeleider, het zorgteam of de cel leerlingenbegeleiding.

⁴⁸ Indien deze link niet werkt, gebruik deze link: https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/SE/?SID=SV_3yIDUY1gA3zV4pL

U kan de online vragenlijst op elk moment verlaten en deze op een ander moment verder aanvullen, op voorwaarde dat u de aanvullingen doet vanop dezelfde pc.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg, welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs en het schoolbeleid. Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer 30 minuten duren. Mogen wij u vriendelijk vragen om de vragenlijst **zo spoedig mogelijk** in te vullen, bij voorkeur binnen de 14 dagen na het ontvangen van deze brief?

Uw gegevens worden strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt en enkel de onderzoekers krijgen toegang tot uw antwoorden, conform de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Bij vragen kan u Kathleen Bodvin contacteren via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of tel: 03 265 42 39 op dinsdag, woensdag en donderdag.

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking! Uw deelname is erg belangrijk om de zorg voor leerlingen binnen en buiten de school te verbeteren.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 21: Startmail zorgverantwoordelijke buitengewoon onderwijs

Antwerpen

Betreft: uitnodiging tot deelname onderzoek toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

T.a.v. de orthopedagoog, de zorgverantwoordelijke of een ander schoolpersoneelslid (bijvoorbeeld de directie) van school 'XXX' (naam school) die een belangrijke rol speelt in de toeleiding van leerlingen vanuit het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd en die een zicht heeft op de samenwerking tussen het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs. Indien u zelf niet de orthopedagoog bent, gelieve deze informatie aan de orthopedagoog te bezorgen.

Beste,

Vorig semester besloot uw school deel te nemen aan het OBPWO project over toeleiding naar zorg. Dit project wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we o.a. toeleiding vanuit het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd. Daarnaast zijn we geïnteresseerd in de samenwerking tussen het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs.

Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor organiseren we in het voorjaar 2015 een bevraging, waarbij verschillende ouders, het zorg- en CLB-team van diverse scholen uit het gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs bevraged worden. **Deelname van een voldoende groot aantal personen die betrokken zijn bij de toeleiding naar zorg is van groot belang voor het trekken van geldige conclusies. Alleen op die manier kan de afstemming van de hulp binnen en buiten de school verbeterd worden, in het belang van alle leerlingen!**

U ontvangt deze uitnodigingsbrief omdat u een zorgfunctie heeft binnen een school die deelneemt aan dit onderzoek. Via deze link <http://tinyurl.com/vragenlijstortho>⁴⁹ kan u online een vragenlijst invullen. Voor het invullen van deze vragenlijst, heeft u het instellingsnummer van de school nodig. Dit is **XXX (instellingsnummer)**.

Indien er meerdere orthopedagogen of zorgverantwoordelijken werkzaam zijn binnen deze school of indien meerdere schoolpersoneelsleden een belangrijke rol spelen in de toeleiding vanuit en naar het buitengewoon onderwijs en/of bij de samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs, geven we er de voorkeur aan dat het schoolpersoneelslid met het hoogste tewerkstellingspercentage en/of de meeste ervaring hierin, deze vragenlijst invult of dat alle betreffende personen samen één vragenlijst invullen.

Wanneer u meerdere uitnodigingsbrieven ontvangt omdat u in een school met meerdere instellingsnummers werkt, dan vult u één keer de vragenlijst in met de vermelding van al de

⁴⁹ Indien deze link niet werkt, gebruik deze link: https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/SE/?SID=SV_aaUXV8ptXtZfzM1

U kan de online vragenlijst op elk moment verlaten en deze op een ander moment verder aanvullen, op voorwaarde dat u de aanvullingen doet vanop dezelfde pc en dat u de laatste vraag nog niet heeft ingevuld. Wanneer u de laatste vraag invult, wordt de vragenlijst namelijk afgesloten.

betreffende instellingsnummers waarbinnen u werkzaam bent. Indien er per instellingsnummer iemand anders verantwoordelijk is voor de toeleiding van leerlingen van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs en omgekeerd en/of de samenwerking tussen het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs, vullen de betreffende personen telkens apart de vragenlijst in met vermelding van het eigen instellingsnummer.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar het vanuit het gewoon naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar het buitengewoon onderwijs en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Ook indien er binnen jullie school geen leerlingen aanwezig zijn die de overgang hebben gemaakt van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs kan u ons interessante informatie opleveren.

Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer 30 minuten duren. Mogen wij u vriendelijk vragen om de vragenlijst **zo spoedig mogelijk** in te vullen, bij voorkeur binnen de 14 dagen na het ontvangen van deze brief?

Uw gegevens worden strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt en enkel de onderzoekers krijgen toegang tot uw antwoorden, conform de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Bij vragen kan u Kathleen Bodvin contacteren via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of tel: 03 265 42 39 op dinsdag, woensdag en donderdag.

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking! Uw deelname is erg belangrijk om de zorg voor leerlingen binnen en buiten de school te verbeteren.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 22: Aankondigingsmail CLB

Antwerpen, maart 2015

Betreft: aankondiging en uitnodiging tot deelname onderzoek toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

T.a.v. de directie van CLB 'XXX' (naam CLB)

T.a.v. de CLB-medewerkers die het meest contact hebben met de school 'XXX' (naam school), de school 'XXX' (naam school) en de school 'XXX' (naam school)

Beste CLB-medewerkers,

Dit schooljaar ging een Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek project (OBPWO) over de 'toeleiding naar zorgaanbod' binnen het gewoon en buitengewoon onderwijs van start. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs. Over toeleiding naar buitenschoolse hulp liep vorig jaar ook een onderzoek waaraan u misschien heeft deelgenomen (OBPWO 12.01).

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren. Hiervoor organiseren we in het voorjaar 2015 een bevraging, waarbij verschillende ouders, het zorg- en CLB-team van diverse scholen uit het basis- en secundair onderwijs bevraged worden. De ondertekende brieven van de onderwijskoepels en de minister in bijlage benadrukken het belang van dit onderzoek. Daarnaast kondigden alle CLB-koepels dit onderzoek reeds in september 2014 aan bij al hun centra, ter motivatie van jullie deelname.

U ontvangt deze uitnodigingsbrief omdat één of meerdere scholen binnen uw werkingsgebied deelnemen aan dit onderzoek. In deze scholen worden het zorgteam en een steekproef van ouders bevraged over de toeleiding naar zorg. Om de gegevens hierover te vervolledigen is het belangrijk dat ook de CLB-medewerker van de school ons informatie bezorgt. **Per deelnemende school verzoeken we u één vragenlijst in te vullen.** Deze vragenlijst is bedoeld voor het multidisciplinaire CLB-team van de betreffende scholen. **De persoon binnen dit CLB-team die het meest contact heeft met de betreffende school dient deze vragenlijst in te vullen.** Begin mei ontvangt u een link waarmee u online de vragenlijst kan invullen.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg en welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs. Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer 30 minuten duren.

Bij deze een overzicht van de deelnemende scholen binnen het werkingsgebied van 'naam CLB' (instellingsnummer):

- School 1 : x (instellingsnummer)

- School 2: x (instellingsnummer)
- School 3: x (instellingsnummer)

Deelname van een voldoende groot aantal CLB-medewerkers is van groot belang voor het trekken van geldige conclusies. Alleen op die manier kan de toeleiding naar zorg binnen en buiten de school verbeterd worden, in het belang van alle leerlingen.

Uw gegevens worden strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt en enkel de onderzoekers krijgen toegang tot uw antwoorden, conform de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Begin mei contacteren we u opnieuw met verdere instructies. Bij vragen kan u Kathleen Bodvin contacteren via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of tel: 03 265 42 39 op dinsdag, woensdag en donderdag (niet in de paasvakantie).

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking! Uw deelname is erg belangrijk om de zorg voor leerlingen binnen en buiten de school te verbeteren.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

Bijlage 23: Startmail CLB

Antwerpen, mei 2015

Betreft: start deelname onderzoek toeleiding naar zorgaanbod (OBPWO project)

T.a.v. de directie van CLB 'XXX' (naam CLB)

T.a.v. de CLB-medewerkers die het meest contact hebben met de school 'XXX' (naam school), de school 'XXX' (naam school) en de school 'XXX' (naam school)

Beste CLB-medewerkers,

Eind maart kondigden we via e-mail een CLB-bevraging aan in het kader van een Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (OBPWO) over 'toeleiding naar zorg' binnen het gewoon en buitengewoon onderwijs (zie onderstaande e-mail). Daarnaast kondigden alle CLB-koepels dit onderzoek reeds in september 2014 aan bij al hun centra, ter motivatie van jullie deelname.

Het OBPWO project 'Toeleiding naar zorg' (OBPWO 13.01) wordt uitgevoerd door de Universiteit Antwerpen in opdracht van de Vlaamse overheid. Onder 'toeleiding naar zorg' verstaan we toeleiding naar zorg binnen de school voor gewoon onderwijs, toeleiding naar buitenschoolse hulp en tot slot toeleiding van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs. Doel van het project is om bestaande praktijken inzake toeleiding naar zorg in kaart te brengen en te verklaren.

Bij deze ontvangt u alle nodige informatie om de bevraging voor CLB-medewerkers in te vullen.

U ontvangt deze brief omdat één of meerdere scholen binnen uw werkingsgebied deelnemen aan dit onderzoek. **Per deelnemende school zou het CLB één vragenlijst moeten invullen met vermelding van de naam en het instellingsnummer van de betreffende school (zie hieronder).** Deze vragenlijst is bedoeld voor het multidisciplinaire CLB-team van de betreffende scholen. **De persoon binnen dit CLB-team die het meest contact heeft met de betreffende school dient deze vragenlijst in te vullen.** Bij deze ontvangt u een link waarmee u online de vragenlijst kan invullen, één link voor scholen voor gewoon onderwijs en één link voor scholen voor buitengewoon onderwijs:

Link voor CLB-medewerkers verbonden aan een school voor **gewoon onderwijs**:
<http://tinyurl.com/clbgewoononderwijs>⁵⁰

Link voor CLB-medewerkers verbonden aan een school voor **buitengewoon onderwijs**:
<http://tinyurl.com/clbbuitengewoononderwijs>⁵¹

Om jullie antwoorden te kunnen koppelen aan de antwoorden van de school, worden de volgende gegevens opgevraagd in de vragenlijst⁵²:

⁵⁰ Indien deze link niet werkt, gebruik deze link: https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/SE/?SID=SV_c08UeIFjX77MEPb

⁵¹ Indien deze link niet werkt, gebruik deze link: https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/SE/?SID=SV_098WLGtNnxHfsTX

⁵² Indien scholen binnen dit lijstje samen horen (wanneer scholen bijvoorbeeld wel verschillende instellingsnummers hebben maar eigenlijk één pedagogische eenheid vormen), mag u hiervoor één vragenlijst invullen. Wanneer de

- Naam van dit CLB: XXX
- Instellingsnummer van dit CLB: XXX

Gegevens van school 1

- Naam van de school: XXX
- Instellingsnummer van de school: XXX

Gegevens van school 2

- Naam van de school: XXX
- Instellingsnummer van de school: XXX

Gegevens van school 3

- Naam van de school: XXX
- Instellingsnummer van de school: XXX

U kan de online vragenlijst op elk moment verlaten en deze op een ander moment verder aanvullen, op voorwaarde dat u de aanvullingen doet vanop dezelfde pc en dat u de laatste vraag nog niet heeft ingevuld. Wanneer u de laatste vraag invult, wordt de vragenlijst namelijk afgesloten en verzonden. Indien u van op eenzelfde pc meerdere vragenlijsten wilt invullen, omdat u contactpersoon bent bij meerdere scholen, dient u eerst een vragenlijst te voltooien vooraleer u een volgende vragenlijst kan starten. U kan dus niet vanop eenzelfde pc meerdere vragenlijsten tegelijkertijd invullen.

De vragenlijst zal o.a. peilen naar de manier waarop de toeleiding naar zorg gebeurt, wie daarbij een rol speelt, om welke redenen leerlingen worden geleid naar zorg, welke ondersteuning het buitengewoon onderwijs kan bieden aan het gewoon onderwijs en het schoolbeleid. Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer 30 minuten duren. Mogen wij u vriendelijk vragen om de vragenlijst **zo spoedig mogelijk** in te vullen, bij voorkeur binnen de 14 dagen na het ontvangen van deze brief?

Uw gegevens worden strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt en enkel de onderzoekers krijgen toegang tot uw antwoorden, conform de wet van 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Bij vragen kan u Kathleen Bodvin contacteren via ToeleidingnaarZorg@uantwerpen.be (bij voorkeur) of tel: 03 265 42 39 op dinsdag, woensdag en donderdag.

Kan u de leesbevestiging bij deze e-mail aub aanklikken? Zo weten we dat u deze informatie goed heeft ontvangen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking! Uw deelname is erg belangrijk om de zorg voor leerlingen binnen en buiten de school te verbeteren.

Prof. dr. Elke Struyf, promotor
Kathleen Bodvin en Karen Jacobs, onderzoeksmedewerkers

schoolnaam en het instellingsnummer in de vragenlijst wordt bevraagd, vermeldt u in dat geval alle schoolnamen en alle instellingsnummers van de betreffende scholen.

Bijlage 24: Cross-case syntheses

Cross-case syntheses zijn uniforme samenvattende fiches per case met een oplistings van de belangrijkste bevindingen per onderzoeksvraag. Aan de hand van deze gestructureerde informatie kunnen we vervolgens de cases met elkaar vergelijken in functie van de cross-case analyse.

1. Cross-case synthesis casus AC

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 11/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 2. Er werd vaak vermeld dat het gedrag van AC haar hinderde bij het leren. Zo ervaaarde AC vaak een drukte in haar hoofd en in haar gedrag, waardoor ze zich niet kon concentreren op de les. De diagnose van AC is op zich wel een voorwaarde voor de medicatie en GON, maar vòòr de diagnose werd ook al extra hulp geboden op school en daarnaast kreeg AC nog andere hulp op school.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 1. De klasleraar vertelde dat het beter ging met AC wanneer de klasleraar sterke eisen stelde aan het gedrag van AC.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 2. De klasleraar vertelde dat het beter ging met AC wanneer de klasleraar sterke eisen stelde aan het gedrag van AC. De klasleraar vulde op vraag van het CLB een gedragsvragenlijst in.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 1. De klas- en zorgleraar vertelden dat AC vaak stout was, maar dat je eigenlijk niet boos kon blijven op haar. Iedereen merkte de vooruitgang van AC op.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 1. Alle partijen vinden dat er een goede samenwerking was tussen de school en de ouders, een professionele medewerking van de kinderpsychiater en een goede opvolging door de school zelf. De moeder en de school stonden op één lijn volgens de zorgverantwoordelijke. De kinderpsychiater was echter van mening eerder zelf het beslissingsrecht in handen te hebben. De klasleraar vertelde ook dat de moeder niet altijd de agenda ondertekende, wat de opvolging van de medicatie bemoeilijkte. Het CLB gaf eerdere testresultaten door aan de kinderpsychiater. De kinderpsychiater volgde een overleg op school om begeleidingsadvies te geven en vroeg de school nadien om vaststellingen bij de opstart van medicatie door te geven. De logopedist en klasleraar stemde hun handelen ook op elkaar af.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 2;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 1. De school en de psychiater communiceren tussendoor ook onderling en de psychiater had het gevoel dat de moeder haar beslissingen steeds volgde;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 2;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1. De zorgverantwoordelijke en de moeder waren heel tevreden over de samenwerking, maar de klasleraar en kinderpsychiater waren hier soms minder tevreden over.

(6) het handelen is doelgericht: 2. Het CLB startte in het eerste leerjaar een handelingsgericht traject op. Via pre-teaching probeerde de logopedist te voorkomen dat AC zou afhaken. Voor de GON werd een duidelijk takenpakket samengesteld.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 2. De zorgwerking binnen de school verloopt standaard vrij systematisch en via het zorgdossier en de oudercontacten worden alle partijen op de hoogte gebracht. De GON verliep ook heel systematisch (opstartvergadering, midden-evaluatie en eindevaluatie). De kinderpsychiater communiceerde ook geregeld met de school.

Zorgcontinuüm gevolgd? ja

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): De klasleraar bleef in afwachting van de kinderpsychiatrische onderzoeksresultaten het leren zoveel mogelijk stimuleren. Wanneer de klasleraar sterke eisen stelde aan het gedrag, lukte het beter. In het begin van het derde leerjaar vertelde de klasleraar dat ze AC's spellingsmoeilijkheden aanpakte door AC vooraan in de klas te zetten, snelle feedback te geven, en haar extra te ondersteunen bij de oefeningen. Daarnaast kreeg AC in een klasexterne zorggroep extra remediëring.
- Uitbreiding van zorg (fase 2): In het eerste leerjaar vroegen de klas- en zorgleraar aan het CLB om AC te observeren. Op basis van deze observatie gaf het CLB het advies om een kinderpsychiater in te schakelen en handelingsgerichte diagnostiek in te schakelen. Op basis van het diagnostisch onderzoek adviseerde het CLB opnieuw kinderpsychiatrisch onderzoek. Midden eerste leerjaar vertelde de school dat een overgang naar het tweede jaar moeilijk zou zijn omwille van haar gebrek aan basiskennis van lezen en rekenen. Een overstap naar het BuO was ook een optie voor de school. Omwille van de diagnose die AC later kreeg stelde de kinderpsychiater voor om GON en logopedie op te starten. De kinderpsychiater wou ook een gesprek op school bijwonen om begeleidingsadvies te geven en de school mee de evolutie van AC te laten opvolgen. De logopedist probeerde via pre-teaching te voorkomen dat AC zou afhaken.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): Hoewel er in het eerste jaar sprake was geweest van een doorverwijzing naar het BuO, kwam dit verder niet aan de orde.

Moeilijkheden in TnZ: Doorgaans verliep het zorgtraject heel vlot, aldus alle betrokkenen. Enkel de kinderpsychiater en de klasleraar vermeldten dat ze soms meer inbreng verwachtten van de moeder. De klasleraar vertelde dat de communicatie met de moeder via de agenda niet altijd vlot verliep, waardoor de opvolging van de medicatie moeilijk werd.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: Niet van toepassing. Werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek, maar kon volgens de onderzoekers in theorie misschien wel een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen:

- Rol + motieven zorgverantwoordelijke, klasleraar en CLB-medewerker: De *zorgverantwoordelijke* is een belangrijke spilfiguur in het zorgtraject van AC. Ze houdt alle betrokkenen op de hoogte en is het aanspreekpunt voor alle betrokkenen. Ze is op elk overleg aanwezig of bereidt elk overleg mee voor. De *klasleraar* signaleert vooral de problemen op verschillende overlegmomenten, stimuleert AC's leerproces, werkte samen met de logopedist en volgt het innemen van de medicatie mee op. Ze is samen met de zorgleraar een belangrijk aanspreekpunt voor de moeder. De *CLB-medewerker* voerde een observatie en handelingsgericht traject uit, op basis waarvan ze kinderpsychiatrisch onderzoek adviseerde en concrete contactgegevens hieromtrent aan de moeder bezorgd. De CLB-medewerker bleef hierna sterk betrokken op het dossier en neemt deel aan diverse overlegmomenten. Voor het gezin zelf bleef de CLB-medewerker na het onderzoek meer op de achtergrond. Midden eerste leerjaar vertelde de klasleraar dat de overgang naar het tweede leerjaar moeilijk zou zijn omwille van haar gebrek aan basiskennis van lezen en rekenen. De klasleraar vertelde dat AC teveel drukte en chaos in haar hoofd had waardoor ze haar aandacht niet kon richten. Een overstap naar het BuO was ook een optie opdat AC sterker individueel geholpen kon worden. Op het einde van het tweede leerjaar namen de schoolpersoneelsleden de beslissing om AC volgend schooljaar geen GON-begeleiding meer te laten krijgen, om het tweede GON-jaar op te sparen. De zorgleraar vertelde dat ze op basis van eerdere ervaringen weten dat wanneer een leerling gaat puberen het moeilijke gedrag zich versterkt en dat de leerling op dat moment nog veel meer nood heeft aan één-op-één begeleiding buiten de klas.
- Rol + motieven buitenschoolse hulpverlener: De kinderpsychiater stelde een diagnose en startte medicatie op, wat een belangrijk kantelpunt was in het zorgtraject van AC. Aangezien AC een stoornis binnen het autisme spectrum had, stelde de kinderpsychiater voor om GON in te schakelen. AC voldeed namelijk aan de voorwaarden voor GON en zo kon de school ook geholpen worden in de begeleiding van AC.
- Rol + motieven ouder(s): De moeder was vragende partij voor extra hulp voor AC, ook thuis. De moeder vertelde namelijk dat het thuis ook moeilijk liep: AC was verbaal en lichamelijk agressief, dwong aandacht af en mama gaf veel toe aan AC. Ze erkende de voorbeelden die de school gaf en ging steeds akkoord met het advies van de school en kinderpsychiater, behalve wanneer het advies gegeven werd voor een overgang naar het BuO. Via de oudere zus van AC had ze namelijk slechte ervaringen met het BuO.
- Rol + motieven leerling: AC zelf vertelde dat er nooit aan haar werd gevraagd of zij wel extra hulp wou; ze wist van niets en was verrast toen ze ineens naar de psychiater gingen.
- Rol + motieven logopedist: De logopedist geeft schrijf- en leesbegeleiding omdat het automatiseren van de teken-klank koppelingen hierbij moeilijk op gang kwam. Ze communiceert regelmatig met de school om de begeleidingen op elkaar af te stemmen en uniform te maken.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuisstaal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ? Volgens de zorgverantwoordelijke werd de gezinssituatie wel meegenomen binnen het zorgtraject. Zo werd op een gegeven moment beslist dat de medicatie op school werd genomen omdat dit thuis niet consistent gebeurde. De zorgverantwoordelijke vertelde ook dat de schoolpersoneelsleden, meer dan bij andere kinderen, AC lieten voelen dat ze haar graag zagen.

Hoe speelt het toeleidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: Alle betrokkenen waren van mening dat AC een goed zorgtraject heeft doorlopen en een gunstige evolutie heeft doorgemaakt, maar dat zij blijvend ondersteuning zal nodig hebben.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: Geen problemen rond vermeld
- Functioneren leerling – academisch functioneren: De klas- en zorgleraar, CLB-medewerker en GON-begeleider merkte in januari 2015 dat de medicatie een positieve gedragsverandering veroorzaakte. De logopedie zorgde ook voor een positieve evolutie in het lezen en rekenen. De moeder vertelde toen dat AC echter thuis nog wel moeilijkheden ervaarde. Op de GON-eindevaluatie besloten ze dat AC wisselend succes boekte op cognitief en gedragsmatig vlak.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: Op de eind GON-evaluatie werd besloten dat AC naar het volgende leerjaar mocht overgaan.

2. Cross-case synthesis casus AF

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 9/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 2. De logopedist vermeldde dat ze ASS-gerelateerde kenmerken erkende bij AF. De vader vroeg de school bijgevolg of zij verder onderzoek naar ASS nodig vonden. De zorg- en klasleraar concludeerden dat AF momenteel geen hinder ondervond bij het samen leren of leven. Vandaar dat het hen niet nodig leek om verder onderzoek uit te voeren. Ook vòòr het krijgen van een diagnose kreeg AF extra hulp.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 1. De school voerde al vrij snel redelijke aanpassingen voor ADD in voor AF, ook voordat hij de diagnose had.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 1. De redelijke aanpassingen die worden ingevoerd, worden opgenomen door de klasleraar.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 2. Er werd niet enkel over de problemen bij AF gepraat, maar er werd ook vaak op een positieve manier over AF gepraat. Zo vertellen ze op een overgangsbespreking dat AF wel echt zijn best wou doen en niet stout was. Hij kwam graag naar school en zat graag in de klas. Wanneer AF een positievere houding aannam, werd dit ook expliciet vermeld.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 1. De ouders contacteerden de school in het tweede leerjaar voor advies, wanneer een vriendin hen had aangeraden om naar een diagnostisch en therapeutisch centrum te gaan. De zorgleraar adviseerde het onderzoek van het revalidatiecentrum eerst af te wachten en vertelde dit ook zo aan de therapeut. De ouders gaven in het derde leerjaar ook richtlijnen voor de school van het revalidatiecentrum door aan de zorgleraar. De ouders informeerden de school ook welke logopedist ze inschakelden en nadien contacteerde de zorgleraar deze logopedist. Hoewel de ouders soms op eigen initiatief stappen ondernemen, betrekken ze toch de school hierbij.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 1, soms ondernemen de ouders zelf stappen en brengen ze nadien pas de school op de hoogte;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 1, soms ondernemen de ouders zelf stappen en brengen ze nadien pas de school op de hoogte;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 2;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1. De ouders zijn op zich heel tevreden over de samenwerking met de school, maar de buitenschoolse hulpverlener vindt de vader soms doortastend.

(6) het handelen is doelgericht: 1. In het eerste leerjaar verwees de klasleraar de ouders door naar een revalidatiecentrum voor verder onderzoek, omdat ze dachten dat het om een ruimer probleem ging en ze misten informatie om AF verder te helpen. In het tweede leerjaar vertelde de vader dat ze op advies van een vriendin een diagnostisch en therapeutisch centrum hadden ingeschakeld. Aangezien AF ook reeds was aangemeld op de wachtlijst van het revalidatiecentrum, adviseerde de zorgleraar het onderzoek van het revalidatiecentrum eerst af te wachten.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 1. Vanuit de school werd er steeds systematisch en transparant gewerkt. Zo werden de ouders over alle maatregelen ingelicht en volgden ze regelmatig gesprekken op school over de zorg voor AF. In het tweede leerjaar schakelden de ouders op eigen initiatief een diagnostische en therapeutisch centrum in, wat de school nadien terug on hold zette. De logopediste vertelde ook dat de vader soms doortastend was.

Zorgcontinuüm gevolgd? ja

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.

- Verhoogde zorg (fase 1): In het eerste leerjaar mocht AF om de stress te vermijden steeds als eerste aan de beurt komen bij individuele toetsen. In het tweede leerjaar sprak de klasleraar AF vaker persoonlijk aan vooraleer een opdracht te formuleren om zijn aandacht meer te richten. Een klasgenoot inschakelen als buddy had geen effect. Oefeningen werden in tussenstappen aangeboden. De klasleraar liet hem met een potlood schrijven, dat werkte beter bij zijn zwakke motoriek en onhandigheid. In het derde leerjaar kreeg AF al redelijke aanpassingen voor ADD voordat hij de diagnose ADD had. Op advies van het revalidatiecentrum werden nog maatregelen

voor zijn dysgrafie en ADD ingevoerd. Het revalidatiecentrum raadde aan om verder onderzoek te laten doen naar ASS, maar de ouders wensten eerst af te wachten wat het effect was van de huidige maatregelen. De logopedist vertelde in het derde leerjaar dat ze het belangrijk vond dat AF redelijke aanpassingen bleef krijgen op school.

- Uitbreiding van zorg (fase 2): Aangezien de school dacht dat het om een ruimer probleem ging, de school informatie miste om AF te helpen en de schoolresultaten steeds meer achteruit gingen, adviseerde de school een revalidatiecentrum te contacteren voor verder onderzoek. Conform het advies van het revalidatiecentrum adviseerde de school in het derde leerjaar ook logopedie op te starten.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): niet van toepassing

Moelijkheden in TnZ: Een moeilijkheid was dat de ouders soms zelf stappen ondernamen zonder de school eerst te contacteren (bijvoorbeeld bij het inschakelen van het diagnostisch en therapeutisch centrum). De logopedist verwoordde dit ook expliciet door te stellen dat de vader soms doortastend was.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: niet van toepassing. Werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek, maar kon volgens de onderzoekers in theorie misschien wel een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen

- Rol + motieven zorgverantwoordelijke, leraar en CLB-medewerker: In de klas vielen vanaf het eerste leerjaar al een aantal zaken op bij AF: AF drong steeds zijn wil door en kon moeilijk op andere gedachten gebracht worden. Daarnaast was hij totaal niet bij de les, snel afgeleid en niet zelfstandig. AF was soms erg verward en afwezig, waardoor hij denkfouten maakte. Hij wou altijd het goede antwoord geven, maar uit schrik om iets mis te zeggen, flapte hij er soms maar wat uit. In het tweede leerjaar vertelde de klasleraar dat AF een achterstand had voor taal. AF voerde volgens de klasleraar ook vaak dezelfde handelingen uit en hield strikt aan gewoontes, waarbij ze zich de vraag stelde naar dwanghandelingen. Het schrijven verliep namelijk moeizaam. AF begreep de opdracht vaak niet omwille van zijn taalachterstand. De school dacht dat het om een ruimer probleem ging en miste informatie om AF te helpen. Zijn schoolresultaten gingen ook steeds meer achteruit. Daarom verwezen ze AF door naar een revalidatiecentrum voor verder onderzoek. Even later raadde de school verdere begeleiding bij een diagnostisch en therapeutisch centrum af om eerst de resultaten van het revalidatiecentrum af te wachten. De school besloot op een gegeven moment al redelijke aanpassingen in te voeren voor ADD voordat ze hiertoe advies kregen van het revalidatiecentrum. Conform het advies van het revalidatiecentrum, raadde de school ook opnieuw logopedie aan. De school adviseerde de ouders ook om voorlopig geen verder onderzoek naar ASS te laten uitvoeren omdat AF momenteel hierdoor geen hinder ondervond bij het leren.
- Rol + motieven buitenschoolse hulpverlener: Vanuit het revalidatiecentrum kreeg de school richtlijnen omtrent nodige maatregelen voor AF's diagnose dysgrafie en ADD. Daarnaast raadde het revalidatiecentrum logopedie aan bij de ouders. AF startte ook medicatie op voor zijn ADD. Het revalidatiecentrum raadde de ouders ook aan om verder onderzoek te laten doen naar ASS.

De logopedist contacteerde in het vierde leerjaar de zorgleraar omdat ze merkte dat AF geen redelijke aanpassingen meer kreeg op school voor zijn aandachts- en concentratieprobleem. De logopedist maakte zich hier zorgen over omdat ze merkte dat AF heel prestatiegericht was. De logopedist vond het belangrijk dat AF redelijke aanpassingen bleef krijgen op school.

- Rol + motieven ouder(s): De ouders werden voortdurend ingelicht door de school over het schools functioneren van AF. De vader herkende vaak wat de leraar vertelde. Op eigen initiatief schakelden de ouders een diagnostisch en therapeutisch centrum in op aanraden van een vriendin. Ze vroegen nadien hier wel advies over aan de school. De ouders gingen niet dadelijk in op het advies van het revalidatiecentrum om verder onderzoek te laten doen naar ASS; de ouders wilden eerst het effect van de huidige maatregelen afwachten. Nadien vroegen ze hierover de mening van de school.
- Rol + motieven leerling: de deelnemers vertelden niet dat de mening van AF gevraagd werd tijdens dit zorgproces. AF zelf vertelde dat hij in het begin niet wist waarom hij naar de logopedist moest gaan. Hij vertelde wel blij te zijn met alle hulp die hij kreeg en wou in de toekomst nog verder geholpen worden zodat hij goede punten krijgt en slimmer werd.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuis taal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ: Wanneer expliciet werd gevraagd of de anderstaligheid van het gezin een invloed had op het zorgtraject van AF, vermeldden de schoolpersoneelsleden dat dit geen invloed had. De zorgleraar vertelde dat het gezin zich niet verstopte achter hun moedertaal en zelf inspanningen deden. Herhaaldelijk werd echter vermeld dat AF een achterstand had voor taal omdat hij in een anderstalig gezin werd opgevoed. De logopediste vermeldde ook dat de anderstaligheid van de ouders de communicatie wel bemoeilijkte en de begeleiding vertraagde.

Hoe speelt het toeleidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: AF is blij met al de extra hulp die hij krijgt; hij is blij dat hij goede punten kreeg en slimmer werd. De vader was enorm tevreden over de school en was blij met alles wat de school voor AF deed. AF had wel nog een tijdje hulp nodig vooraleer de problemen volledig opgelost waren.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: geen problemen rond vermeld
- Functioneren leerling – academisch functioneren: In het derde leerjaar vertelde de klasleraar op het CLB-zorgoverleg dat de medicatie werkte; AF kon zich meer focussen en werkte zijn taken af. In het vierde leerjaar werd op het filtergesprek vermeld dat AF nog steeds een goede focus en werkhouding had.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: Tijdens de overgangsbepreking eind derde leerjaar vertelden ze dat AF naar het vierde leerjaar kon gaan; hij had een goede vooruitgang doorgemaakt en kon heel goed rekenen. Wanneer er taal bij kwam kijken, bleef het wel moeilijk.

3. Cross-case synthesis casus BM

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 12/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 1. Wanneer er een vermoeden van dyslexie is, maar nog geen diagnose, worden ook al sticordi-maatregelen gegeven.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 1. Sticordi-maatregelen werden snel ingezet. BM voelde geen 'klik' bij de eerste logopedist en zijn leesfrustratie nam toe, bijgevolg werd de logopedie stop gezet.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 2. Het is de leraar die al de sticordi-maatregelen mogelijk maakt en communiceert met de logopedist.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 2. Deelnemers vertellen herhaaldelijk dat BM een intelligente leerling is.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 2. De school en de ouders kunnen goed samenwerken. Het contact verloopt heel informeel en ze zijn heel open naar elkaar toe. BM werd in het derde leerjaar ook actief betrokken en reageerde positief op de adviezen en voorstellen. Het proces van consultatieve leerlingbegeleiding werd met succes doorlopen.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 2;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 2;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 2;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 2.

(6) het handelen is doelgericht: 2. Het proces van consultatieve leerlingbegeleiding werd opgestart, wat handelingsgericht werkt. Er waren steeds duidelijke doelen voor de sticordi-maatregelen en gesprekken met zowel de ouders als de leerling zelf.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 2. Het proces van consultatieve leerlingbegeleiding is een systematische procedure. Er werd steeds open gecommuniceerd tussen de verschillende partijen.

Zorgcontinuüm gevolgd? ja

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): In het tweede leerjaar werd besloten tot een aantal sticordi-maatregelen; zo kreeg BM o.a. meer tijd voor begrijpend lezen. In het derde leerjaar vloeide uit het proces van consultatieve leerlingbegeleiding nog meer sticordi-maatregelen voort (o.a. oefeningen werden beperkt in hoeveelheid, de tekst voor begrijpend lezen werd reeds op voorhand aan BM gegeven...). In het vierde leerjaar (schooljaar 2015-2016) werden de

sticordi-maatregelen van de vorige jaren verder gezet. Daarnaast werden er opnieuw enkele extra maatregelen genomen: woordpakketten werden voorbereid bij de logopedist (de klasleraar en logopedist maken hierrond afspraken) en BM werd aangemoedigd om meer zelfstandig te werken.

- Uitbreiding van zorg (fase 2): In het eerste leerjaar schakelden de ouders op eigen initiatief een logopedist in voor extra leesondersteuning. De school stond achter deze beslissing en bezorgde de ouders adressen van logopedisten, maar paste op dat moment zelf nog geen maatregelen toe. In het derde leerjaar werd het proces van consultatieve leerlingenbegeleiding doorlopen, waaruit meerdere sticordi-maatregelen en het advies om logopedie op te starten voort vloeide.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): niet van toepassing.

Moeilijkheden in TnZ: De Leerling heeft soms meer te zeggen dan de ouders, waardoor hij thuis bijvoorbeeld niet meer wilt lezen. De eerste logopedist zag geen indicaties voor dyslexie, waardoor het diagnostisch proces rond dyslexie vertraagde en pas een tijd later werd opgestart. Binnen de school zelf werden er geen moeilijkheden gerapporteerd. De klasleraar vertelt enkel dat het niet evident is om deze zorg te organiseren.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: Niet van toepassing. Werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek en kon volgens de onderzoekers niet echt een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen

- Rol + motieven zorgoverleg (zorg- en klasleraar, CLB-medewerker): De zorg- en klasleraar waren het aanspreekpunt voor de ouders. In het zorgoverleg werd beslist over de sticordi-maatregelen en het CLB doorliep het proces van consultatieve leerlingenbegeleiding. Hieruit volgde de diagnose dyslexie, nog meer sticordi-maatregelen en het advies om logopedie in te schakelen. Hun motieven hiervoor waren het traag en zwak niveau voor lezen en spellen; BM miste automatisatie en werkte heel traag. De klasleraar vertelde dat deze extra zorg voor enkele leerlingen haalbaar is, maar dat het moeilijk zou worden wanneer er meerdere leerlingen binnen de klas extra zorg nodig hebben. De zorgleraar ondersteunde de ouders ook in hun opvoeding.
- Rol + motieven buitenschoolse hulpverlener: De eerste logopedist zag geen indicaties voor een onderzoek naar dyslexie. De logopedische begeleiding liep wel een tijdje, maar werd toen afgebroken omdat er geen 'klik' was tussen BM en de logopedist. De tweede logopedist bereidt met BM woordpakketten voor opdat hij in de klas beter kan volgen. De tweede logopedist vindt het goed dat BM logopedie volgt omwille van zijn leesachterstand.
- Rol + motieven ouder(s): De ouders schakelden in het eerste leerjaar vrij snel logopedie in en schakelden op het einde van het derde leerjaar opnieuw logopedie in. Ze vertellen veel aan de zorgleraar over hun thuissituatie en hun gevoel dat ze niet streng genoeg zijn; ze zijn heel open naar de school toe. Ze volgen voornamelijk de adviezen van de school.

- Rol + motieven leerling: In het derde leerjaar wou BM een aantal dagen niet naar school komen en de ouders vroegen zich af of ze wel streng genoeg waren in hun opvoeding. Thuis besliste BM zelf wat hij deed en werkte hij niet meer voor school. Wanneer de klasleraar BM aanspreekt over de noodzaak van het thuis lezen en het gebruiken van de hulpmiddelen, reageert hij heel enthousiast en toont hij een grote betrokkenheid en motivatie om de afspraken na te komen. BM vertelde echter ook dat hij soms van maatregelen gebruik maakt, terwijl hij ze eigenlijk niet nodig heeft. BM dacht niet dat er ooit iemand aan hem had gevraagd of hij extra hulp wou.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuistaal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ? Hoewel het niet expliciet wordt uitgesproken, blijkt duidelijk dat de gezinssituatie en meer concreet de vrijheid die BM thuis krijgt, het zorgtraject bemoeilijkt. Thuis doet BM wat hij wilt. De klasleraar moet hem hierover aanspreken vooraleer hij thuis ook leest.

Hoe speelt het toeleidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: De klas-, zorgleraar en CLB-medewerker zijn tevreden over hoe het zorgtraject is verlopen. De ouders vonden het jammer dat de diagnose dyslexie zo laat werd gesteld. BM vindt dat op dit moment alles goed verloopt. Hij heeft het gevoel dat de extra hulp helpt en merkt dat hij sneller kan lezen. BM heeft deze hulp nog wel een tijdje nodig.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: hier werden geen problemen rond vermeld.
- Functioneren leerling – academisch functioneren: De logopedist vertelde dat BM's leesmotivatie enorm verbeterd was en zijn leesniveau op een aantal maanden tijd met 2 aviniveaus was gestegen. Voor spelling is BM van een achterstand van 17 maanden naar een achterstand van 10 maanden gegaan.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: BM heeft nog een lange weg te gaan en zal zeker nog verder moeten oefenen volgens de betrokkenen.

4. Cross-case synthesis casus BE

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? Score: 5/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 0 Op een zorgoverleg werd beslist om BE de LVS testen van het einde eerste leerjaar mee te laten doen, om de ouders aan te tonen dat het niveau te hoog was voor haar. De klas- en zorgleraar hoopten zo de ouders te overtuigen om toch de stap naar het BuO te zetten. De adviezen vanuit de school betroffen vooral een heroriëntering naar het BuO op basis van een IQ-test en de leraar vertelde over haar eigen behoeften tot ontlasting. De leraar vertelde gefrustreerd dat de ouders niet beseften hoeveel moeite de school deed voor hun kind. De leraar vond het ook moeilijk dat ze niet alle capaciteiten heeft om BE voldoende te begeleiden; de leraar voelde zich daarom machteloos.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 0 Er werd vooral gewezen op de problematische kindkenmerken en het feit dat het BE een belangrijke uitval vertoonde op schoolse vaardigheden. De leraar vertelde dat ze niet alle capaciteiten had om BE te begeleiden.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 1 De zorg werd voornamelijk geboden door de leraar. Zo werden er remediëringsoefeningen en aangepast huiswerk gegeven. De leraar vermeld hierbij dat ze niet alle capaciteiten heeft om BE voldoende te begeleiden.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 2 BE had wel steeds een goede werkhouding volgens de leraar. De plusleraar vertelde dat BE wel heel gemotiveerd bleef en steeds wel wou werken. De leraar vertelde ook dat BE momenteel nog heel gemotiveerd was om te leren en heel artistiek was.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 0 De ouders zagen geen toekomstkansen in het BuO en schakelden op eigen initiatief iemand in voor extra bijles; De klas- en zorgleraar hoopten via een LVS-testing de ouders te overtuigen om toch de stap naar het BuO te zetten. De twee partijen leken eerder op elkaar te botsen dan samen te werken.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 1, alle info werd op zich wel steeds tussen beide partijen doorgegeven, maar hierbij werd niet steeds alles vermeld;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 0, het doel van de school en het CLB verschilde sterk van het doel van de ouders, waardoor afspraken maken moeilijk verliep;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 1;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 0.

(6) het handelen is doelgericht: 1 Het CLB neemt een IQ-test af bij BE. Volgens de CLB-medewerker kon ze mits ondersteuning en blijven herhalen de nodige automatisatie nog onder de knie krijgen en kon ze in het GeO blijven. Een andere optie volgens het CLB was het BuO type 8. Er werd geen verder onderzoek gedaan naar een eventuele leerstoornis. Het doel van de school beperkte zich voornamelijk tot de oriëntering naar het BuO.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 1 Alle info werd op zich wel steeds aan de ouders doorgegeven en er vonden op een systematische wijze overlegmomenten plaats, maar het zorgcontinuüm werd maar beperkt doorlopen en soms had de school een andere agenda dan de ouders, namelijk een al dan niet overstap naar het BuO.

Zorgcontinuüm gevolgd? Nee, 2x versneld overgegaan naar een volgende fase. Op zich werd ook geen handelingsgericht diagnostisch traject doorlopen, want ze waren eigenlijk niet zeker wat het probleem is.

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): Pas na de IQ-test werd verhoogde zorg voorzien. BE kreeg namelijk remediëringsoefeningen en aangepast huiswerk van de leraar. Nadien werd voor wiskunde in de klas opnieuw de leerstof van het eerste leerjaar gegeven en de leraar informeerde de bijles leraar via mail over waarop ze konden oefenen. Nog later maakte BE ook voor spelling oefeningen van het eerste leerjaar en kreeg ze extra ondersteuning van de plusleraar in de klas.
- Uitbreiding van zorg (fase 2): In het eerste leerjaar nam het CLB een IQ-test af, zonder dat de school voordien maatregelen in fase 1 doorvoerde.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): Het advies BuO type 8 werd gegeven op basis van een IQ-test. BE had geen diagnose voor een leerstoornis. In het tweede leerjaar kreeg BE voor wiskunde en spelling oefeningen van het eerste leerjaar.

Moeilijkheden in TnZ: Het doel van de school verschilde met doel van de ouders. Het doel van de school was namelijk een doorverwijzing naar het BuO, terwijl de ouders dit net niet wilden.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

BE: Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: Beperkt contact tussen GeO en BuO, maar geen samenwerking. De vader contacteerde de school voor BuO voor meer informatie. Het CLB bezorgde hem hiertoe contactgegevens van deze school. Deze school voor BuO vermeldde echter dat een overgang vanuit het BuO naar het GO niet evident was, in tegenspraak tot wat de school voor GeO hem vertelde. Hierdoor vond de vader het BuO toch geen goed idee. Samenwerking met het BuO kon in theorie volgens de onderzoekers wel een meerwaarde zijn binnen deze casus. Door de betrokkenen werd de afwezigheid van samenwerking met het BuO niet gerapporteerd als een gebrek. Zo kon het BuO de leraar en school ondersteunen in de begeleiding van BE binnen het GeO.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen

- Rol en motieven zorg- en klasleraar en CLB (zorgoverleg, MDO en zorgplusoverleg): In het zorg(plus)overleg werd beslist over verhoogde zorgmaatregelen en werden afspraken gemaakt rond de communicatie met de ouders. Het grootste motief voor het zorgtraject was de schoolse achterstand van BE. Zo had BE op het einde van het eerste leerjaar nog geen leesniveau en had ze een onvoldoende voor wiskunde. In het tweede leerjaar werden haar schoolresultaten beschreven als 'rampzalig'. Voor zowel wiskunde als spelling presteerde ze op het niveau van het eerste leerjaar. De leraar vertelde dat heel eenvoudige vaardigheden bij haar nog niet geautomatiseerd waren. De leraar vreesde dat ze het moeilijk zou krijgen omdat er steeds leerstof bijkomt. De plusleraar vertelt dat BE wel heel gemotiveerd bleef en wou steeds wel werken, maar dat wierp geen vruchten af. De zorg- en klasleraar en het CLB verkozen het BuO, opdat BE terug gelukkig kon worden en haar capaciteiten niet verloren gingen; zo was BE momenteel nog heel gemotiveerd om te leren en was ze heel artistiek. Momenteel schatte de leraar in dat BE zich niet goed voelde omdat ze beseftte dat ze het niet kon. De leraar vond het ook moeilijk dat ze niet alle capaciteiten had om BE voldoende te begeleiden; de leraar voelde zich daarom machteloos.

- Rol + motieven ouder(s): De ouders wilden BE in eerste instantie niet naar een 'speciale school' sturen, want dan zouden haar toekomstmogelijkheden ontnomen worden en ze zagen het BuO als een school voor 'abnormale' kinderen. De ouders schakelden op eigen initiatief iemand voor extra bijles in opdat BE in het GeO kon blijven. Uiteindelijk ging de vader een afspraak maken in de buitengewone school om eens te gaan kijken. De vader contacteerde de school voor BuO op aanraden van de school en het CLB voor GeO. Het CLB bezorgde de vader hiertoe contactgegevens. Deze school vertelde hem echter dat de overstap van het buitengewoon naar het GeO niet altijd evident was. Daardoor vonden de ouders het BuO toch geen goed idee en beslisten ze dat BE het tweede leerjaar ging dubbelen. De ouders waren van mening dat de school meer geduld moest hebben voor BE.
- Rol + motieven leerling: BE zelf speelt geen actieve rol in de beslissingen rond haar zorgtraject. BE vertelde stress te hebben wanneer ze iets niet wist in de klas, 'haar hart bonkt dan veel'. Ze was bang om te blijven zitten, want dan werd ze volgens haar gepest. BE wou niet naar het BuO. Ze vindt een speciale school niet leuk en wil liever naar een normale school.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuis taal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ? Volgens de zorgleraar hadden de gezinskenmerken SES en migratieachtergrond geen invloed op het zorgtraject. Dit kwam in de andere interviews ook niet naar voren. De sterke voorkeur van de ouders voor een schoolloopbaan in het GeO had wel een invloed op de TnZ.

Hoe speelt het toelidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: Momenteel schatte de leraar in dat BE zich niet goed voelde omdat ze beseftte dat ze het niet kon. Hiermee aansluitend rapporteerden de ouders dat BE een grote druk ervaarde. Het LVS welbevinden bevestigde dit. BE vertelde stress te hebben wanneer ze iets niet wist in de klas, 'haar hart bonkt dan veel'. Ze was bang om te blijven zitten, want dan werd ze volgens haar gepest. BE vond alle extra hulp op school wel leuk, want het hielp haar. Ze bleef deze extra hulp nodig hebben.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: geen problemen vermeld
- Functioneren leerling – academisch functioneren: BE had een schoolse achterstand van twee jaar. In het tweede leerjaar vertelde de klasleraar dat heel eenvoudige vaardigheden bij haar nog niet geautomatiseerd waren. De leraar vreesde dat ze het moeilijk zou krijgen omdat er steeds leerstof bijkomt. BE had wel steeds een goede werkhouding volgens de leraar. Later in het tweede leerjaar werd in een MDO besproken dat de schoolresultaten 'rampzalig' waren. Zowel voor wiskunde als voor spelling maakte BE oefeningen van het eerste leerjaar en kreeg ze extra ondersteuning van de plusleraar in de klas. De plusleraar vertelt dat BE wel heel gemotiveerd bleef en steeds goed meewerkte, maar dat wierp geen vruchten af. Op het einde van het tweede leerjaar bleven de resultaten van BE heel zwak.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: BE was herhaaldelijk blijven zitten en kreeg leerstof van een lager schooljaar.

5. Cross-case synthesis casus CN1

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan

worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 5/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 1. Op vraag van de klassenraad sprak de interne leerlingbegeleider in het vijfde jaar CN1 opnieuw aan. De klassenraad merkte op dat CN1 het moeilijk had op schools vlak en zagen dat CN1 soms vreemd reageerde op klasgenoten; de klassenraad had de indruk dat CN1 wereldvreemd was. De leercoach vertelde dat naar aanleiding van dat gesprek de focus van de begeleidingen verschoof van leerbegeleiding naar hulp voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden en gesprekken over de thuissituatie. Voor de rest werden steeds standaard maatregelen getroffen (bijvoorbeeld het volgen van coaching and teaching op maat na een studiekeuze tegen het advies van de klassenraad in).

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 0. Er werden voornamelijk standaard maatregelen getroffen. Het onderwijs werd nooit aangepast aan CN1. CN1 kreeg extra studiebegeleiding opdat ze verder kon meedraaien binnen het schoolse systeem.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 0. In het verhaal van CN1 is vooral de interne leerlingbegeleider een belangrijk figuur in de begeleiding van CN1. De klastitularis vermeldde zelf een gebrek aan informatie over CN1 te ervaren.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 2. Herhaaldelijk werden positieve aspecten over CN1 vermeld: de CLB-medewerker gaf aan dat CN1 heel gemotiveerd was voor de begeleiding rond voedings- en eetgewoonten, de interne leerlingenbegeleider vertelde dat ze een goede studiemethode en –planning hanteerde en ‘keihard’ werkte voor school, deze studiebegeleiding gaf ook positieve effecten.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 0. De leraars zijn niet volledig op de hoogte van CN1 en de klastitularis gaf aan dat hij deze info wel miste. De moeder gaf echter aan dat ze graag het gezins- en schoolse leven gescheiden hield. Daarnaast was de school niet op de hoogte van de begeleiding bij het CLB omdat het medische informatie betrof. De interne leerlingbegeleider gaf aan zelf ook meer informatie te willen hebben over de thuissituatie, om de situatie beter te kunnen inschatten.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 0, de klastitularis vertelt expliciet informatie te missen en de moeder weet ook niet alles over de begeleidingen op school. De moeder wilt haar privé leven en het schoolse leven van elkaar gescheiden houden;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 0;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 0;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1, de moeder is op zich wel tevreden want ze wilt haar privé leven en het schoolse leven van elkaar gescheiden houden, maar de school vertelt meer informatie over de thuissituatie nodig te hebben.

(6) het handelen is doelgericht: 1. Ter bewaking van de schoolloopbaan, moet CN1 een aantal standaard maatregelen ondergaan, namelijk coaching and teaching op maat en sessies bij de interne leerlingbegeleider. De CLB-begeleiding was erop gericht om via gezondere voedings- en eetgewoonten haar lichaamsgewicht op peil te houden. De sessies bij de interne leerlingbegeleider leken na verloop van tijd minder doelmatig te worden; de interne leerlingbegeleider beschreef dat zij vooral CN1 motiveerde, erkenning en aandacht gaf.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 1. Enkel over de schoolse resultaten, studiekeuze en mening van de klassenraad hierover werd systematisch en transparant gecommuniceerd. De klastitularis was niet op de hoogte van de huidige interne leerlingbegeleiding voor haar welbevinden. Deze klastitularis gaf ook aan dat hij meer informatie over CN1 miste. De studiebegeleiding in het begin van het secundair onderwijs verliep wel systematisch, namelijk via standaard maatregelen.

Zorgcontinuüm gevolgd? Nee. Er werden enkel standaardmaatregelen toegepast en binnen de klas werden er geen extra maatregelen ondernomen voor CN1; de maatregelen situeerden zich voornamelijk buiten de klas.

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): Binnen de klas werden er geen extra maatregelen ondernomen voor CN1. Wanneer CN1 tegen het advies in koos, verplichtte de klassenraad haar coaching and teaching op maat te volgen. Wanneer CN1 eind derde jaar secundair onderwijs voor wiskunde gedelibereerd moest worden, kreeg ze van de klassenraad een vakantietaak voor wiskunde en opnieuw het advies om over te schakelen naar een andere studierichting. Het jaar nadien moest ze opnieuw gesprekken volgen met haar leercoach en gaf de eindklassenraad opnieuw het advies voor extra leerbegeleiding voor het volgende schooljaar. In het vijfde leerjaar veranderde de focus van de begeleidingen van het leren naar het ontwikkelen van sociale vaardigheden en de thuissituatie. De interne leerlingbegeleider regelde vervolgens dat CN1 haar taken op een computer van de school kon maken, aangezien zij zelf thuis geen computer had. De interne leerlingbegeleider beschreef haar rol als motiverend, erkenning geven en aandacht bieden. Daarnaast kreeg CN1 na een medisch onderzoek van het CLB begeleiding rond voedings- en eetgewoonten.
- Uitbreiding van zorg (fase 2): niet van toepassing
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): niet van toepassing

Moeilijkheden in TnZ: De klastitularis vermeldde dat hij informatie over CN1 mist om haar proactief te kunnen helpen. De interne leerlingbegeleider vermeldde dat ze het jammer vond dat CN1 haar hulp voor het galabalkleed niet aanvaardde en had graag ook meer concrete informatie over de thuissituatie.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: niet van toepassing. Niet van toepassing. Werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek en kon volgens de onderzoekers niet echt een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen:

- Rol + motieven interne leerlingbegeleider: De leercoach beschreef haar rol als motiverend, erkenning geven en aandacht bieden. De begeleidingen bij de interne leerlingbegeleider waren in het begin verplicht door de klassenraad, maar vanaf het vijfde leerjaar kwam CN1 ook op eigen initiatief naar de leerlingbegeleider. In het begin betrof de begeleiding vooral studiebegeleiding en begeleiding voor wiskunde, maar vanaf het vijfde jaar verschoof dit meer naar begeleiding voor haar welbevinden. De leercoach was enorm betrokken op CN1 en wilde zelfs een kleed betalen voor het laatstejaars galabal voor CN1. Ze vond het moeilijk dat CN1 deze hulp weigerde.
- Rol + motieven klastitularis: De klastitularis vermeldde dat hij te weinig informatie over CN1 had om haar proactief te kunnen helpen. Zo merkte hij tijdens de infosessie over de Italiëreis dat de moeder niet wist hoe ze deze reis moest betalen. Hij vond het jammer dat hij dit niet eerder wist.
- Rol + motieven klassenraad: Aangezien CN1 herhaaldelijk tegen advies van de klassenraad een studierichting koos, verplichtte de klassenraad haar om extra leerbegeleiding te volgen. Aangezien ze herhaaldelijk ook minder goed scoorde voor wiskunde, moest ze een vakantietaak voor wiskunde maken. Eind vierde leerjaar gaf de klassenraad opnieuw het advies om extra leerbegeleiding te volgen volgend schooljaar omdat het vijfde jaar het moeilijkste jaar was. In het vijfde jaar sprak de interne leerlingbegeleider op vraag van de klassenraad CN1 opnieuw aan. De klassenraad merkte op dat CN1 het moeilijk had op schools vlak en zagen dat CN1 soms vreemd reageerde op klasgenoten; de klassenraad had de indruk dat CN1 wereldvreemd was.
- Rol + motieven CLB-medewerker: Tijdens een medisch onderzoek op het CLB in het derde jaar secundair onderwijs wees de CLB-arts erop dat CN1 teveel woog. CN1 ging tijdens de lessen naar afspraken bij het CLB voor advies over voedings- en eetgewoonten.
- Rol + motieven ouder(s): De moeder werd via het rapport en de oudercontacten steeds op de hoogte gebracht van de beslissingen van de klassenraad. Ze koos ervoor om de school niet op de hoogte te brengen van hun financiële problemen omdat ze haar privé en het schoolse leven gescheiden wou houden. De moeder van CN1 expliciteerde dat haar dochter soms nood had om te praten over zaken waar de moeder haar dochter niet mee kon helpen.
- Rol + motieven leerling: CN1 gaf zelf aan dat ze een aantal sessie voor studiebegeleiding moest ondergaan door de klassenraad. Vanaf het vijfde jaar vroeg de interne leerlingbegeleider haar zelf na afloop van het gesprek of CN1 nog zin had in een volgend gesprek. CN1 praatte graag met de leercoach en hechtte er veel belang aan. CN1 vond de extra begeleiding handig omdat het goed was voor haar verdere studies.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuis taal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ De gezinssituatie gaf mee vorm aan de begeleiding. Zo ging het in de gesprekken vaak over de gezinssituatie en kwam de interne leerlingbegeleider te weten dat CN1 thuis geen computer had. Volgens CN1 bemoeilijkte dit haar schoolloopbaan. De interne leerlingbegeleider regelde met de school dat CN1 computers van de school mocht gebruiken.

Hoe speelt het toelidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: CN1 vertelde dat ze blij is met de begeleiding die ze van de interne leerlingbegeleider kreeg en dat ze graag praatte met de interne leerlingbegeleider. Ze vond deze extra begeleiding handig omdat het goed is voor haar verdere studies. De klastitularis mistte wel informatie om CN1 te kunnen begeleiden.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: De interne leerlingbegeleider vertelde dat de interactie met haar medeleerlingen terug neutraal was. CN1 zelf praatte graag met de leercoach en merkte dat ze nu haar mening meer durfde te uiten, terwijl ze vroeger eerder verlegen en stil was.
- Functioneren leerling – academisch functioneren: De interne leerlingenbegeleider vertelde dat ze een goede studiemethode en –planning hanteerde en ‘keihard’ werkte voor school. Het ging momenteel goed met CN1 op het gebied van leren.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: De klassenraad merkte ook op dat CN1 een positieve evolutie had doorgemaakt.

6. Cross-case synthesis casus CN2

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 5/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 1. Voor de interne leerlingbegeleiders en de directies stond de herintegratie van CN2 in het schoolse gebeuren centraal, rekening houdend met CN2's onderwijsbehoeften. Voor de vakleraren stonden de schoolse vorderingen eerder centraal, wat soms in tegenspraak stond tot CN2's onderwijsbehoeften. Een verslag van de psychologe was nodig om de afwezigheden te wettigen.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 0. Hoewel in de klassenraad van november 2014 werd besproken dat de klassenraad tegemoet wou komen aan de noden van CN2, waren de leraren het niet helemaal eens met al de beslissingen rond CN2. Het zorgtraject vond vooral plaats buiten het klasgebeuren.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 0. Het zorgtraject vond vooral plaats buiten het klasgebeuren, buiten de klastitularissen en overige leraren om. De klastitularissen vertelden op het moment van de dataverzameling dat ze te weinig informatie hadden over CN2 en niet wisten hoe ze met haar moesten omgaan.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 1. De interne leerlingbegeleider en klastitularis vermeldde enkel dat CN2 in het begin van het vijfde leerjaar (schooljaar 2014-2015) al meer aansluiting kreeg in de klas. Huidig schooljaar vermeldde de klastitularissen echter dat ze geen vorderingen zagen bij CN2. De interne leerlingbegeleider (mevrouw Y) vertelde daarentegen dat haar

punten momenteel onder controle waren en dat CN2 zich beter voelde in de klasgroep. CN2 leefde op van haar stage.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 1. De nodige partijen werden betrokken om bepaalde beslissingen over de schoolloopbaan te kunnen maken. De leerling, ouders, psycholoog, interne leerlingbegeleiders en directies werkten constructief samen. De aanwezigheid van de psycholoog droeg hiertoe bij volgens de moeder. Sindsdien had de moeder namelijk het gevoel dat er meer mogelijk werd op de school. De leraren werden echter niet steeds volwaardig betrokken bij elke beslissing, waardoor zij zich soms gepasseerd voelden en zich niet konden vinden in de gemaakte beslissingen.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 1, de ouders en de leerlingenbegeleider informeerden elkaar redelijk goed, maar de leraren werden niet steeds volwaardig ingelicht;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 1, meestal worden afspraken gezamenlijk gemaakt en wordt er afgestemd, maar enkele keren ging de school een cruciaal gesprek aan met de leerling zonder medeweten van de ouders;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 2;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1, de moeder en de interne leerlingbegeleiding zijn op dit moment wel tevreden over de samenwerking, maar de leraren niet.

(6) het handelen is doelgericht: 1. Het handelen was op zich wel steeds doelgericht, maar niet iedereen stelde steeds dezelfde doelen voorop. De interne leerlingbegeleider, psycholoog, moeder en directies hadden als doel om CN2 te laten integreren in het schoolse gebeuren, rekening houdend met haar onderwijsbehoeften. De leraren daarentegen hadden als voornaamste doel om CN2 schoolse vorderingen te laten maken.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 1. Op cruciale momenten werden extra overlegmomenten vastgelegd en hier werden de nodige partijen voor uitgenodigd. Deze manier van werken was echter niet duidelijk voor de klasleraren. Enkele schoolpersoneelsleden spraken CN2 ook onaangekondigd aan over belangrijke beslissingen, waardoor CN2 helemaal van slag was.

Zorgcontinuüm gevolgd? Zodra de psycholoog op school was gekomen, zou je kunnen zeggen dat het zorgcontinuüm gevolgd werd; de psycholoog maakte de ZOS mogelijk. De leraren misten echter informatie om CN2 te kunnen ondersteunen.

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.

- Verhoogde zorg (fase 1): Een leraar merkte op dat CN2 gepest werd. CN2 kreeg daarom hulp van een interne leerlingbegeleider (mevrouw X) voor haar welbevinden. Nadat de psychologische hulp was opgestart ondernam de school diverse maatregelen om CN2 alsnog zoveel mogelijk te laten integreren in het schoolse gebeuren. Vanaf schooljaar 2014-2015 wekelijks gesprekken met de interne leerlingbegeleider (mevrouw X) ter ondersteuning van haar schoolloopbaan. De klastitularis zou vaste plaatsen geven in de klas, opdat CN2 zich geen zorgen meer moest maken over naast wie ze kon zitten en sneller aansluiting zou vinden. CN2 zou met haar therapeut bespreken of het een goed idee is om de klas in te lichten over haar depressie of om het thema 'depressie' op te nemen in de les. De klastitularissen benadrukten dat CN2 altijd bij hen terecht kon, alsook bij de interne leerlingbegeleider; hun deur stond altijd open. CN2 mocht zelf bepalen met wie ze het liefst praatte. Huidig schooljaar zag de interne leerlingbegeleider CN2 nog wekelijks voor een motiverend gesprek en het opmaken van een studieplanning.

- Uitbreiding van zorg (fase 2): De moeder schakelde op eigen initiatief de psychologische begeleiding voor CN2 in. Nadien werd de zorg op school opgestart en zou je kunnen stellen dat volgens het zorgcontinuüm werd gewerkt.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): CN2 kreeg toestemming om een individueel aangepast curriculum te volgen. Zo had CN2 in schooljaar 2013-2014 toestemming om enkel de hoofdvakken mee te volgen. De schoolpersoneelsleden reageerden dat het belangrijk was dat CN2 dit jaar alle vakken aflegde, maar dat in de klassenraad wel kon afgesproken worden welke taken eventueel konden wegvallen. Ze spraken af dat CN2 wekelijks bij de interne leerlingbegeleiding langs kwam om een weekplanning op te maken. Zo kon ze samen met de interne leerlingbegeleiding kijken wat ze nog zeker moest doen thuis en wat ze kon laten vallen. De ouders van CN2 brachten opnieuw een attest van de psycholoog binnen om de mogelijke afwezigheden te wettigen. Op een klassenraad in november 2014 werden volgende afspraken werden opgesteld: (1) voor de examens bij Kerstmis stelde de klassenraad een spreiding van examens voor; (2) volgend trimester werden opnieuw taken en toetsen aangeboden aan CN2 maar de vakleraar bepaalde welke en hoeveel, met het oog op het behalen van de leerplandoelen op het einde van het schooljaar. De vakleraar kon het aantal toetsen en voorziene tijd voor toetsen en taken aanpassen. (3) CN2 kon aan de vakleraar of interne leerlingbegeleider extra tijd vragen. Deze afspraken zouden op geregelde tijdstippen geëvalueerd worden opdat CN2 de nodige moed en kracht vond om haar opleiding af te maken.

Moeilijkheden in TnZ: Voordat de psycholoog op de school kwam praatten voelde de moeder zich niet begrepen door de school en voelde ze zich een 'hysterische' moeder. De school ging ook een aantal keer een gesprek aan met CN2 zonder dit op voorhand aan te kondigen, waardoor CN2 van slag werd gebracht. De leraren werden maar beperkt geïnformeerd, niets steeds volwaardig betrokken bij het maken van beslissingen en waren het niet met alle beslissingen eens.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: niet van toepassing. Niet van toepassing. Werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek en kon volgens de onderzoekers niet echt een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen:

- Rol + motieven klassenraad, klastitularis, interne leerlingbegeleider (mevrouw Y): de *klassenraad* stemde (al dan niet volmondig) toe tot verschillende dispenserende maatregelen. In schooljaar 2013-2014 mocht CN2 enkel de hoofdvakken mee volgen opdat ze zich kon concentreren op zichzelf. In schooljaar 2014-2015 zou de klastitularis vaste plaatsen geven in de klas, opdat CN2 zich geen zorgen meer moest maken over naast wie ze kon zitten en sneller aansluiting zou vinden. De schoolpersoneelsleden vonden het belangrijk dat CN2 dit jaar alle vakken aflegde, maar dat in de klassenraad wel kon afgesproken worden welke taken eventueel konden wegvallen. Ze spraken af dat CN2 wekelijks bij de interne leerlingbegeleiding langs kwam om een weekplanning op te maken. Zo kon ze samen met de interne leerlingbegeleiding kijken wat ze nog zeker moest doen thuis en wat ze kon laten vallen. Aanleiding voor een extra oudercontact in oktober 2014 waren een aantal bezorgdheden vanuit de interne leerlingbegeleiding. De

schoolprestaties gingen namelijk achteruit, de druk voor CN2 was te hoog waardoor de interne leerlingbegeleiding vreesde dat de positieve evolutie in september en oktober teniet gedaan werd. De *interne leerlingbegeleiding* vroeg zich af of de doelstellingen te zwaar waren voor CN2. De *klassenraad* merkte op dat wanneer ze nog meer zaken laten vallen, ze geen A-attest konden garanderen. Op een extra klassenraad in november 2014 waren de directies ook aanwezig om te bewaken welke wettelijk maatregelen mogelijk waren om CN2 toch nog een diploma te geven op het einde van het schooljaar. Volgende afspraken werden opgesteld: (1) voor de examens bij Kerstmis stelde de klassenraad een spreiding van examens voor; (2) volgend trimester werden opnieuw taken en toetsen aangeboden aan CN2 maar de vakleraar bepaalde welke en hoeveel, met het oog op het behalen van de leerplandoelen op het einde van het schooljaar. De vakleraar kon het aantal toetsen en voorziene tijd voor toetsen en taken aanpassen. (3) CN2 kon aan de vakleraar of interne leerlingbegeleider extra tijd vragen. De *interne leerlingbegeleider* vertelde dat de leraren eerder de schoolse verwachtingen voorop stelden en reageerden onvoldoende cijfers te hebben om CN2 te beoordelen. Sommige leraren zouden er ook niet van overtuigd geweest zijn dat CN2 deze richting zou aankunnen. In februari 2015 werd op een oudercontact gezegd dat ondanks de inspanningen de huidige ASO-studierichting toch te zwaar bleek en de depressie nog niet onder controle was. De school nam de nodige stappen om een overstap zo laat op het jaar nog door te voeren. Bij de *toelatingsklassenraad* hiertoe vertelden de klastitularissen dat ze voor een voldongen feit stonden; de klassenraad had hier geen vrije keuze in. Deze klastitularissen vertelden echter dat de klassenraad van het TSO eerder negatief stonden ten opzichte van dit advies omdat de voorkeurs-TSO-studierichting een vrij specifieke en praktische opleiding betrof waardoor haar kans op slagen zeer klein zou zijn. Uit bezorgdheid vertoonden de leraren dus veel tegenstand tegen deze overgang, ook omdat van hoger uit wel werd gezegd dat de slaagkansen nog reëel waren. De *klastitularissen van huidig schooljaar* waren bezorgd over haar en vroegen zich af of ze zo kon slagen. Ze vroegen zich ook af hoe de klasgenoten op termijn zouden reageren op haar afwezigheden. De klastitularissen ervaarden een gebrek aan informatiedoorstroming vanuit de interne leerlingbegeleiding. De klastitularissen wisten niet hoe haar behandeling vorderde en ervaarden dit als een leemte. Ze misten ook informatie over hoe zij met CN2 moesten omgaan. De interne leerlingbegeleider zag CN2 huidig schooljaar nog wekelijks voor een motiverend gesprek en het opmaken van een studieplanning. De *interne leerlingbegeleiding* verwoordde herhaaldelijk dat doorheen het zorgproces het doel van de ouders en therapeut verschilde van het doel van de school. De ouders en therapeut hadden als doel om CN2 zich terug goed te laten voelen op school en dagelijks naar school te laten gaan. Het doel van de school was eerder schoolse vorderingen maken (resultaten halen op toetsen en taken). De interne leerlingbegeleider van CN2 bakende duidelijk haar takenpakket af: 'Een interne leerlingbegeleider heeft geen therapeutische functie, kijkt enkel samen met de leerling hoe men de situatie draaglijk kan houden binnen de school.'

- Rol + motieven CLB-medewerker: Het CLB betrokken om de vele afwezigheden te wettigen.
- Rol + motieven buitenschoolse hulpverlener: De *psychologe* benadrukte dit proces steeds te doorlopen in samenspraak met CN2. De psycholoog volgde ook twee keer een gesprek mee op school waarop ze toe lichtte hoe het met CN2 ging en wat de school wel en niet van haar kon verwachten. Aan de gesprekken op school gingen veel voorbereidende gesprekken met CN2 vooraf om reeds op voorhand met haar een aantal afspraken te maken.
- Rol + motieven ouder(s): De *moeder* speelde de sleutelrol en schakelde psychologische hulp in wanneer haar dochter vertelde dat ze zich automutileerde. De moeder bracht de school telefonisch hiervan op de hoogte. De ouders van CN2 brachten opnieuw een attest van de psycholoog binnen om de mogelijke afwezigheden te wettigen. De ouders spraken af telkens te mailen wanneer CN2 afwezig was. Ze spraken wel af te streven naar zoveel mogelijk aanwezigheid van CN2 opdat ze goed kon volgen in de les en de situatie regelmatig te evalueren. De moeder vertelde dat ze het heel fijn vond dat de psychologe het gesprek op school mee volgde. Ze voelde zich gesteund door de psychologe en ervaarde het gesprek niet meer als 'haar

mening tegen de mening van de school'. Regelmatig communiceerde de moeder met de school per mail of telefoon.

- Rol + motieven leerling: Op een oudercontact in september 2014 vertelde CN2 dat ze zich zorgen maakte over het afwerken van het schooljaar. Ze nam op dat moment namelijk nog zware medicatie waardoor ze zich minder goed kon concentreren en sneller moe was. CN2 zelf gaf aan dat ze graag de huidige ASO-studierichting bleef volgen, hoewel de school dit geen goed idee vond. CN2 zelf was op de hoogte van het mailverkeer en de (telefonische) gesprekken werden gevoerd in haar aanwezigheid, maar de moeder twijfelde of CN2 heel het gesprek mee volgde. In mei 2015 communiceerde de interne leerlingbegeleider (mevrouw Y) naar de leraren dat CN2 beslist had om niet meer bij te werken en dus niet meer voor een A-attest te gaan. Mogelijks zou ze haar stageperiode invullen door een uitbreiding van haar stage binnen TSO; ze voelde zich namelijk heel goed bij haar stagebegeleider. Ze zou volgend schooljaar het vijfde jaar voor de tweede keer opnieuw doen.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuisstaat, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ? De moeder was vastberaden om haar dochter te helpen zowel binnen als buiten de school en ondernam verschillende stappen om de school zoveel mogelijk te betrekken.

Hoe speelt het toelidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: Sinds de extra zorg op school en de hulp van mevrouw Y voelde CN2 zich beter. Ze had 'een rustig gevoel vanbinnen' omdat ze wist dat ze op school ergens terecht kon.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: CN2 maakte zich soms zorgen over naast wie ze kon zitten en vond moeilijk aansluiting bij klasgenoten omwille van haar vele afwezigheden. In september 2014 kreeg CN2 al meer aansluiting in de klas; twee klasgenoten vroegen haar mee naar een sportdag. Hierdoor voelde CN2 zich beter. CN2 was echter nog vaak afwezig.
- Functioneren leerling – academisch functioneren: De interne leerlingbegeleider (mevrouw Y) vertelde dat haar punten momenteel onder controle waren en dat CN2 op leefde van haar stage.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: CN2 dubbelt voor de tweede keer het vijfde jaar secundair onderwijs en is in tussentijd ook van studierichting veranderd. Volgens de huidige klastitularissen is CN2 echter steeds nog maar weinig aanwezig in de klas.

7. Cross-case synthesis casus DE

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 5/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 1. Verschillende maatregelen waren mogelijk voor DE op basis van haar spierziekte, maar DE durfde hier geen gebruik van maken. DE stond ook niet open voor de GON-begeleiding, maar deze werd toch opgestart op basis van haar spierziekte. In het vijfde jaar merkte de leraren wel op dat DE vaak moeite had om zich snel te verplaatsen van het ene naar het andere lokaal. Hiertoe spraken de leraren af dat ze zich op haar eigen tempo mocht verplaatsen en gerust iets later mocht aankomen in de klas.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 0. Er werden verschillende zaken mogelijk gemaakt op school (bijvoorbeeld de concrete maatregelen en GON-begeleiding), maar DE stond hier doorgaans niet voor open.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 0. De klastitularis vertelde dat ze niet veel tijd had om leerlingen vanuit eigen initiatief op te volgen en te begeleiden. Ze was blij dat de GON-begeleiding deze taak op zich kon nemen.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 0. Er werd maar sporadisch iets positiefs over DE verteld en wanneer dit gebeurde bleef dit heel oppervlakkig. Zo vertelde de klassenraad op het einde van het tweede en derde leerjaar dat DE hard werkte voor school en goede resultaten behaalde. In het vierde leerjaar vermeldde de klassenraad dat DE een plichtsbewuste leerling was. Doorgaans werd er over DE gepraat in termen van wat ze nog moest doen, namelijk haar diagnose en de hulp aanvaarden.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 1. De moeder en de school werkten op zich wel constructief samen. De vader wenste niet betrokken te worden in het zorgproces. De leerling werd soms wel betrokken, maar stond niet open voor de hulp en wensten ook verder zo weinig mogelijk betrokken te worden. De maatregelen die de school voorstelde werden maar weinig gebruikt door DE.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 1, informatie werd redelijk goed doorgegeven, maar de moeder ondernam soms ook stappen waarvan ze de school pas achteraf van op de hoogte bracht. De informatie van de moeder kwam niet altijd overeen met de informatie van de leerling zelf;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 1, sinds de GON werden er systematisch afspraken gemaakt en aan afstemming gewerkt, maar voordien bleef dit beperkt;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 1, enkel samenkomsten tijdens de oudercontacten en GON-overlegmomenten;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1, de school en ouders zijn tevreden, maar de leerling zelf is niet tevreden.

(6) het handelen is doelgericht: 2. Op zich was iedereen het er over eens dat het de bedoeling was om DE te laten functioneren in het schools gebeuren ondanks haar spierziekte. Men kon het echter niet eens worden over de manier waarop dit doel werd nagestreefd.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 1. Op de klassenraad werden concrete maatregelen steeds besproken. De GON-aanvraag verliep heel systematisch. Voor de GON-aanvraag moest de CLB-medewerker nagaan hoe de ouders, de leerling zelf en de school hier tegenover stonden en diende de CLB-medewerker de concrete ondersteuningsnoden in kaart te brengen. De leerlingbegeleider vertelde dat alle informatie voor alle betrokkenen beschikbaar was via het online platform. Al de maatregelen werden daar ook vermeld. Volgens DE werd ze nooit geïnformeerd over wat er gezegd werd tijdens deze GON-overlegmomenten.

Zorgcontinuüm gevolgd? Ja.

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): In verschillende klassenraden worden diverse maatregelen goedgekeurd: kopieën voorzien, een handleiding elektronisch ter beschikking stellen en meer tijd voorzien bij testen... De klastitularis van vorig schooljaar vertelde echter dat DE niet alle maatregelen durfde te gebruiken.
- Uitbreiding van zorg (fase 2): In het vierde jaar regelde de moeder op eigen initiatief een onderzoek voor haar dochter bij een kinesist om haar spiercapaciteiten in kaart te brengen. De moeder informeerde de school hier pas over na afloop van het onderzoek en gaf de concrete richtlijnen van de kinesist door aan de school. De leerlingbegeleider stelde nadien GON voor, dewelke ook werd opgestart.
- Individueel aangepast curriculum (fase 3): Midden het vijfde leerjaar besloot de klassenraad om DE volledige vrijstelling te geven voor LO. Deze uren zouden vervangen worden door één uur GON en één uur extra esthetica, waarvoor ze ook mee de proefwerken zou afleggen.

Moeilijkheden in TnZ: De leerling stond niet open voor hulp omdat ze niet anders dan andere leerlingen behandeld wou worden. Volgens de leerlingbegeleider, klastitularis, GON-begeleider en moeder was het nu aan DE zelf om haar diagnose te leren accepteren, haar grenzen te leren kennen en de maatregelen die aangeboden werden te gebruiken. Enkele schoolpersoneelsleden ervaarden de samenwerking met de ouders soms nog als een zoekproces omdat volgens deze schoolpersoneelsleden de ouders de problematiek van hun dochter nog niet goed konden inschatten of aanvaarden.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: Niet van toepassing. Enkel samenwerking via GON. Vooraleer de GON opgestart werd, werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek, maar kon volgens de onderzoekers in theorie misschien wel een meerwaarde zijn bij deze casus. Zo kon een BuO-school met leerlingen met een motorische beperking de leraren en school informeren over redelijke aanpassingen binnen hun schoolwerking.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen

- Rol + motieven klassenraad, klastitularis en leerlingbegeleider: Op de klassenraad werden regelmatig mogelijke maatregelen besproken en goedgekeurd. Nadat de resultaten van het

bijkomende kine-onderzoek bekend waren, kwamen de gesprekken rond GON op dreef. De vraag tot GON kwam in eerste instantie van de leerlingbegeleider en werd door de leraren positief onthaald op een klassenraad. De reden voor de GON was volgens hen de specifieke hulp die DE nodig had. De klastitularis lichtte DE in dat ze recht had op GON, maar DE reageerde weigerachtig. De leerlingbegeleider lichtte de moeder in over de mogelijkheid tot GON, dewelke meteen akkoord ging. De *klastitularis* was dankbaar voor de GON-begeleiding voor DE. Ze vertelde namelijk dat je als klastitularis je leerlingen altijd vanuit eigen initiatief moet opvolgen en begeleiden, bovenop het lesgeven en de lesvoorbereidingen, maar dat je daar niet veel tijd voor hebt. Ze was blij dat de GON-begeleiding deze taak op zich kon nemen.

- Rol + motieven CLB-medewerker: De CLB-medewerker nam de praktische organisatie op zich om de GON-aanvraag in te dienen.
- Rol + motieven buitenschoolse hulpverlener: Naar aanleiding van het onderzoek door een kinesist in het vierde jaar secundair onderwijs gaf de kinesist als advies om notities te voorzien bij vakken met veel schrijfwerk en meer tijd te voorzien bij testen.
- Rol + motieven GON-begeleider: In het vijfde leerjaar (schooljaar 2015-2016) was de GON-begeleidster aanwezig tijdens de eerste klassenraad en informeerde ze de leraren over de spierziekte en de ondersteunende maatregelen. De GON-begeleiding betrof momenteel aanvaarding van de spierziekte door DE.
- Rol + motieven moeder: In het begin van het secundair onderwijs bezorgde de moeder het diagnoseverslag van de spierziekte aan de school. In het vierde leerjaar (schooljaar 2014-2015) meldde de moeder aan de klastitularis op een oudercontact dat DE tempoproblemen ervaarde bij het noteren voor wiskunde en fysica. DE zelf wijdde dit aan haar spierziekte. De moeder regelde op eigen initiatief in het vierde jaar secundair onderwijs een onderzoek voor haar dochter bij een kinesist om haar spiercapaciteiten in kaart te brengen. Meer concreet wou ze haar fijn motorische ontwikkeling en schrijfvaardigheid laten onderzoeken. De moeder informeerde de school in januari dat er inderdaad een duidelijk verminderde spiercapaciteit was vastgesteld in de handen. De moeder ging meteen akkoord met het voorstel tot GON. De moeder vertelde dat zijzelf en de school wel een beetje hadden doorgeduwd bij DE om de GON in te schakelen.
- Rol + motieven leerling: In het tweede en derde leerjaar van het secundair onderwijs (schooljaar 2012-2013 en 2013-2014) gaf DE aan dat ze moeilijk contacten legde met medeleerlingen, maar hier ook weinig behoefte aan had. De klastitularis lichtte in het vierde jaar DE in dat ze recht had op GON, maar DE reageerde weigerachtig. DE associeerde GON met gedragsproblemen, waarbij ze zich baseerde op de GON begeleiding die een medeleerling kreeg. DE koos er ook voor om niet betrokken te worden bij de verdere overlegmomenten rond de GON. DE vertelde dat ze op aandringen van de moeder uiteindelijk toch had toegegeven om de GON op te starten. Volgens DE werd ze nooit geïnformeerd over wat er gezegd werd tijdens deze GON-overlegmomenten en werd er weinig rekening gehouden met haar visie.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuis taal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ? De moeder nam een sterk leidende rol in: ze schakelt op eigen initiatief een kinesist in voor verder onderzoek en ze duwt door bij het inschakelen van GON. De vader wenste op zich niet betrokken te worden in het zorgproces, maar dit leek op zich geen invloed te hebben.

Hoe speelt het toelidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: DE zelf vertelde enerzijds dat ze het uurtje GON niet echt nuttig vond en anderzijds dat ze het toch fijn vond om een vertrouwenspersoon gevonden te hebben. Met de GON-begeleider kon DE praten over zaken die niet goed gingen; indien nodig praatte de GON-begeleidster nadien soms nog met de leraren. DE vond de extra maatregelen voor haar niet fijn omdat ze het oneerlijk vond ten opzichte van de andere leerlingen. DE wou op zich wel hulp, maar wilde niet bevooroordeeld worden ten opzichte van haar klasgenoten en was bang van wat de anderen van haar zouden denken.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: In het tweede en derde leerjaar van het secundair onderwijs (schooljaar 2012-2013 en 2013-2014) gaf DE aan dat ze moeilijk contacten legde met medeleerlingen, maar hier ook weinig behoefte aan had.
- Functioneren leerling – academisch functioneren: DE vertelde dat haar punten iets verbeterd waren doordat ze meer tijd kreeg voor toetsen. Volgens de leerlingbegeleider, klastitularis, GON-begeleider en moeder was het nu aan DE zelf om haar diagnose te leren accepteren, haar grenzen te leren kennen en de maatregelen die aangeboden werden te gebruiken. De moeder vond het voorlopig nog te vroeg om vorderingen door de GON vast te stellen bij DE; volgens de moeder zat DE momenteel in de beginfase van een evolutieproces.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: Op het einde van het vierde leerjaar stelde de klassenraad dat DE een plichtsbewuste leerling is, maar nog niet de juiste studiemethode leek te hebben gevonden; zo bleef ze soms nog teveel hangen in details. Ze kon zonder problemen overgaan naar het volgende jaar en kreeg een zorgkaart waarop haar maatregelen stonden.

8. Cross-case synthesis casus ED

Hoe verloopt de TnZ (in de school voor GO, naar gespecialiseerde hulpverlening of een school op maat)? Welke moeilijkheden worden hierbij ervaren (waarom, hoe komt dit, wat kan eraan gedaan worden)? Op welke manier worden de voorwaarden voor TnZ toegepast zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate en op welke manier worden bij de TnZ de verschillende fasen van het zorgcontinuüm doorlopen?

Welk zorgaanbod voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wanneer wordt er gebruik van gemaakt? Voldoen scholen aan de voorwaarden zoals beschreven in het M-decreet? Meer specifiek: In welke mate werkt de school handelingsgericht? In welke mate is de nodige basiszorg aanwezig? Welke gepaste maatregelen en redelijke aanpassingen voorziet de school voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Verschillen scholen in de wijze waarop TnZ verloopt en zo ja, welke kenmerken van zorg op school (zoals zorgvisie, mate van geïntegreerde zorg, samenwerking met CLB, ...) en andere schoolkenmerken (schoolgrootte, onderwijsniveau, -vorm, geografische kenmerken, ...) kunnen deze verschillen verklaren? – cross-case analyse

Handelingsgericht werken? 3/14

De zeven uitgangspunten van het handelingsgericht werken worden beoordeeld op een driepuntenschaal (0 = geen evidentie gevonden, 1 = evidentie aanwezig, 2 = sterke evidentie aanwezig).

(1) de onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: 1 ED werd getest voor dyscalculie omdat de leraar wiskunde en mevrouw A vermoedden dat er meer aan de hand was. Een diagnose was op deze school uitdrukkelijk een voorwaarde voor maatregelen. De leerlingbegeleider vertelde dat de school 'standaardbegeleidingsplannen' heeft voor verschillende stoornissen, maar dat deze in samenspraak met de ouders en leerling persoonlijk afgestemd werden. In het geval van ED had de leerlingbegeleider hier enkel met ED zelf over gesproken en waren er geen aanpassingen nodig volgens ED.

(2) er wordt een transactioneel referentiekader gehanteerd, waarin afstemming en wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving belangrijk zijn: 0 Er werd vooral van ED veel verwacht en er werd niet geredeneerd over wat de school nog meer kon doen voor ED: Volgens de leerlingbegeleider

mocht ED namelijk wat meer haar best doen en gebruik maken van de maatregelen die haar aangeboden werden; de klastitularis miste open communicatie vanuit ED en vond dat ED niet altijd efficiënt gebruik maakte van de zorg rond haar.

(3) de leraar doet ertoe, de leraar is een belangrijk figuur in de begeleiding van leerlingen: 1. Volgens ED was haar leraar wiskunde de belangrijkste persoon in haar schoolloopbaan. Elke donderdag kreeg ze extra les wiskunde tijdens de middagpauze, samen met andere leerlingen die dyscalculie hadden. De klastitularis verwachtte vooral dat ED zelf verdere stappen ondernam.

(4) positieve eigenschappen van de leerling zijn belangrijk: 0. Doorheen de interviews werd er niets positiefs over ED vermeld.

(5) leraren, leerling, ouders en begeleiders werken constructief samen: 0. De communicatie tussen verschillende betrokkenen was (soms heel bewust) heel beperkt. Betrokkenen waren niet steeds op de hoogte van het zorgtraject van ED. De moeder schakelde steeds op eigen initiatief bijles in. De bijles leraar wiskunde communiceerde wel met de leraar wiskunde op school van ED via mail.

Specificering samenwerking met ouders:

(a) Informeren – zijn ouders en de school zijn steeds op de hoogte van elkaars handelingen en beslissingen (0 = ouders/school zijn niet op de hoogte, 1 = ouders/school zijn soms op de hoogte, 2 = ouders/school zijn altijd op de hoogte): 0;

(b) afstemmen en afspraken maken (0 = er worden geen gezamenlijke afspraken gemaakt, 1 = er worden soms gezamenlijk afspraken gemaakt, 2 = alles wordt gezamenlijk afgesproken en afgestemd): 0;

(c) aantal keren samenkomst of gesprek tussen school en ouders (0 = minder samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten, 1 = enkel samenkomsten tijdens oudercontacten, 2 = meer samenkomsten of gesprekken dan de geplande oudercontacten): 0;

(d) tevredenheid over samenwerking (0 = niemand is tevreden, 1 = enkel school of ouders of derden zijn tevreden, 2 = alle partijen zijn tevreden): 1, de moeder of de school vermelden op zich niet dat ze ontevreden zijn, enkel de CLB-medewerker is ontevreden over de samenwerking;

(6) het handelen is doelgericht: 1. Op zich was het handelen wel doelgericht, maar niet iedereen streefde steeds hetzelfde doel na en het doel werd niet naar iedereen gecommuniceerd. Zo werd de moeder pas op de hoogte gebracht van de CLB-testing, na de testing zelf.

(7) er wordt systematisch en transparant gewerkt: 0. Verschillende partijen waren op verschillende momenten niet op de hoogte van ED's zorgtraject. De moeder werd soms zelfs bewust niet op de hoogte gebracht. Terloops vernam de leerlingbegeleider waarover de bijles bij mevrouw A ging.

Zorgcontinuüm gevolgd? Nee. Bij ED werd op zich wel een soort fasering in de deskundigheid van zorg gevolgd. Dit gebeurde echter louter om een diagnose en nadien ook sticordi-maatregelen te verkrijgen.

- Brede basiszorg (fase 0): Geen expliciete informatie over.
- Verhoogde zorg (fase 1): Sinds de lagere school tot in het tweede jaar secundair onderwijs keer ED bijles buiten de schooluren voor wiskunde, huiswerkbegeleiding en ruimere ondersteuning voor het gezin. Nadien kreeg ED van een andere leraar bijles wiskunde buiten de school. De moeder schakelde telkens deze bijles in op eigen initiatief. ED kreeg ook bijles wiskunde onder de middagpauze op school van haar wiskunde leraar. Vanaf de diagnose dyscalculie kreeg ED een begeleidingsplan met concrete sticordi-maatregelen, zoals het krijgen van meer tijd voor proefwerken en het niet laten meetellen van telfouten in wiskunde bewerkingen. Hoewel de CLB-medewerker vertelde dat ED vòòr de diagnose nog geen extra maatregelen kreeg, vertelde mevrouw A daarentegen dat de vakleraar wiskunde ED's notities wiskunde elke dag controleerde voordat ED de diagnose kreeg. De klastitularis vertelde in naam van de klassenraad dat als ED haar taken niet tijdig afgaf, ze 's avonds een negende uur moest blijven op school.
- Uitbreiding van zorg (fase 2): In het tweede jaar secundair onderwijs testte het CLB ED voor dyscalculie op vraag van de leraar wiskunde. De leerlingbegeleider vertelde dat een diagnose op deze school wel een voorwaarde was voor het verkrijgen van sticordi-maatregelen. Deze testing

had dus vooral als doel om te kijken of ED de diagnose dyscalculie had of niet, eerder dan breder en handelingsgericht te kijken.

- Individueel aangepast curriculum (fase 3): niet van toepassing

Moeilijkheden in TnZ: Verschillende betrokkenen waren op verschillende momenten en soms bewust niet op de hoogte van het ED's zorgtraject. Zowel mevrouw A als de klastitularis vertelden dat ze open communicatie vanuit ED misten.

In welke mate en op welke manier ondersteunen scholen voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (buiten GON en ION)? Voldoen scholen voor buitengewoon onderwijs aan de voorwaarden om de grotere inclusie in het GO conform het M-decreet te ondersteunen?

Samenwerking tussen het GO en BuO onderwijs: Er waren informele contacten tussen de leerlingbegeleider en de GON-begeleider die ED bijles gaf (mevrouw A). Verdere samenwerking werd niet gerapporteerd door de betrokkenen als een gebrek en kon volgens de onderzoekers niet echt een meerwaarde zijn bij deze casus.

Wat is de rol van verschillende actoren (zoals leraren, ouders, leerlingen zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers) in de TnZ en wat zijn hun motieven voor het al dan niet adviseren van of instemmen met het zorgaanbod? In welke mate zijn deze rolverdeling en motieven voor TnZ conform de geest van het M-decreet?

Rol en motieven betrokkenen:

- Rol + motieven leerlingbegeleider: De leerlingbegeleider communiceerde 'onofficieel' met mevrouw A over ED's bijles wanneer ze samen zaten in het kader van een GON-begeleiding voor een andere leerling. Naar aanleiding van de diagnose dyscalculie sprak de leerlingbegeleider samen met ED over haar begeleidingsplan om te kijken of hier aanpassingen in nodig waren. De leerlingbegeleider gaf dit begeleidingsplan vervolgens ter goedkeuring aan de klassenraad en voerde dit ook in in het leerlingvolgsysteem. Volgens de leerlingbegeleider mocht ED wat meer haar best doen en gebruik maken van de maatregelen die haar aangeboden werden.
- Rol + motieven klassenraad, klastitularis en leraar wiskunde: ED werd getest voor dyscalculie op vraag van de leraar wiskunde. Deze dacht namelijk dat er meer aan de hand was. Elke donderdag kreeg ED extra les wiskunde tijdens de middagpauze van haar leraar wiskunde, samen met andere leerlingen die dyscalculie hebben. Na de diagnose keurde de klassenraad het begeleidingsplan goed. De klastitularis vertelde dat het momenteel niet goed liep met ED. Volgens de leraren kon ED ASO niet aan en zou ze beter van studierichting veranderen. De klastitularis bracht in naam van de klassenraad ED en haar moeder op de hoogte dat wanneer ED haar taken niet tijdig afgaf, ze 's avonds een negende uur moest blijven op school. De klastitularis miste open communicatie vanuit ED en vond dat ED niet altijd efficiënt gebruik maakte van de zorg rond haar.
- Rol + motieven CLB-medewerker: De CLB-medewerker testte ED voor dyscalculie op vraag van de leraar wiskunde en mevrouw A. Omwille van de argumenten van mevrouw A, namelijk dat de moeder heel hoge verwachtingen had ten opzichte van haar dochter en dat mevrouw A bezorgd was om de reactie van de moeder, bracht de CLB de moeder niet op de hoogte van de testing.
- Rol + motieven leraar bijles: Mevrouw A gaf ED bijles sinds de lagere school en tot het tweede jaar secundair onderwijs. Deze bijles betrof eerst vooral hulp voor wiskunde en nadien huiswerkbegeleiding alsook ondersteuning voor het gezin. Mevrouw A moedigde ED aan om zich te laten testen en vroeg de CLB-medewerker om de moeder niet op de hoogte te brengen van de testing. Mevrouw A stelde namelijk dat de moeder heel hoge verwachtingen had ten opzichte van haar dochter en ze was bezorgd om de reactie van de moeder op de testing. In het derde jaar secundair onderwijs kreeg ED geen bijles meer van mevrouw A. Volgens mevrouw A vond de moeder dat mevrouw A ED té Europees wou opvoeden en ging mevrouw A in tegen de hoge

verwachtingen van de moeder (namelijk bij het advies tot het veranderen van studierichting). De bijles leraar die ED vanaf het derde jaar secundair onderwijs kreeg informeerde haar leraar wiskunde via e-mail.

- Rol + motieven moeder: De moeder zocht reeds in de lagere school hulp voor haar dochter omdat een leraar van de lagere school vertelde dat universitaire studies moeilijk zouden zijn voor ED. De moeder werd volgens mevrouw A pas op de hoogte gesteld van de dyscalculie testing na afloop van deze testing. Eind tweede jaar secundair onderwijs zette de moeder de bijles bij mevrouw A stop omdat mevrouw A ziek was. De moeder schakelde in het derde jaar secundair onderwijs iemand anders in voor bijles wiskunde. Ze vond deze persoon via het internet. De moeder ging akkoord met het voorstel van de klassenraad om ED een negende uur op school te laten blijven wanneer ED haar taken niet tijdig af gaf. De moeder vertelde dat ze als alleenstaande moeder zowel de rol van vader als moeder op zich moet nemen; ze moet zowel streng zijn als zacht en dat vond ze niet altijd makkelijk. Ze vertelde dat ze haar dochter moet controleren of deze wel degelijk aan het werken is voor school.
- Rol + motieven leerling: ED gaf toestemming voor de testing rond dyscalculie. Ze vroeg zich namelijk af waarom ze zo'n moeilijkheden had met wiskunde. Na de diagnose dyscalculie zat ED samen met de leerlingbegeleider over het begeleidingsplan voor dyscalculie. ED vond geen aanpassingen nodig voor dit plan en vond de maatregelen op het 'standaardbegeleidingsplan' voor dyscalculie voldoende. Volgens ED stopte de bijles bij mevrouw A omdat mevrouw A het te druk had. ED vond de nieuwe bijles wiskunde goed en vertelde dit ook nodig te hebben. Volgens ED was haar leraar wiskunde de belangrijkste persoon in haar schoolloopbaan. Elke donderdag kreeg ze extra les wiskunde tijdens de middagpauze, samen met andere leerlingen die dyscalculie hadden. Ze had een goede band met deze leraar, maar vond het jammer dat de focus steeds op haar resultaten lag en minder op haar ontwikkeling als persoon.

Wat is het effect van kind- (leeftijd, geslacht, problematiek of beperking, academisch functioneren en sociale participatie) en gezinskenmerken (thuis taal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van beide ouders, etniciteit, gezinsgrootte en –samenstelling) op TnZ?

Invloed kind- en gezinskenmerken op TnZ: Volgens de CLB-medewerker, leerlingbegeleider en klastitularis belemmerde de gezinssituatie, meer concreet de kansarme en migratie achtergrond, ED's schoolloopbaan niet. Mevrouw A was echter van mening dat de gezinssituatie de schoolse mogelijkheden toch belemmerde. Mevrouw A vertelde dat de samenwerking met de moeder moeizaam verliep omdat er geen open communicatie mogelijk was. Mevrouw A vond het fijn om met ED te werken, maar vond het frustrerend om te zien dat het positieve effect van de begeleiding thuis werd teniet gedaan. Zo vond ze dat er thuis geen structuur was om op vaste momenten te kunnen studeren en ze schreef dit toe aan een botsing met de cultuur van de moeder, die verschilde van de Vlaamse cultuur.

Hoe speelt het toeleidingsproces een rol in de ervaring van algemene tevredenheid of het functioneren van de leerlingen (zoals sociale participatiegraad, academisch functioneren en verdere schoolloopbaan)?

Algemene tevredenheid leerling: ED zelf vertelde dat de leraren niet altijd rekening hielden met de afgesproken maatregelen uit haar begeleidingsplan voor dyscalculie. In het begin van het schooljaar merkte ze dat de leraren nog niet op de hoogte waren en ze vond het vervelend om telkens in de klas te moeten melden dat ze dyscalculie had. De bijles bij mevrouw A vond ze goed. De nieuwe bijles wiskunde en extra begeleiding voor wiskunde tijdens de middagpauze vond ze goed en had ze ook nodig. ED vond het enkel jammer dat de focus steeds op haar resultaten lag en minder op haar ontwikkeling als persoon.

- Functioneren leerling – sociale participatiegraad: Hier werden geen problemen rond vermeld.

- Functioneren leerling – academisch functioneren: ED vertelde de bijles wiskunde in het derde jaar secundair onderwijs goed te vinden en ook nodig te hebben. ED merkte vorderingen door deze bijles: de resultaten van toetsen waren beter en ze herkende de oefeningen thuis meteen bij het studeren.
- Functioneren leerling – verdere schoolloopbaan: De leraren waren volgens de leerlingbegeleider van mening dat de huidige studierichting te zwaar was voor ED. De leerlingbegeleider vond het echter moeilijk om in te schatten of de studierichting daadwerkelijk te zwaar was dan wel of ED het niet kon opbrengen om de nodige inspanningen te doen. Volgens de leerlingbegeleider mocht ED wat meer haar best doen en gebruik maken van de maatregelen die haar aangeboden werden. De diagnose dyscalculie was nodig volgens ED zodat de leraren nu rekening kunnen houden met haar diagnose. Zonder de diagnose zouden de leraren denken dat ze niet studeert en zou ze niet meer in aso zitten volgens ED.

Bijlage 25: Beschrijvende analyses open vragen

In deze bijlage geven we een overzicht van de antwoorden per respondentengroep op de open vragen naar moeilijkheden in de TnZ en suggesties ter verbetering bij de TnZ, alsook op de vragen naar de samenwerking tussen het GeO en het BuO.

Bij de verwerking van de antwoorden op de open vragen merkten we dat 1) de antwoorden - van vooral de ouders - niet altijd eenduidig konden geïnterpreteerd worden (er ontbrak soms essentiële contextuele informatie), en 2) deelnemers - opnieuw vooral de ouders - vaak maar één of enkele van de vragen invulden en/of een antwoord gaven dat niet paste bij de vraag.

1. Moeilijkheden tijdens een TnZ en suggesties ter verbetering

Aan de ouders binnen het GeO en BuO, de zorgverantwoordelijken binnen het GeO en het BuO, en de CLB-medewerkers binnen het GeO, werd gevraagd welke moeilijkheden ze hebben ervaren bij de TnZ en welke suggesties ter verbetering ze kunnen geven omtrent de TnZ. Enkel de ouders met een kind in het GeO dat een TnZ doormaakte/had doorgemaakt kregen deze vragen voorgelegd (N = 1009). Alle ouders met een kind binnen het BuO hadden reeds een TnBuO doorgemaakt en kregen bijgevolg allemaal deze vraag voorgelegd (N = 1270).

1.1. Moeilijkheden tijdens een TnZ

In deze paragraaf bespreken we de open antwoorden van alle respondentengroepen op de vragen naar moeilijkheden tijdens een TnZ. De vraagstelling werd aangepast naargelang de respondentengroep. Aan de ouders binnen het GeO en BuO werd gevraagd welke moeilijkheden ze hebben ervaren bij een TnZ. Aan de ZVn binnen het GeO werd gevraagd waarom een TnZ niet altijd goed verloopt. Aan de ZVn binnen het BuO werd respectievelijk gevraagd waarom een TnBuO en een TnGeO niet altijd goed verloopt. Aan de CLB-medewerkers binnen het GeO werd tot slot gevraagd waarom een TnZ niet altijd goed verloopt en welke moeilijkheden bij een TnZ zijzelf ervaarden vanuit hun rol als CLB-medewerker. De antwoorden op deze vragen worden achtereenvolgens besproken.

Tabel 1 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ouders binnen het GeO* op de vraag naar ervaren moeilijkheden bij een TnZ.

Tabel 1: Welke moeilijkheden hebt u ervaren bij de toeleiding naar extra zorg? Vragenlijst ouders GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Geen problemen		175 (26.56%)
Communicatie school – ouders	Communicatie met de school verliep niet goed	51 (7.74%)
	Er was sprake van te weinig communicatie	39 (5.92%)
	School luistert niet of neemt ouders niet serieus	58 (8.80%)
	School communiceert te laat over problemen of maatregelen	23 (3.49%)
Proces van zorg	Zorg werd te laat opgestart	60 (9.10%)
	Slechte kwaliteit van geboden zorg	55 (8.35%)
	Diagnosestelling duurde lang terwijl dit de toegangspoort was tot extra zorg	28 (4.25%)
	Onvoldoende opvolging van maatregelen	13 (1.97%)
Buitenschoolse hulp	Slechte bereikbaarheid van BSH (in afstand of door wachtlijsten)	79 (11.99%)
	Hoge kostprijs	24 (3.64%)
GON-begeleiding	Duur te beperkt (Ouders vonden dat hun kind langer GON-begeleiding moest krijgen)	15 (2.28%)
Andere	Verwerkingstijd ouders: De school moet ouders meer verwerkingstijd geven wanneer hun kind 'anders' is	23 (3.49%)
	Pesten op school/Welbevinden van de leerling: De school heeft onvoldoende kennis en vaardigheden om pesten adequaat aan te pakken	16 (2.43%)
Totaal aantal ouders die deze vraag beantwoordde (65,31% van 1009)		659 (100%)
Geen antwoord ingevuld		3322

Op deze vraag formuleerden 659 ouders een antwoord. Dit is 16.55% van het totaal bevroegde aantal ouders (N = 3981) en 65.31% van de ouders die een TnZ opstartte voor hun kind (N = 1009).

Wanneer de ouders gevraagd werd welke moeilijkheden zij ervaarden tijdens de TnZ, betroffen ongeveer één kwart van de antwoorden dat er geen problemen waren tijdens de TnZ. Drie kwart van de antwoorden betroffen echter wel problemen. Ongeveer een kwart van de ouders die antwoordden, rapporteerde problemen in de communicatie tussen de school en de ouders. Zo verliep de communicatie bij 7.74% van de ouders niet goed. Andere ouders specificerden dat er te weinig communicatie was tussen de school en de ouders (5.92%), hadden het gevoel dat de school niet naar hen luisterde (8.80%) of rapporteerden dat de school te laat met hen communiceerde over problemen of maatregelen (3.49%). 23.67% van de ouders die antwoordden, meldde problemen met de toeleiding naar zorg of de geboden zorg: ze vonden dat de zorg te laat werd opgestart (9.10%), vonden de kwaliteit van de geboden zorg ondermaats (8.35%), moesten lang wachten op een diagnose terwijl dit nodig was voor extra zorg (4.25%) en vond dat de school de genomen maatregelen onvoldoende opvolgde (1.97%). 15.63% van de antwoorden betroffen moeilijkheden bij het inschakelen van BSH. Zo was de BSH slecht bereikbaar, zowel in afstand als door de lange wachtlijsten (11.99%) of had de BSH een (te) hoge kostprijs (3.64%). Enkele ouders vonden ook dat hun kind langer GON-begeleiding moest krijgen (2.28%). Tot slot rapporteerden enkele ouders dat de school hen onvoldoende tijd gaf om het probleem van hun kind te verwerken (3.49%), en enkele ouders ervaarden dat de school onvoldoende kennis en vaardigheden had op pestproblemen adequaat aan te pakken (2.43%).

Tabel 2 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ouders binnen het BuO* op de vraag naar ervaren moeilijkheden bij een TnZ.

Tabel 2: Welke moeilijkheden hebt u ervaren bij de toeleiding naar buitengewoon onderwijs? Vragenlijst ouders BuO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Geen probleem	Ouders vermeldden dat er geen problemen waren	44 (8.84%)
Moeilijkheden bij overschakeling GeO-BuO	Te weinig keuze in scholen BuO – afstand tot school is te ver	35 (7.03%)
	Gratis vervoer tot school geldt enkel voor dichtstbijzijnde scholen	2 (0.40%)
	Moeilijk om te kiezen tussen scholen	7 (1.41%)
	Tekort aan aanbod BuO, waardoor ouders op wachtlijsten staan en geen zekerheid hebben over plaats voor hun kind binnen de school.	54 (10.84%)
	Kinderen en/of ouders hebben verwerkingstijd nodig bij overschakeling naar BuO (bijvoorbeeld wennen aan feit dat kind in het BuO zit, vriendjes missen)	72 (14.46%)
	Optie van het BuO is moeilijk bespreekbaar doordat het BuO een negatieve bijklank heeft (bijvoorbeeld je kind 'opgeven')	18 (3.61%)
	Drempel bij mogelijke overstap naar BuO is dat een terugkeer naar het GeO moeilijk is.	3 (0.60%)
Moeilijkheden gesitueerd in het BuO	Kinderen met ASS kunnen pas vanaf 1ste leerjaar naar BuO	2 (0.40%)
Moeilijkheden mbt het stellen van een diagnose	Problemen met het stellen van de juiste diagnose van het kind, waardoor ook problemen met overschakeling naar BuO	15 (3.01%)
Moeilijkheden gesitueerd bij de school / het CLB voor GeO	De school / het CLB voor GeO verwees de leerling te laat door naar het BuO; ze vonden het eerst niet nodig om de leerling naar het BuO te sturen	43 (8.63%)
	De school / het CLB voor GeO verwees de leerling te snel naar het BuO; binnen het GeO doet men te weinig om leerlingen binnen het GeO te houden	21 (4.22%)
	Ouders moeten zelf initiatief nemen tot BuO omdat school / CLB voor GeO dit niet doet voor hen	37 (7.43%)
	Slechte opvolging van school / het CLB voor GeO na overstap	1 (0.20%)
Moeilijkheden in informatiedoorstroming en communicatie	Informatiedoorstroming tussen CLB GeO – school GeO - ouders over TnBuO is te gering	47 (9.44%)
	Communicatievorm (taal, woordenschat...) is een probleem voor de informatiestroom CLB GeO –school GeO - ouder	7 (1.41%)
	Onduidelijke of foute communicatie over kind vanuit CLB en school GeO naar ouders toe	41 (8.23%)

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
	Informatiedoorstroming vanuit BuO is te gering; school BuO – CLB BuO – ouders communiceren niet goed over leerling	5 (1.00%)
	Teveel partijen in communicatie (bijvoorbeeld CLB, GO, leraren, CAR, logopedie...)	2 (0.40%)
	Problemen worden te laat meegedeeld aan de ouders	40 (8.03%)
Kostprijs BuO	Het BuO is te duur	2 (0.40%)
Totaal aantal ouders die deze vraag beantwoordde (39,21% van 1270)		498 (100%)
Geen antwoord ingevuld		772

Op deze vraag formuleerden 498 ouders een antwoord. Dit is 39.21% van het totaal bevraagde aantal ouders ($N = 1270$).

8.84% van de ouders die antwoordden, vermeldden dat er geen moeilijkheden waren in de overstap naar het BuO. 38.76 % van deze ouders ervaarden toch moeilijkheden in de overschakeling naar het BuO, dewelke voornamelijk te maken hadden met verwerkingstijd die het gezin nodig had om te aanvaarden dat hun kind naar het BuO ging (14.46%) en over de onzekerheid over een mogelijke plaats binnen een school voor BuO omwille van het beperkte aanbod BuO (10.84%). Hier nauw bij aansluitend rapporteerde ook 7.03% van de ouders de gepaste school voor BuO te ver van huis gelegen was.

3.01% van de ouders die antwoordde ervaarden moeilijkheden met betrekking tot het stellen van een juiste diagnose in de TnZ en 0.40% van deze ouders ervaarde het als moeilijkheid dat er pas een BuO type voor ASS was vanaf de lagere school.

20.48% van de ouders die antwoordde situeerde een aantal moeilijkheden binnen de school en het CLB voor GeO. Ze vonden voornamelijk dat deze de leerling te laat (8.63%) of net te snel (4.22%) doorverwees naar het BuO, of dat ze als ouders zelf hiertoe het initiatief moesten nemen aangezien de school / het CLB voor GeO dit niet deed (7.43%).

28.51% van de antwoorden betroffen moeilijkheden in de informatiedoorstroming en communicatie bij de TnZ. Ouders vertelden voornamelijk dat de informatiedoorstroming tussen CLB GeO – school GeO - ouders over TnBuO te gering was (9.44%), dat er onduidelijke of zelfs foute communicatie over kind vanuit CLB en school GeO naar ouders toe gebeurde (8.23%) en dat problemen te laat werden gecommuniceerd naar de ouders (8.03%).

Tot slot vond 0.40% van de ouders die antwoordde dat het BuO te duur was.

Tabel 3 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar waarom een TnZ niet altijd goed verloopt.

Tabel 3: Geef aan waarom toeleiding naar zorg niet altijd goed verloopt. Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Buitenschoolse hulp	Bereikbaarheid: te lange wachttijden, te ver.... (meldingen van 3 jaar wachttijd)	37 (31.09%)
	Communicatie / samenwerking school-BSH is vaak niet goed mogelijk	3 (2.52%)
	Financiële kost van externe hulp is te hoog	8 (6.72%)
Tegenwerking ouders	Het sociaal taboe rond "extra zorg" zorgt ervoor dat ouders tegenwerken	3 (2.52%)
	Echtelijke problemen zorgen ervoor dat ouders tegenwerken	5 (4.20%)
	Ouders weigeren te erkennen dat er een probleem is met hun kind	8 (6.72%)
	Ouders werken in het algemeen tegen, geen verdere specificatie	30 (25.21%)
Competenties van leraren	Draagkracht van leraren werd overschreden	4 (3.36%)
	Leraren hebben niet voldoende expertise rond zorg	9 (7.56%)
Competenties van ZVn	Draagkracht van ZVn werd overschreden: ZV geeft aan dat er te weinig middelen/tijd zijn/is voor een goede zorgwerking	34 (28.57%)
	ZVn hebben niet voldoende expertise: ZV geeft aan dat hij/zij (in sommige	4 (3.36%)

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
	gevallen) te weinig kennis/expertise heeft	
Tekorten in communicatie	Tekorten in schoolinterne communicatie (communicatie tussen leraren, ZVn, CLB)	12 (10.08%)
	Tekorten in communicatie tussen school en ouders	12 (10.08%)
Tekorten in het toeleidingsproces	Algemene tekorten in het toeleidingsproces: er ging iets fout in het toeleidingsproces	4 (3.36%)
	Teveel betrokken actoren of te weinig betrokkenheid van bepaalde actoren zorgden voor moeilijkheden	9 (7.56%)
	Te grote klasgroep wat ZOS bemoeilijkt	7 (5.88%)
	TnZ werd te laat opgestart	12 (10.08%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (90,15% van 132)		119 (100%)
Geen antwoord ingevuld		13

Op deze vraag formuleerden 119 ZV een antwoord. Dit is 90.15% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

40.33% van de antwoorden van de ZVn beschrijven moeilijkheden die gesitueerd kunnen worden binnen de BSH. 38.65% van de antwoorden betreffen moeilijkheden in de samenwerking met ouders. 10.92% van de antwoorden beschrijven tekorten bij leraren, terwijl 31.93% van de antwoorden tekorten bij de ZVn zelf beschrijven. Er worden ook tekorten in de schoolinterne en schoolexterne communicatie omschreven (telkens 10.08% van de antwoorden). 26.88% van de antwoorden betreffen tekorten in het toeleidingsproces zelf.

Tabel 4 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV binnen het BuO op de vraag naar waarom een TnBuO niet altijd goed verloopt.

Tabel 4: Geef aan waarom toeleiding van het GeO naar het BuO (nog) niet altijd goed verloopt. Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Communicatie	GeO -> BuO: doorstroom v info over leerling v GeO naar BuO loopt slecht	27 (45.76%)
	GeO -> ouders: ouders hebben geen goede info gekregen van GeO onderwijs	14 (23.73%)
	Ouders – BuO: problemen in communicatie tussen ouders en school voor BuO	7 (11.86%)
	Anderstaligheid ouders zorg voor slechte communicatie	3 (5.08%)
Doorverwijzing	Het traject voorafgaand aan de doorverwijzing verliep niet goed	2 (3.39%)
	Te late doorverwijzing zorgt voor problemen	7 (11.86%)
	Onvoldoende plaats binnen BuO	2 (3.39%)
	Ouders werken tegen bij de doorverwijzing	4 (6.78%)
Vooroordelen bij ouders over BuO	Vooroordelen over BuO zorgt voor een moeilijke toeleiding naar BuO	6 (10.17%)
Overstap naar BuO is moeilijk voor ouders	Ouders hebben moeilijkheden bij het aanvaarden van de overstap naar BuO	12 (20.34%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (90,77% van 65)		59 (100%)
Geen antwoord ingevuld		6

Op deze vraag formuleerden 59 ZV een antwoord. Dit is 90.77% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

86.44% van de antwoorden betroffen moeilijkheden in de communicatie tussen het GeO en het BuO (45.76%), tussen het GeO en ouders (23.73%), tussen ouders en het BuO (11.86%) en specifiek problemen in de communicatie met anderstalige ouders (5.08%).

25.42% van de antwoorden betroffen moeilijkheden tijdens de doorverwijzing van het GeO naar het BuO. Zo start de doorverwijzing te laat (11.86%), werken ouders tegen bij een doorverwijzing (6.78%), is er onvoldoende plaats in het BuO (3.39%) of verliep het traject voorafgaand aan de doorverwijzing niet goed (3.39%).

10.17% van de antwoorden gingen over vooroordelen over het BuO bij ouders, waardoor ze meer weerstand bieden ten opzichte van een overgang naar het BuO. 20.34% van de antwoorden vertellen dat ouders de overstap naar het BuO moeilijk kunnen aanvaarden volgens ZVn.

Opvallend is dat in totaal 54.24% van de antwoorden problemen bij de ouders situeerden.

Tabel 5 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV binnen het BuO op de vraag naar ervaren moeilijkheden bij een TnZ.

Tabel 5: Geef aan waarom toeleiding van BuO naar GeO (nog) niet altijd goed verloopt. Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Moeilijkheden in de TnGeO	Ouders luisteren niet naar advies BuO en maken toch overstap naar GeO	14 (23.33%)
	Leerling luistert niet naar advies BuO en maken toch overstap naar GeO	8 (13.33%)
	Gebrek aan kennis over GeO bij BuO-school om TnGeO te begeleiden	3 (5.00%)
	GeO-school wil leerlingen niet aannemen	8 (13.33%)
Moeilijkheden in communicatie	BuO-GeO: de communicatie met GeO-scholen verloopt moeilijk	12 (20.00%)
	Kinderen gaan naar verschillende scholen, waardoor er onvoldoende tijd is om met iedereen overleg te plegen	3 (5.00%)
Draagkracht	GeO-school heeft niet genoeg middelen om het kind de juiste ondersteuning te geven	10 (16.67%)
	BuO-school heeft niet genoeg middelen om de kinderen te begeleiden bij een overstap naar GeO	2 (3.33%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (92,31% van 65)		60 (100%)
Geen antwoord ingevuld		5

Op deze vraag formuleerden 60 ZV een antwoord. Dit is 92.31% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

ZV antwoordden dat volgens hen ouders (23.33%) en leerlingen (13.33%) niet luisteren naar het advies van het BuO en tegen advies toch de overstap naar het GeO maken. Een andere moeilijkheid is dat een GeO-school niet alle leerlingen aannemen (13.33%) en dat er een gebrek is aan kennis binnen het BuO over het GeO om een TnGeO goed te begeleiden (5.00%).

Een kwart van de antwoorden van ZVn betroffen moeilijkheden in de communicatie tussen de school voor GeO (20.00%) en specifiek wanneer kinderen naar verschillende scholen gaan (5.00%).

Onvoldoende draagkracht binnen het GeO (16.67%) en het BuO (3.33%) werd ook vermeld als een reden waarom een TnGeO niet altijd goed verloopt.

Tabel 6 geeft een overzicht van de open antwoorden van CLB-medewerkers binnen het GeO op de vraag naar waarom een TnZ niet altijd goed verloopt.

Tabel 6: Geef aan waarom toeleiding naar zorg op deze school niet altijd goed verloopt. Vragenlijst CLB-medewerkers GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Zorg(continuüm) op school	De fases van het zorgcontinuüm worden niet goed opgevolgd of fout doorlopen	7 (8.24%)
	Draagkracht school: de school heeft niet genoeg middelen of tijd	17 (20.00%)
	Draagkracht ZV: de ZV heeft niet genoeg middelen of tijd	8 (9.41%)
	Draagkracht/competentie leraar: de leraar heeft niet genoeg middelen/kennis/tijd om de leerling te helpen (inclusief het niet-detecteren van problemen)	19 (22.35%)
	Te late detectie van problemen door leraar	11 (12.94%)
Moeilijkheden in communicatie tussen betrokkenen	Schoolinterne communicatie: problemen in communicatie tussen leraren – ZV – CLB	8 (9.41%)

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
	Communicatie school – ouders: school en ouders zitten niet op dezelfde lijn	22 (25.88%)
	Communicatie school – ouders: taalbarrière die communicatie bemoeilijkt	5 (5.88%)
Moeilijkheden binnen BSH	Te hoge financiële kost van BSH	6 (7.06%)
	Wachtlijsten waardoor leerlingen niet tijdig hulp krijgen	7 (8.24%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde (79,44% van 107)		85 (100%)
Geen antwoord ingevuld		22

Op deze vraag formuleerden 85 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 79.44% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

72.94% van de CLB-medewerkers vertelt dat de TnZ niet altijd goed verloopt door problemen binnen het zorgcontinuüm. De draagkracht van de school in het algemeen (20.00%), van de ZV (9.41%) en de leraar (22.35%) worden aangehaald. Daarnaast stellen CLB-medewerkers dat leraren te laat problemen detecteren (12.94%) en dat de fases van het ZC fout worden doorlopen of niet goed worden opgevolgd (8.24%). 41.17% van de CLB –medewerkers vermeld problemen in de communicatie tussen verschillende betrokkenen. 7.06% van de CLB-medewerkers situeert problemen binnen de BSH.

Tabel 7 geeft een overzicht van de open antwoorden van CLB-medewerkers binnen het GeO op de vraag naar ervaren moeilijkheden vanuit hun rol bij een TnZ.

Tabel 7: Welke moeilijkheden ervaart u vanuit uw rol bij toeleiding naar zorg op deze school? Vragenlijst CLB-medewerkers GeO (N = 107)

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Zorg(continuüm) op school	De doorverwijzing door leraren naar CLB gebeurt te snel of te laat	5 (6.76%)
	De opvolging en implementatie van het zorgcontinuüm niet/onvoldoende gebeurt	7 (9.46%)
	De leraar heeft niet genoeg kennis van het zorgcontinuüm	9 (12.16%)
	Draagkracht school: de school heeft te weinig tijd of middelen om een goede werking te voorzien	3 (4.05%)
	Draagkracht leraar: leraren hebben te weinig tijd of middelen om een goede werking te voorzien	6 (8.11%)
	Draagkracht CLB: CLB heeft te weinig tijd of middelen om een goede werking te voorzien	13 (17.57%)
	Draagkracht ZV: ZV heeft te weinig tijd of middelen om een goede werking te voorzien	1 (1.35%)
	Draagkracht ouders: ouders kunnen niet genoeg tijd/middelen opbrengen om het 'thuis' deel van de zorg voor kind op zich te nemen	1 (1.35%)
	Communicatie tussen betrokkenen	Schoolinterne communicatie: de communicatie school-CLB-ZV-leraar is te beperkt of loopt fout
Communicatie tussen school en CLB enerzijds en ouders anderzijds loopt niet of fout		8 (10.81%)
Anderstaligheid vormt een probleem in de communicatie met ouders		6 (8.11%)
BSH	Te lange wachtlijsten voor BSH	5 (6.76%)
	Geen beschikbare goede BSH voor leerlingen	1 (1.35%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde (69,16% van 107)		74 (100%)
Geen antwoord ingevuld		33

Op deze vraag formuleerden 74 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 69.16% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

60.81% van de CLB-medewerkers haalt moeilijkheden aan die gesitueerd kunnen worden binnen de zorg op school. Zo stellen CLB-medewerkers dat leraren te snel of net te laat doorverwijzen naar het CLB (6.76%), dat de opvolging en implementatie van het zorgcontinuüm gebeurt niet/onvoldoende

(9.46%), dat leraren niet voldoende kennis hebben van het zorgcontinuüm (12.16%), en dat de draagkracht van de school (4.05%), de leraar (8.11%), het CLB (17.57%), de ZV (1.35%) en de ouders (1.35%) te beperkt zijn.

31.08% van de CLB-medewerkers haalt communicatieproblemen aan tussen betrokkenen en enkele CLB-medewerkers verwijzen ook naar problemen binnen de BSH (8.11%).

Op de vraag **welke moeilijkheden zij ervaren tijdens de TnZ**, antwoordde meer dan één kwart van de *ouders (27%) met een kind in het GeO* dat een TnZ had doorgemaakt/doormaakt, dat er **geen problemen** waren tijdens de TnZ. Eén kwart van de ouders (26%) rapporteerde **problemen in de communicatie** tussen de school en ouders (zoals te weinig communicatie, te late communicatie of de school luistert niet naar ouders). Eén kwart van de ouders (24%) was niet akkoord met de wijze waarop een **zorgtraject zelf** op school werd vormgegeven (zoals te laat opgestarte zorg, slechte kwaliteit, vaststelling diagnose nam veel tijd in beslag). Van de *ouders uit het BuO* waarvan hun kind recent de overgang naar het BuO had gemaakt, gaf **9%** expliciet aan dat er **geen moeilijkheden** waren in de overstap naar het BuO. Ongeveer 40% van de antwoorden betroffen moeilijkheden die rechtstreeks te maken hadden met de **overstap naar het BuO** (te weinig keuze in scholen BuO, tekort aan aanbod, verwerkingstijd nodig). Ongeveer één vijfde van de ouders verwees naar een aantal moeilijkheden die zich situeren op het niveau van de school of het CLB van het GeO en haalden bijvoorbeeld aan dat de doorverwijzing naar het BuO te laat gebeurde, of dat ze hiervoor zelf het initiatief hadden moeten nemen. Ongeveer 30% van de antwoorden betroffen opnieuw problemen in de **informatiedoorstroming en communicatie** (zoals onduidelijke of foute communicatie). Ouders uit zowel het GeO als het BuO ervaren dus moeilijkheden in zowel het zorgtraject op zich als in de communicatie en informatiedoorstroming hierover.

ZV binnen het GeO verwezen naar moeilijkheden in de **samenwerking met ouders** en haalden vooral tegenwerking van ouders aan (39% van de antwoorden); ongeveer evenveel antwoorden (40%) betrof moeilijkheden gerelateerd aan **BSH** (zoals bereikbaarheid en te lange wachttijden). Opmerkelijk is dat ook één kwart van de antwoorden tekorten in het toeleidingsproces zelf omschrijven (zoals te late opstart van het toeleidingsproces). Opvallend is verder dat meer dan 30% van de antwoorden verwijst naar moeilijkheden gerelateerd aan hun eigen persoon/rol als ZV. Het gaat dan over onvoldoende competenties rond specifieke problematieken of te weinig tijd of middelen om een goede ondersteuning voor leerlingen te kunnen voorzien.

70% van de *antwoorden van de CLB-medewerkers uit het GeO* geeft aan dat de TnZ niet altijd goed verloopt omwille van problemen verbonden aan zorg op school. Er wordt verwezen naar de draagkracht van de school, de draagkracht van de ZV (vooral middelen en tijd), de draagkracht van de leraar (naast tijd en middelen ook onvoldoende competenties) en het niet of onvoldoende volgen van het zorgcontinuüm. Ongeveer 40% van de antwoorden betreffen problemen in de communicatie tussen verschillende betrokkenen, waarbij vooral gewezen wordt op het feit dat ouders en school niet op eenzelfde lijn zitten. In antwoord op de vraag naar **welke moeilijkheden CLB-medewerkers binnen het GeO ervaren vanuit hun eigen rol bij de TnZ**, wordt naar dezelfde aspecten verwezen. De 'topantwoorden' bij deze vraag gaan over de draagkracht van het CLB (18%) en het feit dat leraren onvoldoende kennis hebben van (de fasen van) het zorgcontinuüm (12%). Ongeveer 30% van de CLB-medewerkers haalt ook communicatieproblemen aan, tussen school en CLB en met ouders. In antwoord op de vraag naar **waarom een toeleiding van het GeO naar het BuO (nog) niet altijd goed verloopt**, verwijzen de *ZVn uit het BuO* opnieuw naar moeilijkheden in de communicatie: het gaat dan vooral over gebrek aan doorstroming van informatie tussen scholen voor GeO en voor BuO (46% van de antwoorden) en tussen deze scholen en de ouders, waarbij vooral verwezen wordt naar gebrek aan of verkeerde informatie van de school voor GeO naar de ouders. Een kwart van de antwoorden betroffen problemen bij de doorverwijzing zelf (te late doorverwijzing, tegenwerken van ouders). De overige antwoorden verwezen naar vooroordelen over het BuO bij ouders (10%) en

ouders die een overstap naar het BuO moeilijk kunnen aanvaarden (20% van de antwoorden). Bij meer dan de helft van de moeilijkheden in de TnBuO situeerden de ZVn de problemen bij de ouders.

In antwoord op de vraag naar **waarom een toeleiding van het BuO terug naar het GeO niet altijd goed verloopt**, antwoordden ongeveer 40% van de *ZVn uit het BuO* dat ouders en leerlingen tegen advies toch de overstap terug van het BuO naar het GeO maken. Een ander probleem situeert zich bij de scholen voor GeO die niet alle leerlingen willen aannemen en het BuO die over te weinig kennis of middelen beschikken om een TnGeO goed te begeleiden. Diverse antwoorden verwijzen naar een gebrek aan middelen in scholen van het GeO om deze leerlingen de juiste ondersteuning te bieden (17%). Daarnaast betrof één vijfde van de antwoorden (25%) moeilijkheden in de communicatie tussen de school voor GeO en BuO.

Samenvattend kunnen we stellen dat de antwoorden van de bevroegde respondentengroepen sterk in lijn lagen met elkaar. Zowel de ouders binnen het GeO, als het BuO, de ZV binnen het GeO en het BuO, en de CLB-medewerkers binnen het GeO haalden als voornaamste moeilijkheid communicatieproblemen aan. Communicatiemoeilijkheden tussen de ouders en de school werd het vaakst aangehaald, maar ook communicatiemoeilijkheden tussen GeO- en BuO-scholen werd aangehaald. Daarnaast haalden ouders, en ZV binnen het GeO en BuO ook moeilijkheden tijdens het toeleidingsproces zelf aan, zoals een toeleiding die te vroeg of te laat start en opnieuw de beperkte informatiedoorstroming tijdens het toeleidingsproces. ZVn binnen het GeO en BuO verwezen vaak naar concrete moeilijkheden in de samenwerking met ouders. Zo verwezen ZVn uit het BuO bijvoorbeeld naar ouders die tegen advies van de school bepaalde toeleidingsbeslissingen nemen. ZVn uit zowel het GeO als het BuO, en CLB-medewerkers uit het GeO verwezen ook naar moeilijkheden binnen de zorg binnen het GeO zelf, zoals bijvoorbeeld gebrekkige schoolinterne communicatie of gebrekkige draagkracht.

1.2. Suggesties ter verbetering bij een TnZ

In deze paragraaf bespreken we de open antwoorden van alle respondentengroepen op de vragen naar suggesties ter verbetering bij een TnZ. De vraagstelling werd aangepast naargelang de respondentengroep. Aan de ouders, ZV en CLB-medewerkers binnen het GeO werd namelijk gevraagd welke suggesties ze hebben om een TnZ te verbeteren. Aan de ouders binnen het BuO werd gevraagd naar suggesties ter verbetering van de TnBuO. Aan de ZV binnen het BuO werd gevraagd naar suggesties ter verbetering specifiek bij een TnBuO en een TnGeO. De open antwoorden van deze respondentengroepen worden achtereenvolgens besproken.

Tabel 8 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ouders binnen het GeO* op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnZ.

Tabel 8: Welke suggesties hebt u om de toeleiding naar extra zorg te verbeteren? Vragenlijst ouders GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Proces van zorg	Zorg moet vroeger opgestart worden	47 (13.82%)
	Langer en beter opvolgen van maatregelen	12 (3.53%)
	Meer middelen voor zorg (bijvoorbeeld voor GON)	31 (9.12%)
	Meer aandacht voor zorg binnen lerarenopleiding	38 (11.18%)
	Meer differentiatie binnen de klas door leraar	5 (1.47%)
	Inspraak ouders in beslissingen rond zorg verhogen	35 (10.29%)
	Inspraak leerling in zorgtraject verhogen	7 (2.06%)
	Meer kennis over zorg voor hoogbegaafde leerlingen	9 (2.65%)
	Meer aandacht aan individueel socio-emotioneel welzijn van leerlingen	3 (0.88%)
	Communicatie school – ouders	School moet vroeger communiceren over TnZ
School moet meer communiceren over leerling (bijvoorbeeld		27 (7.94%)
Agenda in online leeromgeving, gedragsboekje, online		

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
	commentaar bij punten)	
	School moet beter communiceren over TnZ	39 (11.47%)
Positieve communicatie over extra zorg	Extra zorg moet op een positieve manier bespreekbaar gemaakt worden	11 (3.24%)
Buitenschoolse hulp	School/CLB moet ouders meer begeleiden naar BSH (bijvoorbeeld via doorgeven contactgegevens)	31 (9.12%)
	BSH moet meer communiceren met school over leerling	20 (5.88%)
Meer aandacht voor transitiemomenten	Overgang kleuter-lager-secundair onderwijs vloeiender laten verlopen; zorg wordt te verschillend aangepakt binnen verschillende onderwijsniveaus.	3 (0.88%)
Totaal aantal ouders die deze vraag beantwoordde (33,70% van 1009)		340 (100%)
Geen antwoord ingevuld		3641

Op deze vraag formuleerden 340 ouders een antwoord. Dit is 8.54% van het totaal bevraagde aantal ouders ($N = 3981$) en 33.70% van de ouders die een TnZ opstartte voor hun kind ($N = 1009$).

26.47% van de ouders die deze vraag beantwoordden, heeft suggesties rond de formele organisatie van zorg op school. Zo vindt 13.82% van de ouders dat zorg vroeger moet opgestart worden, 3.53% van de ouders vindt dat maatregelen langer en beter moeten opgevolgd worden en 9.12% vindt dat er te weinig middelen zijn voor zorg binnen de school. 12.65% van de ouders heeft suggesties ter verbetering met betrekking tot leraren. Zo wilt 11.18% van de ouders dat er meer aandacht komt voor zorg binnen de lerarenopleiding en wilt 1.47% aan dat leraren meer zouden moeten differentiëren binnen de klas. 10.29% van de ouders wilt meer zeggenschap hebben in beslissingen rond zorg op school voor hun kind en 2.06% geeft aan dat ook leerlingen meer betrokken moeten worden. Voor enkele specifieke problematieken geven ouders ook aan dat er meer kennis of aandacht nodig is, namelijk voor hoogbegaafde leerlingen (2.65%) en voor het socio-emotioneel welzijn van leerlingen (0.88%).

Opnieuw haalt een kwart van de ouders die antwoordden, de communicatie tussen de school en ouders aan (25.88%). 6.47% suggereert dat de school vroeger moet communiceren over een mogelijke TnZ, 7.94% vindt dat de school gewoonweg meer moet communiceren hierover en 11.47% vindt dat de school beter moet communiceren hierover. Zo stellen ze bijvoorbeeld voor om de agenda beschikbaar te stellen via de online leeromgeving, een gedragsboekje bij te houden of online commentaar bij te voegen bij punten.

15% van de ouders die antwoordden, geeft verbeterpunten aan specifiek met betrekking tot BSH. Enerzijds moet de school of het CLB ouders meer begeleiden naar de BSH toe, door bijvoorbeeld het doorgeven van contactgegevens (9.12%). Anderzijds zijn ouders van mening dat de BSH meer moet communiceren met de school over de leerling (5.88%).

3.24% van de ouders die antwoordden stelt tot slot dat extra zorg meer op een positieve manier bespreekbaar moet worden gemaakt en 0.88% haalt aan dat er tijdens transitiemomenten meer aandacht moet gaan naar de waarborging van de zorg.

Tabel 9 geeft een overzicht van de open antwoorden van ouders binnen het BuO op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnBuO.

Tabel 9: Welke suggesties hebt u om de toeleiding naar het buitengewoon onderwijs te verbeteren? Vragenlijst ouders BuO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Communicatie CLB - ouders	CLB moet vroeger communiceren met de ouders	14 (4.79%)
	CLB moet meer communiceren met de ouders	36 (12.33%)
	CLB moet kwalitatief beter communiceren met de ouders	32 (10.96%)

Toeleiding naar BuO	De tijdsperiode voor een TnBuO moet verkorten	15 (5.14%)
	De toeleiding naar BuO moet vroeger worden opgestart	37 (12.67%)
	De kwaliteit van de TnBuO moet verbeterd worden	29 (9.93%)
	De school voor GeO moet meer moeite doen om kinderen binnen het GeO te houden	13 (4.45%)
BuO	Er moeten meer plaatsen worden voorzien in de BuO-scholen	24 (8.22%)
	Het BuO moet meer huiswerk geven	5 (1.71%)
	Het busvervoer van een BuO-school moet worden uitgebreid	5 (1.71%)
Meer inspraak bij beslissing TnBuO van...	Ouders	44 (15.07%)
	Leerling	12 (4.11%)
	BSH	6 (2.05%)
	School voor BuO	5 (1.71%)
Positiever beeld van BuO verspreiden	Het BuO moet in een positiever daglicht worden gesteld en beter bespreekbaar worden gemaakt	9 (3.08%)
CLB/TnBuO herstructureren	Ouders vinden dat CLB/TnBuO aan herstructurering toe is	6 (2.05%)
Totaal aantal ouders die deze vraag beantwoordde (22,99% van 1270)		292 (100%)
Geen antwoord ingevuld		978

Op deze vraag formuleerden 292 ouders een antwoord. Dit is 22.99% van het totaal bevraagde aantal ouders ($N = 1270$).

28.08% van de ouders die antwoordden, vindt dat de communicatie tussen het CLB en ouders bij een TnBuO verbeterd moet worden. Zo vinden ouders dat het CLB vroeger (4.79%), meer (12.33%) of kwalitatief beter (10.96%) moet communiceren over het kind met de ouders.

32.19% van de ouders die antwoordden haalt verbeterpunten aan binnen het proces van TnBuO in het algemeen. Zo vindt 5.14% van de ouders dat een toeleidingsproces minder tijd in beslag mag nemen, vindt 12.67% van de ouders dat een TnBuO vroeger opgestart moet worden, vindt 9.93% van de ouders dat de kwaliteit van de TnBuO verbeterd moet worden en tot slot vindt 4.45% van de ouders dat de school voor GeO meer moeite moet doen om leerlingen binnen het GeO school te laten volgen.

11.64% van de ouders die antwoordden haalt verbeterpunten binnen het BuO aan. Zo vinden ze dat er meer plaats moet zijn binnen het BuO (8.22%), dat het BuO meer huiswerk moet geven (1.71%) en dat er meer busvervoer moet georganiseerd worden van en naar het BuO (1.71%).

22.95% van deze ouders vindt dat er meer inspraak moet zijn in de TnBuO door een aantal betrokkenen, zoals de ouders zelf (15.07%), de leerling (4.11%), buitenschoolse hulpverleners (2.05%) en de school voor het BuO zelf (1.71%).

3.08% van de ouders die antwoordden vindt dat er een positiever beeld van het BuO moet verspreid worden. 2.05% van deze ouders vinden dat het CLB of de TnBuO in het algemeen aan herstructurering toe is. 986 van de 1278 ouders vulden deze vraag niet in.

Tabel 10 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV binnen het GeO op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnZ.

Tabel 10: Geef enkele suggesties om de toeleiding naar zorg te verbeteren. Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Meer middelen / groter aanbod van...	ZV: meer middelen/uren voor ZV	44 (38.94%)
	CLB: meer middelen/uren voor CLB	4 (3.54%)
	GON: meer middelen/uren voor GON	3 (2.65%)
	BSH: uitgebreider aanbod van BSH zodat wachtlijsten verdwijnen	17 (15.04%)
	Leraren: extra leraren zodat de klassen kleiner kunnen worden gemaakt	8 (7.08%)
Verbetering van communicatie	Algemeen: de communicatie moet verbeterd worden	5 (4.42%)

	School – ouders: communicatie tussen school en ouders moet worden verbeterd/intensiever zijn	13 (11.50%)
	Schoolintern: communicatie tussen ZV-CLB-leraren moet worden verbeterd	2 (1.77%)
Verbetering samenwerking	School – BSH: verbetering samenwerking en meer uitwisseling van informatie tussen school en BSH	14 (12.39%)
	CLB - school	6 (5.31%)
	BuO – GO	7 (6.19%)
	School – ouders: ouder moet meer inspraak krijgen in TnZ	1 (0.88%)
Zorg op school door leraren	Leraren moeten meer differentiëren in hun lessen	4 (3.54%)
	Meer aandacht voor zorg in de lerarenopleiding	12 (10.62%)
Ondersteuning van moeilijke gesprekken met ouders	Meer ondersteuning wanneer ZV moeilijke gesprekken moeten voeren met ouders	2 (1.77%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (85,61% van 132)		113 (100%)
Geen antwoord ingevuld		19

Op deze vraag formuleerden 113 ZV een antwoord. Dit is 85.61% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

67.25% van de antwoorden betreffen meer middelen of een groter aanbod van ZV (38.94%), BSH (15.01%), leraren (7.08%), CLB (3.54%) en GON (2.65%). 17.69% van de antwoorden betreffen verbeteringen in communicatie. 24.77% van de antwoorden betreffen een verbetering van samenwerking tussen verschillende betrokkenen. 14.16% van de antwoorden betreffen een verbetering van de zorg door leraren op school. Een minderheid van de ZV wil ook meer ondersteuning bij moeilijke gesprekken met ouders (1.77%).

Tabel 11 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV binnen het BuO op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnZ.

Tabel 11: Geef ook enkele suggesties om de toeleiding van het GeO naar het BuO te verbeteren. Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Communicatie	GeO-BuO over kind: De GeO-school zou sneller en betere informatie over het kind moeten doorgeven aan de BuO-school	24 (40.00%)
	GeO-BuO over algemene werking: GeO en BuO-scholen moeten meer informatie uitwisselen over hun algemene werking	11 (18.33%)
	School – ouders: communicatie tussen scholen en ouders moet beter	11 (18.33%)
	Bepaalde informatiedoorstroming van BSH naar BuO moet verbeteren	3 (5.00%)
	Meer werken met tolken	2 (3.33%)
Rol ouders moet verminderen		1 (1.67%)
Positiever beeld over BuO verspreiden	Momenteel is er een negatief beeld over BuO, dit moet positiever worden gemaakt	11 (18.33%)
TnBuO	TnBuO moet tijdiger worden opgestart	5 (8.33%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (92,31% van 65)		60 (100%)
Geen antwoord ingevuld		5

Op deze vraag formuleerden 60 ZV een antwoord. Dit is 92.31% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

85% van de antwoorden betreffen suggesties ter verbetering in de communicatie tussen betrokken partijen, namelijk tussen de school voor GeO en BuO in de communicatie over het kind (40.00%) of in de communicatie over hun algemene werking (18.33%), tussen de school en de ouders (18.33%) en tussen de BSH en het BuO (5.00%). Een concrete suggesties die door twee zorgverantwoordelijken werd gegeven was ook het inzetten van tolken.

18.33% van de zorgverantwoordelijken die antwoordden vonden het nodig om een positiever beeld te verspreiden over het BuO. 8.33% vond dat een TnBuO tijdiger moet opgestart worden. Eén ZV vond dat de rol van de ouders moest verminderen.

Tabel 12 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV binnen het BuO op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnGeO.

Tabel 12: Geef ook enkele suggesties om de toeleiding van BuO naar GeO te verbeteren. Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Meer rechtstreeks contact tussen GeO en BuO	17 (44.74%)
Opvolging van leerling na TnGeO verbeteren	5 (13.16%)
Werken met proefperiodes om leerlingen makkelijker naar het GeO te laten overgaan	4 (10.53%)
Negatief advies van BuO inzake overgang naar GeO bindend maken	4 (10.53%)
Kennis over onderwijslandschap verbeteren bij het BuO	3 (7.89%)
Concrete regels of criteria voor een TnGeO	3 (7.89%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	38 (100%)
Geen antwoord ingevuld	27

Op deze vraag formuleerden 38 ZV een antwoord. Dit is 58.46% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

44.74% van de ZVn antwoordden dat er beter meer rechtstreek contact moet zijn tussen het GeO en het BuO bij een TnGeO. Daarnaast vermeldden zij dat de opvolging ook moet verbeteren (13.16%). Concrete suggesties zijn verder het werken met proefperiodes bij een mogelijke overgang naar het GeO (10.53%), negatief advies van het BuO omtrent een TnGeO bindend maken (10.53%), kennis over het onderwijslandschap bij het BuO verbeteren (7.89%) en concrete regels of criteria opstellen voor een TnGeO (7.89%).

Tabel 13: Geef enkele suggesties om de toeleiding naar zorg te verbeteren. Vragenlijst CLB-medewerkers GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Draagkracht verhogen van...	Het CLB: meer tijd of middelen voor het CLB	15 (21.13%)
	De ZV: meer tijd of middelen voor de ZV	9 (12.68%)
Zorgtraject	Herstructureren	1 (1.41%)
	Leraren beter informeren over zorgtraject (M-decreet, zorgtraject algemeen)	11 (15.49%)
Expertise verhogen bij...	De school: meer diepgaande methodieken, informatie aanleveren	4 (5.63%)
	De opleiding van leraren: meer diepgaande methodieken, informatie aanleveren	2 (2.82%)
Communicatie verbeteren	Schoolintern: communicatie ZV-leraren-CLB-andere schoolpersoneelsleden verbeteren	10 (14.08%)
	Communicatie tussen school – ouders verbeteren	10 (14.08%)
	Taalbarrière met anderstalige ouders wegwerken door met een tolk te werken	3 (4.23%)
Schoolinterne samenwerking verbeteren		2 (2.82%)
Aanpassingen in lesgeven	Meer handelingsgericht lesgeven	1 (1.41%)
	Kleinere klassen maken	3 (4.23%)
BSH	Bereikbaarheid van BSH verbeteren	6 (8.45%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde (66,36% van 107)		71 (100%)
Geen antwoord ingevuld		36

Tabel 13 geeft een overzicht van de open antwoorden van CLB-medewerkers binnen het GeO op de vraag naar suggesties ter verbetering van de TnZ.

Op deze vraag formuleerden 71 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 66.36% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

Aan de CLB-medewerkers werd ook gevraagd om suggesties ter verbetering te geven met betrekking tot de TnZ. Een aantal CLB-medewerkers stelden voor om meer tijd en middelen te voorzien voor het CLB (21.13%) en de ZV (12.68%). Eén CLB-medewerker stelde ook voor om het zorgtraject te herstructureren (1.41%) en om leraren beter te informeren over het zorgtraject (15.49%). CLB-medewerkers stelden ook voor om de expertise te verhogen binnen de school in het algemeen (5.63%) en binnen de opleiding van leraren (2.82%). CLB-medewerkers stelden ook voor om de communicatie te verbeteren schoolintern (14.08%) en met de ouders in het algemeen (14.08%) en met anderstalige ouders in het bijzonder (4.23%). 2.82% van de antwoorden betroffen het verbeteren van de schoolinterne samenwerking. Enkele CLB-medewerkers stelden ook voor om aanpassingen door te voeren in het lesgeven, namelijk 5.64%. CLB-medewerkers stelden ook voor om de bereikbaarheid van BSH te verbeteren (8.45%).

Ouders met een kind in het GeO geven vooral volgende suggesties ter verbetering van de TnZ: zorg moet **vroeger** opgestart worden (14% van de antwoorden), ouders moeten **meer inspraak** krijgen in beslissingen rond zorg (10%), er moeten **meer middelen** gaan naar zorg (9%). Opvallend is dat ouders verwijzen naar het feit dat er in de lerarenopleiding meer aandacht moet gaan naar zorg (11%). Bijna 30% van de antwoorden betreffen verbeterpunten in de **communicatie tussen de school en ouders**; scholen moeten beter, meer en vroeger communiceren en extra zorg op een positieve manier bespreekbaar maken. Daarnaast betreffen 15% van de antwoorden verbeterpunten specifiek voor de **BSH** (school en CLB moeten ouders beter begeleiden en BSH moet meer communiceren met de school).

Ouders uit het BuO die deze vraag beantwoordden, vindt vooral dat de **communicatie** met het CLB kan verbeteren (28% van de antwoorden verwijst hiernaar); er moet beter, vroeger en meer gecommuniceerd worden over een mogelijke overstap. Ongeveer 15% haalt aan dat ze zelf als ouder **meer inspraak** willen in de toeleiding naar zorg. Meer dan een kwart van de ouders die antwoordden, haalden verbeterpunten aan met betrekking tot het proces van TnBuO in het algemeen; enerzijds vinden ouders dat de toeleiding vroeger moet opgestart worden, sneller moet afgerond worden en dat de kwaliteit van het proces in het algemeen kan verbeteren. Anderzijds vinden sommige ouders dat de school voor het GeO meer moeite moet doen om kinderen in het GeO te houden. Opnieuw vallen verbeterpunten in de zorgtrajecten op zich en communicatie en zeggenschap van ouders in het bijzonder op voor beide respondentengroepen.

Wanneer er gevraagd wordt naar suggesties om de TnZ te verbeteren, is hét topantwoord van *ZV uit het GeO* dat zij zelf **meer middelen en uren** wensen om deze toeleiding te begeleiden (bijna 40% van de antwoorden). Ook wensen zij een **uitgebreider aanbod binnen BSH** zodat wachtlijsten verdwijnen (15%) en dient ingezet te worden op een verbetering van de **communicatie** tussen de school en BSH (12%). Tot slot zal ook een betere communicatie met **ouders** de TnZ verbeteren (12%). In antwoord op de vraag naar suggesties om de TnZ te verbeteren, betroffen de meeste antwoorden van *CLB-medewerkers uit het GeO*: het verhogen van de draagkracht (meer tijd en middelen) van CLB-medewerkers (21%) en ZVn (13%), het beter informeren van leraren over zorgtrajecten (15%), alsook het verbeteren van schoolinterne communicatie (14%) en de communicatie met ouders (14%).

Wanneer er gevraagd wordt naar suggesties om de toeleiding van het GeO naar het BuO te verbeteren, is hét topantwoord van *ZV uit het GeO* dat de school voor GeO bij een overstap sneller en **meer informatie over de leerling** moet **doorspelen** naar de school voor BuO (40% van de respondenten haalt dit aan). Verder kan er meer informatie uitgewisseld worden over de algemene werking, kan de **communicatie met ouders** verbeteren en is er dringend nood aan een **positiever beeld over het BuO**. In antwoord op de vraag naar concrete suggesties om de toeleiding van het BuO terug naar het GeO te verbeteren, haalt net minder dan de helft van de *ZVn uit het BuO* (45%) opnieuw de noodzaak aan van meer **rechtstreeks contact tussen het GeO en het BuO**. Daarnaast moet de **opvolging** van de leerling na de overstap verbeteren, kan er gewerkt worden met

'proefperiodes' (of snuffelstages) en stelt men voor om het negatief advies van het BuO inzake een overgang naar het GeO **bindend** te maken.

Samenvattend kunnen we stellen dat de verschillende respondentengroepen wel diverse algemene suggesties formuleerden zonder heel concrete voorbeelden aan te geven. Doorgaans vonden alle betrokkenen dat meer kon ingezet worden op het verbeteren van de communicatie: tussen de ouders en school, binnen de school, als tussen scholen van beide onderwijstypes. ZVn uit het BuO speciëren dat er meer rechtstreeks contact moet zijn tussen het GeO en het BuO. ZVn en CLB-medewerkers binnen het GeO halen ook aan dat er meer middelen moeten vrijgemaakt worden voor de zorg voor leerlingen en dus verhoging van de draagkracht binnen het GeO. Hoewel ouders binnen zowel het GeO als het BuO meer zeggenschap willen in een beslissingen rond TnZ, stellen ZVn uit het BuO juist voor om negatieve adviezen over een TnZ bindend te maken.

2. Contact en samenwerking tussen het GeO en het BuO

Aan de ZV en CLB-medewerkers uit het GeO en BuO werden verschillende open vragen gesteld naar manieren van contact en ondersteuning tussen het GeO en het BuO.

2.1. Contact tussen GeO en BuO en verbetersuggesties

De volgende open vragen worden in deze paragraaf achtereenvolgens besproken: waarover gaat het contact tussen het GeO en het BuO en hoe zou het contact tussen het GeO en het BuO verbeterd kunnen worden. Zowel de ZV als CLB-medewerkers uit het GeO en BuO konden deze vraag beantwoorden.

Tabel 14 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar waarover het contact gaat tussen uw school en scholen voor BuO.

Tabel 14: Waarover gaat het contact tussen uw school en de school of scholen voor buitengewoon onderwijs? Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Bij TnBuO van een leerling	Inwinnen van informatie bij BuO-scholen omtrent een doorverwijzing	22 (33.65%)
	Opvolging van hoe het gaat met een doorverwezen leerling	4 (6.15%)
Bij samenwerking tussen scholen GeO en BuO	Uitwisselen methodieken GeO – BuO, op regelmatige basis	19 (29.23%)
	Niet-regelmatige ondersteuning van BuO naar GO in kader van een specifieke leerling/specifieke problemen	11 (16.92%)
	GON-begeleiding voor een leerling	3 (4.62%)
	GeO wint informatie in bij BuO omtrent M-decreet	6 (9.23%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde (49,24% van 132)		65 (100%)
Geen antwoord ingevuld		67

Op deze vraag formuleerden 65 ZV een antwoord. Dit is 49.24% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

39.80% van de ZV uit het GeO die antwoordden geven aan dat ze contact hebben met een school voor BuO bij een TnBuO van een leerling. Bij een mogelijke doorverwijzing contacteert de ZV de school voor BuO om informatie in te winnen over de school voor BuO en een eventuele doorverwijzing (33.65%). 6.15% van de ZV geeft aan dat men de school voor BuO contacteert om te vragen hoe het verder verloopt met de doorverwezen leerling.

Los van een concrete doorverwijzing, haalt 60.20% van de zorgverantwoordelijken die antwoordden ook andere manieren van samenwerking aan tussen het GeO en het BuO, waardoor beide onderwijsvormen contact hebben met elkaar. Zo stelt 29.23% van de zorgverantwoordelijken dat er

op regelmatige basis methodieken worden uitgewisseld tussen beide onderwijsvormen. 16.92% van de ZV geeft aan op niet-regelmatige basis ondersteuning van het BuO te vragen voor een specifieke casus. 4.62% haalt de samenwerking met het BuO in het kader van een GON-begeleiding aan en 9.23% van de ZV contacteert het BuO voor meer informatie rond het M-decreet.

Tabel 15 geeft een overzicht van de open antwoorden van ZV *binnen het BuO* op de vraag naar waarover het contact gaat tussen uw school en scholen voor GeO.

Tabel 15: Waarover gaat het contact tussen uw school en de school of scholen voor gewoon onderwijs meestal? Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Expertise uitwisseling	6 (11.77%)
Thematische vormingen (bijvoorbeeld rond gedragsproblemen)	20 (39.22%)
Informatie uitwisseling in het kader van de doorverwijzing van een leerling	13 (25.49%)
School overschrijdende activiteiten (bijvoorbeeld overleg met alle scholen binnen gemeente)	7 (13.73%)
Informatie over het BuO	5 (9.80%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	51 (100%)
Geen antwoord ingevuld	14

Op deze vraag formuleerden 51 ZV een antwoord. Dit is 78.46% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

Het grootste deel van het contact tussen het GeO en het BuO lijkt vanuit het perspectief van ZVn in het BuO te gaan over expertise uitwisseling (11.77%), al dan niet in het kader van vormingen (39.22%). Het contact betreft ook vaak informatie uitwisseling bij een doorverwijzing van een leerling (25.49%), school overschrijdende activiteiten (13.73%) en informatie over het BuO (9.80%).

Tabel 16 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het GeO* op de vraag naar waarover het contact gaat tussen uw school en scholen voor BuO.

Tabel 16: Waarover gaat het contact tussen deze school en de school/scholen van het buitengewoon onderwijs? Vragenlijst CLB-medewerkers GeO (N = 107)

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
De leerling	TnBuO in het algemeen: overstap van leerling naar BuO is onderwerp van contact, geen verdere specificatie	11 (22.92%)
	Leerniveau van een leerling	1 (2.08%)
	Onderwijsbehoeften van een leerling	2 (4.17%)
	Terugkeer van BuO naar GeO	2 (4.17%)
	Inschrijving van de leerling in BuO; organisatie van snuffelstage	3 (6.25%)
	Doorverwezen leerling opvolgen	7 (14.58%)
	De ouders indien ze kinderen hebben in zowel het GeO als het BuO	1 (2.08%)
Informatie over school BuO	Aantal vrije plaatsen binnen een school voor BuO	3 (6.25%)
	Mogelijkheden tot busvervoer	1 (2.08%)
Samenwerking BuO - GeO	Organisatie van gemeenschappelijke navormingsmomenten tussen GeO en BuO (op regelmatige basis zoals maandelijks of aantal keer per jaar)	2 (4.17%)
	Aanpak specifieke problemen: vraaggestuurde communicatie over hoe BuO een specifiek probleem aanpakt	5 (10.42%)
	Bespreken veranderingen in kader van M-decreet	1 (2.08%)
GON	Ondersteuning van een leerling in het kader van GON	5 (10.42%)
Geen contact tussen BuO – GeO	Niemand heeft contact met het BuO	1 (2.08%)
	Enkel de directie GeO heeft contact met het BuO	1 (2.08%)
	Onbekend: CLB-medewerker weet niet wie contact met het BuO onderhoudt	2 (4.17%)
	Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde (44,86% van 107)	48 (100%)
Geen antwoord ingevuld		59

Op deze vraag formuleerden 48 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 44.86% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

56.25% van de CLB medewerkers verteld dat het contact tussen het GeO en het BuO heeft contact in het kader van een TnBuO voor een leerling plaats vindt. Enkele CLB-medewerkers specificeren dat in dit contact geïnformeerd wordt naar het aantal vrije plaatsen binnen een school (6.25%) of de mogelijkheden tot busvervoer (2.08%). 16.67% van de CLB-medewerkers rapporteert dat het contact soms gaat over manieren van samenwerking tussen het GeO en het BuO. 10.42% van de CLB-medewerkers rapporteren dat de communicatie gaat over een GON-leerling. 8.33% van de CLB-medewerkers vertelt dat het GeO geen contact heeft met het BuO.

Tabel 17 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB binnen het BuO* op de vraag naar waarover het contact gaat tussen uw school en scholen voor BuO.

Tabel 17: Waarover gaat het contact tussen deze school en de school of scholen voor gewoon onderwijs meestal? Vragenlijst CLB-medewerkers BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
M-decreet	1 (3.13%)
Tweerichtingsverkeer over toeleiding naar zorg van een bepaalde leerling	11 (34.38%)
Samenwerking, activiteiten organiseren met beide scholen	10 (31.25%)
Expertise uitwisselen, kennisoverdracht	10 (31.25%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	32 (100%)
Geen antwoord ingevuld	19

Op deze vraag formuleerden 32 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 62.75% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 51$).

Het grootste deel van de communicatie tussen het GeO en het BuO betreft volgens CLB-medewerkers van het BuO communicatie over een mogelijke TnZ voor een bepaalde leerling (34.38%). Daarnaast betreft de communicatie ook manieren van samenwerking (31.25%) en kennisoverdracht (31.25%). Eén CLB-medewerker uit het BuO haalt communicatie over het M-decreet aan.

In antwoord op de vraag **waarover het contact gaat tussen scholen voor GeO en BuO**, verwijzen ongeveer 40% van de antwoorden van de *ZVn uit het GeO* naar contacten met het BuO in het kader van een mogelijke **doorverwijzing** van een leerling naar het BuO. Daarnaast verwijzen ZVn naar concrete manieren van samenwerking tussen het GeO en BuO: **uitwisseling van methodieken** (29%) of **ondersteuning van de school voor GeO** bij een leerling met specifieke onderwijsnoden (17%). Ook *CLB-medewerkers van het GeO* verwijzen vooral naar contacten specifiek rond de **overstap** (of opvolging) van een bepaalde leerling. Verder vernoemen ze **vraaggestuurde communicatie** over hoe BuO een specifieke probleem aanpakt (10%) als belangrijkste concrete vorm van samenwerking tussen het GeO en het BuO.

ZVn uit het BuO verwijzen naar **thematische vormingen** (bv. rond gedragsproblemen) en het uitwisselen van informatie in het kader van een **doorverwijzing** van een leerling. *CLB-medewerkers van het BuO* verwijzen naar: communicatie over een mogelijke TnZ voor een bepaalde **leerling**, de organisatie van gezamenlijke activiteiten en – meer algemeen – kennisoverdracht en expertise uitwisseling tussen GeO en BuO.

Samenvattend kunnen we stellen dat alle participanten verwijzen naar contacten die in het teken staan van een concrete doorverwijzing van een leerling. Daarnaast wordt toch ook verwezen naar diverse concrete contacten in het kader van kennisdeling en expertiseoverdracht. Daarbij wordt vooral verwezen naar vraaggestuurde communicatie over een specifieke problematiek bij een

leerling. Er dient opgemerkt te worden dat deze vraag doorgaans maar weinig werd ingevuld door de respondenten.

Tabel 18 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar hoe het contact tussen uw school en scholen voor BuO (nog) verder kan verbeterd worden.

Tabel 18: Hoe zou het contact tussen uw school en de school of scholen voor buitengewoon onderwijs (nog) verder kunnen worden verbeterd? Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Methodieken en kennis uitwisselen	het uitwisselen van methodieken en kennis tussen een BuO en GO-school uitbreiden	23 (34.33%)
Meer overleg	vraag naar uitbreiding van netwerken (waar problemen kunnen worden aangekaart)	4 (5.97%)
	meer structurele momenten van overleg tussen BuO school en GeO-school voorzien	31 (46.27%)
	GeO-school wilt een vast aanspreekpunt in een BuO school om gevalspecifiek raad te kunnen vragen	5 (7.46%)
	meer opvolging na de toeleiding v/e leerling zou voor beter contact zorgen tussen GeO en BuO	4 (5.97%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde		67 (100%)
Geen antwoord ingevuld		65

Op deze vraag formuleerden 67 ZV een antwoord. Dit is 50.76% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

34.33% van de ZV die antwoordden stellen dat er meer uitwisseling van methodieken en kennis moet gebeuren tussen het GeO en het BuO. Daarnaast geeft 65.67% van de ZV aan graag meer overleg met de school voor BuO te hebben. Meer specifiek stelt 46.27% van de ZV graag meer structurele momenten van overleg met een school voor BuO te voorzien, 7.46% van de ZV wil een vast aanspreekpunt in een school voor BuO om case gebonden raad te vragen. Tot slot wilt 5.97% meer netwerken en meer opvolging na een TnBuO.

Tabel 19 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het BuO* op de vraag naar hoe het contact tussen uw school en scholen voor GeO (nog) verder kan verbeterd worden.

Tabel 19: Hoe zou het contact tussen uw school en de school of scholen voor GeO (nog) verbeterd kunnen worden? Vragenlijst ZV BuO (N = 65)

Algemene rubriek	Aantal (%)
Overlegplatform oprichten waarbij vele scholen voor zowel GeO als BuO zijn aangesloten	11 (33.33%)
Meer samenwerking om school overschrijdende activiteiten te organiseren	7 (21.21%)
Meer verplicht overleg tussen ZVn van beide scholen bij een toeleiding	6 (18.18%)
Beide onderwijsvormen zouden meer over elkaars werking moeten weten	4 (12.12%)
Structureel overleg bij toeleiding: verplichten van bepaalde communicatie bij toeleiding	5 (15.15%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	33 (100%)
Geen antwoord ingevuld	32

Op deze vraag formuleerden 33 ZV een antwoord. Dit is 50.77% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

ZVn die deze vraag beantwoordden stellen voor om overlegplatformen op te richten waarbij zowel BuO-scholen als GeO-scholen zijn aangesloten (33.33%), meer samenwerking op te zetten in het kader van school overschrijdende activiteiten (21.21%), meer verplicht overleg bij een toeleiding voorop te stellen (15.15%) en, meer specifiek, meer verplicht overleg tussen ZVn van beide scholen (18.18%) voorop te stellen. Tot slot zouden beide onderwijsvormen ook meer over elkaars werking moeten weten (12.12%).

Tabel 20 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB binnen het GeO* op de vraag naar hoe het contact tussen het GeO en het BuO kan verbeterd worden.

Tabel 20: Hoe zou het contact tussen het GeO en BuO kunnen worden verbeterd? Vragenlijst CLB-medewerkers GeO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
GON-begeleiding uitbreiden	4 (7.84%)
Meer contact en overleg tussen GeO en BuO	19 (37.25%)
Kennisoverdracht tussen GeO en BuO (bijvoorbeeld cursussen, methodieken uitwisselen)	22 (43.14%)
Rol voor scholengemeenschappen om contact tussen GeO en BuO te verbeteren	3 (5.88%)
Oprichting van werkgroepen met deelnemers uit het GeO en BuO (geen verdere specificatie)	2 (3.92%)
Samenwerkingsorgaan of –contract oprichten	1 (1.96%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	51 (100%)
Geen antwoord ingevuld	56

Op deze vraag formuleerden 51 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 47.66% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

43.14% van de deelnemers zijn van mening dat het contact tussen het GeO en het BuO verbeterd kan worden door meer aan kennisoverdracht tussen beide onderwijsvormen te doen. 37.25% stelt dat er beter meer contact en overleg is, zonder verder te specificeren hoe men dit kan bereiken. 7.84% wilt de GON-omkadering uitbreiden. Een minderheid ziet een rol van de scholengemeenschappen om het contact te verbeteren (5.88%), en stelt voor om werkgroepen (3.92%) of samenwerkingsorganen (1.96%) op te richten.

Tabel 21 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het BuO* op de vraag naar hoe het contact tussen uw school en scholen voor BuO (nog) verder kan verbeterd worden.

Tabel 21: Hoe zou het contact tussen de school voor wie u de vragenlijst invult en de school of scholen voor GO nog verbeterd kunnen worden? Vragenlijst CLB-medewerkers BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Meer overleg tussen GeO en BuO	11 (36.67%)
Meer expertise uitwisseling (bv leraar BuO coacht leraar GeO)	12 (40.00%)
Samenwerking verbeteren of vermeerderen (bv overlegplatform opzetten, inleefdagen voor schoolpersoneelsleden uit het GeO)	7 (23.33%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	30 (100%)
Geen antwoord ingevuld	21

Op deze vraag formuleerden 30 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 58.82% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 51$).

CLB-medewerkers stellen voornamelijk voor om het contact met het GeO te intensifiëren en vermeerderen. Zo willen ze meer overleg (36.67%), meer expertise uitwisseling (40.00%) en manieren van samenwerking (23.33%) tussen het GeO en het BuO. Ze stellen voor om overlegplatformen op te zetten, inleefdagen te organiseren voor schoolpersoneelsleden uit het GeO en om leraren BuO leraren GeO te laten coachen.

Als verbeteringsuggesties, geven de ZV uit het GeO aan dat ze vooral **meer structurele overlegmomenten** wensen met collega's uit het BuO (46% van de antwoorden). Ook het **uitwisselen van methodieken en kennis** werd vaak aangehaald (34%); een vast aanspreekpersoon in de school voor BuO wordt als concrete suggestie gegeven om het contact over specifieke leerlingenproblematieken te bevorderen (7%). Volgens *CLB-medewerkers uit het GeO* zal het contact

verbeteren door meer aan kennisoverdracht te doen (bv. methodieken uitwisselen) en door gewoonweg **meer contact en overleg** te laten plaatsvinden.

ZVn van het BuO stellen voor om een overlegplatform op de richten (33%), wijzen op het **verplicht** maken van overleg bij een **toeleiding** naar het BuO, en het stimuleren van meer samenwerking via de organisatie van **schooloverstijgende activiteiten**. CLB-medewerkers uit het BuO stellen ook in algemene termen voor om het overleg en samenwerking tussen GeO en BuO te intensifiëren, via bijvoorbeeld het opzetten van een **overlegplatform**, het organiseren van **inleefdagen** voor schoolpersoneelsleden uit het GeO en het **coachen** van leraren uit het GeO door leraren uit het BuO.

Als verbeteringsuggesties komen vooral uit de bus: voorstellen om meer overleg tussen het GeO en het BuO te laten plaatsvinden, via een meer structurele manier of verplicht bij een toeleiding naar een school van het andere type, via gerichte kennisoverdracht, zoals het uitwisselen van methodieken. Concrete suggesties zijn: een regionaal overlegplatform oprichten, inleefdagen voor leraren GeO in het BuO en coaching van leraren van het GeO door leraren uit het BuO.

2.2. Ondersteuning tussen GeO en BuO en verbeteringsuggesties

Aan de ZV en CLB-medewerkers van het GeO werd gevraagd hoe de school voor GeO ondersteund werd door het BuO. Daarnaast werd ook aan deze ZVn en CLB-medewerkers uit het GeO als aan de ZVn en CLB-medewerkers uit het BuO gevraagd hoe de BuO-school de GeO-school (nog) beter kan ondersteunen en wat de andere school bij hen kan opsteken. De open antwoorden op deze vragen worden achtereenvolgens besproken.

Tabel 22 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar de manieren waarop hun school ondersteund wordt door een school voor BuO.

Tabel 22: Op welke manier wordt uw school ondersteund door een school voor BuO? Kan u de ondersteuning kort omschrijven? Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Gon begeleider is tussenschakel tussen BuO en GO-scholen	72 (63.72%)
Uitwisseling van methodieken: leraren kunnen op bijscholing gaan, infodagen bezoeken, meelopen in een klas...	24 (21.24%)
Via de scholengemeenschap of andere bestaande netwerken worden er problemen gemeld en oplossingen gezocht in samenwerking met BuO-scholen	8 (7.08%)
GeO-school gaat met specifiek probleem naar BuO-school en krijgt uitleg	9 (7.96%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	113 (100%)
Geen antwoord ingevuld	19

Op deze vraag formuleerden 113 ZV een antwoord. Dit is 85.61% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

De overige antwoorden betroffen voornamelijk samenwerking in het kader van GON (63.72%), uitwisseling van methodieken (21.24%), vraaggestuurde samenwerking rond een specifiek probleem (7.96%) en ondersteuning via bestaande netwerken (7.08%).

Tabel 23 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het GeO* op de vraag naar de manieren waarop hun school ondersteund wordt door een school voor BuO.

Tabel 23: Op welke manier wordt deze school ondersteund door een school voor BuO? Kan u de ondersteuning omschrijven? Vragenlijst CLB-medewerkers GeO ($N = 107$)

Algemene rubriek	Aantal (%)
Ondersteuning via GON-begeleiding	62 (71.26%)
Regelmatige contacten ter ondersteuning: o.a. samenkomsten, coaching, snuffelstages...	9 (10.34%)

Sporadische contacten ter ondersteuning, indien GeO of BuO het nodig acht	10 (11.49%)
Er is geen ondersteuning vanuit het BuO	6 (6.90%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	87 (100%)
Geen antwoord ingevuld	20

Op deze vraag formuleerden 87 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 81.31% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

Ongeveer 70% van de CLB-medewerkers haalt de ondersteuning via GON-begeleiding aan bij deze vraag. Daarnaast halen 11.49% van de CLB-medewerkers sporadische contacten aan en 10.34% halen regelmatige contacten aan. 6.90% van de CLB-medewerkers vertelt dat er geen ondersteuning is vanuit het BuO.

De ZVn uit het GeO verwijzen in hun antwoorden op de vraag naar de manier waarop hun school wordt ondersteund door een school voor BuO, vooral naar **samenwerking in het kader van GON** (64%). Daarnaast ging het over samenwerking via het **uitwisselen van methodieken en kennis** via bijvoorbeeld bijscholingen of schoolbezoeken (21%). Ook het topantwoord van *CLB-medewerkers uit het GeO* is de ondersteuning via de GON-begeleiding en GON-begeleiders (71%). Daarnaast verwijzen ze naar snuffelstages en coaching.

Tabel 24 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar hoe een school voor BuO hen (nog) beter zou kunnen ondersteunen.

Tabel 24: Hoe zouden scholen voor buitengewoon onderwijs jullie als school (nog) beter kunnen ondersteunen? Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Expertise van het BuO naar het GeO brengen via uitwisselingen, bijscholingen, samenwerkingsverbanden...	59 (64.13%)
(Les)materialen van het BuO in het GeO introduceren.	9 (9.78%)
Leerling specifieke hulp: ondersteuning vanuit BuO wanneer leraar GeO een vraag heeft over een specifieke leerling	18 (19.57%)
GON-omkadering uitbreiden	6 (6.52%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	92 (100%)
Geen antwoord ingevuld	40

Op deze vraag formuleerden 92 ZV een antwoord. Dit is 69.70% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

64.13% van de ZVn uit het GeO die antwoordden geeft aan dat er meer expertise vanuit het BuO naar het GeO moet gebracht worden. 9.78% van de zorgverantwoordelijken specificeert dat men graag meer concrete (les)materialen vanuit het BuO naar het GeO zou moeten overbrengen. 19.57% van de ZV heeft graag meer ondersteuning vanuit het BuO bij een specifieke vraag rond een leerling. 6.52% van de ZV vindt het nodig om de GON-omkadering uit te breiden.

Tabel 25 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het BuO* op de vraag naar hoe zij als school voor BuO scholen voor GeO (nog) beter zouden kunnen ondersteunen.

Tabel 25: Hoe zouden jullie als school voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (nog) beter kunnen ondersteunen?

Algemene rubriek	Aantal (%)
BuO organiseert brede bijscholing voor GeO zoals studiedagen	16 (31.37%)
Ambulante werking: BuO voorziet een werking waarop GeO-scholen beroep kunnen doen voor specifieke problemen	14 (27.45%)
Informatieverspreiding over BuO: BuO moet meer info over hun structuur etc verspreiden, zodat GeO-scholen weten wat een BuO school kan (bijvoorbeeld Brochures)	7 (13.73%)
Meer middelen vrijmaken voor ondersteuning vanuit BuO aan GeO, bijvoorbeeld via GON	14 (27.45%)

Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	51 (100%)
Geen antwoord ingevuld	14

Op deze vraag formuleerden 51 ZV een antwoord. Dit is 78.46% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

31.37% van de ZVn die deze vraag beantwoordden stellen voor dat het BuO brede bijscholingen kan organiseren voor het GeO in de vorm van studiedagen, meer ambulante werking kan voorzien (27.45%) en meer informatie moet verspreiden over de werking van het BuO (13.73%). De ZVn stellen dat ze hiertoe echter meer middelen nodig hebben (27.45%).

Tabel 26 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het GeO* op de vraag naar hoe een school voor BuO scholen voor GeO (nog) beter zou kunnen ondersteunen.

Tabel 26: Hoe zouden scholen voor buitengewoon onderwijs de school voor gewoon onderwijs (nog) beter kunnen ondersteunen? Vragenlijst CLB-medewerkers GeO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Meer uitwisselen van expertise (kennis, methodieken)	28 (38.36%)
Oprichten van een vast communicatiekanaal (overlegplatform, contactforum...)	25 (34.25%)
BuO --> GO: medewerkers van BuO die komen helpen bij GO	7 (9.59%)
GO --> BuO: bezoek van leraren GeO aan school BuO onder de vorm van infodagen, pedagogische studiedagen, hospiteren....	9 (12.33%)
Gon-begeleiding binnen het GeO uitbreiden	4 (5.48%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	73 (100%)
Geen antwoord ingevuld	34

Op deze vraag formuleerden 73 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 68.22% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

Twee vijfde van de CLB-medewerkers die antwoordden vindt dat het BuO meer kan delen in zijn expertise met het GeO (25.69%). 34.25% van de CLB-medewerkers stelt voor om hiertoe een vast communicatiekanaal op te richten. 12.33% van de CLB-medewerkers vindt dat leraren GeO het BuO moeten kunnen bezoeken bij infodagen of pedagogische studiedagen. 9.59% van de CLB-medewerkers is van mening dat schoolpersoneelsleden van het BuO ook kunnen komen helpen binnen het GeO. Een minderheid stelt opnieuw voor om de GON-begeleiding uit te breiden (5.48%).

Tabel 27 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het BuO* op de vraag naar een school voor BuO een school voor GeO (nog) beter zou kunnen ondersteunen.

Tabel 27: Hoe zou deze school voor buitengewoon onderwijs scholen voor gewoon onderwijs (nog) beter kunnen ondersteunen? Vragenlijst CLB-medewerkers BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Meer hulp vanuit het CLB voor BuO	3 (7.50%)
GON-begeleiding verhogen	1 (2.50%)
Expertise uitwisseling verhogen	17 (42.50%)
Meer informatie verspreiden over de capaciteiten van de BuO-school zodat toelidingen beter verlopen	5 (12.50%)
Meer communicatie tussen beide onderwijsvormen	5 (12.50%)
BuO voorziet een ambulante werking waar GO beroep op kan doen, bijvoorbeeld BuO-leraar coacht GO-leraar	5 (12.50%)
Het BuO ondersteunt het GeO reeds voldoende	4 (10.00%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	40 (100%)
Geen antwoord ingevuld	11

Op deze vraag formuleerden 40 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 78.43% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 51$).

De meerderheid van de CLB-medewerkers stellen dat het BuO zijn expertise meer zou mogen uitwisselen met het GeO (42.50%). Daarnaast stellen een aantal CLB-medewerkers voor om meer informatie te verspreiden over het BuO, meer te communiceren en een ambulante werking vanuit het BuO op te zetten (12.50%). Enkele CLB-medewerkers stellen ook voor om meer hulp vanuit het CLB verbonden aan scholen voor BuO te bieden (7.50%) en de GON-begeleiding te verhogen (2.50%). 4 CLB-medewerkers stellen ook dat het BuO het GeO reeds voldoende ondersteund.

Als antwoord op de vraag **hoe scholen voor BuO de school voor GeO (nog) beter kan ondersteunen**, verwijzen *ZV binnen het GeO* dat er nog meer dient ingezet te worden op expertise uitwisseling via bijscholingen en gestructureerde samenwerkingsverbanden (64%). Een aantal *ZV* wil ook graag meer gerichte ondersteuning vanuit het BuO rond specifieke hulpvragen van leerlingen/scholen (20%). Ook *CLB-medewerkers uit het GeO* geven aan dat het BuO zijn expertise meer moet delen (38%). Meer dan één derde van de CLB-medewerkers (34%) stelt voor om hiertoe een vast communicatiekanaal op de richten. *ZVn uit het BuO* verwijzen naar de organisatie van bijscholingen in de vorm van studiedagen (31%) of de organisatie van vraaggerichte ondersteuning (27%). Hiertoe moeten ook meer middelen voor voorzien worden (27%). Ook *CLB-medewerkers uit het BuO* verwijst in algemene termen naar meer expertise uitwisseling (43%).

Tabel 28 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het GeO* op de vraag naar wat een school voor BuO bij hen kan opsteken.

Tabel 28: Wat kan een school voor buitengewoon onderwijs bij jullie opsteken? Vragenlijst ZV GeO.

Algemene rubriek	Toelichting	Aantal (%)
Methodieken en technieken vanuit GeO -> BuO	Algemeen: het BuO kan methoden en technieken gebruikt in het GeO komen bekijken	9 (16.67%)
	Laten zien hoe zorgcontinuüm in het GeO werkt	10 (18.52%)
	Laten zien hoe een leraren in GeO-school aan differentiatie doen	22 (40.74%)
	Laten zien hoe leraren met grote klassen werken	13 (24.07%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde		54 (100%)
Geen antwoord ingevuld		78

Op deze vraag formuleerden 54 *ZV* een antwoord. Dit is 40.91% van het totaal bevraagde aantal zorgverantwoordelijken ($N = 132$).

De *ZVn* die antwoordden geven aan dat het BuO kan leren van de methoden en technieken uit het GeO. *ZVn* speciëren dat men het BuO kan laten zien hoe leraren in het GeO aan differentiatie doen (40.74%), hoe men in het GeO met grote klassen werkt (24.07%) en hoe men in het GeO via het zorgcontinuüm werkt (18.52%).

Tabel 29 geeft een overzicht van de open antwoorden van *ZV binnen het BuO* op de vraag naar wat een school voor GeO bij hen kan opsteken.

Tabel 29: Wat kan een school voor gewoon onderwijs bij jullie als school voor buitengewoon onderwijs opsteken? Vragenlijst ZV BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Algemeen: hoe te werken met leerlingen met beperkingen	15 (23.44%)
Werken met handelingsplannen	14 (21.88%)
Socio-emotioneel welzijn van leerlingen	9 (14.06%)
Werken via binnen klas differentiatie	17 (26.56%)
ASS-expertise	5 (7.81%)
Werken met sticordi-maatregelen	4 (6.25%)
Totaal aantal ZV die deze vraag beantwoordde	64 (100%)
Geen antwoord ingevuld	1

Op deze vraag formuleerden 64 ZV een antwoord. Dit is 98.46% van het totaal bevroegde aantal zorgverantwoordelijken uit het BuO ($N = 65$).

23.44% van de ZVn die deze vraag beantwoordden stelden dat het GeO van het BuO kan leren hoe in het algemeen te werken met leerlingen met beperkingen. Sommige ZVn specificeerden dat men het GeO kan leren hoe binnen klas differentiatie vorm te geven (26.56%), hoe te werken met handelingsplannen (21.88%), hoe te werken rond het socio-emotioneel welzijn van leerlingen (14.06%), hoe te werken met sticordi-maatregelen (6.25%) en de ASS-expertise te delen (7.81%).

Tabel 30 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het GeO* op de vraag naar wat een school voor BuO bij hen kan opsteken.

Tabel 30: Wat kan een BuO school leren van een GeO-school? Vragenlijst CLB-medewerkers.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Leerplandoelstellingen	5 (12.20%)
Differentiatie: de manier waarop een leraar omgaat met verschillen tussen de leerlingen	19 (46.34%)
Het werken met grote groepen	7 (17.07%)
Werken met anderstalige leerlingen	3 (7.32%)
Op welk niveau leerlingen binnen het GeO werken, zodat het BuO weet wat er wordt verwacht als een leerling terug naar het GeO gaat.	7 (17.07%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	41 (100%)
Geen antwoord ingevuld	66

Op deze vraag formuleerden 41 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 38.32% van het totaal bevroegde aantal CLB-medewerkers ($N = 107$).

46.34% antwoordde dat het BuO kan leren van de differentiatie binnen het GeO. 17.07% van de CLB-medewerkers antwoordde dat het BuO kan leren van het GeO hoe te werken met grote groepen en op welk niveau leerlingen binnen het GeO moeten werken. Een minderheid van de CLB-medewerkers stelt ook dat het BuO van het GeO kan leren werken met leerplandoelstellingen (12.20%) en met anderstaligen (7.32%).

Tabel 31 geeft een overzicht van de open antwoorden van *CLB-medewerkers binnen het BuO* op de vraag naar wat een school voor GeO bij hen kan opsteken.

Tabel 31: Wat kan een school voor gewoon onderwijs bij deze school voor buitengewoon onderwijs opsteken? Vragenlijst CLB-medewerkers BuO.

Algemene rubriek	Aantal (%)
Orthodidactische expertise doorgeven: de wijze waarop men lesgeeft aan kinderen met een beperking in het BuO doorgeven	15 (34.88%)
Differentiëren	12 (27.91%)
ASS-expertise	7 (16.28%)
Handelingsplannen maken	12 (27.91%)
Socio-emotioneel welzijn van een leerling: hoe een leraar het socio-emotioneel welzijn van zijn/haar leerlingen in het oog houdt	5 (11.63%)
De wijze waarop leraren in het BuO gebruik maken van hulpmiddelen	7 (16.28%)
Totaal aantal CLB-medewerkers die deze vraag beantwoordde	43 (100%)
Geen antwoord ingevuld	8

Op deze vraag formuleerden 43 CLB-medewerkers een antwoord. Dit is 84.31% van het totaal bevraagde aantal CLB-medewerkers ($N = 51$).

De meerderheid van de antwoorden van CLB-medewerkers betroffen het doorgeven van orthodidactische expertise omtrent het lesgeven aan leerlingen met een beperking (34.88%). CLB-medewerkers haalde ook het differentiëren (27.91%) en het maken van handelingsplannen (27.91%) aan. Een minderheid haalde ook de ASS-expertise (16.28%), de wijze waarop leraren BuO gebruik maken van hulpmiddelen (16.28%) en het oog hebben voor het socio-emotioneel welzijn van leerlingen (11.63%) aan. Acht CLB-medewerkers vulden deze vraag niet in.

De verschillende respondentengroepen antwoorden opvallend gelijk op de vraag **wat ze van elkaar kunnen opsteken**. Het topantwoord van alle respondenten is dat ze bij elkaar inspiratie kunnen opdoen over hoe te differentiëren (respectievelijk 41%, 46% van de antwoorden van ZVn en CLB-medewerkers uit GeO en 27% en 28% van de antwoorden van ZVn en CLB-medewerkers uit het BuO). Daarnaast verwijzen *ZVn en CLB-medewerkers uit het GeO* naar het werken in en met grote klassen (24% en 17%). ZVn en CLB-medewerkers uit het BuO verwijzen naar lesgeven aan leerlingen met een beperking of de orthodidactische expertise (23% en 35%) en werken met individuele handelingsplannen (22% en 28%).

Bijlage 26: Toeleiding naar zorg en door ouders gepercipieerde schoolkenmerken: gemiddelde waarden en standaardafwijkingen voor de ongewogen schalen

Tabel 32: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per al dan niet een probleem.

	Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps- gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
Een probleem met het kind	3.66 (.89)	3.72 (.71)	3.26 (.79)	3.34 (.98)	3.66 (.88)
Geen probleem met het kind	3.81 (.72)	3.91 (.61)	3.36 (.74)	3.47 (.84)	3.86 (.74)

Tabel 33: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per al dan niet een TnZ gestart.

	Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
Geen TnZ gestart	3.24 (1.01)	3.44 (.82)	3.42 (.81)	2.96 (1,08)	3.24 (.95)
TnZ gestart	3.74 (.84)	3.77 (.68)	3.22 (.78)	3.41 (.94)	3.74 (.84)

Tabel 34: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per reden voor geen TnZ gestart.

		Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
Omdat het probleem niet zo erg is	Nee	3.14 (1.10)	3.37 (.83)	3.37 (.86)	2,84 (1,11)	3,17 (1,00)
	Ja	3.53 (.62)	3.64 (.77)	3.57 (.65)	3,30 (.91)	3,46 (.75)
Omdat het kind geen extra zorg wil	Nee	3.20 (1.05)	3.45 (.83)	3,47 (.82)	2,99 (1,10)	3,26 (.95)
	Ja	3.43 (.74)	3.35 (.74)	3,18 (.76)	2,77 (.95)	3,12 (.97)
Omdat de opvoeder die de vragenlijst invult geen extra zorg wil	Nee	3.23 (1.01)	3,43 (.81)	3,41 (.81)	2,96 (1,07)	3,24 (.94)
	Ja	3.40 (1.15)	3,75 (1,09)	3,80 (.75)	3,04 (1,63)	3,30 (1,39)
Omdat de andere opvoeder geen extra zorg wil	Nee	3.24 (1.02)	3,43 (.82)	3,42 (.81)	2,95 (1,08)	3,24 (.95)
	Ja	3.25 (1.02)	3.88 (.84)	3.60 (.80)	3.80 (1.07)	3.40 (.94)
Omwille van (een personeelslid van) de school	Nee	3.46 (.88)	3,50 (.80)	3,35 (.82)	3,13 (1,01)	3,38 (.89)
	Ja	2.53 (1.10)	3,22 (.84)	3,65 (.76)	2,40 (1,10)	2,79 (1,01)
Omdat er onenigheid is over de extra zorg	Nee	3.31 (.99)	3,46 (.83)	3,42 (.83)	3,04 (1,05)	3,31 (.93)
	Ja	2,23 (.84)	3,07 (.49)	3,45 (.58)	1,83 (.89)	2,27 (.85)
Omdat extra zorg voor dit probleem niet bestaat	Nee	3,27 (1,00)	3,47 (.81)	3,42 (.80)	3,01 (1,06)	3,28 (.95)
	Ja	2,79 (1,14)	3,02 (.90)	3,44 (.96)	2,32 (1,19)	2,78 (.85)
Omdat extra zorg voor dit probleem nu niet beschikbaar is	Nee	3,25 (1,03)	3,45 (.83)	3,43 (.82)	2,95 (1,08)	3,24 (.97)
	Ja	2,98 (.45)	3,18 (.53)	3,29 (.76)	3,23 (1,13)	3,22 (.56)
Omdat extra zorg financieel niet kan	Nee	3,24 (1,01)	3,44 (.81)	3,41 (.82)	2,97 (1,08)	3,25 (.96)
	Ja	3,06 (1,21)	3,04 (1,12)	3,80 (.67)	2,40 (.95)	2,90 (.82)
Omdat het nog niet duidelijk is welke extra zorg	Nee	3,16 (1,04)	3,40 (.86)	3,42 (.80)	2,90 (1,11)	3,18 (.98)
	Ja	3,46 (.89)	3,53 (.70)	3,42 (.86)	3,12 (.99)	3,42 (.86)

Tabel 35: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per soort TnZ.

		Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
Extra zorg op school door een leraar of meerdere leraren	Nee	3,62 (.87)	3,68 (.67)	3,27 (.79)	3,29 (.95)	3,65 (.83)
	Ja	3,90 (.78)	3,89 (.67)	3,17 (.77)	3,56 (.90)	3,86 (.83)
Extra zorg op school door een zorgleraar of leerlingenbegeleider	Nee	3,60 (.89)	3,71 (.70)	3,27 (.79)	3,29 (.97)	3,63 (.88)
	Ja	3,91 (.75)	3,84 (.65)	3,18 (.77)	3,54 (.89)	3,87 (.77)
Extra zorg op school door een GON of ION begeleider	Nee	3,70 (.83)	3,74 (.67)	3,25 (.78)	3,33 (.92)	3,68 (.84)
	Ja	4,03 (.85)	3,89 (.72)	3,08 (.77)	3,85 (.91)	4,08 (.76)
Extra zorg geboden door het CLB	Nee	3,70 (.84)	3,75 (.68)	3,23 (.78)	3,36 (.93)	3,67 (.84)
	Ja	3,89 (.81)	3,84 (.69)	3,22 (.79)	3,56 (.94)	3,97 (.80)
Extra zorg geboden buiten de school (buitenschoolse hulp)	Nee	3,77 (.83)	3,76 (.70)	3,26 (.80)	3,40 (.95)	3,78 (.84)
	Ja	3,72 (.86)	3,78 (.66)	3,18 (.76)	3,41 (.93)	3,70 (.83)
Veranderd van school	Nee	3,73 (.85)	3,76 (.68)	3,24 (.78)	3,40 (.95)	3,74 (.84)
	Ja	3,96 (.70)	3,97 (.64)	2,99 (.76)	3,51 (.80)	3,79 (.75)
Zal veranderen naar een andere school voor gewoon onderwijs	Nee	3,75 (.84)	3,77 (.68)	3,22 (.78)	3,41 (.94)	3,75 (.83)
	Ja	3,31 (1,02)	3,60 (.87)	3,64 (.76)	3,23 (1,15)	3,53 (1,17)
Zal veranderen naar een school voor buitengewoon onderwijs	Nee	3,75 (.84)	3,77 (.68)	3,23 (.78)	3,41 (.93)	3,75 (.83)
	Ja	3,50 (1,35)	3,99 (.89)	2,71 (1,12)	2,99 (1,48)	3,24 (1,24)
Nog niet gekend	Nee	3,75 (.83)	3,78 (.68)	3,22 (.78)	3,42 (.93)	3,75 (.83)
	Ja	3,16 (1,08)	3,29 (.85)	3,36 (1,03)	2,76 (1,05)	3,50 (1,03)

Tabel 36: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per reden voor TnZ.

		Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
Om een probleem te onderzoeken, te weten wat er aan de hand is	Nee	3,74 (.86)	3,76 (.69)	3,25 (.78)	3,40 (.95)	3,71 (.85)
	Ja	3,76 (.80)	3,79 (.65)	3,15 (.79)	3,44 (.91)	3,82 (.81)
Om een diagnose te krijgen	Nee	3,73 (.84)	3,76 (.86)	3,25 (.76)	3,39 (.93)	3,72 (.84)
	Ja	3,83 (.86)	3,82 (.70)	3,11 (.85)	3,50 (.97)	3,86 (.82)
Om extra begeleiding te krijgen	Nee	3,66 (.84)	3,72 (.67)	3,32 (.77)	3,33 (.98)	3,70 (.85)
	Ja	3,82 (.83)	3,82 (.68)	3,14 (.78)	3,48 (.89)	3,78 (.82)
Om te zorgen dat het kind beter presteert	Nee	3,76 (.85)	3,78 (.70)	3,18 (.81)	3,45 (.96)	3,78 (.85)
	Ja	3,72 (.82)	3,76 (.65)	3,29 (.73)	3,36 (.91)	3,96 (.81)
Om te voorkomen dat het kind zijn jaar opnieuw moet doen	Nee	3,75 (.83)	3,78 (.68)	3,20 (.77)	3,42 (.92)	3,75 (.82)
	Ja	3,70 (.90)	3,73 (.69)	3,36 (.84)	3,34 (1,04)	3,71 (.92)
Om te voorkomen dat het kind van richting/school moet veranderen	Nee	3,76 (.83)	3,78 (.68)	3,22 (.78)	3,41 (.94)	3,75 (.84)
	Ja	3,60 (.96)	3,71 (.70)	3,23 (.79)	3,42 (.92)	3,69 (.86)
Om het gedrag van het kind te verbeteren	Nee	3,77 (.82)	3,78 (.67)	3,23 (.78)	3,42 (.94)	3,75 (.83)
	Ja	3,61 (.93)	3,69 (.73)	3,20 (.82)	3,32 (.94)	3,68 (.91)
Om er voor te zorgen dat het kind zich beter voelt	Nee	3,75 (.81)	3,77 (.66)	3,27 (.74)	3,43 (.93)	3,75 (.81)
	Ja	,74 (.88)	3,77 (.70)	3,18 (.82)	3,39 (.95)	3,73 (.87)
Om raad te krijgen over de opvoeding van het kind	Nee	3,74 (.85)	3,77 (.68)	3,23 (.78)	3,41 (.94)	3,74 (.84)
	Ja	3,77 (.76)	3,75 (.65)	3,19 (.80)	3,31 (.85)	3,84 (.75)
Om raad te krijgen over hoe de ouder het kind kan helpen op school	Nee	3,75 (.84)	3,77 (.67)	3,23 (.78)	3,41 (.93)	3,74 (.84)
	Ja	3,74 (.86)	3,74 (.74)	3,22 (.79)	3,36 (.97)	3,76 (.84)

Tabel 37: Gemiddelden en standaardafwijkingen voor gepercipieerde schoolkenmerken opgesplitst per betrokkenen in TnZ.

		Zorg op school: Gemiddelde (SD)	Gemeenschaps-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Prestatie-gericht schoolklimaat: Gemiddelde (SD)	Communicatie met de school: Gemiddelde (SD)	Tevredenheid samenwerking: Gemiddelde (SD)
De invuller van de vragenlijst	Nee	3,73 (.73)	3,64 (.64)	3,37 (.72)	3,17 (.93)	3,58 (.77)
	Ja	3,75 (.85)	3,79 (.68)	3,20 (.79)	3,44 (.94)	3,76 (.84)
De partner	Nee	3,70 (.80)	3,73 (.66)	3,26 (.75)	3,37 (.92)	3,71 (.79)
	Ja	3,78 (.88)	3,81 (.69)	3,20 (.81)	3,44 (.95)	3,77 (.87)
Het kind zelf	Nee	3,72 (.85)	3,76 (.67)	3,26 (.75)	3,37 (.93)	3,72 (.83)
	Ja	3,77 (.83)	3,79 (.69)	3,18 (.81)	3,44 (.94)	3,77 (.84)
De klasleraar/klastitularis	Nee	3,55 (.89)	3,62 (.70)	3,27 (.77)	3,23 (.98)	3,58 (.88)
	Ja	3,89 (.77)	3,88 (.64)	3,19 (.79)	3,54 (.88)	3,86 (.78)
Andere leraren van de school	Nee	3,72 (.84)	3,75 (.68)	3,23 (.78)	3,40 (.94)	3,72 (.83)
	Ja	3,92 (.82)	3,92 (.67)	3,20 (.81)	3,47 (.94)	3,90 (.84)
De zorgleraar of leerlingenbegeleider	Nee	3,59 (.88)	3,68 (.69)	3,30 (.76)	3,25 (.98)	3,61 (.88)
	Ja	3,93 (.75)	3,87 (.66)	3,14 (.80)	3,60 (.85)	3,89 (.76)
De directie van de school	Nee	3,68 (.84)	3,72 (.67)	3,24 (.78)	3,32 (.94)	3,69 (.84)
	Ja	3,99 (.80)	3,96 (.70)	3,15 (.79)	3,75 (.87)	3,69 (.78)
Het CLB	Nee	3,68 (.85)	3,73 (.68)	3,24 (.78)	3,32 (.78)	3,65 (.85)
	Ja	3,89 (.80)	3,85 (.67)	3,29 (.78)	3,61 (.92)	3,93 (.77)
Een school voor buitengewoon onderwijs	Nee	3,74 (.84)	3,77 (.68)	3,23 (.78)	3,41 (.94)	3,74 (.83)
	Ja	3,89 (.98)	3,88 (.72)	3,04 (.89)	3,48 (.99)	3,86 (.96)
Buitenschoolse hulpverlening	Nee	3,75 (.82)	3,78 (.66)	3,25 (.77)	3,40 (.94)	3,74 (.83)
	Ja	3,69 (.96)	3,69 (.77)	3,06 (.83)	3,45 (.96)	3,74 (.88)

Bijlage 27: Beschrijving aantal respondenten met bepaalde kindkenmerken volgens aspecten van toeliding naar zorg

Tabel 38: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Al dan niet een probleem.

	Neen	Ja	Totaal
Geslacht kind			
Jongen	1257 (64,00%)	706 (36,00%)	1963 (100%)
Meisje	1505 (74,40%)	519 (25,60%)	2024 (100%)
Onderwijsniveau kind			
Basisonderwijs (BaO)	1641 (72,60%)	620 (27,40%)	2261 (100%)
Secundair onderwijs (SO)	1121 (64,90%)	605 (35,10%)	1726 (100%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)			
A-klas	93 (72,70%)	35 (27,30%)	128 (100%)
B-klas	23 (39,00%)	36 (61,00%)	59 (100%)
ASO	439 (75,40%)	143 (24,60%)	582 (100%)
BSO	183 (60,60%)	119 (39,40%)	302 (100%)
TSO	298 (60,60%)	194 (39,40%)	492 (100%)
KSO	78 (51,00%)	75 (49,00%)	153 (100%)
Jaar al dan niet gedubbeld			
Geen enkel jaar gedubbeld	2456 (72,70%)	923 (27,30%)	3379 (100%)
Minstens één jaar gedubbeld	266 (47,80%)	290 (52,20%)	556 (100%)
Moedertaal kind			
Nederlands	2216 (68,20%)	1031 (31,80%)	3247 (100%)
Andere taal	292 (78,90%)	78 (21,10%)	370 (100%)
Geboorteland kind			
België	2391(68,90%)	1077 (31,10%)	3468 (100%)
Ander westers land	82 (78,10%)	23 (21,90%)	105 (100%)
Niet-westers land	66 (75,90%)	21 (24,10%)	87 (100%)

Tabel 39: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Al dan niet starten van TnZ.

	Neen	Ja	Totaal
Geslacht kind			
Jongen	113 (16,00%)	593 (84,00%)	706 (100%)
Meisje	103 (19,80%)	416 (80,20%)	519 (100%)
Onderwijsniveau kind			
Basisonderwijs (BaO)	93 (15,00%)	527 (85,00%)	620 (100%)
Secundair onderwijs (SO)	123 (20,30%)	482 (79,70%)	605 (100%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)			
A-klas	6 (17,10%)	29 (82,90%)	35 (100%)
B-klas	6 (16,70%)	30 (83,30%)	36 (100%)
ASO	23 (16,10%)	120 (83,90%)	143 (100%)
BSO	29 (24,40%)	90 (75,60%)	119 (100%)
TSO	36 (18,60%)	158 (91,40%)	194 (100%)
KSO	22 (29,30%)	53 (70,70%)	75 (100%)
Jaar al dan niet gedubbeld			
Geen enkel jaar gedubbeld	157 (17,00%)	766 (83,00%)	923 (100%)
Minstens één jaar gedubbeld	56 (19,30%)	234 (80,70%)	290 (100%)
Moedertaal kind			
Nederlands	159 (15,40%)	872 (84,60%)	1031 (100%)
Andere taal	23 (29,50%)	55 (70,50%)	78 (100%)
Geboorteland kind			
België	180 (16,70%)	897 (83,30%)	1077 (100%)
Ander westers land	4 (17,40%)	19 (82,60%)	23 (100%)
Niet-westers land	2 (9,50%)	19 (90,50%)	21 (100%)

Tabel 40: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Redenen om geen TnZ te starten ondanks een probleem.

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10
Geslacht kind										
Jongen	35 (31,80%)	17 (15,50%)	2 (1,80%)	1 (0,90%)	20 (18,20%)	8 (7,30%)	4 (3,60%)	2 (1,80%)	1 (0,90%)	30 (27,30%)
Meisje	23 (23,70%)	14 (14,40%)	4 (4,10%)	1 (1,00%)	24 (24,70%)	4 (4,10%)	9 (9,30%)	5 (5,20%)	5 (5,20%)	20 (20,60%)
Onderwijsniveau kind										
Basisonderwijs (BaO)	31 (33,70%)	6 (6,50%)	4 (4,30%)	2 (2,20%)	20 (21,70%)	9 (9,80%)	6 (6,50%)	3 (3,30%)	1 (1,10%)	26 (28,30%)
Secundair onderwijs (SO)	27 (23,50%)	25 (21,70%)	2 (1,70%)	0 (0,00%)	24 (20,90%)	3 (2,60%)	7 (6,10%)	4 (3,50%)	5 (4,30%)	24 (20,90%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)										
A-klas	0 (0,00%)	2 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (16,70%)	0 (0,00%)	1 (16,70%)	2 (33,30%)
B-klas	1 (20,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (60,00%)
ASO	5 (21,70%)	4 (17,40%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (26,10%)	0 (0,00%)	2 (8,70%)	1 (4,30%)	0 (0,00%)	5 (21,70%)
BSO	6 (22,20%)	4 (14,80%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (22,20%)	2 (7,40%)	1 (3,70%)	2 (7,40%)	0 (0,00%)	5 (18,50%)
TSO	9 (26,50%)	9 (26,50%)	1 (2,90%)	0 (0,00%)	7 (20,60%)	1 (2,90%)	1 (2,90%)	0 (0,00%)	2 (5,90%)	7 (20,60%)
KSO	6 (31,60%)	6 (31,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (21,10%)	0 (0,00%)	1 (5,30%)	1 (5,30%)	2 (10,50%)	2 (10,50%)
Jaar al dan niet gedubbeld										
Geen enkel jaar gedubbeld	43 (28,10%)	21 (13,70%)	5 (3,30%)	1 (0,70%)	34 (22,20%)	9 (5,90%)	11 (7,20%)	5 (3,30%)	5 (3,30%)	40 (26,10%)
Minstens één jaar gedubbeld	13 (25,50%)	10 (19,60%)	1 (2,00%)	1 (2,00%)	10 (19,60%)	2 (3,90%)	2 (3,90%)	2 (3,90%)	1 (2,00%)	10 (19,60%)
Moedertaal kind										
Nederlands	40 (25,20%)	27 (17,00%)	3 (1,90%)	1 (0,60%)	39 (24,50%)	12 (7,50%)	12 (7,50%)	5 (3,10%)	5 (3,10%)	42 (26,40%)
Andere taal	9 (39,10%)	1 (4,30%)	2 (8,70%)	0 (0,00%)	3 (13,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (4,30%)	0 (0,00%)	5 (21,70%)
Geboorteland kind										
België	50 (27,80%)	29 (16,10%)	5 (2,80%)	1 (0,60%)	40 (22,20%)	12 (6,70%)	12 (6,70%)	4 (2,20%)	5 (2,80%)	45 (25,00%)
Ander westers land	1 (25,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (25,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (50,00%)	0 (0,00%)	2 (50,00%)
Niet-westers land	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)

Legende: R = Reden

R1: 'Omdat het probleem niet zo erg is'

R2: 'Omdat het kind geen extra zorg wil'

R3: 'Omdat de opvoerder die de vragenlijst invult geen extra zorg wil'

R4: 'Omdat de andere opvoerder geen extra zorg wil'

R5: 'Omwille van (een personeelslid van) de school'

R6: 'Omdat er onenigheid is over de extra zorg'

R7: 'Omdat extra zorg voor dit probleem niet bestaat'

R8: 'Omdat extra zorg voor dit probleem nu niet beschikbaar is'

R9: 'Omdat extra zorg financieel niet kan'

R10: 'Omdat het nog niet duidelijk is welke extra zorg nodig is'

Tabel 41: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Soorten TnZ.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Geslacht kind									
Jongen	245 (41,30%)	259 (43,70%)	106 (17,90%)	137 (23,10%)	284 (47,90%)	43 (7,30%)	8 (1,30%)	4 (0,70%)	10 (1,70%)
Meisje	190 (45,70%)	189 (45,40%)	32 (7,70%)	95 (22,80%)	199 (47,80%)	38 (9,10%)	7 (1,70%)	2 (0,50%)	7 (1,70%)
Onderwijsniveau kind									
Basisonderwijs (BaO)	230 (43,60%)	263 (49,90%)	50 (9,50%)	120 (22,80%)	295 (56,00%)	24 (4,60%)	8 (1,50%)	5 (0,90%)	6 (1,10%)
Secundair onderwijs (SO)	205 (42,50%)	185 (38,40%)	88 (18,30%)	112 (23,20%)	188 (39,00%)	57 (11,80%)	7 (1,50%)	1 (0,20%)	11 (2,30%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)									
A-klas	14 (48,30%)	14 (48,30%)	6 (20,70%)	7 (24,10%)	9 (31,00%)	0 (0,00%)	1 (3,40%)	0 (0,00%)	2 (6,90%)
B-klas	16 (53,30%)	11 (36,70%)	8 (26,70%)	4 (13,30%)	13 (43,30%)	2 (6,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (3,30%)
ASO	48 (40,00%)	45 (37,50%)	21 (17,50%)	20 (16,70%)	50 (41,70%)	8 (6,70%)	3 (2,50%)	0 (0,00%)	2 (1,70%)
BSO	40 (44,40%)	37 (41,10%)	22 (24,40%)	24 (26,70%)	28 (31,10%)	17 (18,90%)	2 (2,20%)	1 (1,10%)	2 (2,20%)
TSO	71 (44,90%)	57 (36,10%)	26 (16,50%)	44 (27,80%)	56 (35,40%)	16 (10,10%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (2,50%)
KSO	15 (28,30%)	20 (37,70%)	5 (9,40%)	13 (24,50%)	32 (60,40%)	14 (26,40%)	1 (1,90%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Jaar al dan niet gedubbeld									
Geen enkel jaar gedubbeld	330 (43,10%)	346 (54,20%)	94 (12,30%)	176 (23,00%)	371 (48,40%)	50 (6,50%)	10 (1,30%)	2 (0,30%)	11 (1,40%)
Minstens één jaar gedubbeld	102 (43,60%)	98 (41,90%)	43 (18,40%)	53 (22,60%)	110 (47,00%)	31 (13,20%)	5 (2,10%)	4 (1,70%)	6 (2,60%)
Moedertaal kind									
Nederlands	384 (44,00%)	409 (46,90%)	127 (14,60%)	200 (22,90%)	429 (49,20%)	69 (7,90%)	11 (1,30%)	5 (0,60%)	12 (1,40%)
Andere taal	21 (38,20%)	18 (32,70%)	2 (3,60%)	12 (21,80%)	21 (38,20%)	4 (7,30%)	1 (1,80%)	0 (0,00%)	3 (5,50%)
Geboorteland kind									
België	389 (43,40%)	412 (45,90%)	127 (14,20%)	204 (22,70%)	440 (49,10%)	71 (7,90%)	14 (1,60%)	6 (0,70%)	13 (1,40%)
Ander westers land	11 (57,90%)	10 (52,60%)	2 (10,50%)	6 (31,60%)	5 (26,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (10,50%)
Niet-westers land	9 (47,40%)	7 (36,80%)	1 (5,30%)	4 (21,10%)	8 (42,10%)	2 (10,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)

Legende:

- 1: 'Extra zorg op school door een of meerdere leraren'
- 2: 'Extra zorg op school door een zorgleraar of leerlingenbegeleider'
- 3: 'Extra zorg op school door een GON of ION begeleider'
- 4: 'Extra zorg geboden door het CLB'
- 5: 'Extra zorg geboden buiten de school (buitenschoolse hulp)'
- 6: 'Veranderd van school'
- 7: 'Zal veranderen naar een andere school voor gewoon onderwijs'
- 8: 'Zal veranderen naar een school voor buitengewoon onderwijs'
- 9: 'Nog niet gekend'

Tabel 42: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Redenen voor TnZ

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10
Geslacht kind										
Jongen	35 (5,90%)	94 (15,90%)	325 (54,80%)	235 (39,60%)	84 (14,20%)	40 (6,70%)	93 (15,70%)	274 (46,20%)	35 (5,90%)	55 (9,30%)
Meisje	15 (3,60%)	71 (17,10%)	194 (46,60%)	167 (40,10%)	61 (14,70%)	31 (7,50%)	33 (7,90%)	207 (49,80%)	15 (3,60%)	38 (9,10%)
Onderwijsniveau kind										
Basisonderwijs (BaO)	180 (34,20%)	104 (19,70%)	268 (50,90%)	201 (38,10%)	75 (12,30%)	19 (3,60%)	69 (13,10%)	231 (43,80%)	33 (6,30%)	59 (11,20%)
Secundair onderwijs (SO)	110 (22,80%)	61 (12,70%)	251 (52,10%)	201 (41,70%)	80 (16,60%)	52 (10,80%)	57(11,80%)	250 (51,90%)	17 (3,50%)	34 (7,10%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)										
A-klas	8 (27,60%)	3 (10,30%)	15 (51,70%)	11 (47,90%)	2 (6,90%)	1 (3,40%)	5 (17,20%)	15 (51,70%)	2 (6,90%)	3 (10,30%)
B-klas	5 (16,70%)	4 (13,30%)	20 (66,70%)	17 (56,70%)	4 (13,30%)	3 (10,00%)	5 (16,70%)	13 (43,30%)	2 (6,70%)	2 (6,70%)
ASO	25 (20,80%)	14 (11,70%)	51 (42,50%)	48 (40,00%)	13 (10,80%)	8 (6,70%)	12 (10,00%)	60 (50,0%)	3 (2,50%)	11 (9,20%)
BSO	19 (21,10%)	10 (11,10%)	51 (56,70%)	29 (32,20%)	11 (12,20%)	13 (14,40%)	13 (14,40%)	47 (52,20%)	1 (1,10%)	3 (3,30%)
TSO	38 (24,10%)	22 (13,90%)	83 (52,50%)	76 (48,10%)	35 (22,20%)	20 (12,70%)	17 (10,80%)	80 (50,60%)	6 (3,80%)	11 (7,00%)
KSO	15 (28,30%)	8 (15,10%)	30 (56,60%)	19 (35,80%)	15 (28,30%)	7 (13,20%)	5 (9,40%)	34 (64,20%)	3 (5,70%)	4 (7,50%)
Jaar al dan niet gedubbeld										
Geen enkel jaar gedubbeld	241 (31,50%)	131 (17,10%)	393 (51,30%)	297 (38,80%)	104 (13,60%)	44 (5,70%)	100 (13,10%)	386 (50,40%)	45 (5,90%)	79 (10,30%)
Minstens één jaar gedubbeld	48 (20,50%)	33 (14,10%)	123 (52,60%)	103 (44,00%)	39 (16,70%)	27 (11,50%)	25 (10,70%)	93 (39,70%)	5 (2,10%)	14 (6,00%)
Moedertaal kind										
Nederlands	275 (29,50%)	149 (17,10%)	463 (53,10%)	352 (40,40%)	118 (13,50%)	63 (7,20%)	112 (12,80%)	432 (49,50%)	46 (5,30%)	82 (9,40%)
Andere taal	13 (23,60%)	10 (18,20%)	21 (38,20%)	25 (45,50%)	14 (25,50%)	4 (7,30%)	6 (10,90%)	17 (30,90%)	2 (3,60%)	5 (9,10%)
Geboorteland kind										
België	259 (28,90%)	155 (17,30%)	464 (51,70%)	370 (41,20%)	124 (13,80%)	63 (7,00%)	114 (12,70%)	437 (48,70%)	47 (5,20%)	86 (9,60%)
Ander westers land	7 (36,80%)	2 (10,50%)	13 (68,40%)	7 (36,80%)	4 (21,10%)	1 (5,30%)	1 (5,30%)	6 (31,60%)	0 (0,00%)	1 (5,30%)
Niet-westers land	5 (26,30%)	3 (15,80%)	10 (52,60%)	6 (31,60%)	6 (31,60%)	3 (15,80%)	4 (21,10%)	8 (42,10%)	2 (10,50%)	2 (10,50%)

Legende: R = Reden

R1: 'Om een probleem te onderzoeken, te weten wat er aan de hand is'

R2: 'Om een diagnose te krijgen'

R3: 'Om extra begeleiding te krijgen'

R4: 'Om te zorgen dat het kind beter presteert op school'

R5: 'Om te voorkomen dat het kind zijn jaar opnieuw moet doen'

R6: 'Om te voorkomen dat het kind van richting/school moet veranderen'

R7: 'Om het gedrag van het kind te verbeteren'

R8: 'Om er voor te zorgen dat het kind zich beter voelt'

R9: 'Om raad te krijgen over de opvoeding van het kind'

R10: 'Om raad te krijgen over hoe de ouder het kind kan helpen op school'

Tabel 43: Beschrijving van de bevraagde kindkenmerken – Betrokkenen in TnZ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Geslacht kind											
Jongen	522 (88,00%)	325 (54,80%)	282 (47,60%)	342 (57,70%)	82 (13,80%)	271 (45,70%)	124 (20,90%)	207 (34,90%)	18 (3,00%)	77 (13,00%)	25 (4,20%)
Meisje	356 (85,60%)	210 (50,50%)	207 (49,80%)	213 (51,20%)	48 (11,50%)	170 (40,90%)	75 (18,00%)	109 (26,20%)	15 (3,60%)	50 (12,00%)	31 (7,50%)
Onderwijsniveau kind											
Basisonderwijs (BaO)	462 (87,70%)	303 (57,50%)	207 (39,30%)	360 (68,30%)	46 (8,70%)	237 (45,00%)	113 (21,40%)	159 (30,20%)	11 (2,10%)	72 (13,70%)	27 (5,10%)
Secundair onderwijs (SO)	416 (86,30%)	232 (48,10%)	282 (58,50%)	195 (40,50%)	84 (17,40%)	204 (42,30%)	86 (17,80%)	157 (32,60%)	22 (4,60%)	55 (11,40%)	29 (6,00%)
Onderwijsvorm SO (indien van toepassing)											
A-klas	26 (89,70%)	15 (51,70%)	15 (51,70%)	14 (48,30%)	5 (11,20%)	14 (48,30%)	6 (20,70%)	12 (41,40%)	0 (0,00%)	2 (6,90%)	0 (0,00%)
B-klas	24 (80,00%)	11 (36,70%)	14 (46,70%)	15 (50,00%)	6 (20,00%)	14 (46,70%)	6 (20,00%)	10 (33,30%)	5 (16,70%)	4 (13,30%)	0 (0,00%)
ASO	106 (88,30%)	57 (47,50%)	71 (59,20%)	52 (43,30%)	21 (17,50%)	58 (48,30%)	18 (15,00%)	30 (25,00%)	0 (0,00%)	7 (5,80%)	7 (5,80%)
BSO	81 (90,00%)	46 (51,10%)	53 (58,90%)	33 (36,70%)	12 (13,30%)	37 (41,10%)	17 (18,90%)	37 (41,10%)	15 (16,70%)	16 (17,80%)	7 (7,80%)
TSO	131 (82,90%)	75 (47,50%)	94 (59,50%)	70 (44,30%)	36 (22,80%)	62 (39,20%)	30 (19,00%)	56 (35,40%)	2 (1,30%)	15 (9,50%)	8 (5,10%)
KSO	48 (90,60%)	28 (52,80%)	35 (66,00%)	10 (18,90%)	4 (7,50%)	19 (35,80%)	9 (17,00%)	12 (22,60%)	0 (0,00%)	11 (20,80%)	7 (13,20%)
Jaar al dan niet gedubbeld											
Geen enkel jaar gedubbeld	674 (88,00%)	421 (55,00%)	388 (50,70%)	445 (58,10%)	103 (13,40%)	337 (44,00%)	141 (18,40%)	233 (30,40%)	16 (2,10%)	90 (11,70%)	39 (5,10%)
Minstens één jaar gedubbeld	191 (85,00%)	113 (48,30%)	99 (42,30%)	105 (44,90%)	26 (11,10%)	100 (42,70%)	58 (24,80%)	80 (34,20%)	17 (7,30%)	37 (15,80%)	17 (7,30%)
Moedertaal kind											
Nederlands	776 (89,00%)	480 (55,00%)	444 (50,90%)	501 (57,50%)	113 (13,00%)	400 (45,90%)	180 (20,60%)	275 (31,50%)	32 (3,70%)	116 (13,30%)	47 (5,40%)
Andere taal	43 (78,20%)	19 (34,50%)	14 (25,50%)	23 (41,80%)	10 (18,20%)	13 (23,60%)	6 (10,90%)	17 (30,90%)	0 (0,00%)	3 (5,50%)	2 (3,60%)
Geboorteland kind											
België	791 (88,20%)	486 (54,20%)	441 (49,20%)	508 (56,60%)	119 (13,30%)	400 (44,60%)	182 (20,30%)	280 (31,20%)	33 (3,70%)	116 (12,90%)	50 (5,60%)
Ander westers land	17 (89,50%)	8 (42,10%)	10 (52,60%)	13 (58,40%)	2 (10,50%)	10 (52,60%)	2 (10,50%)	8 (42,10%)	0 (0,00%)	1 (5,30%)	0 (0,00%)
Niet-westers land	16 (84,20%)	7 (36,80%)	9 (47,40%)	9 (47,40%)	2 (10,50%)	6 (31,60%)	4 (21,10%)	5 (26,30%)	0 (0,00%)	3 (15,80%)	0 (0,00%)

Legende:

- 1: 'De invuller van de vragenlijst'
- 2: 'De partner'
- 3: 'Het kind zelf'
- 4: 'De klasleraar/klastitularis'
- 5: 'Andere leraren van de school'
- 6: 'De zorgleraar of leerlingenbegeleider'
- 7: 'De directie van de school'
- 8: 'Het CLB'
- 9: 'Een school voor buitengewoon onderwijs'
- 10: 'Buitenschoolse hulpverlening'
- 11: 'De huisarts'

Bijlage 28: Beschrijving aantal respondenten met bepaalde gezinskenmerken volgens aspecten van toeleiding naar zorg

Tabel 44: Beschrijving van de bevroegde gezinskenmerken – Al dan niet een probleem.

	Neen	Ja	Totaal
Gezinsvorm			
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	2086 (71,50%)	832 (28,50%)	2918 (100%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	177 (58,60%)	125 (41,40%)	302 (100%)
Alleenstaand	246 (64,20%)	137 (35,80%)	383 (100%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding			
Enkel mijn gezin	2244 (70,60%)	934 (29,40%)	3178 (100%)
Grotendeels in mijn gezin	176 (64,50%)	97 (35,50%)	273 (100%)
50% van de tijd in mijn gezin	99 (59,60%)	67 (40,40%)	166 (100%)
Grotendeels in een ander gezin	4 (50,00%)	4 (50,00%)	8 (100%)
Niet in mijn gezin	3 (60,00%)	2 (40,00%)	5 (100%)
Aantal kinderen in het gezin			
1	521 (74,10%)	182 (25,90%)	703 (100%)
2	1236 (68,90%)	558 (31,10%)	1794 (100%)
3	509 (67,20%)	249 (32,80%)	758 (100%)
4	146 (69,50%)	64 (30,50%)	210 (100%)
5	40 (74,10%)	14 (25,90%)	54 (100%)
6	17 (63%)	10 (37%)	27 (100%)
7+	11 (64,70%)	6 (35,30%)	17 (100%)
Netto inkomen			
Minder dan €1000	32 (66,70%)	16 (33,30%)	48 (100%)
1000-2000 euro	390 (70,70%)	162 (29,30%)	552 (100%)
2000-4000 euro	1107 (67,40%)	536 (32,60%)	1643 (100%)
4000-6000 euro	378 (68,00%)	178 (32,00%)	556 (100%)
Meer dan 6000 euro	63 (72,40%)	24 (27,60%)	87 (100%)
Schooltoelage(n)			
Ja	486 (68,20%)	227 (20,70%)	713 (100%)
Nee	1965 (69,40%)	867 (30,60%)	2832 (100%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent			
Geen diploma	75 (72,10%)	29 (27,90%)	104 (100%)
Lager onderwijs	60 (64,50%)	33 (35,50%)	93 (100%)
Secundair onderwijs	954 (71,60%)	378 (28,40%)	1332 (100%)
Buitengewoon onderwijs	29 (69,00%)	13 (31,00%)	42 (100%)
Niet-universitair hoger onderwijs	986 (66,00%)	507 (34,00%)	1493 (100%)
Universitair onderwijs	389 (72,80%)	145 (27,20%)	534 (100%)
Beroep van de respondent			
Geen beroep	276 (70,10%)	118 (29,90%)	394 (100%)
Arbeider	359 (72,80%)	134 (27,20%)	493 (100%)

Bediende	1106 (67,60%)	531 (32,40%)	1637 (100%)
Ambtenaar	313 (67,00%)	154 (33,00%)	467 (100%)
Kaderlid of directie	137 (69,50%)	60 (30,50%)	197 (100%)
Vrij beroep	97 (74,60%)	33 (25,40%)	130 (100%)
Handelaar of zelfstandige	146 (74,10%)	51 (25,90%)	197 (100%)
Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding			
Geen diploma	109 (69,90%)	47 (30,10%)	156 (100%)
Lager onderwijs	85 (69,70%)	37 (30,30%)	122 (100%)
Secundair onderwijs	1116 (69,80%)	484 (30,20%)	1600 (100%)
Buitengewoon onderwijs	51 (76,10%)	16 (23,90%)	67 (100%)
Niet-universitair hoger onderwijs	713 (69,50%)	313 (30,50%)	1026 (100%)
Universitair onderwijs	318 (69,40%)	140 (30,60%)	458 (100%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding			
Geen beroep	150 (72,50%)	57 (27,50%)	207 (100%)
Arbeider	669 (70,10%)	285 (29,60%)	954 (100%)
Bediende	706 (67,80%)	335 (32,20%)	1041 (100%)
Ambtenaar	164 (66,70%)	82 (33,30%)	246 (100%)
Kaderlid of directie	158 (70,20%)	67 (29,80%)	225 (100%)
Vrij beroep	163 (76,90%)	49 (23,10%)	212 (100%)
Handelaar of zelfstandige	257 (72,40%)	98 (27,60%)	355 (100%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)			
Enkel Nederlands	1927 (67,40%)	930 (32,60%)	2857 (100%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	374 (76,60%)	114 (23,40%)	488 (100%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	182 (78,80%)	49 (21,20%)	231 (100%)
Geboorteland biologische moeder			
België	2110 (68,20%)	985 (31,80%)	3095 (100%)
Ander westers land	118 (71,10%)	48 (28,90%)	166 (100%)
Niet-westers land	302 (79,10%)	80 (20,90%)	382 (100%)
Geboorteland biologische vader			
België	2093 (68,70%)	952 (31,30%)	3045 (100%)
Ander westers land	110 (67,90%)	52 (32,10%)	162 (100%)
Niet-westers land	2519 (69,60%)	1100 (30,40%)	3619 (100%)
Geboorteland grootouders			
Vier grootouders in België geboren	1836 (67,70%)	875 (32,30%)	2711 (100%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	698 (74,70%)	237 (25,30%)	935 (100%)

Tabel 45: Beschrijving van de bevraagde gezinskenmerken – Al dan niet starten van TnZ.

	Neen	Ja	Totaal
Gezinsvorm			
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	137 (16,50%)	695 (83,50%)	832 (100%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	21 (16,80%)	104 (83,20%)	125 (100%)
Alleenstaand	25 (18,20%)	112 (81,80%)	137 (100%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding			
Enkel mijn gezin	151 (16,20%)	783 (83,80%)	934 (100%)
Grotendeels in mijn gezin	11 (11,30%)	86 (88,70%)	97 (100%)
50% van de tijd in mijn gezin	20 (29,90%)	47 (70,10%)	67 (100%)
Grotendeels in een ander gezin	2 (50,00%)	2 (50,00%)	4 (100%)
Niet in mijn gezin	0 (0,00%)	2 (100%)	2 (100%)
Aantal kinderen in het gezin			
1	29 (15,90%)	153 (84,10%)	182 (100%)
2	85 (15,20%)	473 (84,80%)	558 (100%)
3	40 (16,10%)	209 (83,90%)	249 (100%)
4	10 (15,60%)	54 (84,40%)	64 (100%)
5	3 (21,40%)	11 (78,60%)	14 (100%)
6	4 (40,00%)	6 (60,00%)	10 (100%)
7+	2 (33,30%)	4 (66,70%)	6 (100%)
Netto inkomen			
Minder dan €1000	3 (18,80%)	13 (81,30%)	16 (100%)
1000-2000 euro	34 (21,00%)	128 (79,00%)	162 (100%)
2000-4000 euro	83 (15,50%)	453 (84,50%)	536 (100%)
4000-6000 euro	25 (14,00%)	153 (86,00%)	178 (100%)
Meer dan 6000 euro	4 (16,70%)	20 (83,30%)	24 (100%)
Schooltoelage(n)			
Ja	47 (20,70%)	180 (79,30%)	227 (100%)
Nee	132 (15,20%)	735 (84,80%)	867 (100%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent			
Geen diploma	8 (27,60%)	21 (72,40%)	29 (100%)
Lager onderwijs	12 (36,40%)	21 (63,60%)	33 (100%)
Secundair onderwijs	69 (18,30%)	309 (81,70%)	378 (100%)
Buitengewoon onderwijs	4 (30,80%)	9 (69,20%)	13 (100%)
Niet-universitair hoger onderwijs	68 (13,40%)	439 (86,60%)	507 (100%)
Universitair onderwijs	21 (14,50%)	124 (85,50%)	145 (100%)
Beroep van de respondent			
Geen beroep	29 (24,60%)	89 (75,40%)	118 (100%)
Arbeider	24 (17,90%)	110 (82,10%)	134 (100%)
Bediende	83 (15,60%)	448 (84,40%)	531 (100%)
Ambtenaar	25 (16,20%)	129 (83,80%)	154 (100%)
Kaderlid of directie	9 (15,00%)	51 (85,00%)	60 (100%)
Vrij beroep	3 (9,10%)	30 (90,90%)	33 (100%)
Handelaar of zelfstandige	11 (21,60%)	40 (78,40%)	51 (100%)
Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding			

Geen diploma	13 (27,70%)	34 (72,30%)	47 (100%)
Lager onderwijs	12 (32,40%)	25 (67,60%)	37 (100%)
Secundair onderwijs	71 (14,70%)	413 (85,30%)	484 (100%)
Buitengewoon onderwijs	5 (31,30%)	11 (68,80%)	16 (100%)
Niet-universitair hoger onderwijs	39 (12,50%)	274 (87,50%)	313 (100%)
Universitair onderwijs	27 (19,30%)	113 (80,70%)	140 (100%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding			
Geen beroep	14 (24,60%)	43 (75,40%)	57 (100%)
Arbeider	50 (17,50%)	235 (82,50%)	285 (100%)
Bediende	57 (17,00%)	278 (83,00%)	335 (100%)
Ambtenaar	15 (18,30%)	67 (81,70%)	82 (100%)
Kaderlid of directie	7 (18,30%)	60 (89,60%)	67 (100%)
Vrij beroep	5 (10,20%)	44 (89,80%)	49 (100%)
Handelaar of zelfstandige	17 (17,30%)	81 (82,70%)	98 (100%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)			
Enkel Nederlands	143 (15,40%)	787 (84,60%)	930 (100%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	23 (20,20%)	91 (79,80%)	114 (100%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	17 (34,70%)	32 (65,30%)	49 (100%)
Geboorteland biologische moeder			
België	154 (15,60%)	831 (84,40%)	985 (100%)
Ander westers land	9 (18,80%)	39 (81,30%)	48 (100%)
Niet-westers land	21 (26,30%)	59 (73,80%)	80 (100%)
Geboorteland biologische vader			
België	149 (15,70%)	803 (84,30%)	952 (100%)
Ander westers land	9 (17,30%)	43 (82,70%)	52 (100%)
Niet-westers land	23 (24,00%)	73 (76,00%)	96 (100%)
Geboorteland grootouders			
Vier grootouders in België geboren	137 (15,70%)	738 (84,30%)	875 (100%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	47 (19,80%)	190 (80,20%)	237 (100%)

Tabel 46: Beschrijving van de bevraagde gezinskenmerken – Redenen om geen TnZ te starten ondanks een probleem.

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10
Gezinsvorm										
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	35 (25,50%)	19 (13,90%)	4 (2,90%)	0 (0,00%)	33 (24,10%)	10 (7,30%)	11 (8,00%)	6 (4,40%)	3 (2,20%)	40 (29,20%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	7 (33,30%)	4 (19,00%)	0 (0,00%)	1 (4,80%)	4 (19,00%)	2 (9,50%)	1 (4,80%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (19,00%)
Alleenstaand	9 (36,00%)	5 (20,00%)	1 (4,00%)	0 (0,00%)	5 (20,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (8,00%)	2 (8,00%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding										
Enkel mijn gezin	41 (27,20%)	22 (14,60%)	5 (3,30%)	0 (0,00%)	32 (21,20%)	9 (6,00%)	11 (7,30%)	6 (4,00%)	4 (2,60%)	43 (28,50%)
Grotendeels in mijn gezin	5 (45,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (36,40%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (9,20%)	2 (18,20%)
50% van de tijd in mijn gezin	5 (25,00%)	4 (20,00%)	0 (0,00%)	1 (5,00%)	4 (20,00%)	3 (15,00%)	1 (5,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (15,00%)
Grotendeels in een ander gezin	0 (0,00%)	2 (100%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Aantal kinderen in het gezin										
1	4 (13,80%)	8 (27,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	5 (17,20%)	4 (13,80%)	4 (13,80%)	0 (0,00%)	1 (3,40%)	9 (31,00%)
2	25 (29,40%)	11 (12,90%)	4 (4,70%)	0 (0,00%)	24 (28,20%)	6 (7,10%)	5 (5,90%)	3 (3,50%)	2 (2,40%)	18 (21,20%)
3	7 (17,50%)	6 (15,00%)	0 (0,00%)	1 (2,50%)	9 (22,50%)	2 (5,00%)	2 (5,00%)	2 (5,00%)	2 (5,00%)	13 (32,50%)
4	7 (70,00%)	2 (20,00%)	1 (10,00%)	0 (0,00%)	1 (10,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (20,00%)
5	1 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
6	2 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (25,00%)
7+	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)
Netto inkomen										
Minder dan €1000	1 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (33,30%)
1000-2000 euro	10 (29,40%)	4 (11,80%)	1 (2,90%)	0 (0,00%)	7 (20,60%)	0 (0,00%)	1 (2,90%)	2 (5,90%)	1 (2,90%)	8 (23,50%)
2000-4000 euro	26 (31,30%)	13 (15,70%)	2 (2,40%)	1 (1,20%)	20 (24,10%)	9 (10,80%)	3 (3,60%)	1 (1,20%)	3 (3,60%)	23 (27,70%)
4000-6000 euro	10 (40,00%)	4 (16,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (24,00%)	1 (4,00%)	2 (8,00%)	1 (4,00%)	0 (0,00%)	8 (32,00%)
Meer dan 6000 euro	0 (0,00%)	1 (25,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (25,00%)	1 (25,00%)	0 (0,00%)	2 (50,00%)
Schooltoelage(n)										
Ja	12 (25,50%)	2 (4,30%)	3 (6,40%)	0 (0,00%)	11 (23,40%)	0 (0,00%)	3 (6,40%)	2 (4,30%)	2 (4,30%)	10 (21,30%)
Nee	35 (26,50%)	25 (18,90%)	1 (0,80%)	1 (0,80%)	31 (23,50%)	12 (9,10%)	9 (6,80%)	4 (3,00%)	3 (2,30%)	26 (27,30%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent										
Geen diploma	3 (37,50%)	1 (12,50%)	2 (25,00%)	0 (0,00%)	2 (25,00%)	0 (0,00%)	1 (12,50%)	1 (12,50%)	0 (0,00%)	3 (37,50%)
Lager onderwijs	5 (41,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (16,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (8,30%)	2 (16,70%)
Secundair onderwijs	18 (26,10%)	10 (14,50%)	1 (1,40%)	1 (1,40%)	13 (18,80%)	7 (10,10%)	4 (5,80%)	2 (2,90%)	1 (1,40%)	15 (21,70%)
Buitengewoon onderwijs	2 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (25,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	18 (26,50%)	12 (17,60%)	1 (1,50%)	0 (0,00%)	16 (23,50%)	4 (5,90%)	4 (5,90%)	3 (4,40%)	3 (4,40%)	24 (35,30%)
Universitair onderwijs	4 (19,00%)	4 (19,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (28,60%)	1 (4,80%)	3 (14,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (14,30%)
Beroep van de respondent										
Geen beroep	9 (31,00%)	1 (3,40%)	1 (3,40%)	0 (0,00%)	7 (24,10%)	3 (10,30%)	1 (3,40%)	1 (3,20%)	1 (3,40%)	3 (10,30%)
Arbeider	7 (29,20%)	1 (4,20%)	1 (4,20%)	0 (0,00%)	1 (4,20%)	0 (0,00%)	2 (8,30%)	1 (4,20%)	1 (4,20%)	9 (37,50%)
Bediende	24 (28,90%)	15 (18,10%)	0 (0,00%)	1 (1,20%)	20 (24,10%)	8 (9,60%)	4 (4,80%)	0 (0,00%)	2 (2,40%)	23 (27,70%)
Ambtenaar	7 (28,00%)	4 (16,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (16,00%)	1 (4,00%)	3 (12,00%)	2 (8,00%)	0 (0,00%)	5 (20,00%)
Kaderlid of directie	1 (11,10%)	3 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (33,30%)	0 (0,00%)	1 (11,10%)	1 (11,10%)	0 (0,00%)	5 (55,60%)
Vrij beroep	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (33,30%)	0 (0,00%)	2 (66,70%)	0 (0,00%)	1 (33,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Handelaar of zelfstandige	2 (18,20%)	3 (27,30%)	1 (9,10%)	0 (0,00%)	5 (45,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (9,10%)	0 (0,00%)	3 (27,30%)

Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding										
Geen diploma	8 (61,50%)	1 (7,70%)	1 (7,70%)	0 (0,00%)	2 (15,40%)	0 (0,00%)	1 (7,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (15,40%)
Lager onderwijs	2 (16,70%)	1 (8,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (33,30%)	0 (0,00%)	1 (8,30%)	1 (8,30%)	1 (8,30%)	3 (25,00%)
Secundair onderwijs	21 (29,60%)	8 (11,30%)	2 (2,80%)	1 (1,40%)	18 (25,40%)	8 (11,30%)	3 (4,20%)	2 (2,80%)	1 (1,40%)	22 (31,00%)
Buitengewoon onderwijs	2 (40,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (20,00%)	0 (0,00%)	2 (40,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	9 (23,10%)	9 (23,10%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	8 (20,50%)	3 (7,70%)	3 (7,70%)	0 (0,00%)	2 (5,10%)	11 (28,20%)
Universitair onderwijs	5 (18,50%)	5 (18,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (22,20%)	1 (3,70%)	4 (14,80%)	2 (7,40%)	0 (0,00%)	5 (18,50%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding										
Geen beroep	6 (42,90%)	1 (7,10%)	1 (7,10%)	0 (0,00%)	1 (7,10%)	0 (0,00%)	1 (7,10%)	1 (7,10%)	1 (7,10%)	2 (14,30%)
Arbeider	16 (32,00%)	6 (12,00%)	1 (2,00%)	0 (0,00%)	9 (18,00%)	0 (0,00%)	1 (2,00%)	3 (6,00%)	1 (2,00%)	16 (32,00%)
Bediende	17 (29,80%)	6 (10,50%)	1 (1,80%)	1 (1,80%)	14 (24,60%)	5 (8,80%)	6 (10,50%)	1 (1,80%)	2 (3,50%)	19 (33,30%)
Ambtenaar	2 (13,30%)	4 (26,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (13,30%)	2 (13,30%)	1 (6,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (26,70%)
Kaderlid of directie	0 (0,00%)	2 (28,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (42,90%)	0 (0,00%)	1 (14,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (28,60%)
Vrij beroep	0 (0,00%)	3 (60,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (20,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (20,00%)
Handelaar of zelfstandige	4 (23,50%)	1 (5,90%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	6 (35,30%)	3 (17,60%)	1 (5,90%)	1 (5,90%)	0 (0,00%)	2 (11,80%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)										
Enkel Nederlands	38 (26,60%)	24 (16,80%)	3 (2,10%)	1 (0,70%)	33 (23,10%)	11 (7,70%)	9 (6,30%)	2 (1,40%)	5 (3,50%)	39 (27,30%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	7 (30,40%)	1 (4,30%)	1 (4,30%)	0 (0,00%)	4 (17,40%)	0 (0,00%)	1 (4,30%)	4 (17,40%)	0 (0,00%)	6 (26,10%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	6 (35,30%)	2 (11,80%)	1 (5,90%)	0 (0,00%)	3 (17,60%)	0 (0,00%)	2 (11,80%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (11,80%)
Geboorteland biologische moeder										
België	41 (26,60%)	25 (16,20%)	3 (1,90%)	1 (0,60%)	39 (25,30%)	12 (7,80%)	11 (7,10%)	4 (2,60%)	4 (2,60%)	40 (26,00%)
Ander westers land	3 (33,30%)	2 (22,20%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (11,10%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (22,20%)	0 (0,00%)	3 (33,30%)
Niet-westers land	7 (33,30%)	1 (4,80%)	2 (9,50%)	0 (0,00%)	2 (9,50%)	0 (0,00%)	1 (4,80%)	0 (0,00%)	1 (4,80%)	3 (14,30%)
Geboorteland biologische vader										
België	43 (28,90%)	24 (16,10%)	3 (2,00%)	1 (0,70%)	38 (25,50%)	11 (7,40%)	10 (6,70%)	3 (2,00%)	3 (2,00%)	37 (24,80%)
Ander westers land	1 (11,10%)	2 (22,20%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (22,20%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (22,20%)	2 (22,20%)	3 (33,30%)
Niet-westers land	7 (30,40%)	2 (8,70%)	2 (8,70%)	0 (0,00%)	1 (4,30%)	0 (0,00%)	2 (8,70%)	1 (4,30%)	0 (0,00%)	5 (21,70%)
Geboorteland grootouders										
Vier grootouders in België geboren	37 (27,00%)	22 (16,10%)	3 (2,20%)	1 (0,70%)	37 (27,00%)	12 (8,80%)	10 (7,30%)	2 (33,30%)	3 (2,20%)	36 (26,30%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	14 (29,80%)	6 (12,80%)	2 (4,30%)	0 (0,00%)	5 (13,60%)	0 (0,00%)	2 (4,30%)	4 (8,50%)	2 (4,30%)	10 (21,30%)

Legende: R = Reden

R1: 'Omdat het probleem niet zo erg is'

R2: 'Omdat het kind geen extra zorg wil'

R3: 'Omdat de opvoeder die de vragenlijst invult geen extra zorg wil'

R4: 'Omdat de andere opvoeder geen extra zorg wil'

R5: 'Omwille van (een personeelslid van) de school'

R6: 'Omdat er onenigheid is over de extra zorg'

R7: 'Omdat extra zorg voor dit probleem niet bestaat'

R8: 'Omdat extra zorg voor dit probleem nu niet beschikbaar is'

R9: 'Omdat extra zorg financieel niet kan'

R10: 'Omdat het nog niet duidelijk is welke extra zorg nodig is'

Tabel 47: Beschrijving van de bevraagde gezinskenmerken – Soorten TnZ.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gezinsvorm									
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	303 (26,40%)	316 (45,50%)	94 (13,50%)	155 (22,30%)	340 (48,90%)	52 (7,50%)	9 (1,30%)	4 (0,60%)	10 (1,40%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	50 (48,10%)	58 (55,80%)	15 (14,40%)	21 (20,20%)	49 (47,10%)	6 (5,80%)	2 (1,90%)	1 (1,00%)	3 (2,90%)
Alleenstaand	46 (41,10%)	45 (40,20%)	16 (14,30%)	32 (28,60%)	51 (45,50%)	10 (8,90%)	1 (0,90%)	0 (0,00%)	2 (1,80%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding									
Enkel mijn gezin	349 (44,60%)	358 (45,70%)	111 (14,20%)	181 (23,10%)	382 (48,80%)	58 (7,40%)	11 (1,40%)	5 (0,60%)	13 (1,70%)
Grotendeels in mijn gezin	36 (41,90%)	42 (48,80%)	15 (17,40%)	22 (25,60%)	39 (45,30%)	10 (11,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (2,30%)
50% van de tijd in mijn gezin	16 (34,00%)	22 (46,80%)	3 (6,40%)	7 (14,90%)	26 (55,30%)	3 (6,40%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Grotendeels in een ander gezin	2 (100%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Niet in mijn gezin	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)
Aantal kinderen in het gezin									
1	70 (45,80%)	66 (43,10%)	12 (7,80%)	40 (26,10%)	69 (45,10%)	10 (6,50%)	1 (0,70%)	0 (0,00%)	3 (2,00%)
2	206 (43,60%)	216 (45,70%)	79 (16,70%)	110 (23,30%)	244 (51,60%)	37 (7,80%)	3 (0,60%)	2 (0,40%)	7 (1,50%)
3	85 (40,70%)	104 (49,80%)	24 (11,50%)	40 (19,10%)	103 (49,30%)	18 (8,60%)	8 (3,80%)	2 (1,00%)	0 (0,00%)
4	25 (46,30%)	22 (40,70%)	6 (11,10%)	12 (22,20%)	21 (38,90%)	5 (9,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (7,40%)
5	5 (45,50%)	4 (36,40%)	2 (18,20%)	3 (27,30%)	3 (27,30%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (9,10%)
6	3 (50,00%)	5 (83,30%)	1 (16,70%)	1 (16,70%)	3 (50,00%)	1 (16,70%)	0 (0,00%)	1 (16,70%)	0 (0,00%)
7+	3 (75,00%)	3 (75,00%)	1 (25,00%)	2 (50,00%)	2 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Netto inkomen									
Minder dan €1000	5 (28,50%)	3 (23,10%)	1 (7,70%)	1 (7,70%)	5 (38,50%)	0 (0,00%)	1 (7,70%)	1 (7,70%)	1 (7,70%)
1000-2000 euro	54 (42,20%)	61 (47,70%)	26 (20,30%)	37 (28,90%)	54 (42,20%)	14 (10,90%)	3 (2,30%)	0 (0,00%)	3 (2,30%)
2000-4000 euro	188 (41,50%)	206 (45,50%)	62 (13,70%)	93 (20,50%)	230 (50,80%)	36 (7,90%)	6 (1,30%)	3 (0,70%)	7 (1,50%)
4000-6000 euro	78 (51,00%)	77 (50,30%)	14 (9,20%)	36 (23,50%)	85 (55,60%)	12 (7,80%)	1 (0,70%)	2 (1,30%)	3 (2,00%)
Meer dan 6000 euro	9 (45,00%)	11 (55,00%)	3 (15,00%)	7 (35,00%)	85 (55,60%)	1 (5,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Schooltoelage(n)									
Ja	72 (40,00%)	77 (42,80%)	37 (20,60%)	51 (28,30%)	81 (45,00%)	14 (7,80%)	3 (1,70%)	2 (1,10%)	2 (1,10%)
Nee	330 (44,90%)	347 (47,20%)	91 (12,40%)	160 (21,80%)	364 (49,50%)	59 (8,00%)	9 (1,20%)	2 (0,30%)	12 (1,60%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent									
Geen diploma	9 (42,90%)	6 (28,60%)	1 (4,80%)	5 (23,80%)	7 (33,30%)	1 (4,80%)	2 (9,50%)	0 (0,00%)	1 (4,80%)
Lager onderwijs	11 (2,70%)	11 (54,40%)	4 (19,00%)	9 (42,90%)	11 (52,40%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (4,80%)	0 (0,00%)
Secundair onderwijs	117 (37,90%)	137 (44,30%)	48 (15,50%)	76 (24,60%)	145 (46,90%)	24 (7,80%)	7 (2,30%)	2 (0,60%)	3 (1,00%)
Buitengewoon onderwijs	4 (44,40%)	4 (44,40%)	2 (22,20%)	2 (22,20%)	5 (55,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	213 (48,50%)	206 (46,90%)	59 (13,40%)	100 (22,80%)	216 (49,20%)	40 (9,10%)	7 (0,9%)	3 (0,70%)	8 (1,80%)
Universitair onderwijs	49 (39,50%)	60 (48,40%)	16 (12,90%)	19 (15,30%)	61 (49,20%)	8 (6,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (2,40%)
Beroep van de respondent									
Geen beroep	43 (48,30%)	31 (34,80%)	18 (20,20%)	15 (16,90%)	35 (39,30%)	11 (12,40%)	6 (6,70%)	3 (3,40%)	1 (1,10%)
Arbeider	39 (35,50%)	51 (46,40%)	15 (13,60%)	31 (28,20%)	49 (44,50%)	6 (5,50%)	1 (0,90%)	0 (0,00%)	1 (0,90%)
Bediende	197 (44,00%)	202 (45,10%)	60 (13,40%)	109 (24,30%)	229 (51,10%)	37 (8,30%)	3 (0,70%)	2 (0,40%)	7 (1,60%)
Ambtenaar	61 (47,30%)	72 (55,80%)	15 (11,60%)	25 (19,40%)	69 (53,50%)	10 (7,80%)	1 (0,80%)	0 (0,00%)	2 (1,60%)
Kaderlid of directie	26 (51,00%)	27 (52,90%)	4 (7,80%)	10 (19,60%)	28 (54,90%)	3 (5,90%)	0 (0,00%)	1 (2,00%)	0 (0,00%)
Vrij beroep	11 (36,70%)	16 (53,30%)	3 (10,00%)	4 (13,30%)	9 (30,00%)	2 (6,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	2 (6,70%)

Handelaar of zelfstandige	18 (45,00%)	21 (52,50%)	8 (20,00%)	11 (27,50%)	16 (40,00%)	1 (2,50%)	2 (5,00%)	0 (0,00%)	1 (2,50%)
Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding									
Geen diploma	11 (32,40%)	13 (38,20%)	4 (11,80%)	6 (17,60%)	9 (26,50%)	2 (5,90%)	1 (2,90%)	0 (0,00%)	1 (2,90%)
Lager onderwijs	12 (48,00%)	2 (8,00%)	2 (8,00%)	5 (20,00%)	15 (60,00%)	4 (16,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Secundair onderwijs	163 (39,50%)	199 (48,20%)	59 (14,30%)	98 (23,70%)	192 (46,50%)	33 (8,00%)	6 (1,50%)	4 (1,00%)	8 (1,90%)
Buitengewoon onderwijs	6 (54,50%)	5 (45,50%)	1 (9,10%)	3 (27,60%)	6 (54,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	129 (47,10%)	117 (42,70%)	42 (15,30%)	64 (23,40%)	144 (52,20%)	23 (8,40%)	2 (0,70%)	1 (0,40%)	3 (1,10%)
Universitair onderwijs	58 (51,30%)	54 (47,80%)	14 (12,40%)	14 (12,40%)	57 (50,40%)	7 (6,20%)	3 (2,70%)	1 (0,90%)	0 (0,00%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding									
Geen beroep	18 (41,90%)	20 (46,50%)	8 (18,60%)	10 (23,30%)	18 (41,90%)	5 (11,60%)	1 (2,30%)	1 (2,30%)	1 (2,30%)
Arbeider	90 (38,30%)	107 (45,50%)	33 (14,00%)	52 (22,10%)	105 (44,70%)	18 (7,70%)	2 (0,90%)	1 (0,40%)	2 (0,90%)
Bediende	119 (42,80%)	130 (46,80%)	39 (14,00%)	64 (23,00%)	142 (51,10%)	26 (9,40%)	1 (0,40%)	3 (1,10%)	4 (1,40%)
Ambtenaar	25 (37,30%)	28 (41,80%)	5 (7,50%)	12 (17,90%)	37 (55,20%)	3 (4,50%)	2 (3,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Kaderlid of directie	37 (61,70%)	27 (45,00%)	10 (16,70%)	13 (21,70%)	34 (56,70%)	5 (8,30%)	1 (1,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Vrij beroep	19 (43,20%)	20 (45,50%)	10 (22,70%)	5 (11,40%)	21 (47,70%)	7 (15,90%)	1 (2,30%)	0 (0,00%)	3 (6,80%)
Handelaar of zelfstandige	42 (51,90%)	45 (55,60%)	10 (12,30%)	21 (25,90%)	39 (48,10%)	5 (6,20%)	3 (2,70%)	0 (0,00%)	2 (2,50%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)									
Enkel Nederlands	340 (43,20%)	372 (47,30%)	118 (15,00%)	185 (23,50%)	395 (50,20%)	63 (8,00%)	10 (1,30%)	4 (0,50%)	12 (1,50%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	43 (47,30%)	37 (40,70%)	9 (9,90%)	17 (18,70%)	37 (40,70%)	5 (5,50%)	1 (1,10%)	1 (1,10%)	2 (2,20%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	13 (14,60%)	11 (34,40%)	1 (3,10%)	7 (21,90%)	13 (40,60%)	1 (3,10%)	1 (3,10%)	1 (3,10%)	1 (3,10%)
Geboorteland biologische moeder									
België	368 (44,30%)	391 (47,10%)	120 (11,40%)	185 (22,30%)	415 (39,90%)	67 (8,10%)	12 (1,40%)	5 (0,60%)	9 (1,10%)
Ander westers land	19 (48,70%)	19 (48,70%)	4 (10,30%)	14 (35,90%)	15 (38,50%)	1 (2,60%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	3 (7,70%)
Niet-westers land	21 (35,60%)	19 (32,20%)	4 (6,80%)	13 (22,00%)	22 (37,30%)	4 (6,80%)	1 (1,70%)	1 (1,70%)	2 (3,40%)
Geboorteland biologische vader									
België	349 (43,50%)	378 (47,10%)	120 (14,90%)	182 (22,70%)	403 (50,20%)	66 (8,20%)	12 (1,50%)	5 (0,60%)	10 (1,20%)
Ander westers land	24 (55,80%)	24 (55,80%)	4 (9,30%)	14 (32,60%)	18 (41,90%)	2 (4,70%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (2,30%)
Niet-westers land	30 (41,10%)	27 (37,00%)	3 (4,10%)	13 (17,80%)	27 (37,00%)	3 (4,10%)	1 (1,40%)	1 (1,40%)	3 (4,10%)
Geboorteland grootouders									
Vier grootouders in België geboren	322 (43,60%)	341 (46,20%)	106 (14,40%)	168 (22,80%)	363 (49,20%)	63 (8,50%)	11 (1,50%)	4 (0,50%)	9 (1,20%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	85 (44,70%)	87 (45,80%)	22 (11,60%)	43 (22,60%)	88 (46,30%)	9 (4,70%)	2 (1,10%)	2 (1,10%)	6 (3,20%)

Legende:

- 1: 'Extra zorg op school door een of meerdere leraren'
- 2: 'Extra zorg op school door een zorgleraar of leerlingenbegeleider'
- 3: 'Extra zorg op school door een GON of ION begeleider'
- 4: 'Extra zorg geboden door het CLB'
- 5: 'Extra zorg geboden buiten de school (buitenschoolse hulp)'
- 6: 'Veranderd van school'
- 7: 'Zal veranderen naar een andere school voor gewoon onderwijs'
- 8: 'Zal veranderen naar een school voor buitengewoon onderwijs'
- 9: 'Nog niet gekend'

Tabel 48: Beschrijving van de bevraagde gezinskenmerken – Redenen voor TnZ.

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10
Gezinsvorm										
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	208 (29,90%)	120 (17,30%)	347 (49,90%)	289 (41,90%)	97 (14,00%)	45 (6,50%)	77 (11,10%)	335 (48,20%)	34 (4,90%)	67 (9,60%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	27 (26,00%)	20 (19,20%)	60 (57,70%)	45 (43,30%)	17 (13,60%)	8 (7,70%)	24 (23,10%)	52 (50,00%)	7 (6,30%)	6 (5,80%)
Alleenstaand	31 (27,70%)	18 (16,10%)	66 (58,90%)	38 (33,90%)	15 (13,40%)	11 (9,80%)	15 (13,40%)	50 (44,60%)	7 (6,30%)	16 (14,30%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding										
Enkel mijn gezin	233 (29,80%)	139 (17,80%)	405 (51,70%)	323 (41,30%)	113 (14,40%)	56 (7,20%)	91 (11,60%)	384 (49,00%)	37 (4,70%)	78 (10,00%)
Grotendeels in mijn gezin	21 (24,40%)	14 (16,30%)	51 (59,30%)	37 (43,00%)	12 (14,00%)	8 (9,30%)	17 (19,80%)	35 (40,70%)	6 (7,00%)	8 (9,30%)
50% van de tijd in mijn gezin	14 (29,80%)	7 (14,90%)	26 (55,30%)	16 (34,00%)	8 (17,00%)	3 (6,40%)	8 (17,00%)	24 (51,10%)	5 (10,60%)	2 (4,30%)
Grotendeels in een ander gezin	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Niet in mijn gezin	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)
Aantal kinderen in het gezin										
1	53 (34,60%)	24 (15,70%)	74 (48,40%)	69 (45,10%)	22 (14,40%)	11 (7,20%)	19 (12,40%)	60 (39,20%)	8 (5,20%)	9 (5,90%)
2	133 (28,10%)	85 (18,00%)	254 (53,70%)	198 (41,90%)	60 (12,70%)	34 (7,20%)	63 (13,30%)	239 (50,50%)	21 (4,40%)	48 (10,10%)
3	61 (29,20%)	32 (15,30%)	112 (53,60%)	79 (37,80%)	30 (14,40%)	12 (5,70%)	24 (11,50%)	104 (49,80%)	14 (6,70%)	21 (10,00%)
4	14 (25,90%)	12 (22,20%)	22 (40,70%)	18 (33,30%)	12 (22,20%)	7 (13,00%)	10 (18,50%)	24 (44,40%)	3 (5,60%)	6 (11,10%)
5	4 (36,40%)	2 (18,20%)	7 (63,60%)	4 (36,40%)	2 (18,20%)	1 (9,10%)	1 (9,10%)	5 (45,50%)	1 (9,10%)	0 (0,00%)
6	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (16,70%)	3 (50,00%)	3 (50,00%)	1 (16,70%)	1 (16,70%)	3 (50,00%)	1 (16,70%)	1 (16,70%)
7+	1 (25,00%)	1 (25,00%)	4 (100,00%)	1 (25,00%)	1 (25,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	4 (100,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Netto inkomen										
Minder dan €1000	3 (23,10%)	2 (15,40%)	5 (28,50%)	6 (46,20%)	2 (15,40%)	1 (7,70%)	3 (23,10%)	4 (30,80%)	1 (7,70%)	2 (15,40%)
1000-2000 euro	34 (26,60%)	22 (17,20%)	64 (50,00%)	57 (44,50%)	17 (13,30%)	7 (5,50%)	19 (14,80%)	59 (46,10%)	5 (3,90%)	13 (10,20%)
2000-4000 euro	132 (29,10%)	78 (17,20%)	236 (52,10%)	184 (40,60%)	70 (15,50%)	33 (7,30%)	60 (13,20%)	226 (49,90%)	31 (6,80%)	39 (8,60%)
4000-6000 euro	56 (23,60%)	32 (20,90%)	85 (55,60%)	54 (35,30%)	15 (9,80%)	5 (3,30%)	20 (13,10%)	86 (56,20%)	6 (3,90%)	18 (11,80%)
Meer dan 6000 euro	6 (30,00%)	5 (25,00%)	12 (60,00%)	11 (55,00%)	6 (30,00%)	5 (25,00%)	7 (35,00%)	12 (60,00%)	1 (5,00%)	5 (25,00%)
Schooltoelage(n)										
Ja	47 (26,10%)	31 (17,20%)	92 (51,10%)	72 (40,00%)	26 (14,40%)	15 (8,30%)	27 (15,00%)	81 (45,00%)	8 (4,40%)	17 (9,40%)
Nee	221 (30,10%)	128 (17,40%)	388 (52,80%)	303 (41,20%)	107 (14,60%)	52 (7,10%)	91 (12,40%)	362 (49,30%)	41 (5,60%)	71 (9,70%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent										
Geen diploma	4 (19,00%)	3 (14,30%)	7 (33,30%)	9 (42,90%)	5 (23,80%)	1 (4,80%)	5 (23,80%)	10 (47,60%)	2 (9,50%)	1 (4,80%)
Lager onderwijs	6 (28,60%)	5 (23,80%)	12 (57,10%)	9 (42,90%)	5 (23,80%)	3 (14,30%)	3 (14,30%)	11 (52,40%)	2 (9,50%)	3 (14,30%)
Secundair onderwijs	84 (27,20%)	59 (19,10%)	158 (51,10%)	134 (43,40%)	53 (17,20%)	27 (8,70%)	45 (14,60%)	129 (41,70%)	17 (5,50%)	29 (9,40%)
Buitengewoon onderwijs	2 (22,20%)	1 (11,10%)	3 (33,30%)	4 (44,40%)	3 (33,30%)	1 (11,10%)	0 (0,00%)	14 (11,10%)	1 (11,10%)	0 (0,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	137 (31,20%)	71 (16,20%)	229 (52,20%)	179 (40,80%)	52 (11,80%)	23 (5,20%)	49 (11,20%)	229 (52,20%)	23 (5,20%)	41 (9,30%)
Universitair onderwijs	34 (27,40%)	20 (16,10%)	73 (58,90%)	43 (34,70%)	14 (11,30%)	12 (9,70%)	15 (12,10%)	64 (51,60%)	4 (3,20%)	15 (12,10%)
Beroep van de respondent										
Geen beroep	17 (19,10%)	14 (15,70%)	45 (50,60%)	35 (39,30%)	16 (18,00%)	7 (7,90%)	13 (14,60%)	45 (50,60%)	6 (6,70%)	8 (9,00%)
Arbeider	30 (27,30%)	26 (23,60%)	53 (48,20%)	45 (40,90%)	18 (16,40%)	6 (5,50%)	23 (20,90%)	45 (40,90%)	6 (5,50%)	9 (8,20%)
Bediende	141 (31,50%)	85 (19,00%)	225 (50,20%)	185 (41,30%)	60 (13,40%)	35 (7,80%)	53 (11,80%)	226 (50,40%)	25 (5,60%)	51 (11,40%)
Ambtenaar	36 (27,90%)	15 (11,60%)	85 (65,90%)	53 (41,10%)	17 (13,20%)	10 (7,80%)	19 (14,70%)	61 (47,30%)	7 (5,40%)	10 (7,80%)
Kaderlid of directie	17 (33,30%)	10 (19,60%)	25 (49,00%)	23 (45,10%)	11 (21,60%)	3 (5,90%)	5 (9,80%)	22 (43,10%)	1 (2,00%)	3 (5,90%)
Vrij beroep	9 (30,00%)	2 (6,70%)	17 (56,70%)	13 (43,30%)	5 (16,70%)	2 (6,70%)	2 (6,70%)	15 (50,00%)	1 (3,30%)	2 (6,70%)

Handelaar of zelfstandige	16 (40,00%)	5 (12,50%)	18 (45,00%)	12 (30,00%)	4 (10,00%)	1 (2,50%)	3 (7,50%)	24 (60,00%)	1 (2,50%)	4 (10,00%)
Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding										
Geen diploma	6 (17,60%)	5 (14,70%)	10 (29,40%)	16 (47,10%)	6 (17,60%)	5 (14,70%)	2 (5,90%)	9 (26,50%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Lager onderwijs	6 (24,00%)	4 (16,00%)	13 (52,00%)	14 (56,00%)	6 (24,00%)	3 (12,00%)	2 (8,00%)	9 (36,00%)	1 (4,00%)	2 (8,00%)
Secundair onderwijs	131 (31,70%)	70 (16,90%)	213 (51,60%)	183 (44,30%)	65 (15,70%)	31 (7,50%)	61 (14,80%)	196 (47,50%)	21 (5,10%)	34 (8,20%)
Buitengewoon onderwijs	2 (18,20%)	2 (18,20%)	5 (45,50%)	6 (54,50%)	2 (18,20%)	1 (9,10%)	1 (9,10%)	5 (45,50%)	2 (18,20%)	2 (18,20%)
Niet-universitair hoger onderwijs	80 (29,20%)	51 (18,60%)	148 (54,00%)	100 (36,50%)	32 (11,70%)	12 (4,40%)	31 (11,30%)	140 (51,10%)	17 (6,20%)	29 (10,60%)
Universitair onderwijs	27 (23,90%)	13 (11,50%)	62 (54,90%)	40 (35,40%)	11 (9,70%)	7 (6,20%)	13 (11,50%)	61 (54,00%)	6 (5,30%)	14 (12,40%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding										
Geen beroep	9 (20,90%)	4 (9,30%)	20 (46,50%)	17 (39,50%)	8 (18,60%)	2 (4,70%)	6 (14,00%)	17 (39,50%)	2 (4,70%)	1 (2,30%)
Arbeider	76 (32,30%)	40 (17,00%)	115 (48,90%)	107 (45,50%)	34 (14,50%)	19 (8,10%)	32 (13,60%)	112 (47,70%)	12 (5,10%)	22 (9,0%)
Bediende	82 (29,50%)	53 (19,10%)	146 (52,50%)	105 (37,80%)	35 (12,60%)	17 (6,10%)	29 (10,40%)	143 (51,40%)	19 (6,80%)	28 (10,10%)
Ambtenaar	25 (37,30%)	15 (22,40%)	38 (56,70%)	25 (37,30%)	5 (7,50%)	2 (3,00%)	11 (16,40%)	29 (43,30%)	3 (4,50%)	2 (3,00%)
Kaderlid of directie	16 (26,70%)	8 (13,30%)	38 (63,30%)	28 (46,70%)	12 (20,00%)	3 (5,00%)	6 (10,00%)	30 (50,00%)	3 (5,00%)	5 (8,30%)
Vrij beroep	6 (13,60%)	5 (11,40%)	26 (59,10%)	15 (34,10%)	9 (20,50%)	7 (15,90%)	10 (22,70%)	22 (50,00%)	2 (4,50%)	5 (11,40%)
Handelaar of zelfstandige	28 (34,60%)	16 (19,80%)	36 (44,40%)	38 (46,90%)	13 (16,00%)	5 (6,20%)	8 (9,90%)	40 (49,40%)	1 (1,20%)	10 (12,30%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)										
Enkel Nederlands	235 (29,90%)	135 (17,20%)	425 (54,00%)	320 (40,70%)	102 (13,00%)	54 (6,90%)	99 (12,60%)	395 (50,20%)	45 (5,70%)	76 (9,70%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	23 (25,30%)	15 (16,50%)	41 (45,10%)	36 (39,60%)	22 (24,20%)	10 (11,00%)	11 (12,10%)	37 (40,70%)	1 (1,10%)	8 (8,80%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	9 (28,10%)	8 (25,00%)	11 (34,40%)	17 (53,10%)	7 (21,90%)	1 (3,10%)	5 (15,60%)	9 (28,10%)	2 (6,30%)	5 (15,60%)
Geboorteland biologische moeder										
België	247 (29,70%)	144 (17,30%)	434 (52,20%)	343 (41,30%)	109 (13,10%)	57 (6,90%)	105 (12,60%)	418 (50,30%)	44 (5,30%)	83 (10,00%)
Ander westers land	11 (28,20%)	4 (10,30%)	30 (76,90%)	13 (33,30%)	6 (15,40%)	3 (7,70%)	6 (15,40%)	14 (35,90%)	1 (2,60%)	3 (7,70%)
Niet-westers land	12 (20,30%)	10 (16,90%)	22 (37,30%)	24 (40,70%)	20 (33,90%)	6 (10,20%)	8 (13,60%)	18 (30,50%)	4 (6,80%)	3 (5,10%)
Geboorteland biologische vader										
België	233 (29,00%)	138 (17,20%)	424 (52,80%)	326 (40,60%)	105 (13,10%)	55 (6,80%)	99 (12,30%)	399 (49,70%)	42 (5,20%)	77 (9,60%)
Ander westers land	19 (44,20%)	7 (16,30%)	28 (65,10%)	17 (39,50%)	6 (14,00%)	2 (4,70%)	8 (18,60%)	23 (53,50%)	1 (2,30%)	3 (7,00%)
Niet-westers land	16 (21,90%)	10 (13,70%)	29 (39,70%)	33 (45,20%)	22 (30,10%)	8 (11,00%)	10 (13,70%)	26 (35,60%)	5 (6,80%)	7 (9,60%)
Geboorteland grootouders										
Vier grootouders in België geboren	221 (29,90%)	132 (17,90%)	390 (52,80%)	303 (41,10%)	95 (12,90%)	51 (6,90%)	90 (12,20%)	369 (50,00%)	42 (5,70%)	75 (10,20%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	48 (25,30%)	25 (13,20%)	95 (50,00%)	77 (40,50%)	40 (21,10%)	15 (7,90%)	29 (15,30%)	80 (42,10%)	7 (3,70%)	13 (6,80%)

Legende: R = Reden

R1: 'Om een probleem te onderzoeken, te weten wat er aan de hand is'

R2: 'Om een diagnose te krijgen'

R3: 'Om extra begeleiding te krijgen'

R4: 'Om te zorgen dat het kind beter presteert op school'

R5: 'Om te voorkomen dat het kind zijn jaar opnieuw moet doen'

R6: 'Om te voorkomen dat het kind van richting/school moet veranderen'

R7: 'Om het gedrag van het kind te verbeteren'

R8: 'Om ervoor te zorgen dat het kind zich beter voelt'

R9: 'Om raad te krijgen over de opvoeding van het kind'

R10: 'Om raad te krijgen over hoe de ouder het kind kan helpen op school'

Tabel 49: Beschrijving van de bevraagde gezinskenmerken – Betrokkenen in TnZ.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Gezinsvorm											
Gehuwd of samenwonend met de moeder of vader van dit kind	622 (89,50%)	427 (61,40%)	334 (48,10%)	405 (58,30%)	86 (12,40%)	298 (42,90%)	137 (19,70%)	219 (32,50%)	21 (3,00%)	87 (12,50%)	39 (5,60%)
Gehuwd of samenwonend met een partner die niet de moeder of vader van dit kind is	91 (87,50%)	50 (48,10%)	59 (56,70%)	62 (59,30%)	19 (18,30%)	53 (51,00%)	24 (23,10%)	26 (25,00%)	5 (4,80%)	13 (12,50%)	4 (3,80%)
Alleenstaand	93 (83,00%)	13 (11,60%)	54 (48,20%)	51 (45,50%)	16 (14,30%)	55 (49,10%)	21 (18,80%)	38 (33,90%)	6 (5,40%)	14 (12,50%)	5 (4,50%)
Gezin dat instaat voor de opvoeding											
Enkel mijn gezin	692 (88,40%)	446 (57,00%)	375 (49,70%)	449 (57,30%)	94 (12,00%)	343 (43,80%)	159 (20,30%)	250 (31,90%)	24 (3,10%)	104 (13,30%)	47 (6,00%)
Grotendeels in mijn gezin	79 (91,90%)	25 (29,10%)	47 (54,70%)	48 (55,80%)	18 (20,90%)	44 (51,20%)	14 (16,30%)	30 (34,90%)	6 (7,00%)	12 (14,00%)	1 (1,20%)
50% van de tijd in mijn gezin	42 (89,40%)	23 (48,90%)	29 (61,70%)	25 (53,20%)	8 (17,00%)	23 (48,90%)	9 (19,10%)	10 (21,30%)	1 (2,10%)	2 (4,30%)	2 (4,30%)
Grotendeels in een ander gezin	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Niet in mijn gezin	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	1 (50,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Aantal kinderen in het gezin											
1	127 (83,00%)	70 (45,80%)	71 (46,40%)	75 (49,00%)	14 (9,20%)	63 (51,20%)	25 (16,30%)	41 (26,80%)	6 (3,90%)	24 (15,70%)	7 (4,60%)
2	425 (89,90%)	279 (59,00%)	245 (51,80%)	280 (59,20%)	63 (13,30%)	209 (44,20%)	95 (20,10%)	159 (33,60%)	16 (3,40%)	60 (12,70%)	26 (5,50%)
3	185 (88,50%)	107 (51,20%)	102 (48,80%)	120 (57,40%)	29 (13,90%)	101 (48,30%)	43 (20,60%)	62 (29,70%)	8 (3,80%)	23 (11,00%)	14 (6,70%)
4	47 (87,00%)	28 (51,90%)	22 (40,70%)	29 (53,70%)	9 (16,70%)	23 (42,60%)	15 (27,80%)	16 (29,60%)	3 (5,60%)	8 (14,80%)	3 (5,60%)
5	11 (10,00%)	3 (27,30%)	4 (36,40%)	6 (54,50%)	3 (27,30%)	4 (36,40%)	1 (9,10%)	3 (27,30%)	0 (0,00%)	1 (9,10%)	0 (0,00%)
6	5 (83,30%)	3 (50,00%)	3 (50,00%)	4 (66,70%)	0 (0,00%)	3 (50,00%)	2 (33,30%)	2 (33,30%)	0 (0,00%)	1 (16,70%)	0 (0,00%)
7+	3 (75,00%)	2 (50,00%)	4 (100,00%)	3 (75,00%)	3 (75,00%)	3 (75,00%)	3 (75,00%)	3 (75,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)	0 (0,00%)
Netto inkomen											
Minder dan €1000	10 (76,10%)	2 (15,40%)	1 (7,70%)	5 (38,50%)	1 (7,70%)	4 (30,80%)	0 (0,00%)	3 (23,10%)	1 (7,70%)	2 (15,40%)	1 (7,70%)
1000-2000 euro	107 (83,60%)	49 (38,30%)	61 (47,70%)	67 (52,30%)	16 (12,50%)	58 (45,30%)	28 (21,90%)	45 (35,20%)	8 (6,30%)	19 (14,80%)	10 (7,80%)
2000-4000 euro	405 (89,40%)	260 (57,40%)	226 (49,90%)	261 (57,60%)	63 (13,90%)	193 (42,60%)	88 (19,40%)	142 (31,30%)	12 (2,60%)	57 (12,60%)	24 (5,30%)
4000-6000 euro	143 (93,50%)	95 (62,10%)	82 (53,60%)	99 (64,70%)	22 (14,40%)	84 (54,90%)	31 (20,30%)	47 (30,70%)	7 (4,60%)	19 (12,40%)	10 (6,50%)
Meer dan 6000 euro	17 (85,00%)	12 (60,00%)	11 (55,00%)	10 (50,00%)	2 (10,00%)	9 (45,00%)	3 (15,00%)	5 (25,00%)	0 (0,00%)	7 (35,00%)	0 (0,00%)
Schooltoelage(n)											
Ja	154 (85,60%)	74 (41,10%)	77 (42,80%)	95 (52,80%)	19 (10,60%)	83 (46,10%)	40 (22,20%)	60 (33,30%)	7 (3,90%)	25 (13,90%)	9 (5,00%)

Nee	656 (89,30%)	419 (57,00%)	376 (51,20%)	426 (58,00%)	102 (13,90%)	327 (44,50%)	144 (19,60%)	232 (31,60%)	24 (3,30%)	92 (12,50%)	41 (5,60%)
Hoogst behaalde diploma van de respondent											
Geen diploma	16 (76,20%)	9 (42,90%)	6 (28,60%)	11 (52,40%)	1 (4,80%)	6 (28,60%)	3 (14,30%)	6 (28,60%)	0 (0,00%)	3 (14,30%)	2 (9,50%)
Lager onderwijs	17 (81,00%)	8 (38,10%)	6 (28,60%)	11 (52,40%)	1 (4,80%)	7 (33,30%)	4 (19,00%)	9 (42,90%)	2 (9,50%)	4 (19,00%)	2 (9,50%)
Secundair onderwijs	273 (88,50%)	157 (50,80%)	147 (47,60%)	161 (52,10%)	48 (15,50%)	130 (42,10%)	59 (19,10%)	99 (32,00%)	14 (4,50%)	36 (11,70%)	16 (5,20%)
Buitengewoon onderwijs	7 (77,80%)	4 (44,40%)	3 (33,30%)	4 (44,40%)	1 (11,10%)	2 (22,20%)	1 (11,10%)	1 (11,10%)	1 (11,10%)	0 (0,00%)	1 (11,10%)
Niet-universitair hoger onderwijs	392 (89,30%)	250 (56,90%)	234 (53,30%)	267 (60,80%)	60 (13,70%)	200 (45,60%)	94 (21,40%)	140 (31,90%)	15 (3,40%)	52 (11,80%)	24 (5,50%)
Universitair onderwijs	109 (87,90%)	66 (53,40%)	57 (46,00%)	69 (55,60%)	12 (9,70%)	68 (54,80%)	24 (19,40%)	35 (28,20%)	1 (0,80%)	20 (16,10%)	5 (4,00%)
Beroep van de respondent											
Geen beroep	75 (84,30%)	46 (51,70%)	40 (44,90%)	46 (51,70%)	13 (14,60%)	34 (38,20%)	16 (18,00%)	28 (31,50%)	4 (4,50%)	13 (14,60%)	5 (5,60%)
Arbeider	89 (80,90%)	51 (46,40%)	238 (53,10%)	55 (50,00%)	10 (9,10%)	47 (42,70%)	27 (24,50%)	44 (40,00%)	5 (4,50%)	13 (11,80%)	4 (3,60%)
Bediende	400(,%)	244 (54,50%)	63 (48,80%)	266 (59,40%)	64 (14,30%)	194 (43,30%)	79 (17,60%)	138 (30,80%)	18 (4,00%)	62 (13,80%)	29 (6,50%)
Ambtenaar	114 (88,40%)	71 (55,00%)	26 (51,00%)	76 (58,90%)	16 (12,40%)	73 (56,60%)	29 (22,50%)	35 (27,10%)	4 (3,10%)	15 (11,60%)	5 (3,90%)
Kaderlid of directie	46 (90,20%)	31 (60,80%)	13 (42,30%)	31 (60,80%)	6 (11,80%)	23 (45,10%)	14 (27,50%)	14 (27,50%)	1 (2,00%)	4 (7,80%)	1 (2,00%)
Vrij beroep	29 (96,70%)	9 (30,00%)	16 (40,00%)	15 (50,00%)	2 (6,70%)	17 (56,70%)	5 (16,70%)	12 (40,00%)	0 (0,00%)	3 (10,00%)	0 (0,00%)
Handelaar of zelfstandige	39 (97,50%)	29 (72,50%)	445 (49,60%)	20 (50,00%)	6 (15,00%)	19 (47,50%)	8 (20,00%)	12 (30,00%)	0 (0,00%)	5 (12,50%)	2 (5,00%)
Hoogst behaalde diploma van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding											
Geen diploma	27 (79,40%)	15 (44,10%)	13 (38,20%)	15 (44,10%)	1 (2,90%)	12 (35,30%)	9 (26,50%)	9 (26,50%)	1 (2,90%)	2 (5,90%)	1 (2,90%)
Lager onderwijs	22 (8,00%)	10 (40,00%)	8 (32,00%)	18 (72,00%)	1 (4,00%)	13 (52,00%)	3 (12,00%)	6 (24,00%)	1 (4,00%)	5 (20,00%)	2 (8,00%)
Secundair onderwijs	361 (87,40%)	223 (54,00%)	202 (48,90%)	234 (56,70%)	58 (14,00%)	180 (43,60%)	74 (17,90%)	127 (30,80%)	14 (3,40%)	42 (10,20%)	25 (6,10%)
Buitengewoon onderwijs	10 (90,90%)	6 (54,50%)	5 (45,50%)	9 (81,80%)	2 (18,20%)	6 (54,50%)	3 (27,30%)	2 (18,20%)	1 (9,10%)	1 (9,10%)	0 (0,00%)
Niet-universitair hoger onderwijs	247 (90,10%)	171 (62,40%)	143 (52,20%)	164 (59,90%)	40 (14,60%)	121 (44,20%)	56 (20,40%)	95 (34,70%)	9 (3,30%)	38 (13,90%)	13 (4,70%)
Universitair onderwijs	102 (90,30%)	66 (58,40%)	55 (48,70%)	61 (54,00%)	13 (11,50%)	55 (48,70%)	27 (23,90%)	30 (26,50%)	3 (2,70%)	20 (17,70%)	5 (4,40%)
Beroep van de opvoeder die naast de respondent het vaakst mee instaat voor de opvoeding											
Geen beroep	33 (76,70%)	23 (53,50%)	16 (37,20%)	22 (51,20%)	4 (9,30%)	19 (44,20%)	11 (25,60%)	17 (39,50%)	3 (7,00%)	3 (7,00%)	2 (4,70%)
Arbeider	201 (85,50%)	126 (53,60%)	115 (48,90%)	135 (57,40%)	24 (10,20%)	99 (42,10%)	43 (18,30%)	74 (31,50%)	10 (4,30%)	26 (11,10%)	9 (3,80%)
Bediende	249 (89,60%)	165 (59,40%)	139 (50,00%)	155 (55,80%)	43 (15,50%)	120 (43,20%)	57 (20,50%)	90 (32,40%)	8 (2,90%)	41 (14,70%)	23 (8,30%)
Ambtenaar	59 (88,10%)	39 (58,20%)	31 (46,30%)	40 (59,70%)	5 (7,50%)	30 (44,80%)	11 (16,40%)	20 (29,90%)	1 (1,50%)	7 (10,40%)	2 (3,00%)
Kaderlid of directie	56 (93,30%)	30 (50,00%)	32 (53,30%)	34 (56,70%)	11 (18,30%)	28 (46,70%)	13 (21,70%)	19 (31,70%)	4 (6,70%)	8 (13,30%)	2 (3,30%)
Vrij beroep	40 (90,90%)	29 (65,90%)	22 (50,00%)	27 (61,40%)	7 (15,90%)	23 (52,30%)	7 (15,90%)	10 (22,70%)	1 (2,30%)	7 (15,90%)	0 (0,00%)
Handelaar of zelfstandige	76 (93,80%)	52 (64,20%)	44 (54,30%)	57 (70,40%)	11 (13,60%)	46 (56,80%)	15 (18,50%)	26 (32,10%)	2 (2,50%)	7 (8,60%)	5 (6,20%)
Taal die in het gezin gesproken wordt (thuis taal)											

Enkel Nederlands	703 (89,30%)	438 (55,70%)	401 (51,00%)	459 (58,30%)	108 (13,70%)	362 (46,00%)	162 (20,60%)	251 (31,90%)	31 (3,90%)	109 (13,90%)	46 (5,80%)
Nederlands en 1 of meerdere vreemde talen	75 (82,40%)	36 (39,60%)	39 (42,90%)	40 (44,00%)	8 (8,80%)	34 (37,40%)	14 (15,40%)	27 (29,70%)	1 (1,10%)	7 (7,70%)	2 (2,20%)
Enkel 1 of meerdere vreemde talen	22 (68,80%)	11 (34,40%)	6 (18,80%)	16 (50,00%)	5 (15,60%)	10 (31,30%)	5 (15,60%)	10 (31,30%)	0 (0,00%)	1 (3,10%)	0 (0,00%)
Geboorteland biologische moeder											
België	738 (88,80%)	463 (55,70%)	419 (50,40%)	478 (57,50%)	110 (13,20%)	376 (45,60%)	170 (20,50%)	259 (31,20%)	30 (3,60%)	144 (13,70%)	49 (5,90%)
Ander westers land	34 (87,20%)	17 (43,60%)	20 (51,30%)	25 (64,10%)	7 (17,90%)	19 (48,70%)	4 (10,30%)	16 (41,00%)	1 (2,60%)	2 (5,10%)	0 (0,00%)
Niet-westers land	47 (79,70%)	17 (28,80%)	17 (28,80%)	25 (42,40%)	6 (10,20%)	17 (28,80%)	11 (18,60%)	16 (27,10%)	1 (1,70%)	4 (6,80%)	0 (0,00%)
Geboorteland biologische vader											
België	714 (88,90%)	449 (55,90%)	412 (1,30%)	461 (57,40%)	104 (13,00%)	362 (45,10%)	164 (20,40%)	251 (31,30%)	31 (3,90%)	103 (12,80%)	46 (5,70%)
Ander westers land	40 (93,00%)	19 (44,20%)	20 (46,50%)	26 (60,50%)	8 (18,60%)	22 (51,20%)	6 (14,00%)	18 (41,90%)	0 (0,00%)	6 (14,00%)	1 (2,30%)
Niet-westers land	57 (78,10%)	26 (35,60%)	21 (28,80%)	33 (45,20%)	9 (12,30%)	27 (37,00%)	11 (15,10%)	20 (27,40%)	1 (1,40%)	10 (13,70%)	1 (1,40%)
Geboorteland grootouders											
Vier grootouders in België geboren	659 (89,30%)	419 (56,80%)	382 (51,80%)	423 (57,30%)	97 (13,10%)	330 (44,70%)	156 (21,10%)	226 (30,60%)	28 (3,80%)	98 (13,30%)	44 (6,00%)
Minstens 1 grootouder niet in België geboren	159 (83,70%)	78 (41,10%)	74 (38,90%)	104 (54,70%)	25 (13,20%)	83 (43,70%)	28 (14,70%)	65 (34,20%)	4 (2,10%)	21 (11,10%)	4 (2,10%)

Legende:

- 1: 'De invuller van de vragenlijst'
- 2: 'De partner'
- 3: 'Het kind zelf'
- 4: 'De klasleraar/klastitularis'
- 5: 'Andere leraren van de school'
- 6: 'De zorgleraar of leerlingenbegeleider'
- 7: 'De directie van de school'
- 8: 'Het CLB'
- 9: 'Een school voor buitengewoon onderwijs'
- 10: 'Buitenschoolse hulpverlening'
- 11: 'De huisarts'